

בעזרת

ספר

חק לישראל

פרשת שופטים

בלשון הקודש ואידיש

עם מ"ב פירושים, מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים
מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא,
מוסר, הלכה, איבערגעזעצט אויף א לייכט אידישע שפראך, מיט
שיינע ליכטיגע אותיות און קלארע דרוק

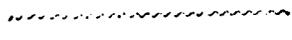
יוצא לאור על ידי

הוצאת אמונה

ברוקלין יצ"ו

וואס דער קענטש גיט נאל ויין פון ערליכע געלט, פריער זאל דער קענטש טאהן משפט, ויך נטם בארעקענען אויב דאס געלט נייע איז ערליכע נאכרעם וועט ער פון וויא געבין צדקה. דריבער זאגט דער פסוק שופטים ושוטרים תתן לה ויג' ושפטו את העם משפט צדק ויג' נאכרעם זאגט דער פסוק צדק צדק תרדוף פריער זאל דער קענטש ערליך געמשפט ווערן, נאכרעם זאל ער געבין צדקה: נאך האט די הנהיגה ניוואנט ממים תהיה עם ה' אלהיו ויג' דער קענטש זאל זיין גאנץ מיט הקב"ה, דאס מיינט מען זענער יוד זאל האבן אמונה אין הקב"ה נים אין סוף, דער ארום מאן זאל נים זאגן איה בין שוין פארקלארן איה וועל שוין זיין אייביג ארום ווייל מין מול ווייזט אזוי איה בין ניקארין אין מול פון אריקייט, דריבער וועט ער זאגן וואס האב איה צו ויין פרום אונ צו געטין ביי הקב"ה, דאס אלץ וועט מיר נאר נישט העלפן, אדער דער קענטש וואס איז בייך וועט זאגן איה וועל אייביג רייך זיין, ווייל מין מול ווייזט איה מין בייקייט, אפילו איה בין ניקארין אין מול פון בייקייט, אפילו איה וועל נישט זיין פרום אונ וועל נישט דינען הקב"ה אונ וועל נישט דאווענען, וועט מיר אויך גוט זיין דריבער האט משה רבינו ניוואנט צו די יודין, איר זאלט נישט גלויבן אונ איהר זאלט איהר נישט פאר זיכערין אויך דעם מול, דער מול קען איהר קיין שלעכטס טאהן אונ קען איהר קיין גוטס טאהן און דעם ווילען פון הקב"ה, אונ הקב"ה קען ענדערין דעם אלע טאג וויא ער וויל, דריבער זאלט איהר נישט מאכין פשוף צו וויקען וואס דער מול ווייזט אויך איהר, ווארום דאס ווייזונג פון מול איז נאר נישט ווערט, דריבער ווער עס איז היינט ארעם קען קארנין זיין בייך, אונ ווער עס איז היינט בייך קען קארנין זיין ארעם, אונ דאס ניהער נאר צו הקב"ה, אונ ווייל די פגענים גרויבין נישט אין הקב"ה זיי גלויבן נאר אין די פשוף אונ אין די מולות אונ דריבער דינען זיי צו די מולות, ווערן דעם קרייבט וויא הקב"ה ארום פון דעם לאנד אונ דאט איהר ניקארין איר זאלט זיי פארלענדן, איר זאלט איהר נישט אפ לערנען צו האהן וויא כוונה:

דאבין, נאר אויב דער קענטש האט צווייערליי געלט, ערליכע געלט אונ אויבערליכע געלט או דער שארין קומט אירוי אויבערליכע געלט געקט צו שוין מיט ויך די ערליכע געלט אויך, איינס פארליקט דאס אנדערע, למשל אקענטש הארעוועט בייא ויך עופות וואס זענען בייא איהם ניקארין ניווארין אדער ער הארעוועט אקאלב, די קהקה אדער די עופות וועלן נישט אנטלויפן פון ויער בעל הבית, דריבער בארף נישט דער בעל הבית זיי שטארק היטען ווארום זיי וועלן אליין נישט אנטלויפן, אדער אז וויא זענען גע- קויפטע, וועלן זיי גיין צו ויער פריערדיגע בעל הבית, אונ דער אנדערער בעל הבית מוז וויא שטארק היטען אונ וועט זיי נישט קענען איינהיטען זיי זאלן נישט אנטלויפן, ביי געלט איז אויך אזוי דאס געלט וואס ניהער אין אמת צו דעם קענטש וועלן זייא נישט אנטלויפן פון איהם, אדער דאס פריערדיגע געלט וואס זענען דא ביי איהם וועלן גענוים אנטלויפן פון איהם אונ וועלן נאך מיט געקען זייגע ערליכע געלט אויך, נאך האט דיא הנהיגה ניקארין די שופטים זאלן משפטין ערליך, רבי יוסי בן אלישע זאגט אויב דוא זעהסט עס קומען פיר צרות אויך יודין, זאלסטו גיין זעהן אויב די דינגים משפטין ערליך ווארום אלע צרות טאס קומען אויך יודין איז נאר וועגן די פאלשע דינגים, אונ הקב"ה וועט נישט מאכין ריהען דיא שכינה אויך די יודין ביי די פאלשע דינגים וועלן פארלענד ווערן פון די יודין, אונ די יודין וועלן גיט אויס געליינט ווערן פון גלות ביי עס וועט זיין ביי זיי צוויי זאכין, משפט אונ צדקה, ווי עס שטייט אין פסוק שפיו משפט וישו צדקה איהר זאלט היטען צו טאן משפט אונ איהר זאלט טאן צדקה כי קרובה ישועתי לטא וועט זיין נאהענט מיין הילף זאל קומען, נאך זאגט דער פסוק ציו משפט תפדה ושבתי דגדקה ווען ביי יודין וועט נישטאן ווערן משפט אונ צדקה וועט ציין אויס גיליונט ווערן אפון די פעל- קער אונ די יודין וועלן אין איר באזעצט ווערן, אונ דריבער שטייט אלע מאהל אין פסוק משפט מיט צדקה צוואקען, צו לערנען אונ אז די צדקה

למשפך מת' דלא יהוה נמש ייה יהוה רוח יורד רחא ואו הא נשמת יהוה חיה ויהיה רוחי יורד אל שם בך
שבעשית בניקוד חולם:

יה שפטים ושפטים תתן יקך בכר יי דיגין ופוקעגין תמני
ת"א שפטים. פנטר זיז פ"ז כ"כ:

רשב"ם

בעל המורים

(יה) שפטים ושפטים, השפטים מצוים לשפטים לייסר
המסרבים
אוסרם לר"ד שימרון. ועוד כי השפטים מסיירים כעם שלא
לשכר נתן לך שפטים. שהשפטים סיו מלווים לתת למי שסיו עלי. ד"ל אשר נתן לך שפטים. כעצת דשהל ריגולל: כדכרם ס' אלטיך
למה מנה וגו' למען יחזיקו כחורחם ס': איש כחמהנת ידו שפטים. רמו שממכתיין על סלדקס: עלה שפטים וסמך לים שפטים.
שכנ' מקומם פהדקס יושבין. כסר סכיס. ובלשכת הויזס. וכן ג' שונות על חלמדיס וישעין לגסי פנסדיון: יכאס
כל זכורן וסמך לים שפטים. שהייב אדם לסקתיל פני כר כרגל: שופטים. מנימ' מ' פנסדיון: שפטים. מנימ' מ' פנסדיון: יכאס
שופטים כעלי כשפטים שידעיס לבעל שפטים: שפטים. חנין למעמס ולמעס יכאס סדיון כלא. חכר עלמעס וליכס פוחס
פלגסס: פמן לך. ולל לטכ"ס. מגיד דכריו לעיקר חקין ומשפטי לישלכל. חקיו ומשפיו גניעשירל דיוקי משפטי:
שפתי חכמים
רש"י

א לפי שפטינו שופטים על אוסס שפטינוס על סמלחמס כמו (יה) שפטים ושפטים. שופטים דיינין הפוסקים את
הדין: ושפטים. (מנהדריין טו) הרודין את העס אחר מנותן שמתין וטופתין א במקל וכרנטוס עד שיקבל

מנוי השופטים כארץ ישראל

(יה) שפטים ושפטים חמן לך גוי עד (פסוק כ) למען חמיה
ויכח את סלכן. כמכ בעל ספר סכרית סהקדוקים
כבו, (א) אומר שני שפטים לך, (ב) מס זס לש. סוף להר
שפטיך לך סרי כל ישרל במשפט, (ג) א מרו ושפטו ל כסחר
ואמר לך לא טסס ל' נוכח, וכן לך לך סדק סדק כל נוכח,
(ד) כסל ל' זקק זקק, (ס) למען חמיה אמר לכלל ישרל וחסל
חיות ישרל כלדקס סדייניס, ומכ חטלו ישרל לס סדייניס
חטלו. גס דכר לר"י וסול כסכרי כדי סול מניו סדייניס
סכשכיס לסחיות ישרל ונכשעין על אדמכס פ"ג, וסול פוקסס
כנל מניו סדייניס בעל סכריוס סול אכרי כואס אל ל"י סכיס
לכס שפטים, וסין אומר שכשכל זס יכשו סלכן, ס"גל שיפטיפיו
בארן מבור זס. וכלסס פלג סלו סכפויס ללדיון נלמרו, עלד
אחד עס כנפס ישרל ידכר, ועלד אחד ידכר עס סדייניס, כי
על סדייניס וסלדק ספולס מומד. וסכס סממשפט לללסיס ר"ל
סדייניס, מ"ז סלוי כלנשי סדור, אכ סדור טוב ומכקס זקק
ואומכס, לו דוכטיס אכר שופס זקק ושופטים לקולו, וסו סכר"ס
פלגיח כידס וממילל לסס דיון סגון כמי כוסף כפסס וללכר
עס ל.כס, וסל ידו סמשפט זקק ככס יושכרו ככרן סדייניס
כיס וככס, וסין אכרי יפחכ כדורו כשמוכל כדורו, שכל סלמכ
ישפח סדייניס כנל שמוכל, כי שפסחמס גס דורו כדוס כמכוס,
שפילוי סיס סדור זכלו כדורו על שמוכל: סיס סכר"ס מומין לסס

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יה) שפטים ושפטים. שופטים לדון שופטים לנוף כעלי דיון
לקיים פליהס את הדין. וכס"ח י"ז דוד מושס משפט

ליקומים על התורה

ויהי שופטים ושפטים תתן לך וגו', שלמה המלך האם
גינאגס עיקר לנכח גבישו גמפעיף יישריו
נכדך, דער פיינגנג פון דעם פסוק איז ווייל געדיער פקענש
זעהם נאר פרינדקע פלעקס אָבער אויף זיך זעהם ער קיין
פעלער, אַלץ וואס ער מוהט פיינט ער עס איז אויגוס,
קען דאך אָבער דער פקענש פארבלאנדען מיט די גרעסע
אויפקעמט אוג פאלשקייט אוג פייגען עס איז גוט אוי, האם
איז גאט צווישען פקענשען אוג ער האם מורא מאַכער איז ער
אַשפּיגול אוג קוקט אויף דעם פקענש וואס אין אַשפּיגול אויב
דער פקענש איז גוט ווייס ער אויף זיך אז ער איז אויף ביינן
מצות השם

(יה) [סלל] (עמס כז) לסממד שפטים ושפטים. שאלמכ
שפטים ושפטים תתן לך ככל שפטיך ונדאס איז אמצות עשהו
אין געדיער שפטים ווא יודין ווארען נאלין זיין גיט
וויגיגער וויא דרייא רייניס צוא פסקן דיניס, אונ אויב אין
שפטים זענען קא הונקערס יודין סוז זיין גיט וויגיגער וויא
דרייא רייניס צו פסקן דיניס, די רייניס בארשין זיין לופדים
אונ חכמים אונ פרוקע אונ נאלין גיט זיין גרויס ביי זיך אונ
אין הוצה לאַרץ:

לך בכל קיוהך די יי אלהך יתיב לך
 לשבטך וירונן ית עמא דין הקשום : יי
 תצלי דין לא תשתמורע אפין ולא תקבד שותדא ת"א שפטי. מכוס :

לך בכל קיוהך די יי אלהך יתיב לך לשבטך וירונן ית עמא דין הקשום : יי תצלי דין לא תשתמורע אפין ולא תקבד שותדא ת"א שפטי. מכוס :

בעל הטורים

בכל שפטי. ככל שאמא משפר עמין חכיוך סן למסיס סן לפטיל ללדמס. לשבטיך ושפטי. לומר שמלוה לשופט לשפוט

רש"י

עליו אח דין השופט: בכל שפטיך. (ת"כ) ככל עיר ב וטיר: לשבטיך. מוסב על חתן לך ג שופטים ושופטים חתן לך לשבטיך ככל שפטיך אשר ה' אלהיך נוהן לך: לשבטיך. מלמד שמושיבין דייטין לכל בעט ושפט ד וכל עיר ועיר: ושפטו את העם וגו'. מנה דייטין מומחים הולדיקים לשפוט נדק: (יט) לא תמה בשפט. כמשמעו: לא תביר פנים. חף כשעת הטענות אורהו ו לדין שלא ירח רך לזה וקשה לזה אחד עומד וא' יושב לפי שכשרוהה שהדין מכבד את חכירו מהסתמין טענותיו: ולא תרח לנדכס לשבטיך ליל אכל חתן לך סוי כמו חתן לשבטיך ולך ס"ס סבי נמי אכל לך דכסיר גביטון מלה לך ק"י אכל ישראל ולא חתן ונמי פירוש ק"א שפטיך וסוינו לכל ישראל לל' חתן לשבטיך מוסב על חתן פ"כ אין סנו לזכירם לפירוש דמלך לך פ"כ סיקון ל' סוף וק"ל: ח ר"ל הל"ל ושפטם את הפס שפטי לך שפוט נוכח כמ"ע אחריו כל: נוכח לא חסס לא שכיר ולא חקם. ומתכן מנס כו' וס"פ שופטים ושפטיים חתן לך כו' ומס טיען של דייטס שחן ומכוס ושפטו את הפס משפט נדק ר"ל ליווי סוף לישראל שומנו דייטס שפוט נדק שפטי וממחים ולדיקים: ו כלומר כיון דלא חסס משפט כמשמעו דייטו שלא יפוח סדון פ"כ לא פכיר פטיס ליל. ומתכן לנמדד חף כמשפט

מנוי השופטים בארץ ישראל

קמס לרש"י ארך חלו חיות ישראל בדכר שפלו כדייטס ומס לשמו ישראל אח סדייטין עמו כדון. פ"ז דייק רש"י בלשונו סוסב כדי סוף מנוי סדייטין, מנוי דוקא, כי סמני הוא מכלל

פ"י על תיבת שחר

יכירא מוסק דין זס מס שיגבה נחכירי וסדיין ג"כ סכירא מוסק דין זה מס שלקח ששחר, כ"א לא סיה מוכח את הכע"ד לא נחן לו ששחר. אכל סס סדיין זינו לוקח שחר, אין לו שוס שותפית מס סכעלו דייס לא מס זס ולא מס זס. מ"כ משר לו סכ"ב לסדיין מנחה שלא ל"א לסיות שותף מס הכע"ד מסס שותף עמי, אשחב אופך לשותף ככל מה שכחתי בשסס ימי כדלטיס:

פירוש לתורת אלהים

שפטיך אין אלע ביינע ששעט נואם גאמס ביינ גאמס נועם געבין צוא דיר לשבטיך צוא ביינע שבטיים. רש"י שרייבט פון באנען קערנען מיר קען זאל געצין ביינע אונ שבטיים אין אימליקע שפאמס בוונדער. אונ צו אימליקען שיקט בוונדער ושפאמס אונ זיי זאלין משפטיין דאס פאלק אאקתיון משפט פלוקר דוא זאלקט זעצין ביינע צדיקים אונ צודקיים זייא זאלין אקט משפטיין: (יט) לא תפה משפט דוא זאלקט נים אונעק גייגין דעם משפט דאס הייקט דוא זאלקט נים פאלש פסקון לא תביר פנים דוא זאלקט נים דער קענען אפנים פלוקר דוא זאלקט נים דער בארשע ביינ און מיט ביינ ביינ מים איין בעל דין בארשע ביינ אונ מיט דעם אנדערין ביינע ביינ אונדער

ליקוטים על התורה

די נקשה נאל ער איך שפעליון פאר זיך אקענטש נואם אים נועם גיפעליון פון יענעם פענקש זאל ער איך פארו אונ נואם אים נועם נים גיפעליון פון יענעם פענקש זאל ער איך נים פארו. דאס זאגט שלמה עיקר לטובה גיבוטו אייבער רב מוסקס אונד זאלין קריער ביינע זייגין קעקען איך דעם פענקש נואם שפטיים פאר ריר, זאמר פך נשפעטיך גישירו נגדך, גאכדעם זאלין ביינע זייגין קעקען איך זיך, גאר אפילו ער נועם זיין וויסען אז די נאך בארשע קען נים פארו נוער נועם אים אאקתיון פון ער נאל זיא נים פארו, דריבער זאגט די תורה שופטים נשפטיים חתן לך ששפטיים אונ לשפטיים זאלם איר געבין איך זיך זאלין, די ששפטיים אונ די שפטיים זאלין איך גייטיין איר זאלם פארו זיי רי תורה קאם גיבאטיין נים זיי אייגער תארן גילקס:

אונקלוס

ארי שזחדא מעור עיני
חבימין ומקלקל פתגמין
הרציון : כ קו ש פ א
קוישקא הוי רדיף גדיל
דמימי ותירת ית ארעא
די יי אלהי יהיב לך :
כא לא תצוב לך אשרת
כל אילן בקטר מדבחה
דיי אלהיך די מעביד קדי :

השחר יעור עיני חכמים ויסקר
דברי צדיקים : צדק צדק תרדף
למען תחיה וירשת את הארץ
אשר יהיה אלהיך נתן קה : ס כא לא
תטע קה אשרה כרעין אצל מזבח
יהיה אלהיך אשר תעשה קה :

ת"א כי שמד . כתובות קס : לך לך . פסל יל כתובות ג . פסל דין ג : לא חסס לך . פסל דין ג : ע"ז לכ מפילס כס :

רשב"ם

ברברי המשפטים : (כא) לא תטע לך אשרה . שום אילן
שלא יבוא לעובדו כמרגב עובדי גלולים : אצל מזבח .
שפתי חכמים
הטפות בו ר"ל אפי' קודם הנהגת ג"כ לא יפוח סדין ולא
יקלקל שלל יפה בו' ולכך לרין רש"י נמי נפרש לא חסס
כעשמו : דה"ל אפרש שלל נפשו דהי ככר כתיב לא
חסס משפט ואם כן לא תקח שומד ל"ל אלא משפט נפשו
לך אסור ליקח שומד או נמי רש"י טלמו מפרש והולך ר"ל
קח דבי שומד יסור כתיבה טעם סוף על לא תקח שומד
ויסורו משקל שומד מעט א"ל לו שלל יסר נכו אללו נספס
נכותו דסל לא קבל שומד מעט בתחילת אלל כדי שינס
ייפוח סדין נשכננו אלל ש"ע לא תקח שומד אפי' נפשו
לך : ח ו"ל ס נפרש משפטים סי' כי יסור פקחוס אפי'
הכס כתיב ומוטל שומד סוף שמתקד דמטו פליו כו' . וי"ל
דמטס כתיב יסור פקחוס ודאי קאי אפקחוס שבו כלומר יסור
פקחוס שמתקד דמטו כו' : ס ר"ל דלא קאי אדרייטס אלל
אחורס חסס דכריס המזדקיס ונקרלו אפח ואומן דכריס על
דכריס ולא שיהיה דברי שמוך כמו חלוט שקופיט שבוט
יכולין לדון סתכס כמ"כ מ"ע מלוט על סתכס שילך אהר ב"ד יס .
ה כל כתיב לא חסס משפט אלל סך כו' : כ דק"ל דסל
עם חכיו וכי בשביל זס ימיו כל ישכל וכשו אס סלרן ומתקן
דלמען אלהי סלרן ומהרן אלהי סלרן ומהרן אלהי סלרן
כו' : ס א"ע שנקרל לא כתיבולט ספס לך כל מן אלל מזבח
מ"ע סוככח אהה לומר דלא פטע קאי גס אכל טן . דל"כ קסס

שדיני מעותס כשלים : (כא) אשכס . נמי דיינ שאינו סנון
שכל סמטעדי דיינ שאינו סנון כללו נוסס אשכס אלל סמוכס :
רש"י
שחד . (ספרי) אפי' ז נשפט לך : בו השחר יעור .
(כתובות קה) ח משקל שחד ממנו חי אשפר שלל יסס
חל לכבו אללו להסך ככותו : דברי צדיקים . דכריס
ח המזדקיס משפטי חמת : (כ) צדק צדק תרדף .
(ספרי) הלך י אחר ב"ד יסס : למען תחיה וירשת .
(סנהדרין לב) כדאי הוא מניו הדייניס הככריס ב להחיות
חל ישראל ולהוסיפן על אדמתס : (כא) לא תטע לך
אשרה . לחייבו עליה משעת נטיעתה ל ואפי' לא עבדק
עוכר בלא תעשה על נטיעתה : לא תטע לך אשרה כל
עץ אצל מ מזבח ה' אלהיך . אוכרה לנוטע אילן ולכונה

סוכס סוף מסלף שלל ססך כדון סוכס ויסיס מלך דכרי כמו
סוכס סוף חלויס נסטי נעמיס ססוס כמו כעמיס : י סי' א"ס דכל ב"ד
דל"כ כמשתפו בלדק חסוט ל"ל וסוד לך לך ל"ל וסוד
לך לך חכיו לא חסס משפט אלל סך כו' : כ דק"ל דסל
עם חכיו וכי בשביל זס ימיו כל ישכל וכשו אס סלרן ומתקן
דלמען אלהי סלרן ומהרן אלהי סלרן ומהרן אלהי סלרן
כו' : ס א"ע שנקרל לא כתיבולט ספס לך כל מן אלל מזבח
מ"ע סוככח אהה לומר דלא פטע קאי גס אכל טן . דל"כ קסס

רעת זקנים מבעלי הרוסות

לך אברה . פסטים דקדל לפי שדרכן לעשות כן לנזכר סכסל .
כדל"כ חסן נכו גדעון שמתן מזבח סכסל וסלכרה אשכ פליו ככס .
ומוד כשקריבו על סמוכה יסי נרלס שלמס אלשכס יסיו מקריבין :

סמיכה ג"פ אלו להג"פ הקודמים

(כ) — (כ) — (כ) — לא חסס לך אשכס כל עין וגו' . ולא חקיס לך
מלכס וגו' . לא חוככ ל"כ אלסיך שיל וסס וגו' .
סמיכוס שלסס סמוקיס חלו לעיני סדייניס כפליא אס כל

פירוש לתורת אלהים

דער משפט וואס איז אַקט נוערמ פאלש : (כ) צדק
צדק תרדף דוא זאלקט נאך זאגין אפרומוען בית
דין לפני דרום דוא זאלקט לעבין אונ גרשגן דאס
לאנד ארץ ישראל וואס נאט ביין נאט נועט דיר
געבין . רש"י שרייבט אין דעם זכות וואס איהר
נועט האבין גנועט בנינים נועט איהר לעבין אונ
איהר נועט ויצען אין דעם לאנד ארץ ישראל :
(כא) לא תטע לך אשרה דוא סאקט גיט פלאנצין
אליגערען בוים וואס קען ריגט צו איהם . רש"י
שרייבט וויא פאלר וויא קען פלאנצט אליגערען בוים
איז קען עובר זאלו אפילו ער האט נאך גיט

ער קאר גיט הייסין איין בעל דין ויצען אונ קער
אנדערער זאל שטיין ווארום אז דער בעל דין
ועהם אז דער דיין גיט קבור דעם אנדערין
בעל דין אונ איהם גיט נוערין איהם פאר קישט
וויגע טענות אונ נועט גיט וויקען וואס צו טעגן
זלא תקח שומד אונ דוא זאלקט גיט נעמען שומד
אפילו דוא נועט נועליו אקט קשקטין כי ווארום
דער שומד מאכט בלינד די אויגין פון די חכמים
בלוקר וויא באקר דער דיין נעקט שומד איז נאר
גיט ניקמאלט ער זאל איהם געשולדיגען ויפאף אונ
שומד מוט פאר קריקען גירעקטע רייד בלוקר

השם
לא תטע לך אשרה כל עין וגו' נדאם איז אקצות לא תעשה
קען קאר גיט פלאנצין אבוים געבין בית המקדש אונ גיט
געבין מזבח אפילו פון שיינקייט נועגערקאר קיין אויב גיט :

(כ) [הזכ] (לאו רפט) שלל ניטע אילנות כעקדס או סלל
כמזכה על דרך סניו וסיוסי . שזמלר לא חסס לך אשכס
כל מן סלל מזבח ס' אלסיך :

כב וְלֹא תִקִּים לְךָ מִצְבֵּה אֲשֶׁר
 שָׁנָא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ס יז * לֹא-
 תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׂוֹר וְשֵׂה
 אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ מִוּם כֹּל דְּבַר רַע כִּי
 תֹעֲבַב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: ס

בעל השורים
 אשכח כל עין אלל מוצח. כנ"מ' רשע אלל לזיק: (כב) אשכ
 שאל ס' אללהיך. וסעך ליה לא מוצח. לזכור רובע ונרבע
 מוקלס ומגדל: (ה) כל דבר רע כי מוצח. לומר לך כל
 מהכלל חס ס' וקלס חוטבס ושלאוי: כל דבר רע. וכפי
 כמריס איש או אשה אשכ רשעס חס סרע וגו' וילך ויעבד אלסיס
 חמריס. לומר סעדיבור וסעמחכס כמכ"ס מלספריס למעטס:
 ת"א לא מוצח. זכמיס לו ככורות
 יד:

רש"י
 בית ג בהר הכני: (כב) ולא תקים לך מצבה. מלכס
 אכן אחת להקריב ס עליה חפי' לשמיס: אשר שנא.
 מוצח אכניס ומוצח אדמה זיה לעשות וחת זג. שאל ע כי חק
 היתה לכנעניס פ ואת"ס שהיתה אהובת לו בזמני האבות
 עכשוו סלה מאחר ששאלוס חלו חק לע"ח: (ה) לא תזבח
 וגו' בל דבר רע. (ספרי) זוהרה למסגל בקדשיס צ"ע
 דבור רע. ועוד נלרשו בו שחר לרשות כשחטת קדשיס:
 מנינו כלהליס דכתיב וספ סהלי אפרנו ס"ג שייך לי נמיסס על
 ציה: ס וסוכתו מדכתיב אשכ שאל ס' אלסיך דמשמע מחמלס סיס
 נחם כוח כענינו כשקיימו מלכס חלל עכשוו סהלי אוחס וסי
 לסקריב עולס לנש מעודת חליילס כמחלס נמי סיס שונל לוס: ע ויסיס
 ש"י אשכ שאל ס' תיקס זס חן כנין כי כל סעלכות שאל ס' כדנפריס
 רש"י וסול: פ וסס סחור טעמס זס גם סעזכחות יסי ססוכות דכס
 סעזכחות ג"כ חק כנענילס סול כדכתיב לעיל כמ' דלסס וסחלסס
 סס מוצחוס. וי"ל דלכך נקט רש"י מאחר ששאלוס חלו לחק לע"ח
 סקב"ס חוסס חלל סעזכחות סינין כל כך חק סלין עשיין
 אזכחות לכל ע"ל לכך לא שאלס אוחס סקב"ס. כ"ל: צ דלין
 לומר דכס לסחור על כול מוס ספרי כסדיס כתיב אשכ יסיס בו מוס,
 ומחקן ארהיב כ"י ע"י. דבור רע כ"ל לעיל כעכ"ס
 ויקרא וכן קדשיס כתיב ססיגול ססור לחול וסינו מסרס אוחס
 איש סעחול סס מיד סל לכו לכו לא' כולן לא מוצח כל דבר רע
 למדך חוסרס למסגל בקדשיס ס"י כשעת חמיסס סיה סעמחכו על
 ענת לסכול חון לנענו או חון לעקומו דסינו ס"י דבור רע:

סמיכת ג"פ אלו להג"פ הקורמים
 סעמפריס, ונפרס לפי עס סחמ"ל ספ' לע"ד סלינו דורכ
 סמוכיס כעשנס סוכס דריש. וסיח סעדרכ עול סשס מעלונ
 פירוש לתורת אלהים

נערינכם צו איהם כל עז אלע ערלייא ביימער טאר
 קען גיט פלאנצין אַזל נעבין רעם קונבם פון גאט
 נואם רוא וועקט ריר מאבין פלוקר קען טאר גיט
 פאקען אהויו אונ קען טאר גיט פלאנצין אבויס
 אויף רעם פארן וואס גאט בהמ"ק שטייט:
 (כב) ולא תקים לך מצבה אונ רוא מארקט גיט אויף
 שטעלין צו ריר אמצקה פלוקר אשמיינ רוא
 זאלקט אויף אים מקריב זיין קרבנות אפילו צו גאט
 אַשר טייל גאט זיין גאט האם דאם פיינד אונ אין
 דיא אבות ציימין האם גאט ליב גיהאמ קען
 גאט מקריב גינען קרבנות אויף אמצקה גאר

מצות השם
 (כב) [אנ] [לאו (כ) סלל לסקיס מלכס כשוס מקוס. סעלעל
 וילל סקיס לך מלכס:
 ולא תקים לך מצבה אשר וגו' וקאם איז אמצות לא תעשהו
 קען טאר גיט שטעלין איין שטיין קען נאל אויב איהם
 מקריב זיין קרבנות צוהקב"ה גאר יעדער קרבן מוז געבריינגט
 ווערן אין בית המקדש אונ מקריב זיין אויף דעם קונבם:

רש"ב
 כי שם היו רגילים, ברכהיב כגדעון ואת האשרה אשר
 עליו תכרת, בזכר בנייהם מובחוחם ואשריהם כל עץ
 רענין: (כב) ולא תקים לך מצבה, לשמיס להקפיד
 בשעת איסור הבמות מ"ח שיהיה לך מוצח קבוע
 לאחר ירושה כדכתיב לא תעשון ככל אשר אנחנו
 עושים מה היום וגו' להקריב בכ"מ ובדכתיב ברה"י אך
 לא ודיו מקשרים כ"א לה:
 שפתי חכמים
 סיךר כתיב לא טעם לך אשכס כל עין אלל מוצח וכי סעידס
 חליילס דוקס אלל מוצח ססור נעבוד וסולל אלל סעזכחות עופר
 למעוד חלל ס"ק לא טעם לך אשכס כלל ככל סעולס כולו ולא
 טעם לך כל עין אלל מוצח דוקס סל שאל אלל מוצח עופר:
 ג הכ"ס ככס ס' זס חן אלל דרך. סעמכס סעלכיס מולל
 כתיב ולא טעם לך עין כסדיס חלל כל עין סח"ס ל"ג כענינעס
 ל"ג ככנין סכל טעמיס דקרא חינו חלל כענינעס דלל טעם דקרא
 ספרייסיס קלי זיין אשכרס זיין סכל עין אלל מוצח ס'. וסוד
 מלכסי דכ"י בלק סירש"י על ססוק כלהליס כעס ס' לי נמיסס
 ע"י דמריילין לבונס זימ סעמכתיב כל דמכרס חפי' כונס
 סיס נחם כוח כענינו כשקיימו מלכס חלל עכשוו סהלי אוחס וסי
 ע ויסיס ש"י אשכ שאל ס' תיקס זס חן כנין כי כל סעלכות
 שאל ס' כדנפריס רש"י וסול: פ וסס סחור טעמס זס גם סעזכחות יסי
 ססוכות דכס סעזכחות ג"כ חק כנענילס סול כדכתיב לעיל כמ' דלסס
 וסחלסס סס מוצחוס. וי"ל דלכך נקט רש"י מאחר ששאלוס חלו לחק לע"ח
 סקב"ס חוסס חלל סעזכחות סינין כל כך חק סלין עשיין
 אזכחות לכל ע"ל לכך לא שאלס אוחס סקב"ס. כ"ל: צ דלין
 לומר דכס לסחור על כול מוס ספרי כסדיס כתיב אשכ יסיס בו מוס,
 ומחקן ארהיב כ"י ע"י. דבור רע כ"ל לעיל כעכ"ס
 ויקרא וכן קדשיס כתיב ססיגול ססור לחול וסינו מסרס אוחס
 איש סעחול סס מיד סל לכו לכו לא' כולן לא מוצח כל דבר רע
 למדך חוסרס למסגל בקדשיס ס"י כשעת חמיסס סיה סעמחכו על
 ענת לסכול חון לנענו או חון לעקומו דסינו ס"י דבור רע:

לחמשיך מנ"ה ד"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות ירוח יהוה נשמה הנצח אדני נשמה דודר יתקן חיה יחידה
נצח יתקן חיה יחידה דודר אל שם ב"ן שבעשתי:

א אנכי אנכי הוא מנחמכם מי את ותירא מאנשי ימות ומבן אדם חציר ינתן: ו ותשפח יתנה עשך נוטה שמים ויסד ארץ ותפחד תמיד כלל היום מפני חמת המציק באשר בונן להשחית ואיה חמת המציק: מחר צעה להפתח ולא ימות לשחת ולא יחפר רחמו: ו ואנכי יהנה אלהיך רגע הים ויהמו גליו יהוה צבאות שמו: ה ואשם דברי כפיד ובצל די כסיתך נטמע שמים וליסד ארץ ולאמר לציון עמי אתה: י התעוררי התעוררי קומי ורשלים אשר שתית מיד יהנה את כוס חמתו את קבעת כוס התרעלה שתית מצית: ובגדתי אגית עלך לנקא עמא באמיר עליהון דיקנון כוכבי שמיא וקשבלא קנשקא באמיר עליהון דיקנון קעפרא דארעא ולמימר לדברין קציון עמי אתון: ו אתרכא אתרכא קומי ורשלים דקבלת מן קדם: ו נת פסא דמימיה נת פליז פסא דלוקא שתית אנגית: רש"י מצורת רוד

(6) אנכי אנכי. פלו סמך משיב לומר אנכי הוא המנחם
החכם והס' תחומין שיש בהם עמש: מי חס. ר"ל
כה לדיקים כמותך ומלאה זכיות נפש תירא מאנשי אשר סיפו
למות: חציר ינתן. אשר הוא נתון בעולם כחציר הוא אשר
יוולל ויבש. וסוף כשל ענין בע"ש: (ג) ותשכח ס' עשך שכתח
ששפתה ס' המגדל וסמכות: אחר וסבל שלו כי הוא נוטה
במים וגו': ותפחד. בכל עת תפחד מפני חמת סלויי המציק
לאשר כיון מהשעות להשחיתך: ואיה חמת הפעיק. ר"ל הנה
מחר כל ולינו כי ימות לשחת וא"כ למה שכתח השעות המציק
ותפחד עמו: (ג) מחר נפש לפקתה. היום וטולטל סגולה
יעבר להפחה וילך לו. ואמר כל שאלה מן החכום במאמר ור"ל
לא יהיה עוד סגולה כלל: ולא ימות לשחת. אף עודו בגולה
לא ימות יהיו נשחת מעל וכל אף לא יחפר לו די לחמו וסמכות:
(ד) ואנכי וגו'. ר"ל ולמה לא תשען עלי הלא אנכי ה' אלטיך והכל בידי פסם בוקע מי הים לכל יך כהמלכו ופעם יום שירמו
סגלים ויהמו בקול גדול: ס' נכחות שמו. לפי שהוא מושל בנכחות מפלה ומעשה: (ה) ואשים דברי כפיד. דברי המוכרס
שמתי כפיד לדבר כס: וכלל ידי כסיתך. מעולם הגנתי עליך מן סלויי בזכות המוכרס: לנטע שמים. שיהיו נטועים על אדמתם
עם ישראל הנמשלים ככוכבי שמים כע"ש (בדלשית. טו) הכע כל השמימה וספור הכוכבים וגו' כה יהיה זכרך: וליסד ארץ.
שיסיו עיוסדים אלו שנמשלים גם לנפשי הארץ כע"ש (שם יג) ושמתי את זכרך כעפר הארץ: ולאמר לעיון. כל האומות יאמרו
על בני יוון שכתב עמי כי יהיה נראה בהם שפט מוכרס: (ו) התעוררי. והו מאמר הנביא כשזכר סקליו מתחדמת סלמם
וקומי: אשר שמים. אשר עד סוף שמים כום העשה הנראה מה' ונתעורר חס"כ העיון: חס קבעת. השערים הסבוכים בתחמיות
כום התרעלה ככר שמים ומליה את הכל ולא נשחר מלומס. ר"ל כל הכחות הכחות ככר בשו ארץ ולא הוסיף לבסוד עוד:
דעם פירוש עברי שיימש נעמימם מען בייא דער הפוזרדה פון דער וואך:

סמיכת ג"מ אלו להג"ש הקודמים
הקיס, לא חזכה. ומס שייכות שגלשה לאוין הסמכותים לכסא
שגלשה בשעה שפלט על כסא לדון ולסכות. פ"כ כל המערכים
אלו ללקע אורח המספוקים סלנו. זה כס זה ככה. אבל
ידוע כי דרך סמכות לקבוע דין, והדין הוא אמת לאמתו
וסמיכות דין נדון הוא ג"כ מוכרס, כע"ש סמכותם לעד בעולם
שמים באמת וישר, סמיכות המספוקים והדינים הסמכותיים
בסמכותם יהיו כן לעד בעולם ולא במקרס בלו, אבל שמים באמת,
סמכותם כן הוא, שכתוב זה שייך אחר כבוד זה, וישר הוא כן,
צדקו נכבדים כן, כי ידוע שג' דברים לייכים לדין כדיונים,
(א) שלא יתנאו וימרו חז"ל כל המתנאה ראוי לנדעו כחשכר,
פ"כ אחר כך' לא שפך לך ארעה, ופירש לך נראה כעיוטר,
אכל סכ' בא לנעו שגל יטע דיוין אשרס כלבו, ודיינו שגל
יגדלם כלבו, וזהו אלל מוכרס ה', כי המוכרס אמרס מוכרס שיהי'
פל דמסם סדוקים כלל, והדיינים הסמכדרי גדולה אשר מפיסם

כתובים תהלים ז

להבישך מיסוד ומלכות דרא שין דלת חר נפש שין דלת שין דלת יוד רוח יאהרונדי נשם ריסוד א ארד ארנ ארני נפש ארני רוח אלק דלת נון יוד נשמה דמלכות יד הו הו חיה יחידה ריסוד ידנה חיה יחידה דמלכות אל שם בין שבעשית :

א אם לא יהוב לדמלתיה סיפיה שחיו קשפיה קהונה וקרנא : ב וקמולתיה פקין וני מוקא גירוי דללקין צדיקיא יעביר : ד הא יצמער לשקר ויערי עקלא ויליד שוקרא : ד שום קפר נמציה זקפל בשוחתא דיעקר : ה יתוב ליעותיה קבישיה ועל מוקביה חטופיה יתחת : ו משבח זקצק קמיה נאשבח שום אלקא עלאה :

זקפל בשוחתא דיעקר : ה יתוב ליעותיה קבישיה ועל מוקביה חטופיה יתחת : ו משבח זקצק קמיה נאשבח שום אלקא עלאה :

מצודת דוד רשי

(6) אם לא ישוב. הרשע הקנה ילטוש עליו חרבו וידרוך קתמו: (3) לרלקים. לרודפים: (ג) יחבל. לשון הריון: (ד) ויפל בשחת. אשר יפעל בעלמו: (ו) אודה ה' בצדקו. כשנדיק הדין לשפט הרשעים כרשעם: (6) אם לא ישוב. הרשע הקנה ילטוש עליו חרבו וידרוך קתמו: (3) לרלקים. לרודפים: (ג) יחבל. לשון הריון: (ד) ויפל בשחת. אשר יפעל בעלמו: (ו) אודה ה' בצדקו. כשנדיק הדין לשפט הרשעים כרשעם: (6) אם לא ישוב. הרשע הקנה ילטוש עליו חרבו וידרוך קתמו: (3) לרלקים. לרודפים: (ג) יחבל. לשון הריון: (ד) ויפל בשחת. אשר יפעל בעלמו: (ו) אודה ה' בצדקו. כשנדיק הדין לשפט הרשעים כרשעם:

פירוש עברי מיימש

(א) אם לא ישוב אויב דער קשע נועם גיט צוריק קערין פון ויין שלעקטין ווען חרבו ילמוש גאר ער נעם שארפין ויין שווערד קשתי נד יוכונגה ער האט אנגעקערטין ויין פויל אונ בונין אונ האט זיא אנגעברייט צו שיקען מיט איהר אויף מיר: (ב) וילי הכין גלי מות דיא בליים וואס ער האט אנגעברייט מיה צו דרנגן מיט וי זאל ער דאס האבין אנגעברייט פאר זיך תציו לרלקים יקעל וייגע פוילין זאל ער האבין אנגעברייט פאר דיא מענשטין וואס יאגין מיה מיר שלעקטם צו טאן: (ג) הנה יחבל און ווען דעם מענמש קומט אריין אין מוח אעצה, איז גלייה ווי אאשה ווערט מעופרת אונ אזוי לאנג ווי דער מענמש טראגט דיא עצה איז גלייה וויא דיא אשה טראגט דאס קינד, אונ ווען ער טוהט שוין ויין עצה איז גלייה וויא דיא אשה גיבארט דאס קינד, זאגט דוד המלך הנה יחבל און. די עצה וואס איהם איז אריין גיקוקען

עיקר תוי"ם משנה תרומות פרק ברמנורא

[6] טמאס. דמאס אסוים כלו אמנטי דחסד דמלכות דייניס אלק לבר אלק לבר סאה תרומה ממאה כחילה בטעס כדנסיין סאה תרומה [6] ממאה שנפלה לפחות ממאה חולין. דתרומה עמאל נמי דפרק סעל (דף סג): (6) כולקין פכסה ד: חולין או למעשר דאשון או למעשר שני או עולין בלחד ומאה (6):

פיר ה א סאה תרומה שפלה לפחות ממאה חולין קמא אונ מען קאר איהר גיט עסין איז צומישט גינארין אין ווייניגער וויא הונדערט סאה חולין או לפי שראשו אדער דיא תרומה טמאה איז צו קישט גינארין אין מעשר ראשון או לפי שראשו

ירקבו. דאי אפשר לכהן לחלה משום תרומה טמאה, והא
 ללא חגן ידלקו משום דחייבין דלמא ארמוליק לכו אתי
 כהן לידו תקלה ואתי למיכל מנייהו משום דדמוע קיל להו
 לאיכסי ולא מודהרי ביה כולי האי (כ); ואם טהורה.

(כ) והא דבעי" ס"ס פקדש הר"ב גבי טען דלמאי להדליק
 כשדמט וטענא נגמרא טרוכס סוף כספ"ק דפסחים ה"ט
 מסקין סהם כמו לים ככלי מאוס דלא חיישין חו ליד
 תקלה וסכא בדבר יבש כו' ולא עומדים בכלי מאוס וכו' כסו
 לידו תקלה הלכך לית לים תקנתא: (ג) דלמאי איתו רחמי
 לטענת ח"ט על סכלו כדמטי
 כספרי ספיקא סכ"ב כס"ק
 פ"ט למנון פ"ג וס"ס לה"ט:
 (ד) מחוסר סכסס דסכא ח"ל
 פקדש כ"ד וגם אינו רשאי
 להחליף דסכא ככל כג"כ מחויב
 לטתו לגוי, ועיין פו"ט:
 (ה) וסכ"ס כמגן הקודים הו"ל
 שישמשם ככרות קמטות כ"ט
 כתיב צילע וכן חתא נגמטא:
 (ו) פ"ט פורקת פגמתינו

להקדש בין שמיים בין שהורים וירקבו. ואם
 טהורה היתה אותה הסאה ימכרו לכהנים ברמי
 הרומה חוץ מרמי אותה סאה. ואם למעשר
 ראשון נפלה יקרא שם לתרומת מעשר. ואם
 למעשר שני או להקדש נפלה הרי אלו יפרו.
 ואם שמיים היו אותן החולין יאכלו נקודים או
 קליות או ילושו במי פירות או יתחלקו לעיסות.

שלא נטלה ממנו תרומת מעשר (ג) נפלה יבקש מן הלוי. שיחליפם לו (ד) בחולין ויעשם הלוי תרומת מעשר על טבלו:
 ואם למעשר שני. והקדש טהורים נפלה: יפרו. ויחלל דמי המעשר בירושלים והדמוע ימכור לכהנים כדמי תרומה חוץ
 מדמי אותה סאה: ואם שמיים היו. החולין והמעשר ראשון שנסלה בהן תרומה טהורה דהשתח לא מלי למעבדינהו
 תרומת מעשר על מקום אחר מפריש עליו תרומת מעשר וימכרו לכהנים ויחללום הכהנים: נקודים. פ"י ביובש. כמו
 יבש היה נקודים (ה): או קליות. כי הויזי ללא תחכש התרומה הטהורה שיש בה לקבל טומאה דכל אוכל שלה בלא
 עליו משקה מו' משקים אינו מוכשר לקבל טומאה: או ילושו במי פירות. כגון מי תומים ורמונים ללא מעשרי:
 או יתחלקו לעיסות. שיתן פחות מכביצה בכל עסה ועסה דלכול שהוא פחות מכביצה אינו מקבל טומאת אוכלים
 (ו) ואינו מסמא טומאת אוכלים וחי קשיא מאי שאל מסאה תרומה טמאה שנסלה בחולין טהורים להמירין ירקבו משום

אךער ניא איז צומישט גינארין אין מעשר שני
 או הקדש אךער ניא איז צומישט גינארין אין
 תבואה נואם קען האם זיין הייניג גימאכט צום
 בית המקדש, אונ אין דיא אלע זאכן איז גיט
 גינען הונדערט סאה ביו שפאן בין שחורין סייא דיא
 אלע זאכן זענען אויף גינען סמא אונ סייא זיין
 זענען גינען סהור, הקי איז דער דין קען סאר
 דאם גיט עסין טייל דיא תרומה סמאה איז אריין
 געמישט גינארין אין זיי, גאר דאם כוז גינען ביו
 עס נועט פארפילט נוערין נאם סהורה היתח אותה
 בסאה אונ אויב די סאה תרומה נואם איז צומישט
 גינארין אין זייניגער וויא הונדערט סאה חולין,
 איז גינען תרומה טהורה ימכרו לכהנים גימי תריפה
 זאל ער פארקויפין די גאנצע תבואה צו פהנים,
 גאר ער כוז זיין פארקויפין נואליויל אזויא וויא
 תרומה איז נוערט, ניייל עס איז גיטא איין אונדערער
 קויפער אויף דיא תבואה גאר פהנים, אונ דיא
 פהנים קענען דאם אויף גיט אלע קאהל עסין,
 אויב דער כהן איז סמא סאר ער דאם גיט עסין,
 אךער אז דיא תבואה נוערט סמא קען ער דאם
 אויף גיט עסין ניייל עס איז אין די חולין צומישט
 תרומה חז' סרפי איהת סאה גאר פאר דער איין סאה
 תרומה נואם איז אריין געמישט גינארין זאל ער
 גיט קענען געלט. ווארום תרומה כוז ער דאך
 געבין דעם כהן נאם למעשר ראשון נפלה אונ אויב די
 סאה תרומה נואם איז גינען סהור איז צומישט
 גינארין אין זייניגער וויא הונדערט סאה מעשר
 ראשון נואם איז גינען סהור אונ פון דיא מעשר
 ראשון איז גאר גיט גענוקען גינארין תרומת
 מעשר יקרא שם לתרומת מעשר ואל ער בעטין דעם

לוי זאל איהם אום סאהשין דיא תבואה אויף
 חולין אונ דער לוי נועם מאכין די גאנצע תבואה
 פאר תרומת מעשר אויף זיינע מעשר אונ נועם
 עס געבין דעם כהן (ועיין בחו"ט) ואם למעשר שני או
 להקדש נפלה אונ אויב דיא סאה תרומה נואם איז
 גינען סהור איז צומישט גינארין אין מעשר שני
 אךער אין הקדש ביי אלו יפיו זאל ער דיא מעשר
 שני אונ דיא הקדש אויס סאהשין אויף געלט.
 אונ דיא געלט פון מעשר שני נועם ער עסין אין
 ירושלים, אונ די געלט פון הקדש גיט ער אנועק
 צו הקדש, אונ דיא גאנצע תבואה פארקויפט ער
 צו אכהן גאר פאר דער איין סאה זאל ער גיט
 געקען געלט ווארום תרומה כוז ער דאך געבין
 צום כהן נאם שפאם היי איהת מחלין אונ אויב די סאה
 תרומה נואם איז גינען סהור איז צומישט גינארין
 אין חולין, אךער אין מעשר ראשון נואם איז גינען
 סמא קען דאך שוין גיט מאכין דער לוי פון דיא
 מעשר תרומת מעשר, זאל ער אזוי סאהן יאכל
 נקודים או קליות ער זאל געבין פון אונדערע תבואה
 תרומת מעשר אויף די מעשר נואם איז צומישט
 מיט די תרומה, אונ דער גאר זאל ער די מעשר
 אךער די חולין נואם איז צומישט מיט די תרומה
 פארקויפין צו אכהן, אונ דער כהן זאל עסין די
 תבואה טרנקען נער זאל זיי היטען עס זאל אויף
 זיין גיט קוקען נואסער די תרומה זאל גיט סמא
 נוערין פון די חולין אונ מעשר נואם זענען סמא
 אךער קליות דאם איז געפריקויקטע זאנען. אונ
 קען ער זיין רוע נויא זיין זענען או ילושו גימי
 פירות אךער ער זאל זיין קענען מיט וואסער פון
 פירות דאם הייסט מיט זייל אךער מיט אינער

לוי זאל איהם אום סאהשין דיא תבואה אויף
 חולין אונ דער לוי נועם מאכין די גאנצע תבואה
 פאר תרומת מעשר אויף זיינע מעשר אונ נועם
 עס געבין דעם כהן (ועיין בחו"ט) ואם למעשר שני או
 להקדש נפלה אונ אויב דיא סאה תרומה נואם איז
 גינען סהור איז צומישט גינארין אין מעשר שני
 אךער אין הקדש ביי אלו יפיו זאל ער דיא מעשר
 שני אונ דיא הקדש אויס סאהשין אויף געלט.
 אונ דיא געלט פון מעשר שני נועם ער עסין אין
 ירושלים, אונ די געלט פון הקדש גיט ער אנועק
 צו הקדש, אונ דיא גאנצע תבואה פארקויפט ער
 צו אכהן גאר פאר דער איין סאה זאל ער גיט
 געקען געלט ווארום תרומה כוז ער דאך געבין
 צום כהן נאם שפאם היי איהת מחלין אונ אויב די סאה
 תרומה נואם איז גינען סהור איז צומישט גינארין
 אין חולין, אךער אין מעשר ראשון נואם איז גינען
 סמא קען דאך שוין גיט מאכין דער לוי פון דיא
 מעשר תרומת מעשר, זאל ער אזוי סאהן יאכל
 נקודים או קליות ער זאל געבין פון אונדערע תבואה
 תרומת מעשר אויף די מעשר נואם איז צומישט
 מיט די תרומה, אונ דער גאר זאל ער די מעשר
 אךער די חולין נואם איז צומישט מיט די תרומה
 פארקויפין צו אכהן, אונ דער כהן זאל עסין די
 תבואה טרנקען נער זאל זיי היטען עס זאל אויף
 זיין גיט קוקען נואסער די תרומה זאל גיט סמא
 נוערין פון די חולין אונ מעשר נואם זענען סמא
 אךער קליות דאם איז געפריקויקטע זאנען. אונ
 קען ער זיין רוע נויא זיין זענען או ילושו גימי
 פירות אךער ער זאל זיין קענען מיט וואסער פון
 פירות דאם הייסט מיט זייל אךער מיט אינער

לוי זאל איהם אום סאהשין דיא תבואה אויף
 חולין אונ דער לוי נועם מאכין די גאנצע תבואה
 פאר תרומת מעשר אויף זיינע מעשר אונ נועם
 עס געבין דעם כהן (ועיין בחו"ט) ואם למעשר שני או
 להקדש נפלה אונ אויב דיא סאה תרומה נואם איז
 גינען סהור איז צומישט גינארין אין מעשר שני
 אךער אין הקדש ביי אלו יפיו זאל ער דיא מעשר
 שני אונ דיא הקדש אויס סאהשין אויף געלט.
 אונ דיא געלט פון מעשר שני נועם ער עסין אין
 ירושלים, אונ די געלט פון הקדש גיט ער אנועק
 צו הקדש, אונ דיא גאנצע תבואה פארקויפט ער
 צו אכהן גאר פאר דער איין סאה זאל ער גיט
 געקען געלט ווארום תרומה כוז ער דאך געבין
 צום כהן נאם שפאם היי איהת מחלין אונ אויב די סאה
 תרומה נואם איז גינען סהור איז צומישט גינארין
 אין חולין, אךער אין מעשר ראשון נואם איז גינען
 סמא קען דאך שוין גיט מאכין דער לוי פון דיא
 מעשר תרומת מעשר, זאל ער אזוי סאהן יאכל
 נקודים או קליות ער זאל געבין פון אונדערע תבואה
 תרומת מעשר אויף די מעשר נואם איז צומישט
 מיט די תרומה, אונ דער גאר זאל ער די מעשר
 אךער די חולין נואם איז צומישט מיט די תרומה
 פארקויפין צו אכהן, אונ דער כהן זאל עסין די
 תבואה טרנקען נער זאל זיי היטען עס זאל אויף
 זיין גיט קוקען נואסער די תרומה זאל גיט סמא
 נוערין פון די חולין אונ מעשר נואם זענען סמא
 אךער קליות דאם איז געפריקויקטע זאנען. אונ
 קען ער זיין רוע נויא זיין זענען או ילושו גימי
 פירות אךער ער זאל זיין קענען מיט וואסער פון
 פירות דאם הייסט מיט זייל אךער מיט אינער

דעושה הכל תרומה ונחשב כתרומה עמלה וטהורה שנתערב א"כ תרומה טהורה וחולין עמלים נמי שנתערבו יחשב כתרומה טהורה ושמאה שנתערבו והיו אסורים באכילה וי"ל דלא דמי דלעיל הך חולין נעשו כתרומה לאסור לזרים מכח תרומה עמלה הלכך לכהניס נמי אסורי כדון תרומה עמלה אבל הך חולין דהכא אין נעשים תרומה אלא מכח תרומה טהורה הלכך שריין לכהניס כתרומה טהורה: ב סאה תרומה שפלה לתוך סאה חולין מהורין.

והשחל התרומה עולה כחלד ומאה ולא נעשה הכל מדומע והחולין טהורים לא הוכשרו לקבל טומאה ולא עמלתן התרומה עמלה: תירום והשרף. כשם שאם היתה תרומה טהורה תעלה ותאכל כך הטמאה תירום ותשרף והוא דשרף דומיא דתרכב שאסור ליהבו ממנה(1) כשמה שארפה דאי שריית ליה ליהנות ממנה אחי למיכלה דסבור שהיא מותרת ע"י ניטול: העלה והאכל נקודים. יונקש. כוליה כדפרשין לעיל. והלכה כחכמים: ג העלה ותאכל. כהא מודה ר"א דאף אותה סאה נאכלת משום דלעיל תרומה עמלה נפלה אע"פ שנתכסה בחולין הטהורים מ"מ כשמתגיבה שם תרומה עליה וחוזרת לשמה הראשון אבל כהא דטהורה נפלה אע"פ שהחולין היו עמלים כשמתגיבה חזרה לשם תרומה טהורה כמו שהיתה (ח): ד ב"ש אוסרים. דסברי תרומה עמלה שנתערבה בטהורה אינו עולה בא' ומאה כדמפרש

(רק דאינו מטמא) אלא שסוף סוף שהדין הוא כך: [ג] חירוס והשרף. כריש פק"ב דעבלה שפס"ב כ"ב טמאה ומיריס פשוט גזל כששט וסבל דמשרף עליו טמאה חוץ בלן גזל ששט ולמה יריס כהבו פסוקי משום דלא פליגי רבנן: (ז) אבל לא גזרינן הכא שמה יסבה עמנם כדלעיל דסחם דמוע קול לאיניש אבל הכא שסריפה חזרה לשפט הראשון ולא היל לנו (ובס' ב"ד ח' דסבל שורפם כולם כש"ע וסוד דכל עלמו שורפם מפני שסורפם כשהוא ואחי לסינות כהניס) וכה דמישרף פי' כ"ב בסוף תמור:

[ג] כרי כו'. ל' כש"י בכבודות (פליגי כש"י סוף על תמלה ומאכל וע"ע שם כ"ד) ומאכל עם חוליה משום גזירה וי"ל גזירם משום ח"ע שפלה לטמא עמלה חולין עמלים דפין לעיל. טו"ס: (ח) וס"ס תאכל נקודים כש"ע סר"ע ששם

אין נואקערן וועלן וי"א ניש טמא ווערין או יתחלקי לעיסות כדי שלא יהא בסקים אחר כביצה אדער קען זאל פון וי"א קנעטין קליינע שטיקלאך נואם יעדער שטיקעל איז קלענער ווי א איי. וועלן וי"א ניש טמא ווערין: ב סאה תרומה שפלה לתוך סאה חולין מהורין ווען איין סאה תרומה טמאה איז אריין גיפאלין אין הוגנערך סאה חולין נואם וענען טהור, איז דאך דער דין אז דיא תרומה ווערן קטל. אונ אויף דיא חולין איז נאך ניש גינוען נואקערן וענען וי"א נאך ניש טמא גינוארין פון די תרומה קמאה רבי אליעזר אויפ תירום ותשרף זאגט כפי אליעזר קען נאל ארום געקען איין סאה אונ קען נאל פאר ברענען שאני אויפ סאה שפלה היא סאה שקליה נוארום איך זאג דיא סאה נואם איז אריין גיפאלין דיא סאה האט קען ארום גענוקען. אז זיא וואלט גינוען טהור נואלט דר בלון יי גיגעסין אונ אז זיא איז טמא נאל קען זי פאר ברענען. אזוי נויא אלע תרומה נואם וענען סמא תבטים אויפם תעלה ומאכל נקודים או קליות אונ דיא תבטים זאגין גענויקס תרומה קמאה דארף קען פאר ברענען אקער דא אז וי"א וענען צומישט גינוארין מיט חולין מהורים אונ קען האט ארום גינוקען איין סאה. אונ קען נויס ניש צו די סאה איז די תרומה נואם איז אריין גיפאלען אדער זיא איז חולין, פון ספק דארף קען ניש פאר ברענען נארער געקט ארום איין סאה אונ, עקט וי"א טרוקען נעם נאל אויף אידר ניש ארויף קוקען נואקערן אדער ער

עקט וי"א גימריקונקען זאגנען או תלוש במי פירות אדער ער זאל וי"א קנעטין מיט נואקער פון פירות או תתחלק לעיסות כדי שלא יהא בסקים אחר כביצה אדער ער זאל וי"א קנעטין קליינע שטיקלאך טייג קלענער נויא איין איי. וי"א זאגין ניש טמא ווערין. ונויא עם שטייט אין יעדער שפלה: ד סאה תרומה שפלה לתוך סאה חולין מהורין ווען איין סאה תרומה טמאה איז אריין גיפאלין אין הוגנערך סאה חולין נואם וענען טהור, איז דאך דער דין אז דיא תרומה ווערן קטל. אונ אויף דיא חולין איז נאך ניש גינוען נואקערן וענען וי"א נאך ניש טמא גינוארין פון די תרומה קמאה רבי אליעזר אויפ תירום ותשרף זאגט כפי אליעזר קען נאל ארום געקען איין סאה אונ קען נאל פאר ברענען שאני אויפ סאה שפלה היא סאה שקליה נוארום איך זאג דיא סאה נואם איז אריין גיפאלין דיא סאה האט קען ארום גענוקען. אז זיא וואלט גינוען טהור נואלט דר בלון יי גיגעסין אונ אז זיא איז טמא נאל קען זי פאר ברענען. אזוי נויא אלע תרומה נואם וענען סמא תבטים אויפם תעלה ומאכל נקודים או קליות אונ דיא תבטים זאגין גענויקס תרומה קמאה דארף קען פאר ברענען אקער דא אז וי"א וענען צומישט גינוארין מיט חולין מהורים אונ קען האט ארום גינוקען איין סאה. אונ קען נויס ניש צו די סאה איז די תרומה נואם איז אריין גיפאלען אדער זיא איז חולין, פון ספק דארף קען ניש פאר ברענען נארער געקט ארום איין סאה אונ, עקט וי"א טרוקען נעם נאל אויף אידר ניש ארויף קוקען נואקערן אדער ער

עמח לקמן: לאחר שהורו. ב"ש לדברי ב"ה משום דהקשו להם ב"ה לב"ש ומה תרומה טהורה שהיא כמיתה אלל הזרים עולה טמאה שהיא בעשה חלל כהן לא כ"ס וחזרו ב"ש להורות כדברי ב"ה: תירום ותשרף. והשאר מותר: אברה במיעושה. כיון דהכל תרומה ואין כלל גזל השבט אפי' לתרום חוץ לרוב. והלכה כחכמים: ה' בתרומה וראי. רבי אליעזר לטעמיה דלמחר שאני חומר סאה שנפלה היא סאה שעלתה: אינה מרמעת אלא לפי

השבון. הסאה שהנדיה חן זה חלה חלק אחד ממנה טרומה והשאר חולין: איין המרומע מרמע אלא לפי השבון. לפי מה שיש תרומה בסאה זו של דמוע כעין מלה מן החולין ולא כעין מלה סאה כנגד כל חומה סאה של דמוע שאינה נחשבת כולה תרומה לחסור חולין שניים: ואין המחומץ מחומץ אלא לפי השבון. עסה של חולין שנחמלה בשאר תרומה הרי כולה כסורה לזרים (ט) ואם נפל מחומה

מהורה עולה אף ממאה תעלה. אמרו להם ב"ש [ד] לא, אם העלו החולין הקלים המותרין לזריק את המהורה תעלה, תרומה החסירה האסורה לזרים את הממאה. לאחר שהודו רבי אליעזר ואמר תירום ותשרף, וחכמים אומרים אבדה במיעושה: ה' סאה תרומה שנפלה למאה. הנבדחה. ונפלה למקום אחר. רבי אליעזר אומר מרמעת כתרומה ודאי, וחכמים אומרים אינה מרמעת אלא לפי השבון: ו' סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה

ונרמעה ונפל מן המרומע למקום אחר. ר"א אומר מרמעת כתרומה, ודאי, וחכ"א אין המרומע מרמע אלא לפי השבון. ואין המחומץ מחומץ אלא לפי השבון. עסה של חולין שנחמלה בשאר תרומה הרי כולה כסורה לזרים (ט) ואם נפל מחומה

תרומה מהורה נואם פאלט אריין אין הונקערש קאל אזוי פיל חולין נוערש ניא קמל אונ קען קענען די חולין עסין. אזוי בארף זיין ביי אסאך תרוקה סמאה אויב ניא איין אריין גיפאלין אין הונקערש סאה תרוקה מהורה נוערש ניא קמל אונ קען קענען עסין די תרוקה מהורה אריי קום בית שפאי האבין בית שפאי גיואנט צוא בית הלל לא גיין, עס איז גיט גלייך איינס צום אנדערין אס העלי העיני תמליו הטענין לזרים את המהורה די חולין בארשין כמבטל זיין דיא תרוקה, נוייל חולין זענען גרינג, זייא זענען מותר צום עסין צו אלע קענטשין רדיקער נענען זיי אין רעם דין אויך גרינג אז נוי זענען כמבטל די תרוקה נואם איין זיי אריין גיפאלין תעלה תרומה תוסדה האסרת לזרים את הממאה אקער תרוקה נוייל די תורה האט פריא איר מחמיר גינען אז ניא איין אסור צוא אלע קענטשין נאר צוא אפון איין זיא מותר, איין קען ביי רעם דין אויך מחמיר אויב עס איין צוא מישט גיווארין תרוקה סמאה נוערש זיא גיט קמל אונ עם נוערש אין נאנצין אסור אפילו צו פהנים לאחר שחוד נאקדעם נויא בית שפאי האבין מורה גינען אז עם איין מותר, זאנט רבי אלעזר צו בית הלל קען זאל ארום געקען איין סאה אונ קען זאל פאר קרענען נוארום איך זאג דיא סאה תרוקה נואם איין אריין גיפאלין דיא סאה תרוקה האט קען ארום גינעקען, אונ דיא חקמים זאגין קען בארף די סאה גיט ארום געקען נאר זיא נוערש קמל אין דיא הונקערש קאה: ה' סאה תרומה שנפלה לפאך נען איין סאה תרוקה איין אריין גיפאלין אין הונקערש סאה וחולין הנבדחה נפלה לזרים אפי' אונ קען האט ארום גינעקען איין סאה (נויא רעד דין איין) אונ די סאה איין אריין גיפאלין אין אנדערקע תבואה וחולין רבי אלעזר אומר מרמעת כתרומה ודאי זאנט רבי אלעזר קען זאנט דיא סאה נואם איין

אכיון גיפאלין די סאה האט קען ארום גינעקען, רעכניט קען דאך די סאה נואם קען האט ארום גינעקען איין נאנצין תרוקה, דריקער אז זיא איין אריין גיפאלין אין אנדערקע תבואה בארף דאך אויך זיין הונקערש סאה חולין תבטיט אפדים אינה מרמעת אלא לפי השבון אונ די חקמים זאגין קען זאנט גיט די סאה נואם איין אריין גיפאלין די סאה האט קען ארום גינעקען, נאר די סאה נואם קען האט ארום גינעקען איין איין נאר דא איין הונקערש חלק תרוקה דריקער אז די סאה איין אריין גיפאלין אין אנדערקע חולין בארף נאר זיין חולין צו כמבטל זיין איין הונקערש חלק סאה תרוקה: ו' סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה נען איין סאה תרוקה איין אריין גיפאלין אין נוייניקער נויא הונקערש סאה חולין זענען אונ זאנט רבי אלעזר אפי' אונ קען די צו מישטען איין אריין גיפאלין אסאה אין איין אנדער ארש ואין אנדערקע חולין רבי אלעזר אומר מרמעת כתרומה ודאי זאנט רבי אלעזר די סאה איין גלייך נויא זיא נואנט גינען גענויקען תרוקה אונ קען בארף גענין איהר האבין הונקערש סאה חולין תבטיט אפדים אין תרומה פדמע אלא לפי השבון אונ די חקמים זאגין קען רעכניט נאר נאך רעם קשבון נויפיל חולין פריער איין גינען, רבינו אויב די סאה תרוקה איין אריין גיפאלין אין פופציג סאה חולין רעכניט קען אז אין נעקער סאה פון די צו מישטען איין דא אפופציג חלק תרוקה, אונ אז איין סאה פון דיא צוקוישטען איין אריין גיפאלין אין אנדערקע חולין בארף דאך נאר זיין חולין צוא כמבטל זיין אפופציג חלק סאה תרוקה ואין תרומה מרמעת אלא לפי השבון אין דר צייט פון דר משנה איין גינען דער כנהג קען האט פאר קענען אפי' אונ קען האט איהר גיסאלשען אזוי זאנט ביי ניא

אכיון גיפאלין די סאה האט קען ארום גינעקען, רעכניט קען דאך די סאה נואם קען האט ארום גינעקען איין נאנצין תרוקה, דריקער אז זיא איין אריין גיפאלין אין אנדערקע תבואה בארף דאך אויך זיין הונקערש סאה חולין תבטיט אפדים אינה מרמעת אלא לפי השבון אונ די חקמים זאגין קען זאנט גיט די סאה נואם איין אריין גיפאלין די סאה האט קען ארום גינעקען, נאר די סאה נואם קען האט ארום גינעקען איין איין נאר דא איין הונקערש חלק תרוקה דריקער אז די סאה איין אריין גיפאלין אין אנדערקע חולין בארף נאר זיין חולין צו כמבטל זיין איין הונקערש חלק סאה תרוקה: ו' סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה נען איין סאה תרוקה איין אריין גיפאלין אין נוייניקער נויא חולין זענען אונ זאנט רבי אלעזר אפי' אונ קען די צו מישטען איין אריין גיפאלין אסאה אין איין אנדער ארש ואין אנדערקע חולין רבי אלעזר אומר מרמעת כתרומה ודאי זאנט רבי אלעזר די סאה איין גלייך נויא זיא נואנט גינען גענויקען תרוקה אונ קען בארף גענין איהר האבין הונקערש סאה חולין תבטיט אפדים אין תרומה פדמע אלא לפי השבון אונ די חקמים זאגין קען רעכניט נאר נאך רעם קשבון נויפיל חולין פריער איין גינען, רבינו אויב די סאה תרוקה איין אריין גיפאלין אין פופציג סאה חולין רעכניט קען אז אין נעקער סאה פון די צו מישטען איין דא אפופציג חלק תרוקה, אונ אז איין סאה פון דיא צוקוישטען איין אריין גיפאלין אין אנדערקע חולין בארף דאך נאר זיין חולין צוא כמבטל זיין אפופציג חלק סאה תרוקה ואין תרומה מרמעת אלא לפי השבון אין דר צייט פון דר משנה איין גינען דער כנהג קען האט פאר קענען אפי' אונ קען האט איהר גיסאלשען אזוי זאנט ביי ניא

עסק לתוך עסק אחרת של חולין וחמשה אינה אוסרת אלא לפי השכון שאור של תרומה שמעורב בה ולא מחסרה אחרונה אלא ככל של מן הראשונה שיעור גדול כל כך שיש כשאר של תרומה המעורב בה כדי לממן האחרונה בלא זירוף החולין המדומעין : ואין המים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי השכון . מקוה שיש בו עשרים ואחד סאה (י) מי נשמים ממלא כחף תשע עשרה סאין וסותקן למקוה דרך המשכה והן טהורין ואם"ג

בפסוק ד' ס"ב דפרכה: (י) לאו דוקא אלא כל שיש יוסף משכו ד' סאין (אשתקן ל' ספליס כליו שקל קלא סתק בים) : (יב) וספסם דשמה כשפסגים כגדים ספולין וספרומם כולו כשפסג וסבי שיש כלאו כלי כ"ג של הרוםס וי' של חולין . סרפכ"ד : (יג) ודנדקתן לא כשינן רביס כדפטר ל"י כסוף כשאוים סוסלין המקוה כשהוא לדרך המשכה אלא"כ קס עשרים סאין מיס טלזינן טאין סס רוב שיעור מקוה ממי נשמים , והלכה כחכמים : ז הנביהה . כדון תרומה שפולה כלאד ומחה : דרי וז בותרת . זכרן לתרום עד שמרבה תרומה על החולין להיטו עד שיפלו סס כ"ג של תרומה (יא) אכל מחלה על מחלה שרי (יב) : ח עד שנפלה אחרת . סאה אחרת של תרומה : דרי וז אסורה . דכמו שפלו ככת אהת דמי : ור"ש בחרו . כשלא נודע לו כפילה ראשונה עד שנפלה ר"ש דכמאן דנפלו ככת אהת דמי כי פליגי היכא דנודע לו בנתיים ולא הספיק להרום עד שנפלה אחרת ר"ש פבר לכיון דעומד להרום כמורס דמי ואזול

אין שטארק וזיער גינוארין , אונ די טייג פלעגט קען גיט ציין נאר קען פלעגט פון איהר געקען שטיקלאך קען נאל מיט זיי וזיער סאכין אנדערע טייג . נאגט די משנה אריב עס איז אריין גיפאלין אשטיק וזעקע טייג פון תרוקה אין אטייג פון חולין , אונ די טייג פון חולין איז וזיער גינוארין פון דיא טייג פון תרוקה . איז דיא טייג פון חולין אסור , אונ אריב עס איז אריין גיפאלין אשטיק פון דיא טייג אין אנדערע טייג פון חולין אונ עס האט די אנדערע טייג אויך וזיער גימאכט , נאגט קען גיט אז קען רעכניגט דיא ערשטע טייג וואס איז איהר איז אריין גיפאלין די תרוקה גלייך וויא זיא וואלט גינוארין אין גאנצין תרוקה אונ אז פון איהר איז אשטיקעל אריין גיפאלין אין אנדערע טייג פון חולין אונ עס האט איהר וזיער גימאכט נאל זיא אין גאנצין אסור ווערין , נאר קען באר רעכניגט נאכין חשבון , אריב אין דער שטיק טייג ונאס איז אריין גיפאלין אין דיא אנדערע חולין איז אין איהר דא אזוי פיל פון די תרוקה אז די שטיקעל תרוקה אליין וואלט אריין גיפאלין אין דיא אנדערע טייג וואלט דיא טייג וזיער גינוארין פון איהר אליין , איז דיא גאנצע אנדערע טייג אסור , אונ אויב אין דער שטיק טייג איז נאר דא פון די תרוקה אז די תרוקה וואלט נאר קענען וזיער מאכין איין העלקט אנדער אדרטייל אנדער אשערטייל ונער נאך ווייניגער אבער נאך קערהרן פון די אנדערע טייג , נאך דעם חשבון ווערט אזוי אהלק אסור פון די אנדערע טייג אין המים שאובים פוסלים את המטה אלא לפי חשבון ווען אין המקוה איז גינוען קערהר וויא צוואנציג סאה רעגין וואקער , אונ ער האט אריין גינאמיס דורך ריגעס גשעפטע וואסער ווייניגער וויא צוואנציג סאה עס נאל זיין צו נאקען פערציג סאה , קענ קען זיך טובל זיין

אין דער קמנה , אונ אויב עס איז גינוען רעגין וואקער גלייך צוואנציג סאה אנדער נאך ווייניגער נאר קען גיט דער גיטן מיט גישעפטע וואקער ביו פערציג סאה : ז סאה תרוקה שפלה לפאה ווען איין סאה תרוקה איז אריין גיפאלין אין הונדערט סאה חולין תרוקה אונ קען האט איין סאה ארום גינוקען איז דאך דיא חולין בוקר גינוארין וויא דער דין איז ונפלה אהת נאכדעם איז אין דיא הונדערט סאה חולין אריין גיפאלין נאך איין סאה תרוקה אריב עס איז אריין גיפאלין קען נאך אסאל ארום נעקען איין סאה אונ די חולין ווערין בוקר , אונ וויפיל סאהל איין סאה תרוקה נאל אריין פאלין אונ עס נאל אלץ בוקר ווערין , ביו פוסציג סאה תרוקה , אנדער אז עס וועט אריין פאלין א איין אונד פוסציג קעטע סאה תרוקה אין די תבואה איז שוין אין גאנצען אסור , סאמער דיא וואס ער האט פריער ארום גענוקען זענען גינוען חולין אונ די תרוקה איז געבליבן איז דאך שוין דא איין אונד פוסציג סאה תרוקה אונ פוסציג סאה חולין ווערט שוין גיט בוקר : דה סאה תרוקה שפלה לפאה ווען איין סאה תרוקה איז אריין גיפאלין אין הונדערט סאה חולין ולא הספיק לתקנייה עד שפלה אהת אונ אינדער ער האט צייט גיהאט ארום צו געקן די איין סאה איז אריין גיפאלין נאך איין סאה תרוקה ה"ב ו אסורה איז אין גאנצין אסור ווארום עס איז גלייך וויא דיא צוויי סאה וואלט אריין גיפאלין מיט איין סאהל ווערין וויא גיט בטל אונ כפי שקעוץ איז סתיר ווייל ער האט גינוואקסט פון דער ערשטער סאה אז זיא איז אריין גיפאלין אונ ער האט איר גינואלט ארום געקען איז גלייך ווי זיא איז שוין ארום גינוקען גינוארין , אונ די אגב דערע סאה איז אריין גיפאלין נאר אין הונדערט חולין , דריבער איז אין גאנצין בוקר נאקער אז ער

למעשה דלית ליה בעלמא כל העומד לזרוק כזרוק דמי
 והכ"ח השתא מיהת לא הורמה והלכה כהכמים :
 לזרוק. כולן צבת אחת ופחתו לא אמרינן חולין פחתו
 ולא התרומה ולא קאן מאה ואחד ואסור : ואם ידוע
 שהחטים של חולין יפות
 משל תרומה מותר .
 דשל חולין הותרו ושל
 תרומה לא הותרו ויש כאן
 אחד ומאה ופע"ג דמעיקרא
 נאסרו חזרו והותרו כעמיה
 ואפי' לכתחלה יכול לטעון
 כדי להתייר (ג) : ואם
 מויד אסור . הקטיו רבנן
 לפי שבעל חסור לכתחלה וה"ה לכל חסורים שבעטן
 כמודד שהן חסורים :

הכל וכו' דפליגי ובמי רבייט אף מדרכני ס"ס דמד המעשים
 א"כ שלא יסא עדיין כוב חולין דכל סלס סגביס א"כ שלא
 יתנה עמו מן המכונה , ס"ס : (ג) ולא סיס כעכסל חיסור
 לכחמה שפין זס אלא שחגלס פ"י זס שפוחן שסיתר סיס
 יוחר מעס פסיו סכוינ : [ס] אס ידוע כו' . וכדיש לא
 קאן אס ידוע שפססו פ"פ
 יסוח אעור מעסו לפ"פ ס"ג
 דססילס על חולין מכוס
 וסקמס סחולין נחמס מעיכר
 מלכדקסולס סחוליןעס סחולין
 לכסל סחוימס וכסיפס לינו
 מלכדקסולס סח' , סו"ס : [ו] מוה"ה
 ל"ג סלכר מוכר עמיני סחמנס
 סחוימס יסיס סכ"ל מן
 סחולין אכר ססילס סחוימס
 מוכר וכו' מ' סלכר אסור
 עמינו מנומס , סכ"מ :

האם נים גיוואוקס פון דער גרשקער קאָה פון די
 אנדערע קאָה איז אריין גיפאלין זענען אסור דיא
 גאנצע הונדערט און צוויי קאָה : מן קאָה תרומה
 שנפלה למאה נוען איין קאָה תרומה איז אריין גיפאל
 לין אין הונדערט קאָה חולין וסתנן יפתיו אונ ער
 האט דיא הונדערט און איין קאָה צו מאלין און
 גאך דעם מאלין איז ניקא הונדערט און איין קאָה
 מעהל קשם שפחתי החליו בד פחתה תרומה וסתנן זאנן
 מיר אזוי ווי עס איז נויינגער גינוארין פון די חולין
 אזוי איז נויינגער גינוארין פון די תרומה און קאָה
 דעם זעלביגען קשבון איז איצט אויך דא חולין
 הונדערט מאל אזוי פיר נוי תרומה אונעס איז בוקר
 סאה תרומה שנפלה לפחות מסאה אויב איין קאָה תרומה
 איז אריין גיפאלין אין נויינגער ווי הונדערט קאָה
 חולין וסתנן הותרו אונ ער האט נייא צו מאלין און
 עס איז מעהר גינוארין קשם שחותרו החליו בד הותרה
 תרומה ואסר זאנן מיר אזוי נויא דיא חולין זענען
 קער גינוארין אזוי זענען דיא תרומה אויך מעהר
 גינוארין , און אזוי נויא פריער איז נים גינען אין
 די חולין הונדערט מאל אזוי פיל נוי אין די תרומה
 אזוי איז איצט אויך ניקא ואם ידוע שחטים של חולין

לפי שבעל חסור לכתחלה וה"ה לכל חסורים שבעטן כמודד שהן חסורים :

גמרא כרכות דף נה ע"א

סלכס ס' כלה כלי סמיון דחסר דעלכות דכריסס אלה לחר

ואמר רב יהודה שלשה דברים מקצרים ימיו ושנותיו של אדם . מי שנותניו לו ספר
 תורה לקרות ואינו קורא , כוס של ברכה לברך ואינו סברך , והמנהיג עצמו ברכנות . ס"ח לקרות

ואמר רב יהודה נאך האם רב יהודה גינאנט שלש
 דברים מקצרו ימיו ושנותיו של אדם דרייא זאכין
 קודצען אפ די מענ אונ דיא יאהרין פון מענטשין
 פו שניהנים לו ספר תורה לקרות זאיט קורא דער מענטש
 נואם מען נים איהם אספר תורה ער זאל זייגענען
 אונ ער וויל נים זייגענען : דהיינו ער מען זייגענען
 אין דיא ספר תורה אונ מען מעס איהם ער זאל
 זייגענען אונ ער וויל נים זייגענען . אדער מען

רופט איינעם צו דיא ספר תורה וקען נים איהם
 אזעליח אונ ער וויל נים זיין נוס של דבך לבד וזיט
 דבד אדער מען נים איינעם אכוס צום מענטשין
 אונ ער וויל נים מענטשין ותפחית עצמו בדבית
 אדער ער פירט זיך מיט דרויקמיס , זאנט דיא
 גבירא פון נואמען נוייסין מיר ספר תורה לקרות זאיט
 קורא אז מען נים איינעם אספר תורה צו זייגענען
 אינ ער וויל נים זייגענען ווערט אפגעקודץ זייגע

ואברהם מברכה. והמנריך ברכת המזון מנריך לבעה"ב: יוסף מת קודם לאחיו. דכתיב וימת יוסף וכל אחיו: צריכין רחמים. לריכוס שיעקב רחמים טיבולו לפי שהם נידו על הקדוש ב"ה ולכן להם רשות לכל אלא נכסותו: ראה קראתי בשם. ראה משמע הכן כלכך תן עיניך בדבר:

וחלום טוב. מלך טוב דכתיב פלגי מים לב מלך ביד ה'. שנה טובה דכתיב דכתיב תמיר עיני ה' אליהך בה מראשית השנה עד אחרית שנה. חלום טוב דכתיב והחלימני והחייני. אמר רבי יוחנן שלשה דברים מכרין עליהם הקב"ה בעצמו. ואלו הן, רעב, ושוכע, ופרנס טוב. רעב דכתיב כי קרא ה' לרעב וגו'. שוכע דכתיב וקראתי אל הדגן והרבותי אותו. פרנס טוב דכתיב ויאמר ה' אל משה לאמר ראה קראתי בשם כללאל וגו'. אמר רבי

אנוטער פון הקב"ה דכתיב ווארום עם שפטיים אין פסוק משה רבינו האם גי'אגמט צו דיא יודין איהר זאלט לערנען הורה פי היא מיד ויאמר יסיד ווארום דיא הורה לערנען דאם איז דיין לעבין אונ די דערליינגערונג פון ביינע טעג פארשטייען סיר אקער רער וואם לעריגט פיין הורה נועט ער גיט לאנג לעבין. אונ אז ער פארשעמט די הורה מען גיט איהם צום לערנען אונ ער וויל גיט לערנען, נועלין ויינע יאהרין גענוים אפגעקורצט נוערין, זאגט די גמרא פון נאנען ווייסין סיר אז מען גיט צוא איינעם פוס של גרקה לכה ויאנו מקרה אפום צום קענקשין אונ ער וויל גיט קענקשין נוערין איהם אפ געקורצט ויינע יאהרין דכתיב ווארום עם שפטיים אין פסוק ויאמר משה רבינו האם גי'אגמט צו אברהם אבינו איה נועל קענקשין די קענקשין וואם נועלין דיה קענקשין, אונ אזוי טוהט הקב"ה צו אלע קענקשין נוער עם קענקשט זיין סקר נועט ער גי'ענקשט פון הקב"ה, אונ דער מעגל וואם קענקשט נאך ויין עסין קענקשט ער דאך דעם בער הבית אונ אקע יודין, וואלט ער אויך גי'ענקשט גיווארין אונ אז ער וויל גיט קענקשין נועט ער גיט גי'ענקשט נוערין, אונ אז הקב"ה געמט אנועק ויין השנקה ואכטונג געבונג פון אקענקשט נועט רער קענקשט גיט לאנג לעבין זאגט די גמרא פון נאנען ווייסין סיר ומפנהי עגמ דבניה רער וואם פירט זיך מיט גרויסקייט נועט גיט לאנג לעבין דאסר רבי תא דבני תניא ווארום כבי תקא בר הנינא האם גי'אגמט מפני פח פח יספ קודם לאחי פאר וואם איז יוסף גישמארבין פריער פאר ויינע ברידער מפני שהנהיג עצמו ברכנות וייל ער האט זיך געפירט מיט גרויסקייט ואמר רב יהודה אמר רב נאך האט גי'אגמט רב יהודה פון רב'ים נוענין שלשה צריכין רחמים אויף דרייא זאכין בארף מען געמין פון הקב"ה, וייל די דרייא זאכין האט הקב"ה גיט גי'עבין צו רער גאטור נאר דאם איז שפענדיג אין נין האנט, דאם גענען ריא דרייא זאכין פלך מיט שנה טובה וכלום טוב עם זאל נין אנוטער סקר אונ אנט יאהר אונ אנוטער חלום, זאגט די גמרא פון נאנען ווייסין סיר פלך טוב אז

אנוטער פון הקב"ה דכתיב ווארום עם שפטיים אין פסוק פלגי מים לב מלך ביד ה' אזוי ווי מען קען ציהען די וואסער פון אקטואל אין זעקער זייט וואו היין מען וויל, אזוי איז די בארץ פון מלך אין די באנט פון הקב"ה וואו היין הקב"ה וויל גייגט ער זיין בארץ צוא שלעקטין ארער צוא גומין, פון וואנען ווייסין סיר שנה טובה אז דער יאהר זאל זיין גוט אדער שלעקט איז אין דיא האנט פון הקב"ה אונ גיט מיט רער גאטור דכתיב ווארום עם שפטיים אין פסוק תמיד עיני ה' אלהיך בה מראשית תשנה עד אחרית שנה די אוינין פון הקב"ה קוקין אין די לאגר פון אנהייב יאהר גיט צום סוף יאהר, פון אנהייב יאהר גיט צום סוף יאהר גיט אכטונג הקב"ה אויף דיא הבוזה פון דעם לאגר, וויא אזוי זיא זאל וואקסין, פון וואנען ווייסין סיר חלום טוב אז אנוטער חלום איז אין דיא האנט פון הקב"ה דכתיב ווארום עם שפטיים אין פסוק ותחליפני ותחניני רער פלך חוקתרו האט גי'אגמט צוא הקב"ה דוא נועמט סיד מאכין חלוקין אונ נועמט סיד לאנין לעבין, זעהן סיר אז הקב"ה מאכט חלוקין דיא חלומות פון קענקשין אמר רבי יוחנן שלשה דברים פקדו עליהם הקב"ה געצט רבי יוחנן זאגט אויף דרייא זאכין רופט אויס הקב"ה אליון ואלו מן דאם זענען דיא דרייא זאכין רעב ושיכע ופרנס טוב אויף הונגער אונ אויף נעט אונ אויף אנוטען פרנס ואפריער פון אשטאמט, פון נאנען ווייסין סיר אז הקב"ה אליון רופט אויס אויף הונגער דכתיב ווארום עם שפטיים אין פסוק כי קרא ה' לרעב ווארום הקב"ה האט גערופין עם נועט זיין הונגער, פון נאנען ווייסין סיר אז הקב"ה אליון רופט אויס אויף שוכע דכתיב ווארום עם שפטיים אין פסוק ויאמר משה רבינו האם גי'אגמט צו אברהם אבינו איה נועל קענקשין די קענקשין וואם נועלין דיה קענקשין, אונ אזוי טוהט הקב"ה צו אלע קענקשין נוער עם קענקשט זיין סקר נועט ער גי'ענקשט פון הקב"ה, אונ דער מעגל וואם קענקשט נאך ויין עסין קענקשט ער דאך דעם בער הבית אונ אקע יודין, וואלט ער אויך גי'ענקשט גיווארין אונ אז ער וויל גיט קענקשין נועט ער גיט גי'ענקשט נוערין, אונ אז הקב"ה געמט אנועק ויין השנקה ואכטונג געבונג פון אקענקשט נועט רער קענקשט גיט לאנג לעבין זאגט די גמרא פון נאנען ווייסין סיר ומפנהי עגמ דבניה רער וואם פירט זיך מיט גרויסקייט נועט גיט לאנג לעבין דאסר רבי תא דבני תניא ווארום כבי תקא בר הנינא האם גי'אגמט מפני פח פח יספ קודם לאחי פאר וואם איז יוסף גישמארבין פריער פאר ויינע ברידער מפני שהנהיג עצמו ברכנות וייל ער האט זיך געפירט מיט גרויסקייט ואמר רב יהודה אמר רב נאך האט גי'אגמט רב יהודה פון רב'ים נוענין שלשה צריכין רחמים אויף דרייא זאכין בארף מען געמין פון הקב"ה, וייל די דרייא זאכין האט הקב"ה גיט גי'עבין צו רער גאטור נאר דאם איז שפענדיג אין נין האנט, דאם גענען ריא דרייא זאכין פלך מיט שנה טובה וכלום טוב עם זאל נין אנוטער סקר אונ אנט יאהר אונ אנוטער חלום, זאגט די גמרא פון נאנען ווייסין סיר פלך טוב אז

אנוטער פון הקב"ה דכתיב ווארום עם שפטיים אין פסוק פלגי מים לב מלך ביד ה' אזוי ווי מען קען ציהען די וואסער פון אקטואל אין זעקער זייט וואו היין מען וויל, אזוי איז די בארץ פון מלך אין די באנט פון הקב"ה וואו היין הקב"ה וויל גייגט ער זיין בארץ צוא שלעקטין ארער צוא גומין, פון וואנען ווייסין סיר שנה טובה אז דער יאהר זאל זיין גוט אדער שלעקט איז אין דיא האנט פון הקב"ה אונ גיט מיט רער גאטור דכתיב ווארום עם שפטיים אין פסוק תמיד עיני ה' אלהיך בה מראשית תשנה עד אחרית שנה די אוינין פון הקב"ה קוקין אין די לאגר פון אנהייב יאהר גיט צום סוף יאהר, פון אנהייב יאהר גיט צום סוף יאהר גיט אכטונג הקב"ה אויף דיא הבוזה פון דעם לאגר, וויא אזוי זיא זאל וואקסין, פון וואנען ווייסין סיר חלום טוב אז אנוטער חלום איז אין דיא האנט פון הקב"ה דכתיב ווארום עם שפטיים אין פסוק ותחליפני ותחניני רער פלך חוקתרו האט גי'אגמט צוא הקב"ה דוא נועמט סיד מאכין חלוקין אונ נועמט סיד לאנין לעבין, זעהן סיר אז הקב"ה מאכט חלוקין דיא חלומות פון קענקשין אמר רבי יוחנן שלשה דברים פקדו עליהם הקב"ה געצט רבי יוחנן זאגט אויף דרייא זאכין רופט אויס הקב"ה אליון ואלו מן דאם זענען דיא דרייא זאכין רעב ושיכע ופרנס טוב אויף הונגער אונ אויף נעט אונ אויף אנוטען פרנס ואפריער פון אשטאמט, פון נאנען ווייסין סיר אז הקב"ה אליון רופט אויס אויף הונגער דכתיב ווארום עם שפטיים אין פסוק כי קרא ה' לרעב ווארום הקב"ה האט גערופין עם נועט זיין הונגער, פון נאנען ווייסין סיר אז הקב"ה אליון רופט אויס אויף שוכע דכתיב ווארום עם שפטיים אין פסוק ויאמר משה רבינו האם גי'אגמט צו אברהם אבינו איה נועל קענקשין די קענקשין וואם נועלין דיה קענקשין, אונ אזוי טוהט הקב"ה צו אלע קענקשין נוער עם קענקשט זיין סקר נועט ער גי'ענקשט פון הקב"ה, אונ דער מעגל וואם קענקשט נאך ויין עסין קענקשט ער דאך דעם בער הבית אונ אקע יודין, וואלט ער אויך גי'ענקשט גיווארין אונ אז ער וויל גיט קענקשין נועט ער גיט גי'ענקשט נוערין, אונ אז הקב"ה געמט אנועק ויין השנקה ואכטונג געבונג פון אקענקשט נועט רער קענקשט גיט לאנג לעבין זאגט די גמרא פון נאנען ווייסין סיר ומפנהי עגמ דבניה רער וואם פירט זיך מיט גרויסקייט נועט גיט לאנג לעבין דאסר רבי תא דבני תניא ווארום כבי תקא בר הנינא האם גי'אגמט מפני פח פח יספ קודם לאחי פאר וואם איז יוסף גישמארבין פריער פאר ויינע ברידער מפני שהנהיג עצמו ברכנות וייל ער האט זיך געפירט מיט גרויסקייט ואמר רב יהודה אמר רב נאך האט גי'אגמט רב יהודה פון רב'ים נוענין שלשה צריכין רחמים אויף דרייא זאכין בארף מען געמין פון הקב"ה, וייל די דרייא זאכין האט הקב"ה גיט גי'עבין צו רער גאטור נאר דאם איז שפענדיג אין נין האנט, דאם גענען ריא דרייא זאכין פלך מיט שנה טובה וכלום טוב עם זאל נין אנוטער סקר אונ אנט יאהר אונ אנוטער חלום, זאגט די גמרא פון נאנען ווייסין סיר פלך טוב אז

רבי יצחק אין מעמידין פרנס על הצבור אמ"כ נמלכין בצבור, שנאמר ראו קרא ה' בשם בצלאל. אמר לו הקב"ה למשה משה הגון עליך בצלאל, אמר לו רבש"ע אם לפניך הגון לפני לא ב"ש, אמר לו אעפ"כ לך אמור להם לישראל, הלך ואמר לישראל הגון עליכם בצלאל, אמרו לו משה רבינו אם לפני הקב"ה ולפניך הוא הגון לפנינו לא ב"ש:

לא כל שכן אויב דיר גיפועלט בצלאל ואל מאכין דעם משפון גיפועלט דאך מיר געוויס אפר לו האם הקב"ה גיזאנט צוא משה אף על פי פו לך אמור להם לישראל אפילו אונו ביידע גיפועלט בצלאל ואל מאכין דעם משפון פון דעקטוועגין גיזא פאעני ביי די יודין אויב זיי ווילין גיפועלט ואל מאכין דעם משפון דאך וואס להם לישראל חסן געלטס בצלאל איז משה גענאנגן צו די יודין איז דאס צו זיי גיזאנט גיפועלט אייך בצלאל ואל מאכין דעם משפון אפילו האכין די יודין גיזאנט צו משה, משה רבינו אם לפני הקב"ה ויפניך הוא הגון לפנינו לא כל שכן אויב צו הקב"ה און צוא דיר איז גיפועלט גיפועלן, ער ואל מאכין דעם משפון איז ער אונו געוויס גיפועלן:

וזהר פנחס דף רמ ע"א ח"ת דלילות יוד הא ואו הא

צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי וגו'. כתיב (ש"א טו) החפץ ליי' בעולות וזבחים כשמוע בקול יי' וגו'. לית רעותא דקב"ה דימוכ בר נש ועל מוכיה יקריב קרבן אלא קרבן דלחיה בלי חובה דא חיהו קרבן שליט ואקרי שליט וקרבן תמיד חוף הכי ופע"ג דמכפר על חובין: רבי אבהו פתח (שליט גא) זכתי אלהים רוח נשכרה וגו'. האי קרא חוקמה דרעותא דקב"ה לא חתרני בקרבן דכ"ג על חוביו אלא רוח נשכרה. וכני נשא לא ידעי מחי קאמרי והכי שמענא מטינינא קדישא דכל אחי ב"ג לאסתחבא בחוביו אמריך רוח מסמרא דמסאבא וחתמני על ב"ג ושליט עליה לכל רעותא והוא סמרא מסאבא חתנבר בחיליה וחתתקף ושליט עליה לרעותיה. אחי ב"ג ושליט עליה לאתדכאה. מדכחין ליה, בזמנא דהוה כי מקדשא קיים אקריב קרבניה כל כפרה דיליה הלייא עליה עד דאתמרס ותבר להווא רוח מנו גאותא דיליה ומחיד ליה ודא הוא תכירו דהוא דרגא דמסאבא. וכד אתבר הווא רוח מסאבא וקריב קרבניה דא חיהו דאתקבל כרעוה כדקא יאות וחי לא חתנבר הווא רוח לאו קרבניה כלום ולכלבי חתמסר דא קרבנא דא לאו דקב"ה אלא מכלבי. ובג"כ זכתי אלהים כדקא יאות הוא רוח נשכרה דיתנבר הווא רוחא מסאבא ולא ישלוט. וע"ד מאן דיתנבר ליה כדקא יאות עליה כתיב (שם עח) רוח הולך ולא ישוב. ליהו הווא נכרא כדאכא כדאכחוחא דלא יתוב לגביה לעלמין. ה"ד ולא ישוב. לב נשכר ונדכה הווא נכרא דלא חתנבר ולא חתעננ בענוגין דעלמא חלביס לא חבזה ביקרא חיהו לגביה:

הלכה פסוקה

יוסף לחק

מוסר

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ב. (א) שבח ולא הזכיר בשבת או ביו"ט קרושת היום. אם נזכר קורם שיתחיל בברכה רביעית, בשבת או ביום טוב מנוחה לעמו ישראל לאות (א) ששכח ולא הזכיר בשבת או ביום טוב קרושת היום אויב שבת האם ער פארגעסין צוא זאגין אין קענמאשין רצה והחליצנו, אדער יום טוב האם ער פארגעסין צוא זאגין אין קענמאשין געלה וזבא אם זנבר קודם שיתחיל בברכה רביעית אויב ער האם זיה דערמאנט איידער ער האם אָנגעהויבן זאגין דיא קערטע ברכה, הטוב והמטיב בשבת אויב עם איז שבת און ער האם פארגעסין צוא זאגין רצה זיינר זאגט ער ברוך ה' אשר גבנו מנוחה לעמו ישראל לאות ולברית קודש ברוך אלהי מקדש השבת ביום טוב און אויב עם איז יום טוב און ער האם

מספר חסידים סימן קפ קפא קשב. אל ישכ אדם כעקום שאוכלים כשיש לסם נסמ: אחר מילג שנת וסיה נושא את כספו. כל נשי חסם לטובות לו ולברית קודש ברוך אתה ה' מקדש השבת, ביום טוב אל ישכ אדם כעקום שאוכלים כשיש להם גשח קען זאל גיט זיאען געבין קענמאשין וזאם געסין אויב די קענמאשין שעקען זיה מיט זיאער געסין, דהיינו איינער עקט אפראקטע עקיגונארג אונ, ער שעקט זיה מיט זיין געסין, אדער איינער עקט אמייערע געסין אונ, ער וויל גיט קענמאשין זאלין וויסען אז ער עקט אמייערע געסין, זאל קען אונעק גיין איצט פון יענעמס שמוכ אחר מילג שבת זיה נושא את כספו איינער האם קחיל שבת גינען און האם גימראגין בייא זיה געלט אום שבת בא לפני חכם לחורות השבחה און ער איז געקומען צו אלרון, ער

פסוקים אמר לים סכסוף או שייך חלק למניין כמתכנישים לקבל
 לרקס. ולא כלה לתת. וגם סכסוף לא אצד לו פסוקים אחרים :
 מעשה כחסידי אחד שביים אחד מניישי ומדבר לו דברים רעים
 אמרו לו סכסוף נעשה לו נויסם אמר להם אל פסוק
 אמרו נעשה כשכיל כלל יעשה לאחרים אמר להם מניי פלגיו
 וכן העשו סלמי סוכל ולוי נותן להם לסתקוטט כשכיל כך
 כשתשטטו את קרפסחם מניי כלל כל היום מקול מתחנף ומגדף
 אל משימו לב לכל דבריו. סכי כתיב וסלויס מכס עניי פלג מכל
 פלגס. וכנגדו אמרו לא קס נכילס עוד כמכס, וכתיב לחסי ס'
 רביעית גומר אותה ואינו חוזר. וכן בהש"ם ובחנוכה

אומר ברוך אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל לישון
 ולשמחה ברוך אתה ה' סקרוש ישראל והזמנים, ומתחיל
 בברכה רביעית וגומר. ואם נזכר אחר שהתחיל בברכה
 רביעית פוסק וחוזר לראש שהוא ברכת הון: (ב) בראשי
 חדשים שכח ולא אמר יעלה יובא. אם נזכר קודם
 שיתחיל בברכה רביעית אומר ברוך אשר נתן ראשו
 חדשים לעמו ישראל לזכרון, ולא חותם כה, וכתחיל
 בברכה רביעית וגו'. ואם נזכר אחר שהתחיל בברכה
 בכזרים שכח, ולא הזכיר הענין בברכה המזון אינו חוזר

ואל אים קערנען ווי אזויא ער זאל טאהן השוקה
 אפר ליה האט דער לקדן גיזאגט צו איהם חפף או
 שריו חלק לגנים שפתוישים למבל צדקה דאם געלט
 וואס רוא האקט גיטראנין אום שבת אקער
 אנקערע נאכין וואס זענען ווערט אזוי פיל געלט
 זאלקטו צו טיילין צו אזעלכע ארעקע לייט וואס
 שעמען ויה צו נעמען צדקה ולא רצה לתת האט
 דער מענטש גיט ניוואלט געבין וגם הדיקם לא אפר
 לו תשובה אחרת און דער לקדן האט איהם גיט
 גיזאגט איין אנדער תשובה מעשה בחסיד אחד שהיה
 אהר מביישו וסדבר לו דברים רעים קם האט אקאהל
 גיטראפין איינער האט פארשעקט אקסיד און
 ער האט צו איהם גירעט שלעכטע בייד אפרו לו
 מקהל געשה לו נויסה וגומר עליו חסד האבין די מענטשין
 פון שפאט גיזאגט צום חסיד מיר וועלין נאר זיין
 אחרים אייף רעם מענטש וואס האט דיה פאר
 שעקט אפר להם אל מעשה האט דער חסיד צו וייא
 גיזאגט איהר זאלט דאס גיט טאהן אפרו האבין
 די מענטשין גיזאגט צום חסיד מיר וועלין דאס
 גיט טאהן פון דייגעטווענין געשה בשביל שלא יעשה
 לאחרים נאר מיר וועלין דאס טאהן ואיהם מחירים
 ויין ער זאל גיט אזוי טאהן צו אנקערע מענטשין
 ער זאל גיט נאך אנדערע מענטשין פארשעמען
 אפר להם האט דער חסיד צו וייא גיזאגט סמני
 קלמרו וכו פגעשו איהר זאלט לערנען פון מיר איהר
 זאלט אויף אזוי טאהן שאני סבל ואני ניהם להם
 להקפוש אזוי וויא איך לייך און איך לאז אייך
 גיט איהר זאלט אייך קריגען פון מייגעטווענין
 בשביל דך גשחשקע את חפתיכם מניי כלל כל היום מקול
 פתח וינגה דריבער אז איהר וועט הערין איינער
 פארשעמונג פון אשעקטין מענטש אפילו
 אנאנצע קאג ער וועט אייך פארשעמען און
 וועט אייך וידלען אל משימו לב לכל דבריו זאלט איר
 גיט טאהן איינער הארץ צו זיינע אלע בייך תני
 כתיב והאיש טעה עניי מאד מכל אדם עם שמיים אין
 פסוק און דער מענטש משה איז גיווען ביי זיך
 גירעדיגער פון אלע מענטשין וואס זענען אויף
 דער ערד וינגדו אהריו לא קם נביא עוד במשה און
 גענין רעם שמיים אין פסוק אזוי אנביא ווי משה
 איז גיט גיווען וכתיב אהריו ח' חלבו און עם שמיים

פארנעקטין צווא זאגין יעלה ויבא אפר זאגט ער
 ברוך אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל לישון
 ולשמחה ברוך אתה ה' סקרוש ישראל והזמנים
 ויתחיל בברכה רביעית וגיזאגט און הייבט אן פערטע
 ברכה בא"א אלהינו מלה העולם האל אבינו און
 ווייטער ביי צום סוף פערטע וואס נזכר אפר שחתיל
 בברכה רביעית און אויב ער האט שוין אנגעוויבין
 זאגין די פערטע ברכה און אין מיטען ברכה האט
 ער זיך דערקאמט ער האט גיט גיזאגט רצה
 אדער יעלה ויבא פוסק זאל ער אויפגעווען אין
 מיטען ברכה ותיור לראש שהיא ברכה הון און זאל
 אנהייבין נאך אקאהל פון אנהייב פערטע ברוך
 אהר ה' אלהינו מלה העולם הון און זאל פערטע
 ביי צום סוף פערטע: (ב) בראשי חדשים שכח לא אפר
 יעלה ויבא אויב ער האט ראש חדש פארנעקטין צו
 זאגין יעלה ויבא אין פערטע וואס נזכר מקדשהתחיל
 בברכה רביעית אויב ער האט זיך דערקאמט איינער
 ער האט אנגעוויבין זאגין ריא פערטע ברכה.
 הטוב והמטיב. אפר זאל ער זאגין ברוך אשר נתן
 ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון ואני חותם כה
 און ער זאל גיט אויס מיט ברכה וויי ביי שבת
 און יום טוב ויתחיל בברכה רביעית וגיזאגט און ער הייבט
 אן די פערטע ברכה ברוך אתה ה' אלהינו מלה
 העולם האל אבינו און ווייטער ביי צום סוף
 פערטע וואס נזכר אפר שחתיל בברכה רביעית און אויב
 ער האט גיט גיזאגט יעלה ויבא נזכר אפר אהר זאל ער
 פערטע ווייטער ביי צום סוף פערטע וואס נזכר אפר
 און ער זאל גיט פערטע וואס נזכר אפר אהר זאל ער
 פערטע ווייטער ביי צום סוף פערטע וואס נזכר אפר
 וכו בחילו של מינר אויב ער האט פארנעקטין יעלה
 ויבא חול המועד, אוי דער זעלבדיגער דין ווי מען
 פארנעקט ראש חדש ובחגיגה ופורים שכח ולא הזכיר
 הענין בברכה המזון אינו חוזר און אויב ער האט פאר
 געסין צווא זאגין על הנסים אין פערטע חגיגה
 אדער פורים זאל ער גיט פערטע וואס נזכר אפר
 פון אנהייב, נאר ער ענדיגט דאס פערטע וואס
 על הנסים:

אין פסוק איהר זאלט גיין נאר הקב"ה, איהר

כלבו וכתיב כחשתי מעולם אחרים חסדוק:

נאלט טאהן וויא הקב"ה מוהם יקתיב אונ עם
שמיים אין פסוק הקב"ה האט גינאנט החשתי
מעולם אחרים אהאפ איה האב אייביג געשוויגען
אונ וועל ווייטער שווייגן אונ וועל מיה שמארטן

אונקרום

שפטים יום ב תורה

לחשתיך מתי' ד'יא יהוה נבטי י' יהו יהוה רוח יור הא ואו הא נשמת ידוה חיה יחידת ו דמלוי יור אל ים ב'ן
שבעטיה בניקוד חולם

ב פי ימצא בקרבך באתך שעריך
אשר יהוה אלהיך נתן לך איש
איש אשר יעשה את הרע
בעיני יהוה אלהיך לעבד פריהו
וילך ויעבד אלהים אחרים
וישתחו להם ולשמשו או לזלזל או
קבל צבא השמים אשר לא
צויתי: והגדר לך ושמעת ודרשת
היטב והנה אמת נכון הדבר
נעשתה התועבה הזאת בישראל:

ב ארי ושתכח בינך
בחדא מן קרנך די י
אלהיך יהב לך גבר או
אתתא די יעביד ית
דביש קדם יו אלהיך
למעבר על קימיה:
ג נאזל ופלח למעות
עממיא וסגיד להון
וקשמשא או לסיקרא
או לכל חילי שמיא די
לא פקדית: ד ויהחני
לך ותשמע ותתבע
יאות והא קושמא פיון
פתקמא א ת ע ב י ד ת
תועבתא דדא בישראלי:
ח"א שערין. כסודות מס: וילך
ויטבד. מגילס ט ססדרין
ס: וכנר קר. סס ס:

שפתי חכמים

ק כ"ל דקלא משמע שהקב"ה לא לוס לסס ש הוי בעולם א"כ
אלהים סן שפ"כ נבדלו ווס אינו לך מפרש לעבדס ר"ל שלם
זייתי למבדו: ר שלם חסעס לפהס הקרא יהוס אמס נכון הדבר
סייני ט"ל כל מר טכיון סול טכוד ט"ל ל"ס מכיון סעודס
כלומר נכון כפי סעדים כלשד חקתס: ש כ"ל סיינו סלי סעדין
דכתיב נכון: ת דכתיב כי ימלא בקרבך בחדו סעדין מס
לסין סעדין סער סעבד בו אף כולו לשער סעבד בו: א פ"ו
לעריך ולס כ"ספס לפערך כחכוס על מוזס סימן וכסעדין:

רש"י
(ב) לעבד בריתו. אשר כרת ה' אחסם שלם לעבד
חלילים: (ג) אשר לא צויתי. ק לעבדס (מגילה ח):
(ד) נכון. ר מכיון העדות: והוצאת את האיש
ההוא וגו' אל שעריך וגו'. המתרגם אל שעריך לתרע
בית דין קועה שכן שנינו אל שעריך זה סער סעבד בו או
אינו אלא סער סגדון בו נלמר סעדין ש למטה ונלמר
סעדין למעלה ת מה סעדין האמור למעלה סער סעבד בו

אף סעדין האמור למטה סער סעבד בו. ומתנומו א לקריוך:

לךס אונ ער נועט זיה צו ויאי בוקין ולשמש אדער
ער נועט זיה בוקין צו דער זון אדער צו דער
לךגה או אדער לךל צו אלע הערשאפט פון דעם
היביל אשר וואס איה האב גיקאמין קוען זאל גיט
דיגען צו ויאי: (ד) ויחיד לך אונ עם נועט דיר
גינאנט נוערין ושמיט אונ דוא זאלסט הערין
נדבשת חייב אונ דוא זאלסט גוט פארשטין והנה
אונ דאס איז אמת נכון הדבר נעכט פארמיג דיא
נאך פלוקר דיא עדות זאגין ביידע גלייך נעשחת

(ב) פי ימצא בקרבך או עם נועט גיפונען נוערין
צווישין דיר באחד שעריך אין איינע פון ביינע
שטעט אשר וואס גאט דיין נועט דיר געבין
איש אבאנס פערנאהן אדער אישה אשר וואס נועט
טאהן דאס בייז געזי אין גאט דיין גאמס אויגין
לעבד בריתו ער נועט גיט האלמין דעם ברית וואס
גאט האט מיט אייך פורת ברית גינען או איהר
נאלט גיט דיגען עבודת פוקבים: (ג) וילך אונ ער
נועט גיין דיגען פהעקנדע עבודת פוקבים וישפתי

וְהוֹצֵאתָ אֶת־הָאִישׁ הַהוּא אֹיִ
 אֶת־הָאִשָּׁה הַהוּא אֲשֶׁר עָשׂוּ
 אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה הַזֶּה אֶל־
 שְׁעָרֶיךָ אֶת־הָאִישׁ אוֹ אֶת־
 הָאִשָּׁה וּסְקַדְתֶּם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ :

ה ותפיק ית גברא
 ה הוא אויבתא תהיא
 די עבדו ית פתנמא
 בישא הדין לתרע בית
 דינך ית גברא או ית
 אתתא ותרמינון
 באבניא וימתון :
 ת"א ויאלתא את האיש הסוף. סופס
 כן וי"א : אל שעריך . כסוכוס
 מס :

פירוש לתורה אלהים

עם אינו גינוארין גימאהן ריא אומווערדיגע ואך האבין גימאהן די שלעקטע ואך אל שערך צו דיין
 צווישין ריא ישראל : (ה) והוצאת את האיש הווא או מויער פון דיין שטאמט את האיש רעם מאן ארער
 את האשה תחיא ואלקטו אוים ציען רעם מאן ארער ריא אשה וסקלקם באבנים אונ דוא ואלקט וייא
 ריא אשה אשר עשו את הדבר הזה וואם וייא פרשטייען מיט שטייגער אונ ויי ואלן שטארבין :

תרגום

נביאים ישעיה נא

לחמשיך מנ"ח ד"א צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמת דנצח ארני נשמת דהוד יהנה חיה
 יחידה דנצח יהנה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשתי :

א לית דמנחם לה סבל גנין א לית דמנחם לה סבל גנין
 דיצרת ולית דמנחם גינה דיצרת ולית דמנחם גינה
 סבל גנין דרביאת : ב מרפין סבל גנין דרביאת : ב מרפין
 עמן אהיא עקר ירושלם לא עמן אהיא עקר ירושלם לא
 וכילית למיקם ביה פר ארבע וכילית למיקם ביה פר ארבע
 יחתן עלה בינא ותבנא יחתן עלה בינא ותבנא
 וכפנא וסרנא לית די וכפנא וסרנא לית די
 פנתמיניך אלבין אנא : פנתמיניך אלבין אנא :
 ג בגד יהון מרפין רפון ג בגד יהון מרפין רפון
 גביש קל שוקנא בקורבין גביש קל שוקנא בקורבין
 קען דא קטלטקתא דבוניא מן עמא ולא מן חמר : קען דא קטלטקתא דבוניא מן עמא ולא מן חמר :

רש"י
 (ב) שתים הנה קראתך. לרות כפולות: מי יגוד לך. (ב) שתים הנה קראתך. לרות כפולות: מי יגוד לך.
 לנחמך לומר לך אף זה לכה כמוד: (ג) עלפו. לנחמך לומר לך אף זה לכה כמוד: (ג) עלפו.
 עייסו: אור הכר סגול למכמר זה רשת: עייסו: אור הכר סגול למכמר זה רשת:
 (ד) ושברת ולא מיין. רק מהמת רוב לרוחיה: (ד) ושברת ולא מיין. רק מהמת רוב לרוחיה:
 וכן נאמר (ויקרא כו) בשכני לכם עטס נחם. וסודו הוא שידעם גייסות כבאים דמכרע דמנחם: עי אנחמן. תהסר
 פנים והוא כמו בני אנחמן. כ"ל את עי אביא לכאיה ולדוגמא לומר שנס לי קרס דמקרך שיביס לך לסתומין כי כן דבר בני
 אדם להנחם בוס וכאומר כינה באמם לא קרס למי כמקרב: (א) בניך עלפו. מחסרון לחם ומים: עכנו וגו'. ממי רפכ
 וחרב שכבו בחולות ואין קובה לכם: כחול מכמר. כ"ל נשאר שוכב במקום שסומם כשור הכר הנלכד ברשת שסוף שם במקום
 שנלכד וס"ל לו לזוז ממקומו: (ד) לכן. האיל וקבלת גמול עונך שמעי עטס זאם וגו': ושכרם. מנוכלת כשכור ולא
 משפיים סייך כ"ל מלכס ויוון :

בתוכים תהלים מה

לחמשיך מיסוד ומלכות ד"א שין דלת יוד נמש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהרונה נשמת דיסוד א אר
 ארני ארני נמש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמת דמלכות יו הו וו חיה יחידה דיסוד יתנה חיה יחידה דמלכות אל
 שם ב"ן שבעשתי :

א ושקרוך סני גנין פו א וקדרך ו צלח רכב על ידי בראמת ועונה צדק ותורה
 מצודת דוד רש"י
 (א) על דבר אמת. להורות כדת ולהתנהג בענות לדק: (א) על דבר אמת. להורות כדת ולהתנהג בענות לדק:
 פירוש עברי מיימש פירוש עברי מיימש
 (א) וקדרך צפה רכב על דבר אמת ועונה צדק דיין שיינקיים נועט ניין או דוא וועמט בעליקען

תרגום

גוראות ימיה: ב חציה שנונים עמים תחתיה יפלו בלב
 אויבי הקנה: ג פסאף אלהים עולם ועד שבת מישר שבת
 מלכותה: ד אהבת צדק ותשנא רשע על-בן ו משנה
 אלהים אלהיה שכן ששון סתבה:

החוקה יפלו וקני בשתיה ישמלחו בלב סנאי מלפא: ג פורסי יקרה וי קנים לעלמי עלמין חוקרא
 תריצאה חוקרא רמלכותה ויקמול די רחמא צדקהא וקנימא רשעא מטול היקנא רבייה וי אהקה
 משקא דקרא נהיר מן סתבה:

מצורת דוד

רשי

גנבסי סממסלס זס יסיס לך כעבור סממט סעסיה וכעבור
 ססייה מניו בלדק לא לסחיס: וסוכך. לוס ימיך תלמד לומר
 למשום ממשים זוכאים בלומוס ומכלי סעד ומזר מולת:
 (ג) חניך. סחלים אשכ סתניך יסיו סמודיון ומי זס יפלו
 סלעיו סחמיק כי סחלים ססס יפלו בלב לויי סמל (ומלח
 יפלו מוסב לממלס ולמסס): (ג) כסלך אלסיס. כסל סמלוכס
 מלכוך סיא מממלח מישור כי סמסול סל סמלוכס בלדק וכמישור: (ד) מל כן. כעבור כשרון ממשיך משחך אלסיס למלך: סמן שסון.
 למעשים יאהב סמס כשימלך מליסס מלך סס סול לא לכלון לסס ולו"ס כלכסר ססיס נמשה כסמן למלך מן סמס יסיס סלך שסון
 ממחניך כי סכל יספלו קך:

פירוש ע"מ
 בגליתקען אונ נועקט בייטין צו אמלקה נועין
 אקח אונ דו נועקט זיין אפרוקר מיט גירעריקקייט
 והך נראות ימיה אונ ביינן רעקטע האנט נועמ דיה
 לערנען צו קאהן פורקטבארע זאכין: (ב) חציה
 שנונים עמים תחתיה יפלו בלב סנאי מלפא רשע
 וענען געשארפט זיין וועלין פאלין אין דיא
 הארצער פון דיא פינגר פון סתה, דריבער נועלין
 זיין פעלקער אונטערשעניג אונטער דיר קעניג:
 (ג) גכא אלהים וייל דין קעניגליכער שמוהל איז

ברטנורא

משנה ביצה פ"ד

עיקר תרי"ט

המביא. במקום למקום. (א) כחך התחום: לא
 יביאם וכו'. לתת ג' וד' כדות לחך סל או
 קופה וישאם משום דנראה כמעשה חול לשאת משאות
 ואם ח"א לו לטות מותר: אבל מביא הוא על
 כתפו. ח' או ב' דמוכה
 דלטרך י"ט: (ב) אן לפניו.
 כידו: וכן המוליד את
 התבן. להסיק או לכהמה:
 לא יפשיל את הקופה
 לאחוריו. שגראה כדרך
 חול: ומתחילין בערמת
 התבן. ואף שלא זימנה
 מבעול יום ולא היה רגיל להסיק ממנה דלית ליה להאי תנא מוקצה: אבל לא בעצים שבמוקצה. רחכה שאחורי
 הכתים קרויה מוקצה ע"ש שהיא מוקצה לאחור ואין נכנסים ויואלים לה הדיר (ג) והגך עלים דלויירי כהו
 פרק ד א המביא פניו מן מקום לקום או אייגער
 גריינגט יום טוב קריג וויין פון
 איין ארם צום אנדערין ארם לא יביאם במל וקבא
 זאל ער גיט אריין שטעלין עטליקע קריג וויין אין
 אקארב אדער אין אקויער אונ גריינגען אלע מיט
 איין סאהר אכל פניא היא אקיער ער קעג גריינגען
 איין קרוג אדער צווייא קריג על פתו אויף זיין
 אקסיר או לפני אדער פארונט אין האנט וכו המוליד
 את תבנו אונ אזוי איז דער דין אז אייגער קראנט
 שטריו פון איין ארם צום אנדערין ארם יום טוב
 לא יפשיל את הקופה לאחוריו זאל ער גיט קראגין דיא
 בונגט שטריו אויף דיא פלייזע אכל מביאח הוא בדי
 אקיער ער גריינגט דיא בונגט שטריו אין האנט
 וסתחילין בערמת תבנו אז ער האט אבארג שטריו
 נואם ער האט נאך גיט געניצט פון איהם, קעג
 ער אנהייבין גיצען פון איהם אום יום טוב אכל לא

(6) וממיום כשי"א לו מ"א מירוב וכתב ב"י דמסמט מדכתיב
 דבאלין סכדים כחון כמקום סכודים זוקס הוא דלמפנין
 דלא יביאם כסל וקופס סכל למלסל כמקום סלון כואין כגון
 מזויזום לזיוזום כלוחו כיה מכיל כי סיכי דכתי' ומיין תרי"ט:
 (ג) אורחא דמלמל קמס דעל כמסו מניל אהד חו סניס וכמל
 וכקוסס מביא ג' וד' וס"ק
 ס"פכס דלמולס איסורכס כסל
 וקוסס וססיכר כמסו דכסינו
 סליס מלמל לא כמססכ:
 (ג) וסס טופיין פליס וכל דכר
 שסין דמסו לימול סד זמן
 מרכוס, כשי"א:

(ד) דנשל מאוס אסור לנסות כל ימי הסוכות כדי לפיין כגמ'
 (ה) ואינו דומה למוך לכוך שהסוכות אינו אכיל לסיכך הכל שם
 פטלין כחמיון ככך הוא רש"י: [6] המכונס. אם כנס
 ר"ש דלית ליה מוקפה מודה: ב אין נוסלים עציים
 מן הסוכה. אפי' סוכה שאינה של מזה (ז) כגון
 כסס או בעצרת אין נוסלים
 ממנה עלים זי"ט משום
 סתירת אוהל: אלא מן
 הסמוך לה. כגון קניס
 הקופים סמוך לפתות
 ולא נארגו עם הדופן ללא
 כעלי נגדי דופן (ה) לסיכך
 נוסלין מהם זי"ט: מביאין
 עציים. תלושין מן הסדה
 שבתוך התחום מן המכוס:

נוטלין עציים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה.
 מביאין עציים מן השרה מן [א] השכונם ומן
 הקרפף אפילו מן המפור. איהו קרפף כל שסמוך
 לעיר. דברי רבי יהודה, ר' יוסי אומר כל שנכנסין
 לו בפתחת ואפילו בתוך תחום שבת: ג אין
 מבקעין עציים לא מן הקורות ולא מן הקורה
 שנשברה ביו"ט. ואין מבקעין לא [ב] בקרדום
 ולא במגד ולא [ג] במגל, אלא בקופיץ. בית
 שהיא מלא פירות (סתום) ונפתח. נוטל ממקום
 ומן הקרפף אפי' מן המפור. מתייתן יחידה היא
 ואינה הלכה אלא הלכתא אין מביאין עלים אלא מן המכונס'
 שכרפף ומן הסדה לא יביא כלל ואפי' מן המכונס' ללא
 דעתיה עליהו הואיל ואינן משתמרין עם הכל מן הקרפף
 שהוא משתמר ומוקף סביב כשהן מכונסין דעתיה עליהו:
 כל הסמוך לעיר. ממש והוא דלית ליה פותחת
 מפתח משתמר (ו) דל' יהודה תרתי כתי סמוך לעיר
 ופותחת ומשום דקסבר סתם קרפפות יש להם פותחת
 מ"ה לא חש להזכירה: רבי יוסי אומר כל שנכנסין
 ליה פותחת לא בעינן סמוך אלא אפי' רחוק עד קרוב
 כלל פותחת או פותחת כלל סמוך שרי
 הסדורות. הסדורות בארץ כדי שלא יתקמו ועומדות
 להכין (ח): ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט. ומע"ג דהשתא להסקה קיימת בין השמשות ללא להכי קיימת:
 (ט) ואין מבקעין לא בקרדום. מתייתן חסורי מחסרה והכי קמתי אכל מבקעין מן הקורה
 (י) שנשברה כע"ט וכשהן מבקעין אין מבקעין לא בקרדום ולא במגד כעין סכין ארוך מלא פנימות וקוללין
 בו עלים עבים וכלי זומן הוא: מגל. חף הוא כלי זומן וקראה כרזיה לעשות מלאכה: אלא בקופיץ.
 סתם קופיץ הוא סכין של קנים ואינו כלי זומן ויש מהן שיש לה' ראשין ראש אחד רחב וקרא ל' נקבות
 וראש אחד צר וקרא ל' זכרות ואין מבקעין בו אלא בל' זכרות שלו: (יא) נוטל ממקום הפחת. ולא אמרי'
 מוקלים מחמת איסור הן דלון וכול לפתחו זי"ט ואסח דעתיה מתייה דכית דתנן במתייתן מייירי שאינו כתי

כעמל דשבת הטירא ולא אפי' לזולתי דים סתם ככ"ט דמיקל
 יו"ט דקול ואינו לזולתי דים לאקולי דים סתם ככ"י דמתייר
 גמרא: [כ] בקרדום. סתם קרדום עשוי כעין כלי זומנות
 עשיתן בו לזכרון כו' יש לו ב' פיות. רש"י: (ז) וכתי
 סר"מ ולמה לא נאסר ספקות כלל עשתי האסתר כפונט כפן
 עבס ולא יוכל להכתיבו ויפגע מלכשל לסיכך הרינו לבקע
 זשינוי וכל הדברים עשויין לים מזה סתם סתירו מה שהתירו
 ולאסרו מה שהאסרו. וסר"מ כתי כיון דא"ל נכשל ונאסרות כלל
 עלים עשו ספקות כדכתיב מנה שסתירו אוחו ע"י שתי:
 [ג] מגל. פי פרוך מגל יד עשוי לשבר עצמות ועלים וסוד חלק:
 (ה) שום הסד עשוי לבקע בו עלים ויד סתם קוללין בו סתן
 לו בפתחת ואפילו בתוך תחום שבת. כיון דלית
 (ו) והלכה כר' יוסי: ג אין מבקעין עציים מן הקורות.
 (ז) ואין מבקעין לא בקרדום. מתייתן חסורי מחסרה והכי קמתי אכל מבקעין מן הקורה
 (ח) שנשברה כע"ט וכשהן מבקעין אין מבקעין לא בקרדום ולא במגד כעין סכין ארוך מלא פנימות וקוללין
 בו עלים עבים וכלי זומן הוא: מגל. חף הוא כלי זומן וקראה כרזיה לעשות מלאכה: אלא בקופיץ.
 סתם קופיץ הוא סכין של קנים ואינו כלי זומן ויש מהן שיש לה' ראשין ראש אחד רחב וקרא ל' נקבות
 וראש אחד צר וקרא ל' זכרות ואין מבקעין בו אלא בל' זכרות שלו: (יא) נוטל ממקום הפחת. ולא אמרי'
 מוקלים מחמת איסור הן דלון וכול לפתחו זי"ט ואסח דעתיה מתייה דכית דתנן במתייתן מייירי שאינו כתי

בצעים שבתקפה אקער או ער האם ליגען אין
 אשפייקער באלקינים צו באהען. קארער גיט
 אנהייבן געקען פון גיט אום יום טוב צוא פאר
 בקעען: ב אין נוסלין עציים מן הסוכה קען קאר גיט
 געקען אום יום טוב האלץ פון אקפה ופון אבייריל
 נואם אין גימאכט פאר דיא היץ אלא פון תסידף לה
 גאר פון די האלץ נואם ליגט נאהקענט צו די סקה
 קענ קען געקען אום יום טוב קיינאין עציים מן הסדה
 פון תסידף קען קענ בריינגען יום טוב האלץ פון
 קער פון די האלץ נואם געקען איינגיזאמילט אויף
 איין ארט ימן תקרפף אונ פון בקרפף קענ קען
 בריינגען האלץ אפילו פון תסידף אפילו פון די האלץ
 נואם געקען פאר שפרייט אין דעם בקרפף אויף איין
 ארט ליגט אשטיקיל האלץ אויף נאך א ארט ליגט
 אשטיקיל האלץ אונ אזוי אויף עטליכע ערשער.
 קענ ער ניי צוזאמען קלויבין. נקרפף אין אפלאץ
 נואם אין ארום מיט נענטן איהו קרפף כל שסמוך לעיר
 נואם הייקט אקרפף. או ער אין נאהקענט צום
 שקאט. אונ ער אין פארשלאסין. רבי יוסי זאגט
 כל שגנבין לו בפתחת או קען גיט אריין אין קרפף

מיט אשליסיל. דער בקרפף אין שטענדיג פאר
 שלאסין ואפילו בתוך תחום שבת אפילו דער בקרפף אין
 אין סוף תחום שבת. קענ קען אויך געקען פון
 אים האלץ אום יום טוב, אונ אויב דער בקרפף אין
 נאהקענט צום שקאט אפילו ער אין גיט פארשלא
 סין קענ קען אויך געקען פון אים האלץ אום יום
 טוב: ג אין מבקעין עציים קען קאר גיט שפאלטין
 האלץ יום טוב לא מן הקורות גיט פון באלקינים נואם
 געקען אנגיברייט צום באהען ולא מן הקורה שגנבין
 ביום טוב אונ גיט פון אבאלקען נואם אין צו בקראבין
 גינארין אום יום טוב. אקער פון אבאלקען נואם
 אין צו בקראבין גינארין עקב יום טוב קענ קען אפ
 האקען האלץ צום בקעען ואין מבקעין אונ קען קאר
 גיט שפאלטין האלץ אום יום טוב לא בקרדום גיט
 מיט אהאק יא בגנבה אונ גיט מיט אונען ולא בגנל
 אונ גיט מיט אשערפ נואם קען שניידט תבואה
 אלא בקפיץ גאר מיט דעם קעקער פון דיא קעבבים
 בית שהיא מלא פירות אשטוב נואם אין פול מיט פירות
 קיטס די שטוב אין גינוען פארטאכט נפתח אונ זיא
 אין אויף גינארבין גינארין אום יום טוב נוסל נקיים

כע"ט וזכיר אלא מדור של לנים זו על זו בלא טיט והשתא אין כפחיתתו איסורא דאורייתא (יב) הלכך לאו מוקדים נינהו כי היכי דלמרינן גבי טבל דלאו מוקדא הוא שם עבר לכתחלה. דהואיל ואין

סע טיט אלא לנים סדורין זו על זו לא הוי סותר ושרי לפחות לכתחלה ואין הלכה כר"מ: ד אין פוחתין את הנר . לישול אחד מן הנכים של יולר חרס ונתחוב א: רופו לתוכו לחקוק נר מפני שטובה כלי : (ג) ואין עושין פחמין.

דאיהו נמי כלי ינהו לזרפי זהב ופחילה נמי כלי היא להקלקה שניכה עשיה ומיקון : ואין חותבין אותה לשינים. לפי שהוא מתקן כלי ולמעשה כול מותר : חותבה באור. טמן שני ראשי הפחילה בשי שתי נרות כשצריך להליקן כחתה ומדליק באמצע דהשתא לא מוכח דלחקוני מנא מכיון אלא להלקה בעלמא והלכה כר"י: ד אין חותבין את הנניר. שנתחין בו שמן ועומד כפני האש כל זמן שהשמן בתוכו ואינו נשרף: מליח. דג : ואין גורפין תנור וכיריים. ואין גורפין תנור וכיריים. ואין חותבין את הנר מפני שהנר הוא כלי מוקדא ומוקדא לאו מוקדא דאורייתא. ואין חותבין את הנר מפני שהנר הוא כלי מוקדא ומוקדא לאו מוקדא דאורייתא. ואין חותבין את הנר מפני שהנר הוא כלי מוקדא ומוקדא לאו מוקדא דאורייתא.

לכבו דע"ז למלאכה סלומן, כש"י: (יב) וסקו בחום עמטות שעל הכר דמ"ב סכ"ט דשכח דאם הוכחו שם מט"ש סיי כסיס ואסור וט"ג דלא סיה ללא מוקדא מדרכנן. ומי הפתחין וסכ"ג דהכא ספורים עומן ראוין ולא נעשו כסיס לנים הלא שדכר אחר גיכס שאינו יכול לכוס מפני ואינו אלא כאלו הוי פירוחיו כמקום שאינו יכול להלך שם וס"ג גבי טבל: (ג) והא קפ"ל דע"ז דלמי כלי לענין קבלת סומאס עד שיצטמו ככשן. ופחמין: (ד) אין שובגין. כשלין דגיס על הספסלס חספין קיים או קס שגלון או שובגים חספס או חספין נייר כו' וסודרים על גבי ספסלס מפני שמשכח ספסמס וסודף אס סג. כש"י: (יב) מסייס כש"י משלין ומסייס שלא יגט כפס שמדוקקן כדפוסתוי וישפני: (טו) ולי' עכרית סול כמו שפוס

הסיר (ט"ד): (טז) מדרכנן משוס דמחזי: ספאל, כש"י: (יז) נגמרה. וס"י סכ"ג שגיון סלון מיוהדין אלא להסקה עלנד אין מוכר כלי עליהס יש להסס דין מוקדס גבי שחר מלאכות: (יח) גמלא, וס"ח ומסס לן ה"ע חיסוק לים משוס מוקדס דסעליס ככ"ל אכ"ס למישר ל"ט דלפי' אומייה עתהמול דלאו מוקדס

מפחה נעקמט ער ארויס פירות פון דעם ארמ וואס זיא איז אויף גיבראכין, רבי מאיר נאגמט אף פוחת לכתחלה ויטל ער מעג אויף גרעין דיא שמוב אום יום טוב אונג ארויס געקען פירות נואם ער בארף צו יום טוב, נוארום דא שמועקמט פון אשמוב נואם די נועקמט געגען און נואפגע אא אן ליים נאר ציגיל צונאקען גישטעקלט וויא אשמוב: ד אין פוחתין את תנר קען מאיר גיט געקען אום יום טוב אשטיקיל ליים אונג אריין שטעקין אפינגער אין די ליים צו מאכין אלאך אריין צו שטעלין אינגווייניג אליקמט סאגן שווא עושה פלי ווייל ער מאכט אפלי אום יום טוב ואין עישין פחמין גיים טוב מען מאיר גיט מאכין קוילין אום יום טוב ואין חותבין את הפחילה לשינים מען מאיר גיט צו שניידין אקגימיל אויף צווייגען, עם זאל נוערין צווייא קגימילאך, רבי יהודה נאגמט חותבין באור לשתי נרות ער צו שניירט דעם קגימיל מיט פייער עם זאל נוערין צוויי ליבמ, אויב ער וויל אנצינדן פייער ליבמ זאל ער אנצינדן דעם קגימיל אין מיטען נועמט נוערין צוויי ליבמ: ה אין שובגין את תנור קען מאיר גיט צו גרעכין אשארבין אום יום טוב צו גראמין אויף אים ואין חותבין את הנניר לצלות בו פליח אונג קען מאיר גיט צו שניידין פאפיר

אום יום טוב צו גראמין אויף אים הערינג וצין טריפין מניר וכיריים קען מאיר גיט אום יום טוב ארויס שארין פון אויבין ארער פון קויקען אש ארער שטיקלאך ציגיל אונג ליים נואם אינגווייניג איז אריין גיפאלין אגל כפגשין אקער קען מעג אום יום טוב אין פיער קין די אש ארער די ליים זיי זאלין ליגען גלייך. אונג אויב מען קען גיט באקין ביידן מען זאל אלץ ארויס שארין מעג קען ארויס שארין אום יום טוב ואין פגשין שפי תבית קען מאיר גיט אום יום טוב צו רוקין צוויי פעקער אייגס צו ראם אנדערע לשפות עלתיו את הקברה אונג מען זאל ארויף שטעלין דעם מאפ אויף די פייער פעקער, אונג דעם פייער זאל קען לייגין צווישין די פעקער, דער מאפ זאל זיך אויבין מאכין נפארציטיגע פעקער געגען גינען עררעגען וצין סמכין את הקברה בנמט אונג קען מאיר גיט אום יום טוב אונקער שפארין אטאפ מיט אשטיק האלץ דער מאפ זאל גלייך שטיין וכו' גדלת אונג אזוי אמיר מאיר מען אויף גיט אונקער שפארין מיט אשטיק האלץ אום יום טוב ואין מנהיגין את הקברה במקל גיט טוב אונג קען מאיר גיט טרייבין אקבהקה מיט אשטעקין אום יום טוב ורבי אליעזר גרבי שמעון ממיר אונג רבי אליעזר גרבי שבען זאגט

מוקדם הוא אפי"ם אומר משום דנראה כו'. הכ"י: (י"ס) ובישאל
 לא אהי להמשיך אלא הימר עליו ע"ס אף שלא להסקה.
 כ"י: כלומר וכתתן כבישאל ומגב כו' ומדליק: ס"ס שלא להדליק
 אלא לחנוך טרי כמו כבישאל: [ה] סעלים. כגון סחתיין אית
 זו כו' או מ"ן זו כו' עד שהלא סעל, ס"י"ט: [ז] טרכ שכת.
 לרבותא נקט ע"ס דלף ע"ג
 דסתיס לן תנא ככ"ס דליה ליה
 מוקדם אפי"ס ככ"ס מוקדם
 דנרתיכה ומוקים עוזה ל"ס
 משום דדמיהו כידים ולא חו'
 סמסריותו (כשמתייבשין) קודם
 שמיבשו: (ב) וגמך מלאכה
 סנרונרם כספ"ק דעשכות
 וס"י ס"י שכת קובעת
 למעשרות ל"א. גמרא:
 [ז] עד שירשום. ככ"ס
 דלטייל וסלח עתהוין יבטי
 שירשום משום דאקליים כידים
 ודע דמסקינן בגמרא דלחמיהם
 אין שכת קובעת אלא בדבר
 שגממם מלאכה ומתי ליה דלא כפיין שירשום פני הכות וסלח
 שפטי דכיון שאמר מכלן כו' קבמם ליה וס"ס בחול אלא דגבי
 שכת קמ"ל דפכל עוכן הוא שחם טכח וקטנו מ"זקן ולא אפטי
 אלא לכתמה. סו"ט: :

ו משלפניו. ממה שלפניו כתיב: לחצוץ בו
 שיניו. ליתול כשר החוצץ בין שיניו ומשלפניו לח
 דוקא דלרבי אליעזר אף מן החצר נמי מותר ליתול
 דקאמר כל מה שחצר מוכן הוא (יע) והא דנקט
 משלפניו משום רבנן דפליגי
 דאפי' משלפניו להדליק אפי'
 להנזן לא דסכרי לא נתנו
 ע"ס אלא להסקה: וחכ"א
 מגבב משלפניו ומדליק.
 אכל מן החצר לא דהאיל
 וקסמין דקין הן וסורת
 לקושש ולגבב מחמתו
 לאו להכי קיימי ודקאמרת
 טבל קיסם להנזן כו שיניו
 אפי' אית לן דלף משלפניו
 לא יטול אלא להדליק דלא נתנו ע"ס אלא להסקה
 וכתרתו פליגי והלכה כהמסוי ואין מותר ליתול
 קיסם להנזן כו שיניו אלא מחמתו של כהמה ולא
 יחתכו ויתקנו לכך אכ"כ היה לה זרחוי למאכל
 כהמה שכל דבר הראוי למאכל כהמה מותר לחתכו בין ב"ט בין בשבת ואין כהן משום תקון כלי: יש
 ז אין מוציאין את האור. משום דמוליד ודמי למלאכה שבורא האש הזה כיום טוב: מן העפר. יש
 קרקע כשחופרין אוחה מוליאה אור ממקום מהפורת שלה: ולא מן הבנים. נותנים מים בכלי זכוכית לבנה ונוהו
 כהמה כשהמשם הם מאד והזכוכית מוליאה שלהבת ומביאים נעורת ומנישים בזכוכית והיא בוערת: רעפים. כלי
 חרס חלולים באמתן שמכסים בהן הנגות: ואין מלבנין. כאור: את הרעפים. דוקא ברעפים חדשים משום דמשי
 ליה מנא כבישם זה שהן מתחמקין זמתחוקין פ"ה האור: ועוד אמר רבי אליעזר. משום דתנא אחת לקולא גבי מוקדם
 והדר אמר אחריתי קאמר ועוד: עומד אדם על המוקצה. הלרין הזמנה והזמנה מועלת לו: ערב שבת
 בשביעית. שאין מעשר נוהג בה ואין מחוסר אלא הזמנה וה"ה כמסור ונבשר שני שבוע אלא אירחא דמלתא נקט
 דסתם מוקמה לאו מעושר הוא דגרוגרות ומוקים הן סתם מוקלה ואין רגילין לעשר קודם גמר מלאכה (כ): מכאן אני
 נוטל למחר. וסגי כהכי: עד שירשום. בסיון דאין ברירה. והלכה כחכמים:

מותר: ו רבי אליעזר אומר. נוטל אדם קיסם
 משלפניו לחצוץ בו שיניו. ומגבב מן החצר
 ומדליק. שכל מה שבחצר מוכן הוא. וחכ"א
 מגבב משלפניו ומדליק: ז אין מוציאין את האור
 לא מן [ה] העצים, ולא מן האבנים, ולא מן העפר,
 (גמרא ולא מן הרעפים), ולא מן המים. אין מלבנין
 את הרעפים לצלות בהן. ועוד אמר רבי אליעזר
 עומד אדם על המוקצה [ו] ערב שבת בשביעית
 ואומר מכאן אני אוכל למחר. וחכ"א [ז] עד
 שירשום ואומר מכאן ועד כאן:

מותר: ו רבי אליעזר אומר. נוטל אדם קיסם
 משלפניו לחצוץ בו שיניו. ומגבב מן החצר
 ומדליק. שכל מה שבחצר מוכן הוא. וחכ"א
 מגבב משלפניו ומדליק: ז אין מוציאין את האור
 לא מן [ה] העצים, ולא מן האבנים, ולא מן העפר,
 (גמרא ולא מן הרעפים), ולא מן המים. אין מלבנין
 את הרעפים לצלות בהן. ועוד אמר רבי אליעזר
 עומד אדם על המוקצה [ו] ערב שבת בשביעית
 ואומר מכאן אני אוכל למחר. וחכ"א [ז] עד
 שירשום ואומר מכאן ועד כאן:

קען קען: ו רבי אליעזר זאנמט נטל אדם קיסם
 משלפניו לחצוץ בו שיניו אפקענמש קען געקען אום
 יום טוב אשמיקל האלץ פון די האלץ וואס ליגט
 פאר איהם אין שטוב ונדער אין הויף און ריין
 סאכין דיא ציין פון דיא שטיקלאך פלייש וואס
 צווישען דיא ציין וסגבב מן תוצר אונג. ער קענ צוא
 זאקען קלויבין האלץ פון הויף אום יום טוב ופדליק
 צו ברענען וייא צום קאכין שכל פח שגחצר סגן היא
 נוארום אלץ וואס ליגט אין הויף איז אן גיברייט
 צו יעדער נאך תבקים אוקרים אונג די תבקים זאנן
 פון הויף פאר קען גיט קלויבין האלץ אום יום טוב
 אפילו צום ברענען. אונג געקען האלץ ריין צוא
 סאכין די ציין פאר קען גיט געקען אום יום טוב
 אפילו פון שטוב. נאר מגבב משלפניו ופדליק ער קענ
 צו זאקען קלויבין יום טוב דיא האלץ וואס ליגט
 פאר איהם אין שטוב צו ברענען (קאכין פאר זיי
 יום טוב): ז אין מוציאין את האור קען טאר גיט יום
 טוב ארויס ציהען פייער לא מן העצים גיט פון האלץ
 ולא כן האננים אונג גיט פון שמייער ולא מן העפר אונג
 גיט פון עפר. נעם אין דא אזויא אעדר אז קען

קען קען: ו רבי אליעזר זאנמט נטל אדם קיסם
 משלפניו לחצוץ בו שיניו אפקענמש קען געקען אום
 יום טוב אשמיקל האלץ פון די האלץ וואס ליגט
 פאר איהם אין שטוב ונדער אין הויף און ריין
 סאכין דיא ציין פון דיא שטיקלאך פלייש וואס
 צווישען דיא ציין וסגבב מן תוצר אונג. ער קענ צוא
 זאקען קלויבין האלץ פון הויף אום יום טוב ופדליק
 צו ברענען וייא צום קאכין שכל פח שגחצר סגן היא
 נוארום אלץ וואס ליגט אין הויף איז אן גיברייט
 צו יעדער נאך תבקים אוקרים אונג די תבקים זאנן
 פון הויף פאר קען גיט קלויבין האלץ אום יום טוב
 אפילו צום ברענען. אונג געקען האלץ ריין צוא
 סאכין די ציין פאר קען גיט געקען אום יום טוב
 אפילו פון שטוב. נאר מגבב משלפניו ופדליק ער קענ
 צו זאקען קלויבין יום טוב דיא האלץ וואס ליגט
 פאר איהם אין שטוב צו ברענען (קאכין פאר זיי
 יום טוב): ז אין מוציאין את האור קען טאר גיט יום
 טוב ארויס ציהען פייער לא מן העצים גיט פון האלץ
 ולא כן האננים אונג גיט פון שמייער ולא מן העפר אונג
 גיט פון עפר. נעם אין דא אזויא אעדר אז קען

סלס ס' כלל כלי סחינו דנבורה דמלכות דכרמס אבדמס
ואין עושין פחמין. פשיטא למאי הוה תני רבי
 חייא לא נצרכה אלא למוסרין לאולירין לבו
 ביום. וכו' כיום מי שרי, כראמר רבא להויע וקודם
 גורה ה"נ להויע וקודם גורה: ואין חותבין את
 הפתילה לשנים. מ"ש בסכין דלא דמתקן מנא,
 באור נמי קא מתקן מנא. תני רבי חייא חותכה
 באור כפי שתי נרות. אמר רב נתן בר אבא אמר
 רב מוחטין את הפתילה כיו"ט. מאי מוחטין אמר
 רב חנינא בר שלמיה משמיה דרב לערוי חושבא.
 תני בר קפרא ששה רבדים נאטרו בפתילה שלשה
 לבתחלה כיו"ט. ואין מהבהבין אותה באור. ואין
 חותבין אותה לשנים. להקל, למעכה ביד. ושורת
 בשמן. וחובה באור כפי שתי נרות. ואמר רב

לאולירין. ממחי חמין ומתקלחות ואע"ג דלזורך יו"ט
 קו עושין: מי שרי. להחם והלא נזרו על
 הרחלה כמסכת שבת ורפי' הוחמו מעבוד יום וכ"ט
 להחם חמין: להויע. מכניס הפחמים לתוכו וכני אדם
 ככנסין ומזיעין וקודם שגזרו על הויעה נשנית משנה זו:
 דקמתקן מנא. אחת היטה ועסקה אותה שמים: כפי
 שתי נרות. כותן שתי ראסיה כחוד שתי נרות ומדליק
 כאלמנע דלא מוכח דלתקוני מנא מכיון אלא להדלקה
 כעלמא: לערוי חושבא. להסיר פחם המתקין אורה:
 נאטרו בפתילה. כיו"ט: ממעכה ביד. חקקה
 להחמיר ושלשה להקל. להחמיר אין גודלין אותה
 חותבין אותה לשנים. להקל, ממעכה ביד. ושורת
 נתן

נאין עושין פחמין מען קאר גיט מאכין קוילין אום
 יום טוב, פּרענגט די גמרא פּשיטא געוויס אז
 מען קאר גיט מאכין קוילין אום יום טוב לפאי הוי
 זוארום צו וואס רארף מען קוילין אום יום טוב מני
 די חייא לא נצרכה אלא למוסרין לאולירין לבו כיום האם כבי
 חייא גילעריגט אפירט ער וויל געבין די קוילין צו
 אפּרענער ער זאל היינט אום יום טוב פארניצין די
 קוילין אין קאר, פון דעקסווענען קאר מען גיט,
 פּרענגט דיא גמרא יטו גיט מי שרי מענ מען רען
 הייצין אקאר אום יום טוב, אנטפערט די גמרא
 פּראמר רבא להויע וקודם גורה אזוי ווי רבא האט גיזאגט
 מען מענ אריין גיין יום טוב אין אקאר און ויצען
 איגווייגיג מען זאל יוד אויסשוויצין, איידער מען
 האט גוזר גינען אז מען קאר גיט אריין גיין אין
 אקאר אום יום טוב צום שוויצין קא נמי לחויע
 זקידס געה שמועקסט דא דיא משנה אויף פאר דיא
 גורה. ווען מען האט גימענט אריין גיין אין אקאר
 אום יום טוב צום שוויצין, דריבער וואלמין מיר
 מיינען מען מענ מאכין קוילין אום יום טוב און
 געבין דעם גענער ער זאל האבין צו דרענגען אום
 יום טוב אין קאר גיט זאל ווערין הייס צום שוויצין
 זאגט די משנה מען קאר גיט מאכין קוילין אום
 יום טוב ואין חותבין את הפתילה לשנים מען קאר גיט
 צושניידין אקגייטיל אויף צווייא שטיקלאך מיט
 אפּרענער, רבי יהודה זאגט מיט פייער מענ מען
 איבער דרענגען דעם קגייטיל אויף צוויי שטיקלאך
 פּרענגט די גמרא פאי שניא גספין דלא פאר וואס מיט
 אפּרענער קאר מען גיט צושניידין דעם קגייטיל
 אויף צווייא שטיקלאך רפתמו פנא ווייל ער באכט
 אפלי בארי גמי דארף מען דאך מיט פייער אויף
 גיט קארין איבער דרענגען דעם קגייטיל אויף צוויי
 קגייטילן קא פתמו פנא ווייל ער מאכט אפלי ענגד
 פערט דיא גמרא מנא רבי חייא רבי חייא האט
 גילעריגט אזוי מיינט רבי יהודה חתכה באור כפי
 שתי נרות ער שטעקט אריין איין עק קגייטיל אין

איין לייכטער און דעם אנדערין עק קגייטיל
 שטעקט ער אריין אין דעם אנדערין לייכטער און
 יום טוב בייא זאכט ווען ער בארף צינדען לייכט
 צינדט ער און דעם קגייטיל אין מיטען ווערט פון
 דעם קגייטיל צוויי קגייטילאך, אזוי מענ מען אפּר
 רב נתן בר אבא אפּר רב רב נתן בר אבא האט גיזאגט
 פון רבין וועגין מיטפין את הפתילה ביום טוב מען מענ
 מוחט ויין אקגייטיל אום יום טוב, פּרענגט דיא
 גמרא פאי מיטפין וואס מיינט מען מוחטין אפּר רב
 חנינא בר שלמיה משמיה דרב רב חנינא בר שלמיה
 האט גיזאגט פון רבין וועגין לערוי חושבא מוחטין
 אין דער שיימש אפּ שניידען, מען מענ אפּ
 שניידען אליקט אום יום טוב אפּ צו מאהן דיא
 פינגערען פון די לייכט מני בר קפרא ששה דברים
 נאטרו בפתילה בר קפרא האט גילעריגט זעקס דינים
 זענען גיזאגט גיזאגט ביי אקגייטיל שלשה להחמיר
 ושלשה להקל דריי זאכין זענען וואס מען קאר גיט
 און דריי זאכין זענען וואס מען מענ להחמיר דאס
 זענען דיא דרייא זאכין וואס מען קאר גיט אין
 גודלן אותה לפתילה ביום טוב מען קאר גיט פלעקטין
 אריינעם קגייטיל אום יום טוב ואין חותבין אותה לשנים
 באור און מען קאר גיט אפּרענגען דעם קגייטיל
 אויף דעם פייער אום יום טוב ואין חותבין אותה לשנים
 און מען קאר גיט צושניידין אקגייטיל אויף צוויי זען
 אום יום טוב להקל דאס זענען דיא דרייא זאכין
 וואס מען מענ ספּענה ביד ער מענ אריין
 לייגין אשטיקול באוויל צוויישען ביידע הענט
 און רייבין איין האנט אויף דיא אנדערע וועט
 ויך איינפּלעקטין אקגייטיל ושורה בשמן און ער
 מענ אייננויקן דעם קגייטיל אין בויקאיל עס
 זאל דעקער דרענגען אז מען וועט אים אנצינדען
 והחכה באור כפי שתי נרות און ער מענ אריין
 שטעקן ביידע זעמן קגייטיל אין צוויי לייכטער
 און אנצינדען אין מיטען ווי פרייער און גישפאנגן
 זאפּר רב נתן בר אבא אפּר רב נתן בר אבא האט רב נתן בר

נחן בר אבא אמר רב עתירי כבל יורדי גיהנם הם. כי הא דרבנן אמר רב מרינוס איקלע לבלב בעא מיניהו עסקא ולא יהבו ליה מוונא מיון נמי לא זנוהו אמר הני מערב רב קא אתו דכתוב ונתן ר' רחמים ורחמך כל המרחם על הבריות בידוע שהוא מורעו של אברהם אבינו וכל מי שאינו מרחם על הבריות בידוע שאינו מורעו של אברהם אבינו. ואמר רב נחן בר אבא אמר רב כל המצפה הוא ללחם איה ידע כי נכון בידו יום חשך. רב חסרא אמר אף חייו אינן חיים. ת"ד ג' חיהם אינן חיים. אלו הן, המצפה לשלחן חברו, ומי שאשתו מושלת עליו, ומי שיסורין מושלין בגופו. ויש אומרים אף מי שאין לו אלא חלוק אחד. ות"ק אמאי לא חשיב לה אפשר דמעין במניה:

בלאהר יד הוא: יורדי גיהנם הם. שאין מרחמין לעשות לך: עסקא. סמורה להשתכר למהלית שכר: מוונא. שאל להס ממונות: ונתן לך רחמים. שמרחם על הכריות: כאשר נשבע לאבותיך. מי שיש לו רחמים הוא מורעו של אברהם: נכון בידו. מוונא אלנו: מי שאין לו אלא חלוק אחד. אין יכול לכנסו וכניס מעטין אותו: אפשר דמעין במניה. מפלה את כליו מן הכניס:

לשלחן חברו העולם חשך בעדו, שנאמר נודד חסרא אמר אף חייו אינן חיים. ת"ד ג' חיהם אינן חיים. אלו הן, המצפה לשלחן חברו, ומי שאשתו מושלת עליו, ומי שיסורין מושלין בגופו. ויש אומרים אף מי שאין לו אלא חלוק אחד. ות"ק אמאי לא חשיב לה אפשר דמעין במניה:

המצפה לשלחן חברו עולם חשך בעדו קער קענטש וואס עקט בייא זיין סקרים טיש ווייל ער איז אָרעם אוי פאר איהם פֿינקטער דיא וועלט שפּאַט ווארום עס שטייט אין פּסוק גורר היא ללחם איה קער קענטש וואס איז פארנוואַרט ופארקריפּען פון זיין טיש און באַרף פּרעגין ווא קעמט קען קרויט ידע מי נכון בידו יום חשך זאל ער וויקען אז פאר איהם איז אָנגעקרייט אפּינקטער קאנא רב הקרא פּער אף מניו אָנן תּים כב חקרא זאָנן זיין קעבין איז גיין לעבין פּט בננו דיא בקנן האבין גילערונג שלשה תּים אָנן תּים דרייא עקלייא קענטשין זענען דא וואס זיער לעבין איז קיין לעבין אַליז דו דאס זענען זייא המצפה לשלחן חברו קער קענטש וואס מוז עסין בייא זיין סקרים טיש ווייל ער איז אָרעם ופי שאָפּטו מושלת עליי און קער קענטש וואס זיין נייב גינעלטיגט אויף איהם ופי שפּטרים מושלים בנפּט און קער קענטש וואס יסורים מושלים בנפּט ופי איהם ופי אפּרים אף מי שאין לי אלא חלוק אחד אָנדרע זאָנן דער קענטש וואס האט גאר איין העקר איז אויף זיין לעבין קיין לעבין ווייל די פּנים בייסין איהם. פּרעגט דיא גקרא ופּנא קפא אפּאי לא חשיב ליה פאר וואס רעכניגט גיט דער ערשטער סנא דעם קענטש וואס האט גאר איין העקר איז זיין לעבין קיין לעבין. ענקערט דיא גקרא אָפּש דפּענו בּסאני ער קען דאָך אַלע סאג אָבּטונג לעבין אין זייגע קליידער און ארויס געקען דיא פּנים:

אָבּא גינאנט פון רב'ס וועגין זמירי כּל יורדי גיהנם הם דיא זייקע קענטשין פון קבֿל וועלין נידערין אין גיהנם מי הא דשבתאי בר פרינס אקלע לבלב אזויא נויא עס האט גיקראפּין אָרעם מאן שבתאי בר פרינס איז אָפּאהל ניקומען אין קבֿל גני פּניתי עקא ולא יהבו ליה האט ער גיקעמין ביי די גבירים זיי זאלין איהם געבין אפּיסול סחורה וועט ער פארקויפּין און וואס ער וועט פארדינען וועט ער געקען העלקט פאר זיך און העלקט וועט ער זייא געבין, האבין זיי איהם קיין סחורה גיקעבין קויני גאָרעם האט ער גיקעמין ביי זיי קען זאל איהם געבין עסין פּטן נמי לא ונהי האבין זייא איהם עסין אויך גיט גיקעבין אָמר הני מערב רב קאחי האט שבתאי גינאנט דיא קענטשין פון קבֿל זענען געוויס גיקארין פון דיערב רב וואס זענען ארויס געזאנגען מיט דיא יורין פון מאָרים דקתיב ווארום עס שטייט אין פּסוק משה קט גינאנט צו די יורין זנפו לך בחטים ורחמך גאט וועט ריר געבין רחמנות און ער וועט אויף דיר רחמנות האבין כל חסדתי על הבריות בידוע שהוא פּרעו של אברהם אבינו קער קענטש וואס האט רחמנות אויף קענטשין וואו אויף אַלע פּשעפּענישו זאל קען וויקען אז ער איז פון אָרעם אָבינוס קינדער וכל מי שאיט מרחם על הבריות און דער קענטש וואס האט קיין רחמנות אויף דיא פּשעפּעניש בידוע שאיט מורעו של אברהם אבינו זאל קען וויקען אז ער איז גיט פון אָרעם אָבינוס קינדער ופּנא רב נחו בר אָבּא אָפּר רב גאָך דיאט גינאנט רב נחו בר אָבּא פון רב'ס וועגין קל

זוהר וואר דף כו ע"ב, ס"ט דמילוט יוד הא ואו הא

פתח רבי אנטור ואמר (דברים ד) וידעת היום והשבות אל לבבך כי יי' הוא האלהים. הוא קרח הכי מיבעיא ליה. וידעת היום כי יי' הוא האלהים והשבות אל לבבך (חלא זכאה הוא מאן דישתדל באורייהא). תו והשבות אל לבבך מיבעיא ליה. חלא אמר משה אי את בעי למיקס ע"ד ולמדע כי יי' הוא האלהים והשבות אל לבבך וכדין תדע ליה. לבבך יזר טוב ויזר רע דאתכליל דא בלא וזיהו חד. כדין תשכח כי יי' הוא האלהים דהא אתכליל דא בלא וזיהו חד. וע"ד והשבות אל לבבך למנדע מלה. תו אמר רבי אלעזר חיבין עבדן פנימותא לעילא. מאי פנימותא. דשמאלא לא אתכליל דימנא. דיזר רע לא אתכליל ביזר טוב בנן חובביה דכני נשא. ופנימו לא עבדי חלא לון ממס דה"ד (דברים לב) שחת לו לא בניו מומס. כביכול עבדי ולא עבדי. עבדי דלא יתמך עלייהו ברכאן דלעילא. כד"א (סס יח) ויזר את השמים ולא יהיה מטר. ולא עבדי דהא שמיא נטלי לון לגרמייכו ברכאן מה דאזטריך. ולא נטלי לאתשכח לתחא ודאי מומס דחינן חיבין איהו חו לו בו' דלא אתכליל ייסיא בשמאלא בנן דלא יתמשכו ברכאן לתחא.

לא כאל"ף דהא לא נטלי לאתמשכא לתתא. מאן גרים דא. בגין דקייבין משריטין יזר רע מילר טוב. ומחזקין כילר רע: (דף כו ח) ר' אבה פתח ואמר (שם ו) ואהבת את יי' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאריך. כהאי גוונא הכא אתרמיו יחודא קדישא ואזהרה הוא לכר נש ליחודא שמה (קדישא) כדקא יאות ברחמינו עלאה. ככל לבבך דא ימיתא ושמהלא (קדישא) דלקרי יזר טוב ויזר רע. ובכל נפשך דא נפש דוד דאתיבת בנייהו. ובכל מאריך לאכללא לון לשילא בתר דלית ביה שגורא הכא הוא יחודא שלים למרחס ליה לקב"ה כדקא יאות:

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר

הרבמ"ם הלכות ברכות פרק ב.
 (א) מי שאכל ושכח ולא בירך. אם נזכר קודם שיתעכל המאכל שבמעיו חוזר ומברך, נתעכל המזון שבמעיו אינו חוזר ומברך. וכן אם נעלם ממנו ולא ידע אם בירך או לא בירך חוזר ומברך, והוא שלא נתעכל המזון שבמעיו: (ב) חמשה מינים הן החיטין והשעורין והכוזבין ושבלת שועל ושיפון. הכוסמין מסין החיטין ושבלת שועל ושיפון מסין השעורין, וחמשה מינים האלו בשוה שכולים נקראים תבואה בכל מקום ואחר שרשיהן וזרין אותן נקראים נקראין פת. והפת הנעשה מאחד מהן

(א) מי שאכל ושכח ולא בירך וזען איינער האם גיגעטין אונ האם פארקעטין צו קענקטשין אונ האם גיט גיגענקטשט אס נזכר קודם שנתעכל המאכל שבמעיו חוזר ומברך אויב ער האם זיך דערמאנט איינער דאס עסין איז אין אים פארדייעט גינארין ודאס הייבט ער איז נאך וואס פון דעם עסין זאל ער איצט קענקטשין נתעכל המין שבמעיו אונ אויב דאס עסין איז שוין אין אים פארדייעט גינארין נער איז שוין הונגעריג איז חוזר ומברך זאל ער שוין גיט קענקטשין נאך דעם עסין וכן אם נעלם ממנו ולא ידע אם בירך או לא בירך חוזר ומברך אויב ער גינאנקט גיט צו ער האם גיגענקטשט צו ער האם גיט גיגענקטשט זאל ער נאך אמאל קענקטשין והוא שלא נתעכל המין שבמעיו דאס איז נאך אויב זיין עסין איז נאך גיט פארדייעט גינארין. אויב ער איז נאך וואס: (ב) חמשה מינים הם פינף ערלייא תבואה זענען דא חמשים ווייץ והשעורים קערשטין והטוספין קערקישע ווייץ ושבלת שיעל אונ האבער ושיפון אונ קארין הטוספין מסין החמשים פוסקין אונ ווייץ איז איין מין ושבלת שיעל ושיפון מסין השעורים האבער קארין קערשטין זענען איין מין וחמשה מינים האלו בשוה שכולים נקראים תבואה בכל מקום אונ די פינף מינים זענן זיי זענען נאך זאנקען וזערין זיין גירופין תבואה אין אלע ערקער ואתר שרשין וזרין אותם נקראים דגן אונ נאכדעם וויא די קערנער זענען ארויס גינאנקען גינארין פון די זאנקען אונ זענען גישופלענועט גינארין ודי פלענועט זענען ארויס גיבלאזין גינארין פון זיין וזערין זיי גירופין קארין ופשטוהנין אותן ורשין את קמחן ואיין איהו נקראים פת אונ אז קען האם די קערנער גימאלין אונ די מעהל האם מען גיקעטין אונ מען האם די מיינ גיבאקט, ווערט דאס גירופין ברויט והפת הנעשה פאחד מהן היא תבואה פת בכל מקום בלא לזניי אונ דאס פון די פינף מינים דאס ווערט גירופין ברויט אין אלע ערקער אן אפיא נאמען:

אחד היתה מצער את החכם אמענקטש האם אמאל קצער גינען אהרם וזמר אהר למהקם במה גדול עון אותו האיש שמצערך על לא פשע האם איינער גינאנט צום חכם ווי גרויס איז די זיגד פון דעם קענקטש וואס ער איז ריך קצער אונ רע האקט צו אים נאר גיט געווינדריגט אפר לו החכם איזי פשעו האם דער חכם גינאנט צו דעם קענקטש איך באשולדיגט נאר גישט דעם קענקטש וואס איז מיה קצער אלא עניתי עשילי נאר מיינע זיגד האבין מיר גיטאהן דעם צער אפר מצוח לה לחניש וקללו האם דער קענקטש גינאנט צום חכם עס איז אמארה דוא זאלקט שמתאמין אונ פלוקין דעם קענקטש וואס האם ריך קצער גינען אפר לו האם דער חכם גינאנט צוא דעם קענקטש אס גו הייתי פשעתי וקללו את עצמי איך וועל אזויא אהרן דארף איך דאך מיה אליון שמתאמין אונ פלוקין גינעתי נרמי לעשר הווארום איך אליון מיט מיינע זיגד האב אויף מיר גיבריינגט דעם צער שתיי אפר החוב ווארום דער פסוק זאגט והודה האם גינאנט צו יוסף האלהים פצא את עבדיך האם האם געפונען די זיגד פון דייע קענקטש אפר יהודה יהודה האם גינאנט צוא יוסף ביהר לי שאתר מעבדיך שם הנביא באפתחתי עם איז ביי כיר געוויס אז איינער פון דייע קענקטש האם אריין גילייגט דעם קעקער אין פגומים זאק אלא עניתי נרמי שפא לנו הצער נאר אונזערע זיגד האבין דאס גיבריינגט אז צו אונז זאל קומען אזוי אצער לנו בשקלל שפתי את הו דריקער ווען שמעי בן גרא האם גיפלוקט דעם קלך דוד אפר הוה מניחו לו ושלל בי ח אפר לו קלל האם הוה גינאנט צו זיינע קענקטשין לאנט אים לאז ער פלוקין ווארום גאט האם אים גינאנט ער זאל מיה

פאחד מהן היא תבואה פת בכל מקום בלא לזניי אונ דאס פון די פינף מינים דאס ווערט גירופין ברויט אין אלע ערקער אן אפיא נאמען:

שלשה חין נודטים אלל בשלש דברים . הפניו בשפת כספו . וסגור במלתה . וסוסב בשפת סלוקו :

לכך פס חמר וכל סיס אכסלוס מורד כלכו וסוכב פס נט' אכיו למיכר פס יסלונן ארס חי גכר עז חספלו :

ויך גישטארקט אויף זיינע זינד אונ וואלט ניט גיזינדריגטן שלשה אינט נודטים אלא בשלשה דברים דרייא ערליי מענטשן ווערין דערקענט מיט דריי זאכן העניו בשעת פסו דער מענטש וואס איז ביי נד ניר דעריג קען קען איהם דערקענען אויב ער מיינט אמת . אז עס קוקט פאר אים אזוי אנאך וואס קען דארף אויף דעם זיין ביי אונ צארענדיג אונ ער ווערט ניט ביי אונ אסקיט און ער מיינט דאס מיט אמת וינמור במלכות אונ דעם מענטש קען מען דערקענען אויב ער איז שטארק ווען ער האלט מלכותה מיט נאך אשטארקען מענטש והאיהב בשעת הצורך אונ אגויטן פריינד קען מען דערקענען ווען קען דארף זיין מוכה :

פלוצין זייני גרטי מיינע זינד האבין אויף מיר גער בריוונגט די קללות אם לא הייתי חספי ווארום ווען איך וואלט ניט געזינדריגט מיט בת שבע לא בא אנטון לשכב עם חסר וואלט אנטון ניט מענה גיווען מיט חסר ולא הייה אבשלום מורד באביו אונ אכשלום וואלט גיט גיהררת אנטון אונ וואלט ניט מורד גיווען וגיזינדריגט געגין זיין פאטער וסוכב עם גשי אביו אונ ער וואלט ניט מענה גיווען מיט די וויבער פון זיין פאטער למיכר פה יתאנו אדם חי דריבער וואס האט צו קלאנין דער לעבעדיגער מענטש נכר על חספיו יעקער מענטש האט נאר צוא קלאנין אויף זיינע זינד ווארער דער פשט איז וואס וואלט דען גיהאט צו קלאנין דער לעבעדיגער מענטש אז ער וואלט

שפטים יום ג תורה

אונקלוס

לחמשיך מתית דוא יהוה נפש י יה יהו יהוה . רוח יור הא ואו הא . נשמת יהוה חיה יחידה הרמילי הה אלשם כין שבעשית בניקוד חולם :

י על מימר תרין סהדין י איתלהא סהדין יתקמיל דחייב קמול לא יתקמיל על מימר סהיד חד : י דא דסהדיא תהי ביה במקדמיהא למקמליה וידא דכר עמא

ח"א על פי ככוכס ית וס"ג לא יופט פכותו : יד ספדים חסיס בו . סנהדרין מה :

בעל המורים

(1) על פי שנים עדים . פ"א כסולה . לומר דוקא מפניס ולא רש"י
(2) שנים עדים או שלשה . אם מתקיימת עדות שנים למה פרט לך שלשה להקיש שלשה לשנים מה שנים עדות אחת חף שלשה עדות אחת ב ואין נעשין זוממין עד שיומו דמש שנים אין נעשין זוממין עד שיומו שנים חף שלשה אין

דעת זקנים מבעלי התוספות

(1) או שלשה עדים . לפי שכ' גבי דין אהרי רבים להטות פי' לך כל גבי עדים דאין כונתן ככה אחר הדין אלל עדותן כסלה . וכן חספי' סם מלה . ודוקא כשהוא כלל לסעיד וכונתם סיחה מתחלה לסעיד , אבל אם שנים בלו לסעיד וסתמו כדבר וכלס קרוב או פסול עמהם סדכר לא יפטל עדות שנים מפני

פירוש לתורת אלהים

(א) על פי שנים עדים דורך צוויי עדות או שלשה עדים ארער דורך דרייא עדות יופת חפת זאל ווערין גימייט דער מענטש וואס קוקט איהם ביהיה . רש"י שרייבט דריבער שטייט שלשה עם ווייזט מיר אז דרייא עדות זענען וויא איינער אונ אז מען לייקנט זייא אפ זענען זייא גיט חייב צוא

בְּאַחֲרֵיָהּ וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקִּרְבָּךְ: פ
כִּי יִפְלֵא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפַּחַת בֵּינֵךְ
דָּם אִם דָּם בֵּינֵךְ דִּין וְדִין וְגַם לִנְגַע לִנְגַע
דְּבָרֵי רִיבַת בְּשַׁעֲרֶיךָ וְקִמַּתְךָ
וְעֵלִיתָ אֶרֶץ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: וּבָאתָ אֶל---

ת"א כי יפלא עמך. שם מו' וכו' : וקמת ועלית. סיסמא מס' וכו' : רש"י

בעל המורים (ח) כי יפלא. פ"א כסולס ומקומס. נומר כמסולס סכ"ד ולונו חייב כ"א כחורס סכ"ס. כ"ס סופספ כסכס ססס כנימסריל סכניס סכדריין. פלרין שיערס פל דים דין סנדול :

שפתי חכמים

כולס (מכות ו) : (ח) כי יפלא. כל הפלאה לשון הבדלה ופרישה שהדבר נכדל ומכוסה ג ממך : בין דם לדם. (ספרי, סנהדרין פד) בין דם סמאל לדס סהור : בין דין לדין. בין דין זכאלי לדין חייב : ובין נגע לנגע. בין נגע סמאל לנגע סהור : דברי ריבת. שיהיו חכמי העיר חולקים כדבר זה קעמאל וזה מסהר זה מחייב ד וזה מזכה : וקמת ועלית. (סנהדרין טו) מלמד שנית

נעשין וזמטין מד שיומו שלטמס : ג וכו' ל"ל כול ל' דנקס. וי"ל דנחמלס פ' ססול ל' סדולס וסריסס פסני כי כל סנעלס ומכוסס ממנו כדל ונסדש ממנו וסחר כך חוד וסמר שהדבר כדל כ"ר מפני ססמכוון מ"י יפלא עמך סול סמנין כסוי : שיעס ומכוסס ממנו מס"ס סולר סככ סעשיוקו מפנין לענין : ד ר"ל מ"ש כן דכ ל"ס וגו' נ"א יודעיס כל מיקר אלל סוכדל ומכוסס מן אלל מ"ש דכרי ריכוס יודעיס אלל ש"ס סממל וגו' דלס ל"א כן מס ז"ל דכתיב כי יפלא עממס דמכוסס מסס ש"סן יודעיס כל מיקר וס"ח ככ דכרי ריכוס עממס ש"ס מספסר ווס סממל כ"י. ככס מסריין. וסכ"ס פ"י וסספסס ש"סן ז"ס ססמק ובין כי יפלא עמך בין דם לדס וגו' סול ש"ס ססמק כ"ס אלל סכ"ס סול ססמק על ד"רי סכני ספיר ססחור סוכס וסחור

סמלו אלס סול ססור לו סמל לו אלס סכמל דין זכאלי לו חייב מחייב ומל י"ל כ"א לספון. ל' נמי סכמלס ססס כי יפלא

ענין הפלאת הדין

סדס סמל לו ססור ולויס יודעיס אלס סנגע סמל לו ססור. לריכיס ל"ך אל סכ"ד סנדול סנירופסילס. וכחכ סככ סנלון מוסכמ"ל : י"ל דכסס אלמל נעסכס כריכוס מס"ס ססכס זכעס ישראל וגו'. עכו כסות כסות וססרין כסורס לפי ש"סן ססורס

(ס) כי יפלא עמך דבר למסמס וגו' דכרי ריבת כסמריין. פלכ"ס סיכוס אלל. דכ"י ריבת כסמריין נכ"לס כסיוסריכס. כי מס חילוק י"ס א"כ ריב בין כסלמדי חכמיס ז"ס לומור ככס ז"ס לומור ככס. לו אלס נעלס סדין מכלל וכלס לינס יודעיס אלס

ליקוטים על התורה

וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקִּרְבָּךְ. או ר' וועקס וועהן דעם קשעמ וואס קען טוהען דעם קענעש וואס דיגס עבדעו נרה וועקמו אייס קאקען פון זיך אליין דאס שלעקמס, דו וועקס שוין גימס קראקסין ווענין דיגען עבדעו נרה. אויך דריקער זאגין קיר נישט בית דין אויך אלע יודין זאלין רחמנות קאמין אויף דעם קענעש וואס האט געדיגט עבדעו נרה אויך אים לאזן לעבן פאקער וועט ער פאזן משוכה, ווארום קיט דעם רחמנות וועט קען פאזן שאדין פיל יודין או קענעשין וועלן זעהן דער וואס דיגס עבדעו נרה ווערס גימס בשמראמס וועלן פיל קענעשין דיגען עבדעו נרה. אויך וואס קען וועט דעם קענעש ברענגן וועט זיין ארפואה פאר אלע יודין, ביי דער וועלט אויך אזוי אז אונקלאר קוקמס צו אקראקען אויך ער זעהט זיין גליד אויך ברענגט מו ער דעם גליד אפ שניידען, קיט דעם אפשיידען וועט זיין ארפואה פאר דעם גאנצין גוף אויך דער קאקסאר וועט וועלן רחמנות קאמין אויף דעם קראקען אויך גימס אפשיידען דעם גליד וועט ער זיין ארפואה אויף דעם קענעש, ווארום די ברענג וועט קוקען אין זייגע אלע גלידער אויך ער וועט שפארבין, דא וועט אויך אזוי זיין אז קען וועט דעם קענעש גימס הרגען ווייל קען וועט אויף אים רחמנות קאמין, וועלן פיל קענעשין דיגען עבדעו נרה אויך הקבי"ח אליין וועט זיין הרגען דריקער זאגט די תורה ובערתי נרע קרעך, דו זאלקס די שלעקמס אויס רויקען פון דיר :

וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקִּרְבָּךְ. או ר' וועקס וועהן דעם קשעמ וואס קען טוהען דעם קענעש וואס דיגס עבדעו נרה וועקמו אייס קאקען פון זיך אליין דאס שלעקמס, דו וועקס שוין גימס קראקסין ווענין דיגען עבדעו נרה. אויך דריקער זאגין קיר נישט בית דין אויך אלע יודין זאלין רחמנות קאמין אויף דעם קענעש וואס האט געדיגט עבדעו נרה אויך אים לאזן לעבן פאקער וועט ער פאזן משוכה, ווארום קיט דעם רחמנות וועט קען פאזן שאדין פיל יודין או קענעשין וועלן זעהן דער וואס דיגס עבדעו נרה ווערס גימס בשמראמס וועלן פיל קענעשין דיגען עבדעו נרה. אויך וואס קען וועט דעם קענעש ברענגן וועט זיין ארפואה פאר אלע יודין, ביי דער וועלט אויך אזוי אז אונקלאר קוקמס צו אקראקען אויך ער זעהט זיין גליד אויך ברענגט מו ער דעם גליד אפ שניידען, קיט דעם אפשיידען וועט זיין ארפואה פאר דעם גאנצין גוף אויך דער קאקסאר וועט וועלן רחמנות קאמין אויף דעם קראקען אויך גימס אפשיידען דעם גליד וועט ער זיין ארפואה אויף דעם קענעש, ווארום די ברענג וועט קוקען אין זייגע אלע גלידער אויך ער וועט שפארבין, דא וועט אויך אזוי זיין אז קען וועט דעם קענעש גימס הרגען ווייל קען וועט אויף אים רחמנות קאמין, וועלן פיל קענעשין דיגען עבדעו נרה אויך הקבי"ח אליין וועט זיין הרגען דריקער זאגט די תורה ובערתי נרע קרעך, דו זאלקס די שלעקמס אויס רויקען פון דיר :

וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקִּרְבָּךְ. או ר' וועקס וועהן דעם קשעמ וואס קען טוהען דעם קענעש וואס דיגס עבדעו נרה וועקמו אייס קאקען פון זיך אליין דאס שלעקמס, דו וועקס שוין גימס קראקסין ווענין דיגען עבדעו נרה. אויך דריקער זאגין קיר נישט בית דין אויך אלע יודין זאלין רחמנות קאמין אויף דעם קענעש וואס האט געדיגט עבדעו נרה אויך אים לאזן לעבן פאקער וועט ער פאזן משוכה, ווארום קיט דעם רחמנות וועט קען פאזן שאדין פיל יודין או קענעשין וועלן זעהן דער וואס דיגס עבדעו נרה ווערס גימס בשמראמס וועלן פיל קענעשין דיגען עבדעו נרה. אויך וואס קען וועט דעם קענעש ברענגן וועט זיין ארפואה פאר אלע יודין, ביי דער וועלט אויך אזוי אז אונקלאר קוקמס צו אקראקען אויך ער זעהט זיין גליד אויך ברענגט מו ער דעם גליד אפ שניידען, קיט דעם אפשיידען וועט זיין ארפואה פאר דעם גאנצין גוף אויך דער קאקסאר וועט וועלן רחמנות קאמין אויף דעם קראקען אויך גימס אפשיידען דעם גליד וועט ער זיין ארפואה אויף דעם קענעש, ווארום די ברענג וועט קוקען אין זייגע אלע גלידער אויך ער וועט שפארבין, דא וועט אויך אזוי זיין אז קען וועט דעם קענעש גימס הרגען ווייל קען וועט אויף אים רחמנות קאמין, וועלן פיל קענעשין דיגען עבדעו נרה אויך הקבי"ח אליין וועט זיין הרגען דריקער זאגט די תורה ובערתי נרע קרעך, דו זאלקס די שלעקמס אויס רויקען פון דיר :

הַכֹּהֲנִים הַלְלוּם וְאֵלֵי־הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר
 יִהְיֶה בַיָּמִים הָהֵם וְדַרְשֵׁת וְהַגִּידוּ
 קִי אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט : וְעֲשִׂיתָ
 עֲלֵי־פִי הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ קִי מִן־
 הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה
 וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֹךְ :

קִי פִּהֲגִיָּא לִינְאִי וְלִית
 דִּיקָא דִּי יְהִי בִּינְמִיָּא
 הַאִינְוִן וְתִתְבַּע נִיחְוִן קִי
 ית פִּתְגִמִּיא דִּיקָא :
 וְתַעֲבִיד עַל מִימֵר
 פִּתְגִמָּא דִּי וְחִוּוֹן לִקִּי
 מִן אַתְרָא הַהוּא דִּי
 יתְרַעִי וְיִתְסַר לְמַעֲבַד
 קְבֵל דִּי יִלְפִוּנָּךְ :

ת"א ונאח אל סכניס סלויס . כ"ס
 כס סוסס פס קידושין כו
 פסדריד כח נכ : אשכ יגידו לך . פסדרין פז ט"ז ח : מן סקוס . פס טו :

שפטי חכמים

ואשר כך פי' דברי ריבז שזס עשהר וזס עשהר כו' : ח פי'
 מכל סקקומוס שכשכר ארנוס לפסוקי דכרן יכרלל סיס טין
 פיסס נכוס עמנו ככו שסי' רש"י לקמן כפסוק וכן כפסו'
 סכן . חוססס : ו רל"ח וכו' אפסר סילך אדס אל כפוסס
 סלנו כסיס ססס . אלל לנכדך כל אפילו סינו וכו' :

רש"י
 המקדש ה נכזה מכל המקומות : (ט) הכהנים הלויים .
 הכהנים שילאו משכנ לו : ואל השפם אשר יהיה
 בימים ההם . (ספרי) ואפי' אינו כשאר שופטים שהיו
 לפניו ו אחס לרין לשמוע לו אך לך אלל שופט שביניך :

ענין הפלאת הדין

סלמס מחון ספוטע שנין סמחוכרס סדמס כל אהד לסחור
 דכרי סכרו אפ"ס שידע סדכרו כלתי לודקיס סוס מחפסס
 וסולק על סכרו . אף שידע סלמנו סדכרי סכרו נכויס כונסו
 לקנסרו . וס"ס די יסלל עבר דכר למססס . וקלמר סל' סמסס
 לסמללס ו . דסלל טודל' ככסיו כל סהכמיס שכעיר מחקכליס
 סלמס וכחמיס לסחוכ סדן זס סיס יולל סדן לממנו ולל סיו
 מלסכרס לכו' כנדול סכיוסמליס . אלל מסיס דכרי ריכוס
 כשעריך ופי' סיכ וסמחוקק לל יוכלו נלל למססס כונס
 סכורס . ופי'כ נשכר סכרו כסמק :

קקייס אלל ככוכוס כדכרי יומי מלי דכסיב סכב על סכדיס
 וזללו סכב על סונליסס של סלמידי סכמיס סיוכתיך כד ככד
 יסוסקיס כסורס ולל טוד אלל סמססשין . וככוכס ספסוסיס
 סול משוב סרטיס סמס וכל אהד אומר סככל נכו סכל'
 וסמחוכסיס זס פס זס סזי מחון סיוכוס וסמו"מ סכיוסכ מנימיס
 למוק כונס סכורס . כי סיוכוס שכו אכשיס סגלוס דיניסס
 סכל אהד נוחן נכו לדכרי סכרו . וסס יכלס לו סדכרו ע' ביס
 ונכוחסי סזי יודס לו . עסוך ייכוס כוס יסככר סלמס . מלל"כ
 כשלין סלוס דיניסס . כי אף חס סלמס ידק כדכרו . לל יסככר

פירוש לתורת אלהים

אונ צו דעם דיןן אשר נואם ער קעמ ויין אין דיא
 קענ אפילו ער איז גיט אזוי גוט נויא די ערשטע
 שופטים נואם זענען גינען פאר איהם מונט דוא
 איהם קאלנין ודשק אונ דוא זאלקם פארשמיין
 והגידו ועליון זיין דיר נאנין דעם סלשקם : (ו) תשיח
 קאהן אזויא וויא זיין ועליון דיה לעקענען :

אונ דוא זאלקם קאהן על פי תדיך דיהך דעם
 ווארן נואם זיין ועליון דיר זאנין פו סקוס פון
 דעם ארם אשר נואם קאם נועם אויס קלויבין
 ושפדק אונ דוא זאלקם היקען לעשית צוא
 קאהן אזויא וויא זיין ועליון דיה לעקענען :

מצות השם

לך וגו' על פי סכורס אשכ יוכוך ופל סמססס אשכ יסמכו לך
 סמסס :
 איז גינען נואם די נועם פון אשכוב זענען גינען פון גז'
 סאקסע שמינער . די אשכוב קאם קען געדיסין לשכת סקנית
 אונ כארם זענען גינען און אונ זינען גינען :

(י-י) [סלס] [פכס כד] לשמוע לכ"ר סנדול ולמשוב כל
 מס טילוו . כלמער וסשית על פי סדכר אשכ יגידו
 נששית על פי סככר וגו' על פי סחוכה אשר ירוך וגו' . יככער
 יוד סוו פאהן וויא ככר בית דין נואם איז גינען אין
 לשכת סקנית קאם זעשקק ויין דכס דירף פון בית סמקקש

נביאים ישעיה נא

לחמשיך מ"ה ד"א צבאות נמש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה רנצה אדני נשמה דודי יהוה ויהי
 יחידה רנצה יהוה היה יחידה דודי אל שם ב"ן שבעשית :

תרגום

לחמשיך מ"ה ד"א צבאות נמש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה רנצה אדני נשמה דודי יהוה ויהי
 יחידה רנצה יהוה היה יחידה דודי אל שם ב"ן שבעשית :

מצורת דוד

(8) ולסין יכיו סוו . אשכ יכיו ריב עמו לקסס קמסס מיד סמלימיס לכס : סנס לקססי מידך וגו' . כ"ל טוד לל יסי
 דעס פירוש עברי סייכ"ס נכמינמ מען בייא דער סמטורה פון דער וואך .

מצורת דוד

(8) ולסין יכיו סוו . אשכ יכיו ריב עמו לקסס קמסס מיד סמלימיס לכס : סנס לקססי מידך וגו' . כ"ל טוד לל יסי
 דעס פירוש עברי סייכ"ס נכמינמ מען בייא דער סמטורה פון דער וואך .

לקחתי מידך את-כּוֹס הַתְּרַעֲלָה אֶת-קַבְעַת כּוֹס
 חַמְתִּי לֹא-תוֹסִיפִי לְשִׁתּוֹתָה עוֹד : וְשִׁמְתִיה בְּיַד
 מוֹגֵיךָ אֲשֶׁר-אָמְרוּ לְנַפְשֵׁךָ שְׂחִי וְנַעֲבֵרָה וְתַשִּׁימֵי
 כְּאָרֶץ גֹּדֶר וְכַחוּץ לְעֵבְרִים : י עוֹרֵי עוֹרֵי כִבְשֵׁי
 עוֹד צִיּוֹן לְבָשִׂי וּ בְגָדֵי תַפְאֲרֶתְךָ יְרוּשָׁלַם עִיר
 הַקִּדְשׁ כִּי לֹא יוֹסִיף יבְאֶ-בְךָ עוֹד עָרַל וְטָמֵא :
 י הַתְּנַעֲרֵי מֵעַפְרֵי קוֹמֵי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם הַתְּפַתְחוּ
 מוֹסְרֵי צִוְאַרְךָ שְׁבִיָּה בַת-צִיּוֹן : ה פִּי-כֶּה
 אָמַר יְהוָה הֲנֵם נִמְכְּרֹתֶם וְלֹא בְכֶסֶף תִּגְאָלוּ :

ואלקהו בעתיר למעבר
 פורענות דין עמיה קא
 קבלית מן ידך ית פסא
 דלנוש ית פלג פסא דחמתי
 לא תוסיפין למשקה עור :
 ב ואמסרינה ביד דהו מוגן
 ליה דהו אקרין לנפשיה
 אמאיבי ונערי ואמאקה
 בארעא אקריה ובניה בשוק
 קעון : ג אהלא אהלא
 לבשי תוקפיה ציון לבשי
 לבושי תושבתיך ירושלם
 קרמא דקדשא אבי לא
 יוספון ויעידון ביה עור עבלין ומסאבין : ד אהנפצי מעפרא קומי תיבי על פורסי יקרא ירושלם
 אהפסקו חגי צואריכון שבתי בגשמה דציון : ה אבי בדגן אפר נן מן אוב בנהו ולא בכסף תהפסקון :

מצורת דוד
 רש"י
 סלמות סקודות אלך : א ח קעמ . השמרים הקבועים בחמתיים
 הכוס , והוא כפל ענין כמ"ש : (ג) ובחמתיים ביד מיניך . לח סכום
 ההרעלה סכיא אשים ביד הרשעים הממסים איתך במלכות
 ולרות וסס ישמו הכוס הסוא . ר"ל סס יקבלו סוכעניות : שמי
 ונעבדה . כסוף טמאך להשתחש כאלן ונעצור מליך : ומשימו .
 טסיה גוסךאלן להיות מדרס לסס כי סלנה טולס : וכוון לעכרים .
 שמה גוסך . כחוליות הטיר להיות מדרס סלנה טולס : וכוון לעכרים .
 והוא כפל ענין כמ"ש : (ג) טורי וגו' . אחס ליון סקלי מעמה
 טיר הקדש לבשי בגדי מסארתך וסס שמע : יכל כך טוד . לכל טוד
 מעטר . ההלוקמי מעטר סארן אשר ישבה כס בעטור סאלל וכלער : קומי
 החמתי וגו' . אחס כח ליון סכועים כנולס סהרי מעל לוארך קשר
 (ס) חסס נעכר חסס . חסס שנעמסחם ביד סלומים סנה לא לקחמי
 חסס מסיכ סלס לטפוס חסס ככסף ולכן טמאלו ולא ככסף :

כתובים תהלים עה
 לחמשיך מיסוד ומלכות דו"א שיון דלת יוד נפש שיון דלת שיון דלת יוד רוח יאהרונה נשמה דיסוד א אד
 אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יד וז הו חיה יחידה דיסוד יתה חיה יחידה דמלכות
 אל שם ב"ן שבעשיה :

א ואני אגיד לעלם אומרה לאלי יעקב : ב וכל-קרני
 רשעים אנהע תרוממנה קרנות צדיק : ג למנצח בנגינת
 מזמור לאסף שיר : ד נודע ביהודה אלהים בישראל גדול
 שמו : ה ניהי בשלם סוכו ומעונתו בציון
 דצדיקיא : ג לשקמא בתושבתיא תושבתיא על ידא דאסף שירא : ד אהיבדע בדיבת יהודה אלקא
 בדיבת ישראל רב שמייה : ה ונהנה בירושלם בית מקדשיה ומדור בית שבינת קודשיה בציון :

מצורת דוד
 רש"י
 (א) ואני . אכל חיי חניד לטולס ידקמו אשר יעשה עמנו :
 (ב) וכל קרני . לו יוסן סכס בירי ולכית כל מעבדו :
 סרשעים ולא יחלום עוד כי מעמס חרוממנס קנות סלדיק
 ונעשילמו : (ד) נודע . לו כפת מפלח סכחריב יהיה אלסס טודע
 ומפורסם ביהודס : ב"כרלל . כפל סדכר כמ"ש : (ה) ויהי בשלם .

פירוש ע"מ
 מייסקער קאמ געשפילט : (ה) נודע בדיבת אלהים
 נוען ריא יודין געגען צו טיילט גינוארין אין
 צווייא טייל , ריא צעהן שקבטים געגען גרוסין
 גינוארין ישראל , אונ ריא צווייא שקבטים געגען
 גערופין גינוארין יהודה , ואנס אסף נוען סכחריב
 איו געברנגת גינוארין געבין ירושלם נואס דארטין
 געגען גיגען ריא צווייא שקבטים נואס קען קאמ
 זיי גערוסין והדיה , ביי זיי איז געוואקסט גינוארין
 טא ואני אגיד לעלם איך ונוערל אייביג ואנין ריא
 וואנרער פון הקב"ה אומרה לאלמי יעקב איך
 וועל לויבין צו דעם נאמ פון יעקב : (ב) וכל קרני
 רשעים אנהע ריא אלע גרויסקייט פון ריא רשעים
 נועל איך פארשניידן תרוממנה קרנות : צדיק אונ ריא
 גרויסקייט פון דעם צדיק וועלן דערדוויבין
 נוערין : (ו) למנצח בנגינת מזמור לאסף שיר דעם
 קפיטול קאמ גיוונגען אסף אונ דעד גיואנג

מי שקינא. לה: ונסתרה אפי' שמע מעוף הפרורח. שנסתרה: ויציא ויתן כתובה. ר"ל לטעמיה דלמך כפ"ק סתירה לא בעי עדות ואפילו עבד ושפחה נאמנים דהיינו נמי כעוף הסורה דליחשקא סתירה לטומאה דכלהו מהמני בה הלכך נאסרה עליו ואם אינו רוצה להפקותה יוליא ויתן כתובה: רבוי יהושע אומר עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה. נשים הטוות לאור הלכנה (ה) רבי יהושע לטעמיה דלמך משקה על פי שנים מיהו משישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה כפריזותה מכוונת

[6] מסוף. אפי' יש לו כלים מלפניו כעוף. ה"א: [7] מד שישאו כו'. כל' משום סתירה שאין בה כו' עדים ח"ט כמסכת ע"ו, ד"ש"י: (6) מסוף וסוים בליט הכה מסחך בליטות עתקבלום לטוים בקבין ומשיח' ביחד: (7) כגמלא עדי"י פסני מה האמינס מוכה עד א' כפוטס שרנג"ד שחרי קינא לה וכסתים יסד אחד משיח' סיה" ספסלה: [8] וס' כו'. מימה דס"מ לביסרן הכס ס"כ"ה כנג"ד ולמ"ש רפ"ק דלימקוט סתירס לטומאה י"ל דלמ"ס

כלי משי' דח"ת דמלכות דליכס צבאות מי שקנא לאשתו ונסתרה. אפי' שמע [6] מעוף הפרורח, יוציא ויתן כתובה. דברוי רבי אליעזר, רבי יהושע אומר [7] עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה: ב אמר עד אחד אני ראיתיה שנממאת, לא היתה שותה. ולא עוד אלא אפילו עבד אפילו שפחה, הרי אלו נאמנים אף לפוסלה מכתובתה. חבורה ובת חמורה, וצרתה ויבמתה ובת בעלה, הרי אלו נאמנות. ולא לפוסלה מכתובתה, אלא שלא תשתה: ג שהיה ברין. [8] ומה אם עדות ראשונה שאין אוסרתה אוסור עולם אינה מתקיימת

הדבר ותלך דהא אפי' מיל תו לא דקדי לה כדתינא כפ"ק וסו"ר היא ולא שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה. והלכה כרבי יהושע: ב אני ראיתיה שנממאת. כמותה סתירה שהיא ע"פ עדים לרבי יהושע או ע"פ עוף הפרורח לר"א: לא ראשונה שאין אוסרתה אוסור עולם אינה מתקיימת

לחמן כה חף להפסידה כחוכה שרגלים לדבר (כ): אף לפוסלה מכתובתה. שלא תשתה ולא תטול מכתובה: ויבמרה. אשת אחי בעלה: ובת בעלה. מחסה אחרת: הרי אלו נאמנות. לעדות זו אע"פ כהן פסולות לכל שאר עדות שהיא לרעתה לפי שהתירה החמירה כל עדות שיש בה ומיהו לא לפוסלה מכתובתה הוחיל וסולחות אותה אלא שלא תשתה: ג שהיה ברין. שלא יהא נאמן כה עד אחד אם לא מגורת הכתוב: עדות הראשונה. סתירה שאין אוסרתה אוסור עולם אלא עד שתשתה: אינה מתקיימת בפחות משנים. כדבעינן למימר מגורה שיה ורבי יהושע היא:

פרקי א' מי שקינא לאשתו ונען איינר האמ גי' זאגט צו זיין טייב זיא זאל זיך גיט בעהאלטין מיט מאנקלייט ונקטרה אונ זיא האמ זיך בעהאלטין אפילו שפע שיער חפורה אפילו עד האמ גיהערט פון אפויגיל וואס פליהט, אז זיא האמ זיך בעהאלטין אייב עד נויל איהר גיט געבין טרינקען דיא מיטס הקאָררים יוציא ויתן כתובה זאל עד זיא גטין אונ געבין כתובה דברי רבי אליעזר אזוי ואגט רבי אליעזר, רבי יהושע זאגט עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה דער מאן קען איר אנדערש גיט גטין סידרין די טייבער וואס זיצען צוזאמען ביי נאכט אונ שפיגען פאר די ליכטיגקייט פון די לבנה שבענעקין פון איר אז זיא איז אזונה, באמאלס קעג עד איר גטין: ב אפי' עד אחד אני ראיתיה שנממאת אייב עדות האמ גי' זאגט איה האב גי' זעדין וזיא זיא איז סמא גי' זאריין, וזיא זיא האמ קינא גי' זעדין לא היתה שותה האמ זיא גיט גיט ונקטרה די מיטס הקאָררים ולא עד אונ גיט נאך אזוי אלא אפילו עבד אפילו שפחה נאך אפילו אעבד קנעני אונ אפילו אשפחה קנענית הרי אלו נאמנים זיי זענען באגלייבט צו זאגין אויף א אשה אז זיא האמ קינא גי' זעדין אונ זיא דארף גיט טרינקען די מיטס הקאָררים אף לפוסלה מכתובתה אונ זיי קענען איהר

פירוש ע"מ דער פה פון הקב"ה בישאל גדול שמי בייא דיא איבעריגע יודין דיא זעדין שקמים וואס זייא האבין מיט זייערע אויגין גיט גי' זעדין דיא ספקה פון בנקריב פון דעסט ווענין איז הקב"ה בייא זייא גרויס גי' זעדין: (ח) ויהי בשלם סיכו ומענהו גי' זעדין בית המקדש אין ירושלים אונ זיין וואהנגונג איז גי' זעדין אין זיין, אונ איצט נאך דיא ספקה פון בנקריב נועט שוין דער בית המקדש קלייבין אין זיין ארבענונג אונ דיא שכינה נועט רוקען אין בית המקדש אין ירושלים אונ זיין:

עדות האחרונה. טומאה: כל עדות שיש בה. נאמן כה דכתיב ועד אין בה וכל עד האומר בתורה סתם אינו אלא טעם מדלצטרך קרא לומר לא יקום עד אחד כחש שמע מוכה דעד שנים כמשמע עד שיפרוט לך הכ' אחד ה"ק קרא תרי לית כה אלא חד וקאמר והיא לא נחפשה לאוסרה (ג) אלמא עד אחד מהימן: ד עד אחד אומר נטמאת ועד אחד כהדי הדדי אכל כזה אחר זה כשאומו הראשון נטמאת הוי מהימן כבי תרי (ד) והכני האומר לא נטמאת הוי ליה חד ואין דכריו על אחד במקום שנים: ושנים אומרים לא נטמאת. כלומר לא נטמאת כפניך שכשכחת זמלאת שכתרו יחד נס אלו היינו עמך זכפטינו לא נטמאת (ה) הרי נסתלק העד וכתלו דכריו מפני השנים והרי היא כספיקא אם נטמאת קידם שכלו אלו ומלאום ולפיכך שותה ואשמעין חלל כהני תרתי בני דמתניתין שנספולי עדות הלך אחר רוב עדות (ו) בין לוקולא בין לחומרא כלו' בין להסקותה בין שלא להסקותה:

בפחות משנים. עדות אחרונה שאוסרה איסור עולם, אינו דין שלא התקיים בפחות משנים. ת"ל ועד אין בה, כל עדות שיש בה. קל וחומר לעדות הראשונה מעורה. ומה אם עדות אחרונה שאוסרתה איסור עולם הרי היא מתקיימת בעד אחד. עדות הראשונה שאין אוסרתה איסור עולם, אינו דין שהתקיים בעד אחד. ת"ל כי מצא בה עדות דבר, ולהלן הוא אומר על פי שנים עדים יקום דבר, מה דבר האומר להלן על פי שנים עדים, אף באן על פי שנים עדים: ד עד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת. אשה אומרת נטמאת ואשה אומרת לא נטמאת, היתה שותה. אחר אומר נטמאת ושנים אומרים לא נטמאת, היתה שותה. שנים אומרים נטמאת ואחד אומר לא נטמאת, לא היתה שותה:

כ"י דמ"ג דמד דמטיקלא מכו'ן ל"ס כחרי הוי תרי וחמי ושותה ופי' כ"י וכו' מוקמינן בספולי עדות בין כב"ה בין כ"ה' וכו' כ"ה' אלטרך לנספיקין דלי כב"ה מלי הלך חמך רוב דע"ס איכא כמד ומד נש' טיפה שותה ע"כ:

כ"י דמ"ג דמד דמטיקלא מכו'ן ל"ס כחרי הוי תרי וחמי ושותה ופי' כ"י וכו' מוקמינן בספולי עדות בין כב"ה בין כ"ה' וכו' כ"ה' אלטרך לנספיקין דלי כב"ה מלי הלך חמך רוב דע"ס איכא כמד ומד נש' טיפה שותה ע"כ:

זוהי אחרונה היא לעצמך עדות וואם זאגין אז ויא האט קננה גינען שאוהרקה איסור עולם וואם ויא אפרין איהר צום מאן אויף אייביג אינו דין דארף דען גיט ויין דער דין שלא תתקיים בפחות משנים אז ויא זאל גיט האבין אקיום מיט ווייניגער ווי צוויי עדות מליט לומר לעריגת דער פסוק צו זאגין גער אין דה עדות איז נטמא אויף איהר אז ויא איז קמא גינוארין מייגט דער פסוק אויב עם איז נאר קיין עדות דא אויף איהר זאל ויא פריגקען דיא מיט המקארים אקער כל עדות שיש בה וואם פאר איין עדות עם איז דא אויף איהר אז ויא איז קמא גינוארין. אפילו נאר אייגער. פריגקט ויא גיט די מיט המקארים. פריענט די משנה קל וחומר לעדות הראשונה שמה זאל מען איצט אפ לערנען פאר קערט די ערשטע עדות וואם זענען גרינגער פון די לעצטע עדות וואם זענען שווערער ומה אם עדות אחרונה אויב היא לעצמך עדות וואם זאגין אז ויא האט קננה גינען שאוהרקה איסור עולם וואם ויא אפרין איהר אויף רעם מאן אויף אייביג חב' היא מתקיימת בעד אחד האט ויא אקיום דרך איין עדות זוהי נראשנה די ערשטע עדות וואם זאגין אז ויא האט זיך געהאלטין מיט רעם מאנאקערזאהן שאין אוהרקה איסור עולם וואם ויא אפרין איהר גיט אפריגקען דען גיט ויין דער דין שהתקיים בעד אחד אז ויא זאל גיט ויין מיט איין עדות מליט לומר לעריגת דער פסוק צו זאגין כי מצא בה עדות דבר אז אייגער וייל נמיין ווייב ווייל ער האט

אין איהר גיט זון אשענדליקע ואך שטייט דא דער ווארט דבר ויהי'ן הוא אומר אונ דארט זאגט דער פסוק על פי שנים עדים דרך צוויי עדות זקום דבר זאל בלייבען שטיין זאגה, שטייט דא אויך דער ווארט דבר מה זאלו אזוי וויא דארטין על פי שנים עדים איז דרך צוויי עדות אף פאן אזוי דא אז ער וייל געפינען אויף זיין ווייב אשענדליקע ואך ער זאל איהר נמיין על פי שנים עדים כזו דאס ויין דרך צוויי עדות: ד עד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת אויב צוויי עדות קוקען צוא זאקען. אייגער זאגט ויא האט קננה גינען, אונ אייגער זאגט ויא האט גיט קננה גינען. ארער אשה אפרת נטמאת איין אשה זאגט ויא האט קננה גינען ואשה אפרת לא נטמאת אונ איין אשה זאגט ויא האט גיט קננה גינען. ווייס מען קאך גיט צו ויא האט קננה גינען צו גיין היתה שותה דארף ויא פריגקען די מיט המקארים אהר אימר איין עדות זאגט נטמאת ויא האט קננה גינען וישנים אפרים אונ צוויי עדות זאגין צוא רעם איין עדות זען דוא בייזט דארט גינען זענען מיר גינען מיט ריר אונ לא נטמאת מיר האבין גיט גינען אז ויא האט קננה גינען. נאר עם קען ויין ויא האט קננה גינען פריגער אייגער מיר זענען געקוקען. דריגער היתה שותה דארף ויא פריגקען דיא מיט המקארים שנים אפרים נטמאת צוויי זאגין ויא האט קננה גינען ואהר אומר אונ אייגער זאגט לא נטמאת ויא האט גיט קננה גינען לא היתה שותה פריגקט ויא גיט די מיט המקארים:

כלכס ס' כלס כלי סמילון דת"ת דמלכוס דכריס השתפא
 שאלו תלמידיו את רבי אלעזר בן שמעון במה
 הארכת ימים . אמר להם מימי לא עשיתי
 כית הכנסת קפנרריא , ולא פסעתי על ראשי עם
 קודש , ולא נשאתי כפי בלא ברכה . מאי מפרך ,
 א"ר יורא אמר רב חסדא אשר קרשנו כקדושתו
 של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל כאהבה .
 כי עקר כרעיה מאי אמר , יהו רצון מלפניך ה'
 אלהינו שתהא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך
 ישראל שלא יהא בה מכשול ועון . וכי מהדר
 אפיה מציכורא מאי אמר , אדכריה רב חסדא לרב
 עוקבא ודרש רבש"ע עשינו מה שגורת עלינו ואף
 אתה עשה עמנו מה שהבטחתנו השקיפה ממעון
 הבהנים רשאי לכוף אצבעותיהם עד שיהוו
 הקורא רשאי לקרא את הבהנים עד שיכלה
 לענות אמן מפי הצבור . ואין הכהנים רשאי
 להתחיל בברכה עד שיכלה אמן מפי הצבור .
 ואין הכהנים רשאי להחזיר פניהן

במה הארכת ימים . כליוה זכות : קפנרריא . לקר
 דרכו דרך כה"כ ליכנס כפתח זה וללכת כנגדו :
 ולא פסעתי על ראשי עם קודש . שהיו יושבים
 התלמידים ככ"ה ע"ג קרקע והמלך ביניהם כשהיו יושבים
 נראה כפוסע על ראשיהם לפיכך לרין להקדים לו לישב
 כהן : ולא נשאתי כפי לברך . כהן היה : וכי עקר
 כרעיה . כעבודה למיסק והוא מחזיר פניו כלפי מינה
 מאי לומר : וכי מהדר אפיה . כשגומר כרכותיו ומחזיר
 פניו ללד המיכה : כה שהבטחתנו . שחמכים על ידינו
 כדכתיב ואני אכרכס : לכוף קשרי אצבעותיהם .
 שפושטין אותן כשמכרכין : ואין הקורא . ש"ל הקורא
 כהנים : שיחזרו פניהם . לכרך : אמן . על כרכת הולאה :

ככ הקראים ווענין ער זאל זאגן ברוך אהה ה'
 אלהינו סוף העולם אשר קרשנו בקדושתו של
 אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה כי עקר
 ברכיה מאי אמר ווען דער תמן הייבט אן זאגן דיעה
 אונ דער פהן ריזט אונעק זיינע גים פון ארש צו
 גיין צום ארון קדש צום דוכן וואס זאל דער פהן
 זאגן , ער זאל זאגן יהו רצון מלפניך ה' אלהינו
 שתהא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך ישראל
 שלא יהא בה מכשול ועון כי מהדר אפיה מציכורא
 מאי אמר נאך דעם דוכן אז ער קערט אונעק זיין
 פנים פון די קענטשין צום ארון קדש וואס זאגט
 ער אדכריה רב חסדא לרב עוקבא ודרש רב חסדא האט
 געפירט רב עוקבא אין בית המדרש אונ ער האט
 גיזאגט אין זיין דרשה זייא זאלין זאגן רכונו של
 עולם עשינו מה שגורת עלינו וכי ווייא עם
 שמיים אין מחזור אונ אין סדרוז אפר רב חסדא אין
 הכתנים רשאי לכוף אצבעותיהם רב חסדא זאגט דיא
 כהנים טארין גיט איינבריינין זיייערע פינגער זי
 שיהוו פניהם מן הצבור ביו זייא קערין אונעק זיייער
 פנים פון דיא קענטשין צום ארון קדש אפר רבי
 זיקא אפר רב חסדא רבי זיקא האט גיזאגט פון רב
 חסדא'ם ווענין אין חקירא רשאי לקויא את הכתנים עד
 שיקלל אמן מפי הצבור דער תמן טאר גיט זאגן דאס
 ווארט כהנים ביו אלע קענטשין האבין שוין אפ
 גיזאגט אמן נאך דיא ברכה זלך נאך להודות זאין
 חכמים רשאים להתחיל בברכה עד שיקלל דבור מפי חקירא
 אונ די כהנים טארין גיט אנהייבין זאגן די ברכה
 ביו דער תמן האט אפ גיזאגט דאס ווארט כהנים
 זאין חצבור רשאי לענוח אמן עד שיקלל ברכה מפי חכמים
 אונ דיא קענטשין טארין גיט ענטפערין אמן ביו
 דיא כהנים האבין אפ גיזאגט זיייער נאנצע ברכה
 זאין חכמים רשאים להתחיל בברכה אחרת עד שיקלל אמן
 מפי הצבור אונ די כהנים טארין גיט אנהייבין זאגן

שאלו תלמידיו את רבי אלעזר בן שמעון במה הארכת ימים
 דיא תלמידים האבין גיפגענט בייא רבי
 אלעזר בן שמעון מיט וועלכען זכות האקמו וזכה
 גינען צוא לאנג לעבין אפר גיט האט רבי אלעזר
 גיזאגט צו די תלמידים מימי לא עשיתי קפנרריא ביה
 הכנסת איה האב גיין קאהל גיט געמאכט די שוהל
 פאר אדרבנאנג וריא שוהל האט געהאט צווייא
 סקרען אין צווייא נאסין אז איינער האט גיזאגט
 אפ קרצען דיא ווען איז ער גענאנגען דורך דיא
 שוהל , האט רבי אלעזר גיזאגט איה האב גיין
 קאהל אזוי גימאן ווייל עם איז גיט שוין פאר די
 שוהל מען זאל איהר מאכין פאר אדרבנאנג זאל
 פסעתי על ראשי עם קדש איה האב גיט גיסקרעטין אויף
 דיא קעפ פון דיא היידיגע פאלק ופארציטין איז
 גינען דער מנהג ווען דיא תלמידים האבין
 גילערניגט פאר זיייער רבי , זענען דיא תלמידים
 גינעטין אויף דיא ערר אונ דער רבי איז גינעטין
 אויף אבאנג , זענער תלמיד האט געהאט זיין
 געשמיקטען ארש וואו ער פלעגט שמענדיג זיצען
 אונ אז אהלמיד איז געקומען שפעט אונ האט
 געדארפט גיין צווישען דיא תלמידים ביו צו זיין
 ארש , האט אויס גינעקן ווי ער גייט איבער זיייערע
 קעפ , אונ דאס איז גיט שוין , האט רבי אלעזר
 גיזאגט איה האב גיין קאר אזוי גימאן ערשטיגס
 האב איה מיה געציילט איה זאל קומען פרייער
 וויא די תלמידים וואס זיצען נאך מיר , צווייטיגס
 אויב איה בין אקאהל שפעט גיקומען בין איה
 גיט גענאנגען צו מיין ארש נאר איה בין גינעטין
 פארניגט זאל נשאתי כפי בלא ברכה איה האב גיט
 אויפגיהויבין מייע הענט צום דוכן אן אברכה ,
 רבי אלעזר בן שמעון איז גינען אכפן מאי מברך
 וועלכע ברכה זאגט אכפן פאר דעם דוכן אפר
 ביו זיקא אפר רב חסדא רבי זיקא האט גיזאגט פון

מן הזכור עד שיתחיל ש"ץ שים שלום. ואינם רשאים לעקר רגליהם להלך עד שיגמור ש"ץ שים שלום. ואמר רבי יורא אמר רב חסדא אין הצבור רשאים לענות אמן עד שהכלה ברכה מפי הקורא בתורה. ואין הקורא רשאי לקרא בתורה עד שיכלה אמן מפי הצבור. אמר רבה בר רב הונא כיון שנפתח ספר תורה אסור לספר אפילו ברבר הלכה, שנאמר ובפתחו עמרו כל העם, ואין עמיה אלא שתוקה, שנאמר והוחלתי כי לא ידברו עמרו לא ענו עור. רבי יורא אמר רב חסדא מהכא שנא' ואוני כל העם אל ספר התורה. אמר רבי תנחום א"ר יהושע בן לוי המפטיח בנביא צריך שיקרא בתורה:

בְּרֶכְךָ בְּיוֹם אֶלֶע קַעֲנֵשׁוּן הַאֲבִין שׁוֹי אֶפ גִּזְאָנֵט אָמֵן נֶאֱד וַיַּעַר בְּרֶכְךָ וְאִין חֲבָגִים רְשָׁאִים לְחַתוּר פְּנִיָּהִם מִן חֲבִיר אֹנֵג דִּיא בְּהַגִּים קֶאֱרִין גִּיט אֲנֹעַק קָעֶרִין וַיַּעַר פְּנִים פּוֹן דִּי קַעֲנֵשׁוּן עַד שִׁתְּחַלִּי שְׁלִיט צְבֹר שִׁים שְׁלוֹם בְּיוֹם דְּעַר חֲנֵן הַאֵם שׁוֹי אֲנֶגְעֵהוּיבִין וְאָנִין שִׁים שְׁלוֹם וְאִינִם רְשָׁאִים לְעַקֵּר רְגְלִיהֶם לְחַלְדֵּי אֹנֵג דִּיא בְּהַגִּים קֶאֱרִין גִּיט אֲנֹעַק גִּיין פּוֹן וַיַּעַר אָרֵט עַד שִׁתְּבִיר שְׁלִיט צְבֹר שִׁים שְׁלוֹם בְּיוֹם דְּעַר חֲנֵן הַאֵם שׁוֹי אֶפ גִּזְאָנֵט דִּיא בְּרֶכְךָ שִׁים שְׁלוֹם, עַר הַאֵם שׁוֹי אֹיִם גִּזְאָנֵט דִּיא בְּרֶכְךָ הַמְבַרֵּךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשִׁלּוֹם וְאָמַר בְּיַד אָמַר רַב חֲסָדָא נֶאֱד הַאֵם גִּזְאָנֵט רַבִּי יוֹרָא פּוֹן כַּב חֲסָדָאִים וְעַנִּין אִין חֲבִיר רְשָׁאִין לְעַנּוֹת אָמֵן עַד שִׁתְּכַלַּח בְּרַכָּה מְפִי הַקּוֹרֵא בְּתוֹרָה דִּי קַעֲנֵשׁוּן וְאִם וְעַנֵּן אִין שׁוֹהֶדֶל וְעַן קַעֲנֵן לִיַּעֲנֵט אִין דִּיא הַתְּרָה וְאִלִּין וַיִּיא גִּיט עֲגִבְרֵעֶרִין אָמֵן בְּיוֹם דְּעַר וְאִם לִיַּעֲנֵט אִין דִּיא הַתְּרָה וְאִין דִּיא הַתְּרָה נְעֻט אֶפ וְאָנִין דִּיא נֶאֱנָעַע בְּרֶכְךָ וְאִין הַקּוֹרֵא רְשָׁאִי לְקֶרָא בְּתוֹרָה עַד שִׁכְלָה אָמֵן מְפִי חֲבִיר אֹנֵג דְּעַר וְאִם לִיַּעֲנֵט אִין דִּיא הַתְּרָה קֶאֱרִי גִיט אֲנֶהֱיבִין לִיַּעֲנֵן בְּיוֹם אֶלֶע קַעֲנֵשׁוּן עֲנִדְרִיַּעֲן וְאָנִין אָמֵן אָמַר בְּרָבָה בְּרַב רַב הִנָּה בְּיוֹם שִׁתְּפַחַח מְפִי תוֹרָה אָמַר לְסַפֵּר בְּרַבָּה הַלְכָה, שְׁנֵאמַר וּבִפְתוּחֵי עַמְרוֹ כָּל הָעָם, וְאִין עֲמִיחָה אֵלֶּא שְׁתוּקָה, שְׁנֵאמַר וְהוֹחַלְתִּי כִּי לֹא יִדְבְּרוּ עִמָּרוֹ לֹא עָנוּ עוֹר. רַבִּי יוֹרָא אָמַר רַב חֲסָדָא מֵהַכָּא שְׁנֵא' וְאֹנִי בָּל הָעָם אֵל סֵפֶר הַתּוֹרָה. אָמַר רַבִּי תַנְחוּם א"ר יְהוֹשֻעַ בֶּן לְוִי הַמְּפַטִּיחַ בְּנָבִיא צָרִיךְ שִׁיקְרָא בְּתוֹרָה:

זוהר בצורה דין גה ע"א ת"ת ראצילות יוד הא ואו הא

א"ר אלעזר כתיב (ויקרא טו) והזרחם את בני ישראל מטומאתם וגו' בטמאם את משכני אשר בחוכם. והזרחם כהאי זר דהיה זר מכלהו ולא אתחבר כמה דליתיה דיליה. ות"ח כשעתא דמסתאבין כני נשא לתתא מסאבין לון ככלא והא אתמר (אבל) כשעתא דרוח מסאבא אתער (ס"א) לתתא אתער רוח כו' משבתון זר אלף רוח מסאבא דלתתא אתער רוח מסאבא אחרא ואתיהיב ליה רשותא לנחתא לעלמא. מאי רשותא רשותא דקדושה דהוה נחית ומחי ביה לא אשתכח ואסתלק וכדין אתגליא דינא לקבליהון דחייבין ואוסוף דינא על דיניה וקדין תרין רוחין משתכחין בעלמא חד רוחא דדינא וחד רוחא דמסאבא. א"ר אלעזר אלטריכנא הכא למימר מלה דאוליפנא מאבא. ת"ח הכי ילפינן מנגע דכיתא דכד רוחא מסאבא שריא ככיתא וקב"ה בעי לדכאה ליה שדר נגע זרעא ככיתא לקטריגא דא כדא וההוא נגע לא אעדי מביתא ואע"ג דרוח מסאבא אסתלק מההוא ביתא עד דינתנון ביתא אבנין ואשין וכלא. כדין אתדכי אתרא. כהאי גוונא מאן דאסתאב ואתער רוח מסאבא ושארני עליו. כד בעי קב"ה לדכאה לעלמא אתער רוח דינא תקיפא ואשתכח בעלמא ושריא על ההוא רוח מסאבא ומקטריגא דא כדא עד דיתעבר מעלמא. וההוא רוח דינא תקיפא לא אסתליק מאתריה עד דינתן אתר שויפון וגרמין וכלא. כדין מתדכי עלמא ואתעברו מיטיה רוחין מסאבין ועלמא אשתכח כדכיו. וע"ד תנינן אתא לאסתאבא מסאבין ליה ודאי ווי ליה לכד נש כד שארי עליה רוח מסאבא ואשתכח ביה בעלמא דודאי לינדע דקב"ה בעי לכערף ליה מן עלמא. זכאין איונון לדיקיא. דכלהו קדישין ואשתפחו בקדושה קמי מלכא קדישא ושריא עלייהו רוח קדישא כהאי עלמא ובעלמא דחתי:

הר"ם הלכות ברכות פרק כ.
 (א) האוכל פת חייב לברך לפניו ברוך אתה ה' אלהינו
 המוציא לחם מן הארץ, ולאחריו ארבע ברכות.
 אבל דגן שלוק כמו שהוא מברך לפניו בורא פרי
 האדמה ולאחריו בורא נמשות רבות. אבל קמח מברך
 לפניו שהכל ולאחריו בורא נמשות רבות: (ב) קמח
 של אחד מחמשת המינים ששלוקו וערבו בימים או
 בשאר משקים, אם היה עכה כדי שיהי' ראוי לאכילה
 וללועסו מברך עליו בתחלה בורא מיני מונות ולבסוף
 על הכותיה ועל הכלכלה. ואם היה רך כדי שיהי' ראוי
 לשתייה מברך עליו בתחלה שהכל ולבסוף בורא נמשות רבות:

מספר חסידים סימן פחה.
 לעולם לא יהא חרס כפוי טובה. כי ממחרים ליפרע ממנו.
 כסרי נבל סיס כפוי טובה לדוד ועבדיו שסומרים לאלו
 ומתעב סיו עליהם שלאמר חומס סיס עלינו נס לילה נס יומס
 ונו' מח לנברכה סופיס. וכמעט עסיס עומס לו רעס גדולס מזו
 לא מס. אלס כמעט בעבור עסיס קרוב לסאול לא סיס כפוי טובס.
 אבל דוד ילכדיו סיו קרוביס לנבל ועסו לו טובס וסו' כפוי טובס
 ולסוכך מיעדו לספרס ממנו וכסרי מעלס רעס סחס טובס לא
 חמס רעס מביחו ולמס לא חמס רעס מביחו מרס כנגד מרס
 אלס לכסי ביהו סווי' איש בעל סביס כדכסרי כי' סווי' איש לכסי
 בימו סומו ענמל לסס טובס וסכניסס לכיסו יסלמו לו רעס לא
 לשתייה מברך עליו בתחלה

(א) האוכל פת חייב לברך לפניו דער קענטש וואס
 וויל עסין פרויט אירער ער הייבט אן
 עסין מוז ער זאגן אברכה ברוך אתה ה' אלהינו
 מלך העולם המוציא לחם מן הארץ ולאחריו ארבע
 ברכות און נאך רעס עסין מוז ער זאגן פיר ברכות
 אבל דגן שלוק כמו שהוא אז ער וויל עסין קארין
 גאנצע קערנער געקאכטע קנדד לטני בורא פרי
 האדמה פאר דעם עסין זאל ער זאגן דיא ברכה
 ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם בורא פרי
 האדמה ולאחריו בורא נמשות רבות און נאך דעם עסין
 זאל ער זאגן דיא ברכה בורא נמשות רבות אבל
 קמח אויב ער וויל עסין מעהל קנדד לטני שהכל
 איירער ער עקט זאל ער זאגן דיא ברכה שהכל
 ולאחריו בורא נמשות רבות און נאך דעם עסין זאל ער
 זאגן דיא ברכה בורא נמשות רבות: (ב) קמח פרי
 אחד מחמשת המינים ששלוקו וערבו בימים או בשאר
 משקים אויב ער וויל עסין מעהל וואס איז געמאכט
 פון איין מין תבואה פון דיא פינף ערלייא מינים
 און קען האט דיא מעהל געקאכט און צו מישט
 מיט וואסער אירער מיט אנדערע משקה אם היה
 עכה כדי שיהיה ראוי לאכילה וללועסו אויב דאס עסין
 איז געדיקט וגם איז גיט צום וזפין נאר צום
 עסין און קען נארף דאס קניען קנדד גלי בתחלה
 בורא מיני מונות פאר דעם עסין זאל ער זאגן דיא
 ברכה בורא מיני מונות ולבסוף און נאך דעם
 עסין זאל ער זאגן דיא ברכה על הסתיה ועל
 הככותיה ואם היה רך כדי שיהיה ראוי לשתייה און
 אויב עס איז גינען שימער קען קען דאס קריני
 קען קנדד גלי בתחלה שהכל פאר דעם עסין זאל
 ער זאגן דיא ברכה שהכל ולבסוף בורא נמשות רבות
 און נאך דעם עסין זאל ער זאגן דיא ברכה
 בורא נמשות רבות:

לעולם לא יהא חרס כפוי טובה אפקענטש זאל קיין
 מאהל גיט פארלייקענען אמורה וואס
 קען האט אים גימאהן כי ספתיים ליפרע ממנו ווארום
 פאר דעם נועט קען איהם געשווינט שפראפין
 פון היקעל שהרי נבל היה כפוי טובה לדוד ועבדיו
 ששומרים צאנו וחוסה היו עליהם ווארום נבל האם פאר
 לייקונט צו דוד מיט זיינע קנעקט דיא טובה
 וואס זייא האבין איהם גימאהן זיי האבין געהיט
 זיינע שעפסין און זייא זענען גינען ווי אסאקער
 צו זיינע שעפסין מיט זיינע פאקטובער, דוד
 מיט זיינע קענטשין זענען גינען וויא אסאקער
 צו פארשימעלין און פארשימען דיא פאקטובער
 מיט דיא שעפסין פון נבל עם זאל גיט קומען צו
 זייא א נגב א גולן זייא געפעס שלעקסס סאן
 שגאמר ווארום עם שפטיים אין פסוק דיא קענטשין
 פון נבל האבין גימאנט צו אביגיל וחסה הי עלינו גם
 לילה גם יום דיא קענטשין פון דוד זענען גינען צו
 אונז וויא אסאקער און האבין אונז געהיט בייא
 נאכט און בייא פת לגשרה הימים און ווייל
 נבל האט אפגילייקונט די טובה פון דוד דריקער
 אזי ער אין צערן מען שעפעמער גישטארבין ושכמי
 שעשה לו רעה גדולה כמו לא פת איז דאך אכשויא שמעי
 האט דאך צו דוד גימאהן מער שלעקטס ווי נבל
 פאר וואס איז שמעי גיט גישטארבין אלא שמעי
 בעבור שחיה קרוב לשאול לא היה כפוי טובה נאר ווייל
 שמעי האט גיט פארלייקונט אמובה צו דוד נאר
 ווייל ער איז גינען אקרוב צו שאול דריקער האט
 ער גיפלובט צו דוד אבל דוד זאגטו הי קרובים לנבל
 דקשו לו טובה אקער דוד מיט זיינע קענטשין
 זענען גינען נאנט צו נבל און האבין אים גימאן
 אטובה ויהי כפוי טובה און ער האט פארלייקונט
 דיא טובה למיך מיהו להפרע ממנו דריקער האט
 קען געאיילט אין היקעל קען זאל איהם באלד
 שפראפין ופתיי און עם שפטיים אין פסוק משלם רעה
 פאר נוסם לא תמש רעה מביתו וועט פון זיין שטוב
 אייביג שלעקט ניין ולמס לא תמוש רעה מביתו פו וואס
 שטוב מרס קנדד מרס אזוי וויא ער מודה אזוי מודה
 אויב דיא שטוב קענטשין האבין פיינט דעם בעל הבית
 פון שטוב דדכתיב וויא עם שפטיים אין פסוק
 כי אויבי איש אנשי ביתו די שונאים פין אפקענטש זענען
 זיינע שטוב קענטשין אונס שגמל לחם סוכה והקניס

דער קענטש וואס בעהאלט שלעקטס
 גיט אפגימאהן ווערין, עם נועט איהם
 וועט שלעקטס גיט אפגימאהן ווערין פון זיין
 נאם מיט איהם אם אנשי ביתו אויבי איש בעל
 ביתו פון שטוב דדכתיב וויא עם שפטיים אין פסוק
 כי אויבי איש אנשי ביתו די שונאים פין אפקענטש זענען
 זיינע שטוב קענטשין אונס שגמל לחם סוכה והקניס

המיט כסוי כיו"ד כללו אמר על נבל שמת לו"ד ימים. ירמיהו
 בקש על כסוי טובה שלו שלא לכתוב אפי"ס לאותן שהסתכל עליהם
 טובה וסם משינוס לו רעה סתם טובה וסם חמור למס בקש

נקמה כי לית דינא דלרעה כי כיו ספליס כמלינס בלס ירמיהו
 לפוספו שנאמר אולי יווסס ויכלה לו הכי לא יוכל לסמור מסס
 וסנרשס אוחו מנחלמו וסזוחו יקפו:

לבינו דיא קענטשין וואס ער האט זיין גיטאהן
 טובות אונ האט זיין אריין גענומען צו זיך אין
 שטוב ושלמי לו רעה זאלין אים בצאהליון שלעקטם
 לא תפיש תחיב בידך דער ווארט תמיש שפטיים מיט
 אידיד אונ עם בארף שפטיין מיט אנו"ז באל אפר על
 נבל שפת ליד ימים דער קענטש וואס סוהת
 שלעקטם פאר גוטס וועט מיט איהם זיין אזוי נוי
 עם אין גיווען מיט נבל אין צעהן טעג נאך זיין
 פארלייקענען די טובה איז ער גישטארבין וירמיהו
 בקש על כסוי טובה אזי שלא לאנד אפס דער נביא ירמיהו
 האט גיבעטין פון הקב"ה ער זאל גיט אויפהאלטן
 דעם געס אויף דיא קענטשין וואס לייקענען אפ
 דיא טובות וואס קען האט זיין גיטאהן. נאר ער
 זאל זיין בארד שטרקאפין לאתן שהתפלל עליהם טובה
 ויהם שפטיים לו רעה פחת טובה וירמיהו האט געמיינט
 דיא קענטשין וואס ער האט גיבעטין פאר זיין
 ביין הקב"ה ער זאל זיין גוטעס טאהן. אונ זיין
 האבין צו ירמיהו שלעקטם גיטאהן פאר זיין גוטס

שפטים יום ד תורה

אונקדוס

יתחשיך סת"ה ד"א יהודה נפשי יה יהו יהודה רוח יוד הא ואו הא נשמת יהודה חיה יחידה ו רמלי וו אל שם בין
 שבעשתי בניקוד חולם:

יא ערפי התורה אשר יורוך וערפי
 המשפט אשר יאמרו קה תעשה
 לא תסור מן הדבר אשר יגידו
 קה ימין ושקמאר : יי והאיש אשר

נכוח יט ככה כג סוכס מו סריוס ד מנסוח לח : וסליס אטרי פנסדריין פו : רש"י

ו דס"ס חסי' אס אומר לך על יעין בלחס סוכו ססוח שמאל
 ועל שמאל בלחס סוכו ססוח ימין שחשבת לו וכל סהנס אס
 ספסוח סו אלא כך כי ססיים נוסן כוסו פל מסחי מקדשו

פירוש לתורה אלהים

(יא) על פי דרך דיא הורה אשר יורה וואס זיי וועליון
 דיה לערנען געל אונ אויף דעם משפט וואס זיין
 וועליון דיר זאגין פגשה זאלקטו טאהן לא חסור דוא
 זאלקט גיט אפ קערין פון דער זאך וואס זיין
 וועליון דיר זאגין דעקטם אדער ליגקס. רש"י

מצות השם (יב) [פזו] (לאו רזכ) שלא להטק פל בעלי סקבלס וכל לשונס אס דכריסס ככל פניני סהוכס. שנאמר לא
 חסור מן סדכר אטכ יגידו לך ימין ושמאל:

לא חסור מן סדכר וכו' ודאס איז אפזות לא תעשהו קען פאר
 גיט קריגען אויף דעם בית דין כון לשכת הגזית אונ קען

יעשה בידו בברתי שמע אר
 הבהן העמד לשרת שם את יהוה
 אלהיה או אלה השפט ומת האיש
 ההוא ובערת הרע מישראל :
 וכר העם ישמעו ויראו וקרא יידון
 עוד : שני יי כיתבא אל הארץ
 אשר יהוה אלהיה נתן לה וירשתה
 וישבתה בה ואמרת אשימה עלי
 מקד ככל הגוים אשר סביבתי :

ברשע גדיל דלא
 לקבלא מן פהיא דקאים
 קישמשא תמן קדם יי
 אלהיה או מן בינא
 ויתקמיל נכרא ההוא
 ותפלי עביד דביש
 מישראל : יי וכל עמא
 ישמעון וידחלו וקרא
 ירשעון עוד : יי ארי
 תיעול לארעא די יי
 אלהיה יתיב לה ותירתה
 ותתב בה ותימר אמני
 עלי מקרא ככל עממיא
 ת"א וכל היס . טס סס : ואמרס
 טשיטס עלי . טס כס :

בעל הטורים

פון : (יד) כי פסל . גימ' בימי שמואל : ושכחס . מל ס"א .
 לטקס ס' דכות טלנו מלך : ככל סגוים אשכ סביבתי . ולכך
 טלנו מלך בימי שמואל כי עד פתח לא סיס לפלסטיס מלך מלל
 שפתי חכמים

הסוד ושמרס מכל טעות טלל יאל מפיסס כי טס אטת . וט"ת
 עכ"ל למדש כן דלעס כמעטפו טלל ססור מן סדכר ססול לא
 לשטאל ולא ליטין . וי"ל כיון ססדכר סולל טללי לא טיין ביכ יטין
 מכלן טמעמתיניס לו מד סרנל כו' ומ"ש גבי בן סוכר ומ"ס
 ספרט"י וכל ישראל ישמעו ויראו מכלן סכרוס ככ"ד כו' פ"ט .
 וסלרין סכ"ס וכסוף כתב אך יס לתמוס דככל רייק
 מכל ססס ישמעו ויראו סלרין ספתיס וככרוס ואלו ככר סוכר
 סמתיס ועוד סיכי משפטס טסכס סמתיס מי כתיב סכ"ל וכל ססס
 יכ"ו וירלו ישמעו ויראו כתיב כשמיסס לכרוס משפט
 מני הסלך

(יד) כי חכא אל סלרין וגו' . ססס סמלוס סולל מטיניס כולל
 סכל סמלוס סכחורס , כי לא זוס סכ"ס כפירוש טיטינו
 פליסס מלך , רק טימס סמלך טלוי כרלון ישראל , כמע"ס כי
 חכא אל סלרין וגו' ואמרת אשימס עלי מלך , כ"ל כלכר סממר
 לכוס מלך מלך , או יסיס סמלוס ססאלך יסיס עקרב ססין , אכל
 כשלא יאמרו לשוס מלך פליסס אינכ סמוייניס לשוס עליסס מלך
 רק יסיו כלי מלך , וסיס דכרי סוקן ישראל סכ"ל לא יסור ככט

פירוש לתורת אלהים

לבלתי ער וועט גיט וועליון הערין די בייך פון דעם
 כהן העיבד וואס שטייט צו די גען דארט פאר גאט
 דיין גאט או אל תשפט אדער עד וועט גיט וועליון
 הערין די בייך פון דעם שופט ובה האיש זאל דער
 קעננש ווערין גיטייט ובערת און דוא זאלקט אויס
 רויקען דאס גייו פון צווישען ישראל : (יג) וכל
 הקס און גאר דאס פאלק זאל הערין אז קען וועט
 אים טייטין . רש"י שרייבט קען זאל ווארמין גיו
 יום טוב און קען זאל דעם קעננש טייטין אום
 יום טוב ווען זאלען יודין וועליון זיין אין ביהמ"ק וירא

משלי חכמים

דין צום סלך עוי קס שפייס אין די ברששו ולקלתי ראס לקבו
 מאתי . אשילו ער וועט זיין אסלך פון דעקסווענין זאל ער גיט
 זיין אין הארצין גרויס זיין זיך נעקער פון אלע יודין זיגע
 כריקער און ער זאל גיט אנועק קערין פון די סצות וואס הקב"ה

טו שוֹם תַּשִּׁים עֲלֶיךָ מִלֶּךְ אֲשֶׁר
 יבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקִּרְבֵּי
 אֲחֶיךָ תַּשִּׁים עֲלֶיךָ מִלֶּךְ לֹא תוֹכֵר
 קָתַת עֲלֶיךָ אִישׁ נִכְרִי אֲשֶׁר

ת"א טוֹם טַשִּׁים עַלְיךָ יִבְחֵית עַם : לֹא תוֹכֵל לַחַם . טוֹטַס עַם : רַשָּׁב"ם

(טו) אִישׁ נִכְרִי . לַהֲלַחַם מִלַּחְמוֹתֵיכֶם : אֲשֶׁר לֹא אַחִיךָ הוּא . כִּי יִסְתַּכֵּם לַעֲבֹד עוֹרֵג :

סרנים . אחר פרשת עקוב' ופרשת כיצד נקראת מלך . נומר שהחלף מלווה להסיר ספרות ולכבד עקוב' : (טו) שום השם עליו . בנימטעויל שששים מטעם , לומר שסמלכות נקנים בכלביט מעלות : מקרב אחיך . בנימטעויל שששט יודוס :

מנוי המלך

לסם מלך , וכה אמר משה לישראל כי תבחר אל מלכך וגו' וירשעם וישנעם כה ושנעם , יודע חכמי ספיק' יסיה שהאמר אשימם עלי מלך וגו' . ואם שאלת לך מלך קודם הירושם והשיבם לא הים פון סחיימה כי תרשם שיסיה לך מלך ללחום עם הלא' מלכיס , אבל למכר הירושם והשיבם שהכל נגמר אללך בלי מלך ותרשם כי ס' לוחם מלהמחך ועכ"ז חממד ואשימה עלי מלך מהמח ספרלה לספרדום לכל הנוים אשד כביטוחך , וולוי חממד כי רק מלכיס עו"ם יודעיס ספרדום סמלוכס כפוי שכליס מלכיס בלמלכיס וכל סרך אשד הלכת , ומישרלל לין פי שידוע חכסיס סמלוכס , ע"כ כפוי ימלס מל דערך למטוח עליו מלך ממלכיס עו"ם שידוע נעיסו ממלכות . מ"כ סוסיכס סק"ס אס ספסס במדכנס וז שפרלה במלכות כנס כי לא ישר כמיני סדכר עכ"ז אחיך לך שחמנס מלך מלך אך לא אשד אהס חממד רק אס אשד יבכר ס"א בו . ועלס וז היר דוגמס יסס חולק , שידר עוב שלל יקח לו סיסס חולק , ולא דכרס חוכס אלל כנגד הירל סרע , שסס ירלה דוקל ליקחס , יסס סרין וסכדלס אל דימך וגו' . וכן היר סדכר כמיני סמלך , כדלס ס' אלסיכס מלכיס , אבל אס דוקל חרלי במלך , יסס סמלך מקרב אחיך דוקל . ועכר סכפוי נבולס יעקב אבינו סכפוי כדכרלסו שספלוכס ספסס ליסודס . מ"כ אמר מער"ס מקרב אחיך חפסס

פירוש לתורת אלהים

איה אויה האבין אמלך : (טו) שום תשים מענקטמו אויה דיר מאבין אמלך אשר יבחר דעם מענקטש וואם נאם ביון נאם נועם איהם אוים קלויבין

משלי חכמים

קאם גיבאמין . דער עגון איז לטשיל עפליכע סחרים זענען גיווען אין לייפציג אונ האבין דארטין געקויפט סחורה , יעדער סוחר האט געקומען אזויסיל סחורה גיבארנגס ביי אז אצויים , געוויינליך דער סוחר וואס האט געקויפט פיל סחורה פאר קוויטן געלט האט מען איהם קער סחורה געבארנגס , דער סוחר וואס האט געקויפט פאר ווייניג געלט סחורה האט מען איהם ווייניגער סחורה געבארנגס , ווען די אלע סוחרים זענען געפאהרין צוריק פון לייפציג זענען איהם האבין אלע געהאט גער בארנגע סחורה איינער קערער ווייניגער , איינער איז גיפאהרין סים אנרויסען פראכט וואגין סחורה איינער איז גיפאהרין סים אקלענערין וואגין סחורה פון דעספונענען דער וואס איז גיפאהרין סים אנרויסען פראכט וואגין סחורה האט

מצות השם

(טו) [טז] [טז] [טז] (טז) למנוח בלן ישראל מלך משכיל . שנאמר טוֹם טַשִּׁים מִלֶּךְ מִלֶּךְ : (טז) [טז] [טז] [טז] (טז) שאלו להקים מלך בלן ישראל שלל יסיה מוצע ישכיל . שנאמר לא מוכל לחם מלך איש ככרי אשד לא אחיך היר : אים תשים עליך מלך . וראם איז אפגות גיטוח ווען די יודין זענען גיווען איז ארץ ישראל איז גיווען אפגעהן זיי זאלן

לא תוכל לחת עליך איש נכרי וגו' נאם איז אפגות לא תעשהו דער מלך האם גיבארנגס ויין פון די פלעקער נאר איר :

דוא : מי דחוד לא ימני
 ליה סוסון ולא
 יתיב ית עמא למצרים
 קדיל לאסנאה דיה
 סוסון ווי אמר לכון
 לא תוספון קמיתוב
 באורחא דנין עוד :

לא יתב ית עמא למצרים
 קדיל לאסנאה דיה
 סוסון ווי אמר לכון
 לא תוספון קמיתוב
 באורחא דנין עוד :

לא יתב ית עמא למצרים
 קדיל לאסנאה דיה
 סוסון ווי אמר לכון
 לא תוספון קמיתוב
 באורחא דנין עוד :

רש"י
 כנול : (טו) לא ירבה לו סוסים. (פסהדרין כא) אלא
 כדי ה מרכבהו שלא ישיב את העם מצרימה שהסוסים
 י בליס מסס, כמה שנאמר בשלמה (מ"א י) ותעלה ותאלץ
 מרכבה ממלרים בשש מאות כסף וסוס כחמשים ומאה :
 מוספו לשוב בדרכ סוס עוד לא אסמך סוס אלל בדרכ סוס
 כלומר מלכין ירשלו למצרים אלל משמר אללוס מואר. וכון סוס :

מצות המלך
 יקם לכ. מ"ב אמר ולא יכור את לבנו. וסזכירו עוד על מנין
 המצות ודריס העושר כחמרו וכסף וסכך לא ירבע לו מלך. שאס
 יכדוקלמך סעושר אולי ירלם להשיגו חקבלא בכתר. ויהיר לעלמו
 פ"פ שכלו אףשלינו למי סמורס כי בחלות סעושר כלול כל סגש
 דכרים שלמך סחאל סקלס וסחלים וסכוד מוילין את סלדס
 ען סמולס. ע"כ לוסו סמורס וסיס כשגשו על כסא סאלכמו ונו'
 למען ילמד לרלס את ס' למען יסרין ימים על סלמלכו ונו' :

פירוש לתורת אלהים
 אשר וואס ער איז גיט דיין ברודער : (טו) רק גאר
 לא דער סלך ואל גיט האבין פיל פערד גאר וויא
 פיל דער בארף האבין גיימיג צו זיינע רייס וועגין
 ולא ישיב אונ ער ואל גיט אום קערין דאס פאלק

משלי חכמים
 היספון צו סאחן די מצות אונ קעליס סאבים, איז ער דאך גאר
 גיט שולדיג צו הקב"ה מעג ער זיך פאקין גרויס האלסן. דאס
 וואנט דער פאק ובלתי רום לבבו סאחיו, ער זאל גיט זיין
 אין הארצין גרעסער פון אלע יורין זיינע גרייכער. אבער ווען
 נועם ער גיט זיין גרעסער ובלתי סור מן סקצנה, אייב ער
 סכאכט גיט אונעק צו גיין פון דיא. סצות וואס הקב"ה האט
 גיבאסין צו איהם פעהר נוי צו אלע יידין :

מצות השם
 ער האט געדארפט צו זיינע רייפועניג אונ צו זיינע רייפער
 האט ער גיקענט האבין :

לא תסיפון לשוב ונר ודאס איז אסצות לא תעשהו מען פאר
 גיט גיין פון ארץ ישראל אין סבבים מען ואל וואהנען אין
 סבבים, אבער פארין אין סבבים צום באנדיל מעג מען :

נביאים ישעיה נב
 לחשיך מג"ה דו"א צבאות נמש צ צב צבא צבאו צבאות הוה יהוה נשמה דנצח ארני נשמה דודר ינקות חיה יחידה
 נצח יהוה חיה יחידה דודר אל שם ב"ן שבעשיה :

ארי קנן אפר וי אלהים א פי כה אמר ארני יהוה מצרים ידרעמי בראשנה
 רש"י
 (א) מצרים ידר עמי. המלרים היו להם קלת חוב עניהם
 שגרו שם וכלכלום אלל אשור כלפס בחנס עשקו :

לְגוֹר שָׁם וְאִשׁוּר בְּאֶפֶס עֲשָׂקוּ : ב נַעֲתָה מֵהַלִּיר
 פֶּה נְאֻמֵּיהֶן כִּי־לָקַח עִמִּי הַנֶּחֱם מִשְׁלֹו יִהְיִילִיר
 נְאֻמֵּיהֶן וְתַמִּיר כִּרְהִים שְׁמִי מִנְאִץ : ג דָּבָן יָדַע
 עִמִּי שְׁמִי לָכֵן בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־אָנִי־הוּא הַמְדַבֵּר
 הַגָּנִי : ד מֵה־גָּאוּ עַל־הַתְּרִים רָגְלִי מִבֶּשֶׁר מִשְׁמִיעַ
 שְׁלוֹם מִבֶּשֶׁר טוֹב מִשְׁמִיעַ יִשְׁנֶעָה אִמֵר לְצִיּוֹן מִלֶּךְ
 אֲלֵהֶיךָ : ה קוֹל צִפְיָה נִשְׁאָר קוֹל יִתְדוֹ יִרְגְּנוּ בִי עֵין
 בָּעֵין יִרְאוּ בְּשׁוֹב יִהְיֶה צִיּוֹן : ו פָּצְתוּ רַגְלֵי יִתְדוֹ
 תְּרִבוֹת יְרוּשָׁלַם בְּיַנְתָּם יִהְיֶה עִמּוֹ גָּאֵר יְרוּשָׁלַם :

משלוי קרי

שְׁלֹם מִבֶּשֶׁר טוֹב מִשְׁמִיעַ פּוֹרְקוֹ אִמֵר לְכַנְשָׁהָ רְצִיּוֹן אֲחֻלִּיאֵת מַלְכוּתָא דְנִצְחָה : ה קוֹל פְּהִינְהָ
 דְמַרְיָמִין קְלִיהוֹן בְּתַרָּא מִשְׁבָּחִין אַרְי בְּעִינֵיהוֹן נְחִיּוֹן גְּבוּרִין דִּי עֵבֵר : ו פֶּר יִתְיָב שְׁכִינְתֵיהָ לְצִיּוֹן
 וּבִיעוּ וְשָׁבְחוּ בְּתַרָּא תְּרִבַת יְרוּשָׁלַם אַרְי עֵהִיד : וּ לְנִחְמָא עֲמִיהָ פְּרִיק יְרוּשָׁלַם :

מצודת דוד

דִּי עִי סַרְעַנְ וּלְכַלּוֹ טִיחַ : וְאִבּוֹר . יִאֲמַר עַל סַמְרִיב וּבְכֹדֵלֵךְ
 לִי גַם סוֹף מִלֶּךְ כְּלִמְדוֹ : כְּלִמְדוֹ עֲשִׂי : ר"ל עַם כִּי סִיב כְּלִמְדוֹ
 דִּבְרֵי סוֹף לֹא נִשְׁחַדוּ : כִּידוֹ וְעַן רַב אֲלֵא כְּשׁוֹפֵק אֶחָ עִי וְעִיטוֹ
 וְהוֹלֵךְ לוֹ : (ב) וְעַהֵס . כְּנִלּוֹת אֲדוּס : עַם לִי פֶס . מַס לִי
 לִשְׁמִיטוֹת אֶחָ כִּי פֶס זֶס וְעַן רַב סֵלֵא עֲמַחְלֵס נִלְקַח עִמִּי לִכֶּס
 עַל חַסֵּס כִּי מַעֲלֵס לֹא גַמְלוֹ לִכֶּס מוֹחֵה עֲשִׂלוֹ וְסִילְלוֹ . סַמְרִיבֵי
 עַם יִשְׁמַחְרוּ כְּסִלְחַתְסָם וְיִשְׁמַחְרוּ וְדִיסֵס כְּמַס : וְתַמִּיר כֵּל סִיּוֹם . סוֹף כְּסֵל לְסוֹמְסָם כִּי־אֲדוּר : עֲמִי מוֹאֵל . עֲמִי מַחְלָל וּמַבְזוֹס כִּי־עִיטוֹס
 (ג) לָכֵן יָדַע עִמִּי שְׁמִי . כְּשִׁינְגְּלוֹ יִכִּירוּ עִמִּי לְמַס כִּי נִכַּס לִי עֲמִי סַמְרִיב סֵלֵא קוֹדוֹן וְשִׁלְטוֹ : לָכֵן כִּי־עִיטוֹ סִיּוֹם . ר"ל לָכֵן יָדַע
 דִּי־עִיטוֹ כִּי אִנִּי סוֹף סַמְדַכְר וְסַמְכַחִת לִסִּיָּא כְּנַמְוֹלֵס סַנְיִי קוִי־עֲמִי סַמְכַחִתִּי : (ד) עַם כְּלָלוֹ . עַם מַעֲלָד גַּחֵס רַגְלֵי סַמְכַחֵר
 סַמְוֹלֵס עַל סַמְרִיבֵי לִכְשִׁמְעִיט סְקוֹל לְמַכְחֹוק וּמַכַּחֵס עֵלִיס וְגוֹ' וּכְסֵל סַדְכָּא סַמְעִיט וְשֵׁלֵס כַּמֶּ"ס לְסִי מַכַּחֵס סַמְוֹל וְסִיטוֹעִיט : אֲמַר
 לְצִיּוֹן . סַמְכַחֵר יִאֲמַר לְצִיּוֹן : הִנֵּה מִלֶּךְ אֲלֵסִיךְ ר"ל הַחֲלָשָׁה עַלכּוֹמוֹ וּמַעֲשִׂלְטוֹ לְכַל סַמְוֹלֵס : (ה) קוֹל צִפְיָה . קוֹל עַל סַמְרִיבֵי סַמְעִיטוֹס
 עַל סַמְרִיבֵיט לְהַחֹס וּלְכַחֵר עִי כַּל לְמִיר וְחִיזוֹר וּמַסְרַעַס עַם סִיּוֹס סְקוֹל וְאֲמַר כִּלְסֵס יִהְיִי וְשִׁלְטוֹ קוֹל יִלְכַּח כְּשִׁאֲחַס : כִּי עִיטוֹ עֲמִי .
 ר"ל רִאֵס וְרִאֵס וּלְמַסֵּס וְכֵן (בְּמַדְבַּר יִר) אֲשֶׁר שׁוֹן עִיטוֹן גַּרְלַס אֲחַס ס' : כְּשׁוֹב . כְּלַפֵּי עַם ס' אֶל צִיּוֹן לְסַמְרִיבֵיט עַם סַמְיִטוֹ
 כַּמַּעֲלוֹ : (ו) תַּחֲמוֹ וְגוֹ' . סַמְכַחֵס סַמְדַכּוֹת אֲשֶׁר כִּי־עִיטוֹלִיס פַּחְחוֹ עַם לְסִרִיס קוֹל עֲמַחֵס וְכַנְיִי יִתְדוֹ . וְאִוֹל מַנִּין מַלְלַס : כִּי נַחֵס .
 עַל כִּי נַחֵס ס' אֶחָ עִמּוֹ כְּמַס שְׁסִיטֵל לִכֶּס סַמְוֹלֵס : גַּלֵּל יְרוּשָׁלַם . מִיד אֲמוֹת סַמְוֹלֵס ס' כֶּס :

כתובים תהלים צד

לְמַסְרֵיךָ מִסִּדּוֹר וּמַלְכוּת דִּיאָא שְׁיִין דְלַת יוֹד נִשְׁאָר שְׁיִין דְלַת שְׁיִין דְלַת יוֹד רַחֵם יִאֲהַרְוֵנָהּ נִשְׁאָר דִּי־סַרָּא אַר
 אַרְנֵי אַרְנֵי נִשְׁאָר אַרְנֵי . רַחֵם אֲלֵיךָ דְלַת גּוֹן יוֹד נִשְׁאָר מַלְכוּת יוֹד הוּוֹ דִּי חַיָּה יִתְיָב דִּי־סַרָּא יִתְיָב חַיָּה יִתְיָב
 דְמַלְכוּת אֵל שֵׁם ב"ן שְׁבַעֲשִׁירֵת :

א בְּרַב שְׂרַעְפֵי בְּקַרְבֵי מְגַחֻמִיךָ יִשְׁעֵשְׂעוּ נַפְשֵׁי : ב הִיחַבְרָךְ * בְּדַחְצֵי מַחְשְׁבָהָ בְּגוֹר
 בְּסַא הַחַת יִצֵר עֵמֶל עַל־יַחֵק : ג יְגוֹדוּ עַל־נַפְשׁ צִדִיק וְחַם
 גְּמִי יִרְשִׁיעוּ : ד גִּיהִי יִהְיֶה לִי לְמַשְׁגֵּב וְאַלְתִּי לְצוּר מַחְסִי
 ה וַיִּשָׁב עֲלֵיהֶם וְאֶת־אוֹנֵם וּבִרְעַתְסָם יִצְמִיתָם יִצְמִיתָם יִהְיֶה
 אֲלֵהֶינּוּ : ו לָכוּ גְרַגְמָה לִיהְיֶה גְרִיעָה לְצוּר יִשְׁעֵנוּ :
 וְאֲרַקְא זְכַאי יִסְיָכוֹן דִּין דְקַמְוֹל : ד וִיהִי : ו לִי לְסַעִיר וְאַלְתִּי לְהַקְוֵף רֹחַצֵנִי : ה וְאֶתְיָב עַל־יְהוֹן יֵת
 שְׁקִבִיהוֹן וּבְבִישְׁתֵּיהוֹן וּגְמַרְיָנוֹן וּגְמַרְיָנוֹן : ו אֵלֵהָא : ו אֵיתוֹן גְּשִׁבַח קְרָם : ו גִּבְבַּח קְרָם מַקִּיף פּוֹרְקָא :
 רש"י

מצודת דוד

(6) כִּרְכ . כְּמַס כוֹל בְּקַרְבֵי רַחֵם פַּחְסַנּוֹס מַחְוֹס וְלַמֵּל עַל
 אֲרִיבָה סַגְלוֹת סַנֵס סַמְחֻמִין סַמְכַחֵס עִמִּי סַמְכַחֵס סַס
 יִשְׁמַעְטוּ וְיִשְׁמַחֻוּ נַחֵס : (ב) סִימְכַרְךָ . וְכִי יִמְסַכְר עַמְרָ לְסִיּוֹס
 דְּמַס לֶךְ סַכְסַח עַל מַלְכִי עַמְרִיס סַמְוֹלֵס סוֹחַ סַמְכַחֵס
 וְכִילְלִיס סַס סַמְכַחֵס : יוֹלֵךְ עַמְל . כוֹלֵל וְעַמְדַשׁ דְכִרִי עַמְל :
 עַלִי חֵק . לְסִיּוֹת לִכֶּס סַק קַטוֹע : (ג) יְגוֹדוּ . יִמְסַכְרִי גְדוּדִיס עַל נַפְשׁ סַלְדִיק לְחַסְחֵס : יִרְשִׁיעִי . סַמְיִיטִיס כְּעִיטוֹ סַמְיִיטִיקֵל (ד) וַיִּסִּי
 ס' . אֶלֵל ס' סִי לִי לְמַכְחַד לְסִילְטִי מִיֵּדֵס : (ס) וַיִּשְׁב . מַלְיִסֵס יִשְׁבִּי אֶת גַּמְלֵס כְּמַסֵּס עַבְדוֹ כַּחַס סוֹכּוֹס : וְכַרְעַסֵס . כְּכַרְעַסֵס מַלְמַס
 סַמְכַחֵס עַלִי כַּס יִכְרִיסֵס ס' : יִמְסַכְר ס' . כְּמַמְכַר אֶחָ אֶחָ יִמְסַכְרֵס כִּידֵלִי יִכְרִיסֵס וְלֹא יִכּוֹן קַבִּיֵס עַן סַסְכַרְמַס : (ז) לָכוּ נִכְנַס
 ס' . לְעַמִּיר וְלָזוֹ זֶס אֶחָ זֶס וְיִמְצִי : לָכוּ נִכְנַס לִס' :

פירוש עברי מייטש

(א) בְּרַב שְׂרַעְפֵי בְּקַרְבֵי מְגַחֻמִיךָ יִשְׁעֵשְׂעוּ נַפְשֵׁי קְרִינְעוֹן גִּירְאִיקְעוֹן קְרִינְעוֹן גִּירְאִיקְעוֹן דְעַרְמָאן מִיךָ דִּי־נִיעַ מַרְיָסְטוֹגֵן וְאִם דוֹ הַקַּמְס בִּיךָ
 זִיךְ אִין מִיר מַחְשְׁבָהָ יִשְׁעֵשְׂעוּ נַפְשֵׁי וְעוֹן אִיךָ גִּירְבִיִּימֵס דְעַר מַרְיָעוֹן צִי סִיין לְעִבּוֹן : (ב) הִיחַבְרָךְ

(6) כ"י. משמע ש"י כולם עניתיין ידועים נמסר סמי' וידע שנמסר לו' והבדקתו יכול לפרש כולם עתה עתה ידועת בית דין, חוס', וספ"ג מ"ג ועוד דש טעם זה כנ"ל סתם לו ידועים שכתוב ל"ן כ"כ סתם לו ידועים טעם עקרי' ושם קדש: (ב) וס"ט נמי דלא פני ד' טעם ה' וסייני טוד ד' ידועים כסוף דלא חשבי סני דידיהם דלמכוו בכל ספורס כולם טעין אדם עדיף מסת' ס"ב כ"כ נוסף לו טעם. כדלפי' ס' כנ"ח: (ג) כסדיל ס"ב סרביס דוועלט דרשיין לס כס"ס: (ד) ולי"ק אטלי' לא חשבי לסו ולסו טע דעביין דמשיבין ידועת כס'טעם דלכוו סין דלמקדס וכן ידועת סתקס נס דלקר' סין לסומי' עניין ידועים כסלס טעיס יסוד כיון סככר נמו כל אסח ספרס: [6] לסורס. דמכוס גאמר כסס לסטע סככס כדל'

ידיעות המובאה שהן ארבע. נמסא וידע ונעלמה ממנו המובאה וזכור את הקדש. נעלם ממנו הקדש וזכור את המובאה. נעלמו ממנו זה וזה. ואכל את הקדש ולא ידע. ומשאכל ידע. ה"ז בעולה ויורד. נמסא וידע ונעלמה ממנו מובאה וזכור את המקדש. נעלם ממנו מקדש וזכור את המובאה. נעלמו ממנו זה וזה וזכנם למקדש ולא ידע. ומשיצא ידע ה"ז בעולה ויורד: ב' א' הנכנס [6] לעזרה וא'

או כניסת מקדש אינו זכור לא לטומאה ולא לקדש חייב קרבן עולה ויורד: ב' אחד הנכנס לעזרה. רשונה: ס"ב א' ידיעות המובאה די דענוייסונג פון אמזוקמא

שפטים י"ב ארבע צנויי נואם וי' נענען סיר ונוי עם שפטים אין פרק א' משנה א' נקסא וידע אויב ער איז טמא גינארין, אונ ער האט גינאווקס אז ער איז טמא ונעלמט סטט שפיקא דער נאך האט ער פארגעסן אז ער איז טמא וזכור את המקדש אונ ער איז נויים אז דאס איז דער בית המקדש אונ ער איז צריין גינאנגען נאיו איינס נואם שפטים אין די הורדה נעלם סטט מקדש אויב ער האט גים גינאווקס אז דאס איז דער בית המקדש, אונ ער איז צריין גינאנגען וזכור את המובאה אונ ער נויים אז ער איז טמא נאיו נאך איינס נואם שפטים גים אין די הורדה ונאך נאגט די משנה אין אנדער דין נואם גיהער גים צוא די צנויי נעלם סטט זה וזה אויב ער האט גים גינאווקס אז דאס איז דער בית המקדש אונ ער האט גים גינאווקס אז ער איז טמא ונכנס למקדש ולא ידע אונ נוען ער איז צריין גינאנגען אין בית המקדש האט ער אויך גים גינאווקס ויסוצא ידע אונ דער נאך אז ער איז ארום גינאנגען פון בית המקדש, איז איהם דערוואוקס גינארין אז דאס איז אבית המקדש אונ ער איז טמא דבי זה בעולה ויורד אויף די דריי זאכין דארף מען גריינגען אקרבן, אפסקה אויב ער איז רייה, אונ צנויי טמאה בין אדער מעהל אויב ער איז ארעם: ב' איה מנגנס לעזרה סיי אטמא גיים אריין אין די ערשטע עזרת

פירוש עברי טיימש
 פסא היות דוד המלך נאגט צו הקב"ה קען רען באר דעקסט ווערין צו דיר אקלך נואם טוהט אוקרעכט יצר גליל עלי חק נואם ער באשאפט אוקרעכט אונ ער מאכט דיא אוקרעכט פאר אנזעץ אזויא זאל דאס גלייבן ביי די יודין: (1) יטוד עלנפש צדיק גייא פארזאקלען זיך אויף דעם לעבין פון צדיק ויסגוי ירשיש אונ ריינע אונשולדיגע קלומ בעשולריגען זיי צום הרקנון: (2) ויחי ה' לי למשגב אדער הקב"ה איז גינוען צו סיר מיין שטארקייט נאלתי לציר פסמי מיין

נאם איז גינוען דער פעלזין פון סיין בעשיצונג. מען זאל גים קענען מיר שלעכטס טאן: (3) וישב עליהם את אינס הקב"ה האט צוריק גיקערט אויף זיי דאס אונרעכט נואם זיי האבין מיר גינואלט טאן ויברעם געפיהם אונ מיט זייער שלעכטס וואס זייא האבין מיר גינואלט טאן האט הקב"ה זיי פארשנידן מען געפיהם ה' אלהינו נאל גייא הקב"ה פארגענידן אויף אייביג:

ואחד הנכנס לתוספת. שהוסיפו עליה אחר כן : שאין מוסיפין וכו'. למיך היא קדושה כראשונה : אלא במלך. דאמר קרא ככל אשר חזי מראה אותך את חבנית המשכן ואת חבנית כל כליו וכן תעשו קרא יתירה הוא למדרש לדורות וכו' וכו' משה הוא מלך (ה) וכו' והוא כהן גדול והיו עם אורים ותומים (ו) וזכעטים וקנים (ז) חף לדורות כן : ובשתי תודות. כשני לחמי תודה והיו נושאים אותם בהקף סביב עד סוף הגבול שמקדשים ושם אובלים האחת וטורפים השניה וע"פ נביא נאכלת וע"פ דחנן הפנימית נאכלת והחילוה כשרפת ומנחמה בן חכליה גמר דכתיב ביה ואעמיד ב' תודות גדולות (ט) : ובשירי. השיר שהיו אומרים ארומתך ה' כי דלתני (י) וזית שני חף על פי שלא היה עם לא מלך ולא אורים ותומים הקדושה שקדש שלמה הכית כראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לאל ועבודה דנחמיה בן חכליה לזכר בעלמא הוא : ג נשמא כיום עזר. וידע שנטמא : והשתחוה. בהעלם זה כלפי פנים חף על פי שלא שזה (יא) או השתחוה כלפי חוץ והוא דשהה כדי השתחוה (יב) ושעור השתחוה הוא כדי שיקרא אדם פסוק זה ביישוב (יג) ויכרעו אפים ארצה על הרגפה וישתחוו להודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו

הנכנס לתוספת העזרה. שאין מוסיפין על העזר. ועל העזרות אלא כמלך ובניא ואורים ותומים ובסנהדרין של שבעים ואחד. ובשתי תודות. ובשירי בן בית דין מהלכין ושתי תודות אחריהם. וכל ישראל אחריהם. [ג] הפנימית נאכלת. והחילוה נשרפת. וכל שלא נעשה בכל אלו הנכנס לשם [ד] אין חייבין עליה : ג נשמא [ה] בעזרה ונעלמה ממנו שוממה. וזכור את המקדש. נעלם הימנו מקדש. וזכור השוממה. נעלם ממנו זה וזה [ו] והשתחוה. או ששהה

מ"ח ס"ק דכלים : (ס) שפלו נאמר וסי דישוין מלך. ה"פ (ו) כלומר כיון שחזי כ"ג סי' ח"כ סיס שם אורים ותומים וסקשו כחוס' אפ"ג דלחין סוס דכתיב שמעון וכו' נשאלו בלויים וחוסים נמשום משכן סלל קודם שנתקן אטכין מ"י כמלויים נמשום סמשכן : (י) רש"י וסכ"ג וסמכ"ד וכו' ס"ג נמשום דמשום במקום מסכדין סוס ק"ג ושמאל דמסככל סול לפי שלל נמשל מיימי שבעים למסכדין כי לם כ"פ מתחלונים וסיס זכ סמכ דע"ג נמשום סמשכן כו' ולפי' דסלל ז"ל דע' זקנים שנלמנו בס"פ משפטים סס סיו מיומדים שבמדה לכל דבר שנקדושים כעין מסכדין : (ח) לומר שפלו סעס דכדי למה זו נאכלת ולמה זו נשכסם ללא על פי ניעם כדוס"ק עשו כן ד"ג דמיונס כי חליל קדשם סהקוססושימיס סול לא נאשנס

דיוול וסלך נאכלת דס בלא סל : (ט) ב"מלל מ"י גדולה חילימל כו' סלל גדולת שכחוס ומפי יסו סען דמנות סמקן סיו גדולת משל מלל (דכחן ס"ו דמנחוס) : (י) סכ"ס סול סומור של חטכת סכית לכך אומ"ג חוסו ונמ"ג מסי"ב סיר של סנמיס ע"ד כי חס"ס מ"הס' מלין סעמ ספונך וסור וסומ"ג סומור סודו סכדקו ס' מס כו' ל"ז כו'. ועיין סו"ס : [ב] וי"ד כו'. למשמל דכ"ד קמי חוסו סולי וסכתיב ויך חכירוס סוסמיס ומ"י כתי יסודס ס"ק כ"ד מהלכין ושתי תודות סכלכות וי"ד חכירוס, נמלל. כלומר דמי כ"ד כו' וסדר סכרס כ"ד. ועסוי"ס : [ג] ססנימיה. סליגי חמ"י כגמלל חד סמר זו כנגד זו כיו ססלכות כלומר כ' סכניס וספליס קוסס זס סלל זו וסיס ססנימיה סך דמקכסם סלל חוסס ומד סמר זו סמר זו וסיו ססנימיה סך דמקכסם ל"כ"ד : [ד] סין מייבין ס"ק סכנסם למקיס סלוי וסכנסם למקוס סלוי וסכנסם כו' לס סין מייבין על סקוס סכנסם כל סמר וסמר : (ס) כעסוס. כעסוסין סללו סללס למסס סמיני סס כמי סכסס כחוך וסכ"ס' סמיניב נמשום ססיכ וסדן סמו כו' וסל קמ"ל דכ"סחוס דכלסו סון כמי ססיס ולי לס לא סלל לא דכ"ס ססמחוס סכ"ס, וסחוי"ס : (יג) לא כסכדוס ולל כסכדוס, סכ"ס :

ואחד הנכנס לתוספת העזרה אינו סיי אטמא גייט אריין אין די גייע עזרה וואס קען האט פארקעקערט צו די אלטע, קוקט אים פרת, ווייל די גייע עזרה איז אזוי הייליג וויא די אלטע עזרה שאין מוסיפין על העזר ועל העזרות ווייל קען טאר נים פאר גרעקערין די שקמא וירושלים, אונ קען טאר נים פארקערען סערין די עזרות אלא במלך ונביא ואדים ויטיס ויסנהדרין של שקנים ואחד נאר דער קהל אונ דער נביא אונ דער פהן גדול מיט די אורים ותומים אונ די איין אונ זיבעציג סנהדרין זאלין נועלין קען זאל פאר גרעקערין, אונ זייא אלע דארפין גיין ארום דעם גייעם ארם וואס קען הייליגם יבשתי תודות אונ קען סראגט צוויי ברויט פון צוויי קרבנות תודה וואס קען איז מקריב, פון איין קרבן תודה איין ברויט, אונ פון אנדערין קרבן תודה איין ברויט יבשתי דיא לויס גייען פאר די צוויי ברויט אונ זינגען ועמיו"ם יבית דין סמלךן יבשתי תודות אחריהם אונ בית דין גייען אינקער דיא צוויי ברויטין ועמיו"ם ומ"י וכל ישראל אחריהם אונ אלע יודין גייען אינקער בית דין זבשימיה נאכלת דעם ברויט וואס קען סראגט אינ"י טייניג ביי די וואנד עקט קען תמיצונה נשרפה אונ דעם ברויט וואס קען סראגט איסקווייניג, פאר

ברענגט קען ועמיו"ם ומ"י וכל שלא נעשה בכל אלו הנכנס לשם אין חייבין עליה וקען האט פאר גרע" קערט דיא עזרה אונ קען האט נים גיטאן די אלע זאכין. אייב אטמא גייט אריין אין די עזרה קוקט אים נים פרת ועמיו"ם : ג נסמא בעזרה אויב ער איז קמא גינוארין אין די עזרה אונ ער האט גיוואקט אז ער איז קמא גינוארין ונעלטה מסטו סוסמא דער נאה האט ער פאר געסין אז ער איז קמא וזכור את המקדש אונ ער ווייס אז ער איז בית המקדש געגס מסט מקדש וזכור סוסמא אקרער ער האט פאר געסין אז ער איז אין בית המקדש, אונ ער גער ביינקט אז ער איז קמא געלם מסטו זח ויה אדר ער האט ביינקט פאר געסין, ער האט פאר געסין אז ער איז קמא, אונ ער האט פאר געסין אז ער איז אין בית המקדש וישמחה אונ ער האט זיך גיבוקט וער האט געקניגט גענין קרש קרשים או ששהה בכ"ד השמחה ארער ער איז גינוען אינווייניג אזוי לאנג וויא קען קען זיך בוקין, אפילו ער האט זיך נים גיבוקט ועמיו"ם זא לו באריכה אדרער ער איז ארויס גינאנען פון בית המקדש מיט אלענע ווען. אונ ער האט גיקענט ארויס גיין מיט אקרעצע ווען, אפילו ער האט נאר נים גינאקט אין בית המקדש

והוא פסוק בדברי הימים: או שבא לו בארובה. שאלו לו דרך ארוכה שיש קצרה ממנו ללכת ואפי' לא שהה חמלה מייב: ובקצרה חייב. היכא ללא השתמוה ולא שהה ואלו לו דרך קצרה פסוק: זו היא מצות עשה שבמקדש. דיש כאלו ושלטנו מן הממנה כל עמא: שאין חייבין עליה. כ"ד פכ העלם דבר שאלו וטעו כהוראה זו והורו לו שאלו בארובה אין מביאין על שגגת הוראה זו פכ העלם דבר של זכור: ד' ואיוו היא מצות עשה שבגדה.

[ז] שנסתם דלמך קלס וסטי כדסס פליו אפי' כשטס נדסס חסס פליו. נמלס וסמו"פ: [ח] כס"א כו'. ולידי דכטי נמכסב כסטה וסס לרססס כו' כסיב נמו סכן כדסני דבי כ' יסמטסל כל כרסס סנעטרה ונשניס לא כסיס חלס כסביל דבר סנהחדס כס: (יד) דללו אסכר מסייבי כרסנוס עסייבי כ"א אפי' לא נודע לו כסזס חסס כסטה כדסס כמ"ב סרס ד' דכסיסוס. נמלס:

בכרי השתחוואה. בא לו בארובה חייב. בקצרה פסוק. זו היא מצות עשה שבמקדש שאין חייבין עליה: ד' ואיוו היא מצות עשה [ז] שבגדה שחייבין עליה. היה משמש עם השתורה ואמרה לו נמטאתי ופירש מיד: חייב. מפני שיציאתו הנאה לו בביתו: ה' רבי אליעזר אומר. השרץ ונעלם קמנו. על העלם שרץ חייב. ואינו חייב על העלם מקדש. [ח] רבי עקיבא אומר ונעלם מסנו והוא טמא על העלם טומאה חייב ואינו חייב על העלם מקדש. רבי ישמעאל אומר כלל קושי וזהו העשה שנגדה: ה' ר"א אומר השרץ ונעלם. דלמך קרס או כנכלת שרץ עמא ונעלם ממנו וקרס יתירה הוא דהא לעיל כתיב או נפש אשר תגע בכל דבר טמא שרץ בכלל דבר טמא הוא חלל ללמדך שאלו ידע שנטמא ודאי ואלו יודע אס כשרץ אס כנכלה אינו טמא קרסן אס חכל קדס עד שתייה לו ידיעה כחמלה אס כשרץ נמא או כנכלה נמא (יד) ור"ע סבר דכיון דידע ודאי שנטמא אף על גב דלא אתברירא ליה הטומאה שנטמא אס כשרץ או כנכלה חייב ותרנוויהו פטרי על העלם מקדש ורבי ישמעאל מחייב והלכה כר"ו:

נעלם ממנו וקרס יתירה הוא דהא לעיל כתיב או נפש אשר תגע בכל דבר טמא שרץ בכלל דבר טמא הוא חלל ללמדך שאלו ידע שנטמא ודאי ואלו יודע אס כשרץ אס כנכלה אינו טמא קרסן אס חכל קדס עד שתייה לו ידיעה כחמלה אס כשרץ נמא או כנכלה נמא (יד) ור"ע סבר דכיון דידע ודאי שנטמא אף על גב דלא אתברירא ליה הטומאה שנטמא אס כשרץ או כנכלה חייב ותרנוויהו פטרי על העלם מקדש ורבי ישמעאל מחייב והלכה כר"ו:

ער איז באקר ארויס גינאנגען ונעתי"ו חייב בארף ער גריינגען אקרין בקצרה פטר אויב ער איז ארויס גינאנגען דורך די קורצע נועג, אונ ער האט זיך גיט גיבוקט אונ גיט גינאוקט (ועתי"ו) בארף ער גיט גריינגען אקרין וו היא מצות עשה שבמקדש שאין חייבין עליה דאם איז אמצות עשה אין בית המקדש. קען זאל זאגן דעם טמא ער זאל ארויס גיין פון בית המקדש. אונ אויב בית דין האבין גיהאט אפענות אונ האבין גיפסקת ער זאל ארויס גיין דורך דיא לאנגע נועג. בארפין זיי גיט גריינגען אקרין. אזוי וויא זייא גריינגען אויף אנדערע דינים וואס זייא האבין אפענות: ד' ואיוו היא מצות עשה שבגדה שחייבין עליה וואס הייקט ביי אנדה אמצות עשה אונ אויב בית דין האבין גיהאט אפענות אין דין בארפין זיי גריינגען אקרין היי משמש עם הפתירה אמאן האט כנעל גינען זיין טייב נוען ויא איז טהור ואסקה לו נפמאטי אונ ויא זאגט צו אים די רגע בין איה טמא גינארין ופירש מיד אונ ער האט זיך באקר אפ גישיידט פון איהר. נוען דיא פאנה וייגע איז נאך שפארק גינען חייב קוקט איהם פרת מפני שיציאתו הנאה לו בביתו ווייל פון דעם ארויס נעקען האט ער אזוי הנאה וויא פון אריין כביינגען. נאר ער זאל זיך אן לעהגען אויף די הענט אונ אויף די פיס: ער זאל איהר גיט אקרען. אונ זאל ליגען רוהיג אונ זאל נוארטין ביו די פאנה נועט פון אים אין גאנצין אנועק גיין, נועט ער זיך אפ שיידין פון איהר, נראם איז אמצות עשה אין דיא תורה. ויתיה נרחה עלי"ו אפירד זיא נועט זיין אנדה. זאל זיא זיין גאנט צוא איהם. ער זאל זיך גיט אפ שיידין פון איהר געשונוגט. נאר ער זאל ווארטטי

נויאו פריער שטייט, אונ אויב בית דין האבין גיהאט אפענות אין דעם זיין אונ האבין גיפסקת ער זאל זיך באקר אפ שיידין פון איר, בארפין זייא גרענגען אקרין: ח' רבי אליעזר זאגט עם שטייט אין פסוק שרץ ונעלם פטרי דער שרץ איז פון איהם פאר געסין גינארין על העלם שרץ חייב אויב ער האט גינאוקט אז ער איז טמא גינארין פון אשקרץ, אונ ער האט פאר געסין אז ער איז טמא, אונ ער איז אריין גינאנגען אין בית המקדש, קוקט איהם פרת, אפער אז ער האט גינאוקט ער איז טמא, נאר ער האט גיט גי' ביינקט פון וואס ער איז טמא גינארין, פון אשקרץ אדער פון אנבלה, אונ ער האט פאר געסין אז ער איז טמא, אונ ער איז אריין גינאנגען אין בית המקדש, קוקט איהם גיט פרת ויאני חייב על העלם מקדש אונ אויב ער האט גינאוקט אז ער איז טמא פון אשקרץ, נאר ער האט גיט גינאוקט אז ער איז דער בית המקדש, קוקט איהם גיט פרת, רבי עקיבא זאגט עם שטייט אין פסוק ונעלם פטרי וויא פמא עם נועט פארגעסין נוערין פון איהם אז ער איז טמא על העלם פוסאח חייב אויב עם איז פארגעסין גינארין פון איהם אז ער איז טמא אפילו ער נוייס גיט פון וואס ער איז טמא גינארין פון אינען טמא, אונ ער האט פארגעסין אז ער איז טמא אונ ער איז אריין גינאנגען אין בית המקדש, קוקט איהם פרת ויאני חייב על העלם מקדש אפער אז ער נוייס ער איז טמא נאר ער נוייס גיט אז דאם איז דער בית המקדש, אונ ער איז אריין גינאנגען, קוקט איהם גיט פרת, רבי ישמעאל

ונעלם ונעלם שהי פעמים. לחיוב על העלם פומאה ועל העלם מקדש:

ואגם תנעלם ונעלם שהי פעמים עם שמיים אין פסוק המקדש, און סייא ער פארקעמט אז ער איז אין צווייטא מאהל "נגעלם" עם נועם פארקעסין נועדיון להיב על העלם פומאה ועל העלם מקדש סייא, ער פאר קעמט דיא שובמאה און נויס אז ער איז אין בית

רש"י

שיר של תורה. מזור לחודה: ארומומך ה'. הוא מזור שיר חנוכה הכיה: ושיר של פגעים. יושב בסתר עליון: פגעים. מויקין ספוטעין כבני ארס להזיק: להני קראי. טיר של פגעים: ונג'י. כשהוא הולך לישן בלינה: דאיכא מכה. ולוחש עלה מקראות

גמרא שבועות דף מו ע"ב

סלכס ס' כלס כלי סמיון רבצה דמלכות דכילס כמ ובשיר תנו רבנן שיר של תורה בכינורות ובנבלים ובצלצלים על כל פינה ופינה ועל כל אבן גדולה שבירושלים אומר ארומומך ה' כי דליתני וגו' ושיר של פגעים וי"א שיר של נגעים מ"ד נגעים דכתיב ונגע לא יקרב באהלך ומ"ד פגעים דכתיב יפול מצדך אלף ואומר יושב בסתר עליון בצל שריו יתלונן ער כי אתה ה' מחסי עליון שמת מעונך וחזור ואומר מזור לרוד בברחו מפני אבשלום בנו ער לה' הישועה על עמך ברכתך סלה ר' יהושע בן לוי אמר להני קראי ונאני היכי עביד הכי והאמר רבי יהושע בן לוי אסור להתרפאות בד"ה להנן שאני ואלא כי אמר אסור דאיכא מכה אי איכא מכה אסור ותו לא

תוספות

ער כי חסס ס' חססי' דכפיו נטיל מיניס וסלומת דכפיו תכלס דתמסטי כלייכיס ססיו מ'ידין לסס כשמת סכנין סכל נסס וסליך לס מסמטי ככסי : אסור להתרפאות בדברי תורה. וס' דלאגל כצמכת סכת (דף סג) לסיספת כס' סס' לימס סכי ורכס מלכס ס' סליו וגו' סכמס סלסו :

ומכות ארבע קרעין ופאי דאפר פגעים און דער נואם רופם דעם קפיטול דאם געזאנג פון פגעים ובענגענענישען דקחיב נוייל אין דעם קפיטול שמיים דער פסוק ייאל מצד גוף פון דיין זינגען זייט נועליון פאלין מוינגנד מויקים און פון דיין בעקטע זייט נועליון פאלין צעהן מוינגנד מויקים ונוייל אין דיא פסוקים שמיים וויא הקב"ה היט דעם בענגטש פון אלע בענגענענישען און מכות דריקער נעקט גערופין דאם קפיטול דער געזאנג פון פגעים ארבע פון געעיס (מכות) ויפיר אונער זאגט דעם קפיטול יושב בסתר עליון קציל שרי יתלונן און נויטער ביו כי אתה ה' מחסי עליון שפתי קענעך ויפיר ויפיר און ער זאגט דעם קפיטול מזור לרוד בברחו מפני אבשלום בנו און נויטער ביו לה' הישועה על עמך ברכתך סלה רבי יהושע בן לוי אמר להני קראי ונאני היכי עביד הכי והאמר רבי יהושע בן לוי אסור להתרפאות בדברי תורה ואלא כי אמר אסור דאיכא מכה אי איכא מכה אסור ותו לא

ובשיר תנו רבנן שיר של תורה בכינורות ובנבלים ובצלצלים על כל פינה ופינה ועל כל אבן גדולה שבירושלים אומר ארומומך ה' כי דליתני וגו' ושיר של פגעים וי"א שיר של נגעים מ"ד נגעים דכתיב ונגע לא יקרב באהלך ומ"ד פגעים דכתיב יפול מצדך אלף ואומר יושב בסתר עליון בצל שריו יתלונן ער כי אתה ה' מחסי עליון שמת מעונך וחזור ואומר מזור לרוד בברחו מפני אבשלום בנו ער לה' הישועה על עמך ברכתך סלה ר' יהושע בן לוי אמר להני קראי ונאני היכי עביד הכי והאמר רבי יהושע בן לוי אסור להתרפאות בד"ה להנן שאני ואלא כי אמר אסור דאיכא מכה אי איכא מכה אסור ותו לא

אכשו. לסי פטימס מוסתם. למיל סיכס בקונטרס זאטמירס שחי תודות גדולות אלל סחומס מכסון. וקשיל סס כן פטימס אמס' נלכלה וסס גססלס כיוולס דלס מלינו סיסל קדוס מון לחומס ופסקה כחלס דפכוס (דף יס) נעל אמר כעסכר שיל ססוק ספורין לוסון כפטימס סחס מון לחומס. וכללס דפטימס סיו עסלכין וסלף פ"ג דקרי פטימס לטן דלסדי סומס וסלי זס סיל יוסל סילוסס ססיס כללי מון למיר ע"פ קרי לס סיימס לטי שיש דלס דללס וסדמון כפסקה כילד לולין

והתנן הלוחש על המכה אין לו חלק לעולם הבא. הא אתמר עלה א"ר יוחנן ברוקק שנו לפי שאין מוכירים שם שמים על הרקיקה; וב"ד מהלכין ושני תורות אחריון וכו' ביצד מהלכות רבי חייה ורבי שמעון ברבי חד אמר זו כנגד זו וחד אמר זו אחר זו מ"ד זו כנגד זו והפנימית הך דמקרבא לחומס מאן דאמר זו אחר זו הפנימית הך דמקרבא לבית דין תנן הפנימית נאכלת והחיצונה נשרפת בשלמא למ"ד זו אחר זו אממו להכי פנימית נאכלת משום דאתיא חיצונה קמה וקרשה לה אלא למאן דאמר זו כנגד זו תרווייהו בהדי הדרי קאמיקרשי. ולשמך למאן דאמר זו אחר

של תורה: ברוקק שנו. ואס"כ לוחש שאין מוכירין שם שמים וכו' והכל קאמר כי אנה רוסלך: זו כנגד זו. שני כהניס נוסלך לוחן זו אלל זו: הך דמקרבא לחומס. שהיא פנימית: ממולעת בין הסס לחומס: הך דמקרבא לבית דין. ההולכת אחרונה: וקרשה לה. ראשונה קדמה את המקוס וכענכססס אחרונה לשם לא מסלל כיוולס שלל שתיסן מקודשות יחד לו שתיסן יאכלו לו

עברה במקום חול אלל במקום מקודס: כי הדרי נינהו. שתיסן מקודשות יחד לו שתיסן יאכלו לו

זוערין. פקענט דיא גקרא אי איבא פכה אסר ותי לא איב. ער האט אפכה אונ ער זאנט אויף די סכה פסוקים האט ער גאר גיטאהן אזאך וואס קען קאר ניט אונ גישקראפט ווערט ער גיט ויהימו קיר האבין דאך גילערונט חליהש על הפכה אין לי הלך לעולם הבא אז ער זאנט פסוקים אויף אפכה האט ער גיט אהלך צו עולם הבא, ענשערט די גקרא דא איביר עלה סיר האבין דאך גילערונט אויף דעם דין אפיר רבי יתנו דומק שט רבי יוחנן זאנט אויב ער שפייט אויף דיא סכה אונ זאנט אויף איהר פסוקים האט ער קיין חלק עולם הבא, אפער אז ער שפייט ניט אונ זאנט פסוקים. קאר קען גיט. פון דעמנוועגין אויב. ער האט יוא אזוי גיטאהן קטער גיט פרלארין זיין עולם הבא לפי שאין פוגירים שם שמים על המקדש טייל קען מאר גיט דערר באגען דעם זאמען פון הקדוש ברוך הוא אוף דעם שפיען. אונ אין דיא פסוקים אין דאך דא דער זאמען פון הקב"ה נוא, עם שפייט אין פסוק פי אזי ה' רופאה. איה גאט וועל דיה היילין: בית דין פולכין ושמ' תיבות אדריהו אין די כושנה שפייט בית דין זענען געזאנגען ואויף דעם נייעם פלאץ אדער אין דיא גייע שמוקין אונ פליגד פאר בית דין האט קען גיטראגין צוויי חלות פון אקררן הורה (עין בגמרא טו ע"ב) פקענט דיא גקרא ביצד פחלמא וויא איז קען געזאנגען קיט דיא חלות בדי וקיי רבי שפייט רבי אין דעם קרינט רבי הייא קיט רבי שמעון ברבי חד אמר זו כנגד זו איינער זאנט קען האט גיטראגין דיא חלות איינע געגין דיא אגדערע, צווייא פהנים זענען געזאנגען איינער געגין דעם אגדערין, איין פהן האט געהאלטין איין חלה דער אגדערער פהן האט געהאלטין דיא אגדערע חלה וחד אמר זו אחר זו אונ איינער זאנט קען האט גיטראגין דיא חלות איין חלה איינער דיא אגדערע. אונ וואס אין

דיא מושנה שפייט דיא איינווייניגקטע חלה ווערט גיעעסין אונ דיא אויסקווייניגקטע חלה ווערט פארברענט, וועלכע הייסט איינווייניגקטע חלה אונ וועלכע הייסט אויסקווייניגקטע חלה פאן דאסר זו כנגד זו דער וואס זאנט דיא חלות האט קען גיטראגין איינע געגין דיא אגדערע הפנימית הך דמקרבא לחיפה דיא חלה וואס איז גיווען זאנט צו דיא קאדער פון שקאם ווערט גערופן דיא איינווייניגקטע חלה פאן דאסר זו אחר זו דער וואס זאנט דיא חלות האט קען גיטראגין איינע איינער דיא אגדערע הפנימית הך דמקרבא לבית דין די חלה וואס איז זאנט צו בית דין, די איינערשטע חלה ווערט גירופן דיא איינווייניגקטע חלה, זאנט דיא גקרא מנו סיר האבין גילערונט הפנימית נאכלת והחיצונה נשרפת דיא איינווייניגקטע חלה ווערט גיעעסין אונ די אויסקווייניגקטע חלה ווערט פארברענט בשלמא לפאן דאסר זו אחר זו דאס איז ריקטיג דאך דעם וואס זאנט דיא חלות האט קען גיטראגין איינע איינער דיא אגדערע אפטי לחבי פנימית נאכלת דריבער ווערט די איינווייניגקטע חלה גיעעסין משום דאתיא חיצונה כפח וקדשה לה טייל דיא אויסקווייניגקטע חלה קומט פריער אונ זיא וואס קומט איינער איהר אויף הייליג אלא לפאן צווייא חלות האט קען גיטראגין איינע געגין די אגדערע פנימית פהן הדי קא סמקשי הייליגע דאך פיינע חלות צו זאמען הייליג, פאר וואס זאל קען איינע געגין אונ די אגדערע פארברענגן דאך קען פיינע געגין אדער ביינע פארברענגען, פקענט די גקרא ופטימ' לפאן דאסר זו אחר זו אונ וויא דו זאנט דער וואס זאנט דיא חלות האט קען גיטראגין איינע איינער דיא אגדערע איז ריקטיג וואס איינע איז

שתיקן ישרפו: חרא מי זו חרא מי מקדשה הא כל שלא נעשית בכל אלו
 מקדשה. את המקום: הני תנן ואפילו למאן דאמר באחת מכל אלו הני
 ב' תודות. מיהא תרומיהו חרא מצוה היא אלא א"ר יוחנן ע"פ
 בעינן דתרומיהו חלא מלחא נביא נאכלת וע"פ נביא נשרפת:
 היא: ע"פ נביא. חגי זכריה ומלאכי:
 (דף סס) התלמוד יעובי
 החומים כלפי: פ"ט סבלו
 מספיקים היה מסקד כל מס
 ספיק כלפי לקדש דלא מסע
 ילך בעיניו חלא ועוד דמסקין
 ססס וזהו צדו לקדש וסס
 ס"ס מסע לספן:

היייליג און די אַנדערע איז נים הייליג תרא מי ספיקש
 קען רען איין סלה הייליג מאכין רעם ארם הא כל
 שלא נעשית בקל אלא תנן מיר האכין דאך גילערונג
 אויב עם איז נים גיטאהן גינארין מיט דיא אלע
 זאכין וואס שטייט אין די משנה איז רער ארם נים
 הייליג, און אין די משנה שטייט דאך עם דארף
 זיין צנוויי חלות, ווערט דאך רער ארם נים הייליג
 מיט איין חלה נאפילי למאן דאמר באחת סבל אלו און
 אפילו נאך רעם וואס זאגט אז מיט איינע פון די
 אלע זאכין ווערט אויך רער ארם געהייליגט ומיט
 אפלה אללין אדער מיט אפלה גדול אללין אדער
 מיט אגביא אללין אדער מיט סנהדרין אללין אדער

וזהר ויחי דף רמג ע"א ת"ת דאלילות יוד הא ואו הא

רבי יומי ורבי חזקיה הוו אולי למחמי לר"ש בקפוסקיא אמר רבי חזקיה האו דאמרין לעולם יסדר בר גס שכתא
 דמריה ולכתר יללי ללותיה האו מאן דלביה ערודי וכעיי לללאה ללותיה וחיכו בעקוי ולא יכיל לסדרא שכתא דמריה
 כדקא יאות האו ח"ל חף על גב דלא יכיל לכוונה לבא ורפוחא. סדורא ושכתא דמריה אמאי גרע. אלא יסדר
 שכתא דמריה ח"ג דלא יכיל לכוונה ויללי ללותיה ה"ד (תהלים יז) תפלה לדוד שמעה ה' זקק הקשיבה רחמי שמעה
 ה' זקק בקדמיתא בנין דאיהו סדורא שכתא דמריה. לכתר הקשיבה רחמי האוינה תעלתי. מאן דיכיל לסדרא שכתא
 דמריה ולא עכיד עליה כתיב (ישעיה ח) גס כי תרבו תפלה איני שומע ידיכם וגו'. כתיב (דברים כה) את הכבש
 אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים. תפלות כנגד תמידין תקוים. ת"ת דאחשדוהא דלתתא דהער
 הכי נמי לעילא ובאחשדוהא דלעילא הכי נמי לעילא מניה עד דמטי אחשדוהא דלתתא דלעילא ואלדיק
 ובאחשדוהא דתתא דלתתא דלעילא
 כלהו עלמין. אשתכח דאחשדוהא דקרבנא דעלמא דברכאן דעלמין דלעילא דלעילא דלעילא דלעילא דלעילא דלעילא
 דיוקנין קדישין דמתק על עלמא דתתא (ס"א דאחשדוהא) דלתתא דלעילא דלעילא דלעילא דלעילא דלעילא דלעילא דלעילא
 (תהלים קד) הכפרים שואנים לטרף וגומר. חלין אחשדוהא דלעילא דלעילא דלעילא דלעילא דלעילא דלעילא דלעילא
 מלכא דאחשדוהא דלתתא דלעילא
 באחשדוהא דכפוסא דלתתא ודדין תיאובתא דלתתא דלעילא דלעילא דלעילא דלעילא דלעילא דלעילא דלעילא דלעילא
 כלהו דליקן ועלמין ותתמין משתכחי ככרכאן:

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ג.
 (א) קמח של אחד מחמשת המינין שבשלו בקדרה
 גין לבדו בין שערכו עם דברים אחרים כגון
 לביבות וכיוצא בהן וכן הרגן שחלקו או בתשו ובשלו
 (א) קמח של אחד מחמשת המינים שבשלו בקדרה אויב
 קען האם גיקאמט אין אקאפ קעהל פון
 איינע פון די פינף מינים גין לבדו סייא קען האם
 גיקאמט ריא קעהל אללין גין שערכו עם דברים אחרים
 סייא ער האם די קעהל געמישט מיט נאך זאכין
 כגון לביבות וכיוצא בהן דמינו קרעפליך וואס אין די
 סייג איז גיקאמט געווארין פלייש אדער קעז
 אדער אַנדערע זאכין וכו' תרגו שחלקו או קמש ובשלו
 בקדרה און אזוי איז רער דין אז ער האט קערנער
 קארין צו שדישען יעדער קערנדיל אויף צווייגען
 אדער אויף דרייגען אדער ער האט דיא קארין

מספר חסידים סימן רח רט.
 כף קף שוקלין כפאזיס זכיום ושכר ועבירות ופועליות השם
 ספיק לטבירס וזה סגמער דניטאל תקלהם כפאזיס
 וספסקת ספיר כפוס ענין ספדס מפסולן יתוללל עליו. עשסט

כף ששוקלין כפאזיס זכיות ושכר ועבירות ופועליות השם
 לעביריה עם איז דיא אנואנשאאל וואס קען וועגט
 אויף זיי די כפזות און זיייער שבר און די עבירות
 און די שפראך אויף די עבירות וואס רער שפראך
 זאל זיין גלייך צו די עבירה וזה שגמער דניטאל און
 דאס איז וואס שטייט אין ספר דניטאל תקלהם
 כפאזיס ופועליות חסיד דוא גיט געוואגן גינארין
 אויף אנואנשאאל און ביזן געפונען גינארין פעליג
 באוהו ענין שארס כפאזיס יתוללל עליו אין די זעלביגע
 זאך וואס רער קענעןש לאכט פון איהר וועט מען
 לאכין פון רעם קענעןש פועל עם האם גיטראפין

בקררה כגון הירופה וגרש הכרמל וכיוצא בהן וכל זה הוא הנקרא מעשה קררה, וכן כל הבשיל שקרב בו מחמשת המינין בין קמח בין פת בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות (ב) בד"א כשהיה המין הזה חשוב אצלו ולא היה מפלה אבל אם היה אחד מחמשת המינין מעירב מפלה אינו מברך אלא על העיקר ופיטר את המפלה וזה כלל בברכות כל שהוא עיקר ועמו מפלה מברך על העיקר ופותר את המפלה בין שהיה

בסוד שחלולין כלמד טסס כולס כסס וספליס כלמד ונולדו כיון כך (פי' מחוסר כלום פיניו):
אם מרלס נים על לדיק לו כסל"ג חכב לו כומיס לו כסמיס לדים בו דע שסכאל סיו לדים בו דרך כיוון. וכן כסמ"ך כסוסניס בו קלום כלס מוסו נוסל ביד כומיס דיו לטנד שסכ"כ כרנו כי לא נהנו כומיס קלום כלס וכיוון כסס ס' עד סנסנו בו יסכאל סלמכר כסמסר ספייסיס סיס כסס סוס וסכ"כ וסכ"כ כל סוכדי דרך. לעולג לא יסשו סככסיס רעס סל"כ יסכו יסכ"כ סמלה רסס כיוסיס זכ נוס. ולא יסכנו סלמדי סכמיס סל"כ

באחד שהחלוץ באחד שהיה רואה הבית והעלף באחד איינער האם געלאקט פון זיין חבר וואס ער האט געקענט זעהן דיא אויפערשטע שמוב מיט דיא אויפערשטע שמוב צו זאמען מיט איין מאהל זיינע אויגן זענען אזוי גיווען מיט אפעלערן ויילוי גניי בך האט איהם גאט גישפראקט זיינע קינדער זענען גיבארין גיווארין מיט אנעלעך אויגן אם תראה בית של צדיק או בית חכמה תרב אויב דוא וועסט זעהן אשמוב פון אצדיק אדער אשוהל זענען חבר גיווארין או נכרים או רשעים דרים בו אדער גוים אדער רשעים וואהזען אין די שמוב אדער אין די שוהל דע שיקראל הי דרים בו גוד גיוון זאלקטו וויקען אז די יודין האבין געוואהנט אין דיא שמוב נים פרום, אדער אין דיא שוהל האט מען נים געפירט מיט הייליגקייט וכו' בית המדרש שנהנים בו קלות ראש און אפית המדרש וואס מען האלט איהם נים מיט הייליגקייט און נים מיט מורא שמים סמו נוסל ביד נכרים וועט דער בית המדרש אקאהל אריין פאלין בייא נים אין דיא הענט ביי גבד שטיא גרבו גענוג פאר דעם קעקט ער זאל זיין וויא זיין בעל הבית נים בעקער פון איהם פי יא נהט נכרים קלות ראש יבקין גבית ה' ער שנהט בו ישראל נוארוס אזויא לאנג וויא די יודין האבין געהאלטן הייליג דעם בית המדרש, האבין דיא גוים נים געקענט אריין קומען אין בית המדרש, אקער אז די יודין האבין פארשעקט דעם בית המדרש שגאמר וויא עם שטייט אין פסוק דער נביא ירמיה האט גיזאנגט צו די יודין הסענה פריצים היה מבית הנה אין דען דיא שמוב ודער בית המדרש גיווארין אזויא וויא אקעלער וואס אין איהם פערזאמלען זיה אלע שלעכטע מענטשין, צו סאקן זיינערע שלעכטע מעשים אין דער שמייל ואמר בך וארית כל עובדי הרד גאברעם האבין זיא אפ גיקליפען אלע מענטשין וואס זענען אנועק גענאנגען פון גאמס ווען, אלע רשעים לא יעשו חכמים רעה אלא אם גו יעשו ישראל תהלת רעה בניחם זה לזה די גוים טוהען קיין שלעכטס צו די יודין סיידן פריער טוהען די יודין שלעכטס איינער דעם אנדערין ולא יחביו מלמדי חכמים אלא אם גו יביו זה לזה חסדה או שפנון את חמורה ואין מוחין בידם און די סלמידי חכמים ווערין נים פארשעקט פון דיא גוים סיידן זייא פארשעקען פריער איינער

געשמויטן און מען האט דיא קארין גיקאכט אין אקאפ כגון הריפות גאגעלאך אדער פעריל קאשע וגרש הפלל אדער מען האט צוריקען ווייכע קערקער פון תבואה איינער דיא קערקער זענען הארט גיווארין אין די זאנגען ובייזא גבו גאך אזוי אנגלייכן וכל זה הוא הנקרא מעשה קררה דאם אלץ ווערט גירופין סאפ גיקעקטס וכו' כל תקשיל שעבד בו מחמשת המינים און אזויא אלע אנדערע גיקעקטס וואס איינזייגן איז אריין געמישט פון דיא פיקף מינים קארין בין קמח בין פת סייא עם איז אריין געמישט מעהל און סייא עם איז אריין געמישט קרויס סתולה סבד עליו בורא מיני מזונות איינער ער עקט זאל ער זאגין די ברכה בורא מיני מזונות: (ג) בפת דברים אטרים שהיה המין הזה חשוב אצלו ווען איז דער דין ער זאל אויף דעם עסין זאגין דיא ברכה בורא מיני מזונות אז דער מין עסין פון די מעהל איז בייא איהם ליב און טייער ולא היה שפלה און דאם איז נים צו גיגעבין צו יענע גער קעקטס וואס אין סאפ, גאר פארקערט דער עיקר גיקעקטס איז דיא מעהל און יענע עסין איז צו גיגעבין צו די מעהל אלא אם היה אחד מחמשת המינין שעירב ספלה אדער אז די מעהל וואס איז איינע פון די פיקף מינים וואס איז אריין געמישט אין סאפ איז דאס גאר אפאקעמאנג צו די אנדערע עסין נואר וואס אין סאפ און די אנדערע עסיגווארג וואס אין סאפ איז בייא איהם דער עיקר איז סבד אלא על העיקר ופטר את המפלה זאל ער גאר זאגין די ברכה אויף דיא עסיגווארג וואס איז בייא איהם דער עיקר איז די עסיגווארג וואס זענען גאר צו גיגעבין און דיאם איז אפאל אויף אלע ברכות כל שהיא עיקר ועמו מפלה אויב ער עקט צוויי עקלייא עסיגווארג איינע איז בייא איהם דער עיקר און דאם צווייטע איז גאר צו גיגעבין צום עיקר סבד על העיקר ופטר את המפלה זאל ער זאגין די ברכה אויף די עסיגווארג וואס איז בייא איהם דער עיקר וועט ער שוין נים בארפין זאגין אברכה אויף די צו גיגעבענע עסיגווארג בין שהיה המפלה מערבט עם העיקר בין שלא היתה מערבט סייא דיא צו גיגעבענע עסין איז אויס געמישט צוזאמען מיט דעם עיקר עסין, סיי די צו גיגעבענע עסין איז כאר

הטפלה מעורבת עם העיקר בין שלא יהיה מעורבת: יכו זכ לזכ פחלה או שמכין את הפוסק ואין מוכין בידם.

זונדער אונ דער עיקר עסין איז באוונדער, אויב ער עקט וויא צו זאקען דארף ער נאר זאגן דיא קרקה אויף דעם עיקר עסין אונ אויף די צוינגעקענע עסין בארף קען גיין קרקה זאגן:

שפטים יום ה תורה

אונקדום

למשך מת'ת ד'יא יהוה נפ'י י'ה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמת יהוה היה יחידת ה דמלי היה אל שם ב"ן שבעשית בניקוד חולם:

י וְלֹא יִרְבֶּה-לָּךְ נָשִׁים וְלֹא יִסּוּר לְבָבוֹ וְכִסְפֵּךְ וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה-לָּךְ מְאֹד: י וְהָיָה כְּשִׁבְתְּךָ עַל כִּסֵּא מַמְלַכְתְּךָ וְכָתַבְתָּ לְךָ אֶת-מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַרְיִסְפָּר מִלְפָּנַי הַבְּהֵמִים הַלְלוּיִם:

ת"א ולא ירכס לו נשים. מלפני קטו פסוקים כ ד:

רשב"ם

(ית) משנה התורה. וזקני מירשו ברברי דומים שני ספרי התורה. והרגומו פתשגן. ואינו מגזרת ושגנתם רש"י

שפתי חכמים

ב מדכחיב לו דמטעם לו סוף דלא ירכס עכ"ל לכן נלמד שגו אלא כדי ליתן ללכסילס פי' סיטוקסיו למייליו ולפשו ולפכדיו כפאלכל ונמשסס ומלכוסים וכל סלכיו לסס: ל דל"כ ויהי כשכסו ל"ל דסל"ל וכסכ לו אס עשנס ססולס וגו' דודלי קודם לכן אינו מסייב יוסכ משלר ישלכל אלא ססוס מוסכ אלכיל סס"כ משכרי בשבתו. אס עשה כן כדאי ל הוא שנתקיים מלכותו: את משנה התורה. (סנהדרין עס) שתי ספרי תורות אחת שהיא מונחת כבית גנזיו וזאת שכנסת ויואלת עמו וזאוקלום תרגס פתשגן פתר משנה ל' עמן ודכור:

פירוש לתורת אלהים

(יז) ולא אונ דער קלך זאל גיט געקען פיל טייקער זאל יסר לך אונ ער זאל גיט אפ טאהן זיין הארץ פון נאמ וקספ וזקב אונ גאלד אונ וילקער זאל זיך דער קלך גיט מערין נאר וויפיל ער פארדארף האבן זועגן זיין סיר: (יח) ויהי אונ עם וועט זיין אין זיין

מצות השם

(י) [סקל] (לאו לז) שלא ירכס לו נשים יוסכ על עמנס טסכ: שנלמך ולא ירכס לו נשים: (סס) [חקכ] (לאו לז) שלא ירכס לו סעלך לעמנו עמון רכ יוסכ עמס סלכך לעכככו ופכדיו: שנלמך וכסך ווסכ לא ירכס לו מלך: (יס) [סקג] (פסס רז) שיכסוב לו סעלך ס"ס מיומד מלכד אוסס ססיוס לו אכוסיו: שנלמך וכסכ לו אס עמנס ססולס סוסס:

ולא ירבה לו נשים ורכס איז אמצות לא תעשה דער קלך האם גיט נישארס געמען מעהר ווי אכקצעהן ווייקער: וכסך וזקב לא ירבה לו מלך ורכס איז אמצות לא תעשה דער קלך סאר גיט זאמלען וילקער אונ גאלד מעהר ווי פיל ער בארף סאר זיך אונ סאר זייגע מילישער אונ אנגרייטין אויף די צאות צו אפלקחן קעגן ער אויך נאר קאבין אוצרות טון וילקער אונ גאלד צום בעריהען זיך סאר ער גיט האבן

והיתה עמו וקרא בו כרמי חיו
 למען ילמד לראיה את יהוה
 אלהיו לשמר את כל דברי
 התורה הזאת ואת החקים האלה
 לעשותם: כלכלתי היום לבבו
 מאחיו וקבלתי סוד מן המצוה
 ימין ושמאור למען יאריך ימים
 עד מבקרתו הוא ובניו בקרב

יש ותני עמיה ויהי קרני
 ביה כל יומי חייה בדיל
 דילף למדחל קדם יי
 אלהיה לסמר ית קל
 פתנמי אוריחא קדא ונת
 קימיא האלהיו למעבריהו:
 כל בדיל דלא ירים לביה
 מאחוי ובדיל דלא יסמי
 מן תפקידתא ימינא
 ושמאלא בדיל דיוריק
 יומין על טכותיה הוא
 ת"א וסיסס. סס כל: למען ילמד.
 סוכיוס י: למען ילמד.
 סס כריוס ס: סל וכו'. סוכיוס
 י: כריוס ס:

בער הזורים

כלג"ד וסל למלח ולמלך ס' לוד: למען ילד ימים. מלך
 שכלן בן ל' ילדי ימים ולא שאל. ולכן כמך לא יהיה לכסניס
 ולאחריי סרסח אור דמסוס מסשס דניס מיר סכניס ומסוס מססל
 שפתי חכמים
 שסס ישסס בן סקקייס מלכותו: ס סולך לססס זס כססס
 מסוס שסי' אח"כ ולכלחי סיר מן סחלוס ססי' על מלוס סכס סל
 נדיר סל ל' דכרי סורס לכו כסססו ס"ל ולכלחי סיר מן
 סלסיס סיינו כסססו ס"ל ד"ח פסס: ל כלמר מכלן למל
 סמוסל סניסו סססוכ סל מלוס סכניס לל ילדי ימים סל

(כ) לנלחי רוס לככו מסחיו. סססוק מסחיל ומסיס כלג"ד.
 ככו סלס מלכות מיסודס ססמו סולס למ"ד ולמ"ד מסלוס
 כמלכות ודוד בן למ"ד סג סמלו. ולכן למכ סירס סמסחלס
 רש"י
 (יט) דברי התורה. מ כמסמו: (כ) ולכלחי סור
 מן המצוה. ססי' מלוה קלה סל כניס: למען יאריך
 ימים. מכלן הן אחס שמוע לכו נ וכן מנינו כסחול
 סלמר לו סמוסל (סמוסל ה"י) סכסע ימים סוחל עד כוחי
 חליך להעלות סולוס וגו' וכו' (סמוסל א יג) ויחל סכסע
 ימים ולא סמר הכסחתו לסמור כל היום ולא הססיק
 סמעת וגו' ועתה ממלכתך לא תקוס (סס) הו למדס סכסכיל
 מלוה קלה סל כניס כעס: הווא ובניו.

דעת זקנים מבעלי התוספות

עמו. ושפתי כל אוחי ס"ס סחלוו כוכונו לא סיס ככות בו כי
 לס ססרת סדכריס. ולפי שיש מן חכמי עד לכך סרי"ג סופיס
 כנגד סרי"ג מלוה קרוי ס"ח

ליקומים על התורה

וכ כלכלתי רוס לבכו סחיו וגו'. דער אלשיך תקדוש שרייבם
 די תורת האם גיבאשין דעם סלך דכיי זאקין. ער
 זאל גיט האבין סיל סערד, אונ גיט סיל גאלד אונ זילבער, אונ
 גיט סיל זייבער, תאם די תורה איצט גיבאש דכיי פשמים.
 ער זאל גיט האבין סיל גאלד אונ זילבער ער זאל גיט גרויס
 ווערין ביי זיך וייל דער סענש וואס איז בייך איז גרויס ביי
 זיך, נוי דער סאטק זאגט וכסף תתב קבדו לך וכס לקבך אז
 דו נועסט האבין סיל זילבער אונ גאלד נועם זיין בארץ דער
 תייבם נוערין אונ דו נועסט פארקעסין אין גאט, אונ ער זאל
 גיט נעסען סיל זייבער לקבתי סור מן ספסנה, ער זאל גיט
 אנועס קערין מן די סבות נואם חקב"ה תאם גיבאשין, נוי עס
 איז גיניען ביים דעם סלך שלמה אויף זיין עלפער האבין די
 זייבער געניגט זיין בארץ צו די סבות נחה, אונ ער זאל גיט
 האבין סיל סערד, למען יאריך ימים על ספסנתו, ער זאל לאנג
 לעבין אויף זיין מלוכה, נוארום אז ער נועם האבין סיל סערד
 נועם ער זיך פארזיבערין צו גיין אין אפלקחה נוענין זיינע סערד
 אונ ער נועם פארקעסין אז די סלקחה גייער צו חקב"ה, אונ
 חקב"ה איז דער סלך מן אפלקחה גענויס נועם חקב"ה אים
 שפראשין סדה בגנדי סדה אונ ער נועם אראפגיין מן ריא
 סלקה, גאר וייל יעדער סלקסה דארף גיין מיט דער גאסור דריבער זאגט די סקרא אביסל סערד נוי סיל ער דארף סאר
 זיינע חיל גביליסערו, כעג דער סלך האבין גאר גיט צופיל:

נואם זענען פון שקמ לוי: (יש) והיתה עמו איין ספר
 הורה זאל זיין מיט אים אין זיינע אוצרות וקרא בו
 אונ איין ספר הורה זאל ער ליענען אין אים אלע
 זיין לעב סאג למען ילמד דרום ער זאל לערנען לראיה
 ער זאל זיך פארקעסין פאר זיין גאט לשמר ער זאל
 הישען גאר די רייד מן דער הורה ואת חשיקים אונ
 ער זאל הישען אלע גיניען צו סאן זיי: (כ) כלכלתי רוס
 לבכו מסחיו זיין הארץ זאל גיט זיין ביי זיך גרעסער
 מן זיינע ברודער זילבתי אונ ער זאל גיט אפגעריין
 מן דער מצוה אפילו מן אגרינגע סצה מן אנביא
 אויף דער רעקסער ניוס. אונ אויף דער לינקער
 זייט למען דרום ער זאל לאנג לעבין אויף זיין מלוכה
 דיא וכו' ער מיט זיינע קינדער צווישען די ישראל.
 רש"י שרייבט דרום שמיים וכו' עס ווייזט מיר
 אויב זיין וזהו איז ראוי צו זיין אפלקה איז ער ביל

יִשְׂרָאֵל : ם שלישי יח א לא---
יְהִי לְכַהֲנָיִם הַלְוִיִּם כָּרְ-שֶׁבֶט
לְוֵי תִקַּךְ וְנַחֲלָה עִם-יִשְׂרָאֵל
אִשֵּׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוּ יִאֲבָלוּן :

בעל המורים
 פלוס נטרד ממלכותו: (6) לא יחיס לכהנים. סמך לפרשת
 מלך כי פ"ס סכ"ג המלך הוא נמשח. והקדים מלך ענדול הוא
 מעטו. ועוד רמז שעל הכהנים יהיה העולם והממסד והסמך. ועוד

שפתי חכמים
 ממלכתו ואמר לבאול נכבד לא שמעט וגו': ס דל"ב
 ל"ל כל שפט לוי כיון שכתוב לפיו לכהנים הלויים אלא לרבות
 בין חמישים כו'. וה"ל למס אלמנריך מיושם לבעלי מומין והם
 הם' לו כתיב כל זכר בכני סהרן יאכלנום ופ"ש"י כל זכר אפי'
 בעל מום כו' ר"ל שנס הם יחלקו בקרבנות ופשיטא שלא יחלו
 דפטום זכ נתן להם חלק בקרבנות. וי"ל לפי שהקדשי הגבול
 כיון מרומם וזכורים בכור חנם וזכור כו' שיש לגבול קודם
 סנאה בקרבנותיהם שם יכולים ליתן ללויים כספ' שיראו ולרוב
 יכולין לקדש ס"ל שפלו חלק בארץ לך לריך מיעוט: ע ר"ל קדשים ששפתי מן הגבול ופס הם ופסכס פרוציה ופסכסות:

פירוש לתורת אלהים
 קער צו דער מלוכה פון איין אנדערין ישראל: (א) לא
 יתה עם זאל גיט ויין צו די פהגים וואס זענען פון
 שקבט לוי כל שבט פוי נאנך שקבט לוי סיי די פהגים
 וואס וייא האבין אפעלער אונ סיי די פהגים וואס
 האבין גיט אפעלער חלק ונחלה אחלק אין דעם רויבין

מצות השם
 (6) [מקד] (לאו רלח) טלג יסול כל שבט לוי חלק בארץ. שנאמר לא יחיס לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל:
 לא יהיה לכהנים הלויים וגו' וקאם אין אמצות לא תעשהו דער
 נאנאנער שקבט לוי פהגים אונ זאלין גיט זעקען אחלק
 אין ארץ ישראל. וייל וי בארשין לערנען חרף צו די ירין

תרנום

נביאים ישעיה נב
 לחשךך מנח דוא צבאות נמש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה רנצח אדני נשמה רחור יהוה חיה
 יחידה רנצח יהוה חיה יחידה רחור אל שם ב"ן שבעשית:

חשף יהוה את-זרוע קדשו לעיני כל-הגוים וראו
כל-אפסי-ארץ את ישועת אלהינו : סורו סורו צאו
משם ממה אר-תגעו צאו מתחבא חבדו נשאי כלי
יהוה : כי לא בהפוזן תצאו ובמנוסה לא תלכו
כי-חלק לפניכם יהוה ומאספכם אלהי ישראל :

מצודת דוד
 (6) חשף ס'. גלס זכופו לסכות כסס. ואחו טעמל כנסור
 סעגלס זכופו להלחם עול סלויב: כל אפסי ארץ. כל
 פיושנים בקלות סלכין: (3) סוכו סוכו. סכסל לוער כמסירות
 רב סוכו מלכין ספמיס ואלו משם: טעמל אל תנשו. אפסי ארץ נכרים טעמל יהוס לכם אל תנשו כס: לאו ממוכס. מתוך כל
 פיר טלחם כס: סכרו נשלי כלי ס'. סכרו מכל פומאה אהם סטופים כלי ס'. ר"ל כלי זיון טלחם יסיה כלי ס' שסס סלופים
 וסענות לא חרב ולא חמיס: (2) כי לא כחפזון. אלא לא כחפזון וכסלה. ר"ל פס כי סמרחי ספסוכו טעס כמסירות מ"פ
 לא טלחם כסלס כלדס סמפסדול ולא מלכוין כמטוס ורדיסס כלדס סכורס: כי סולך וגו'. כי ס' סולך לפניכס וסול סטלסס

דעם פירוש עברי מיישם נעמיס מען בייא דער הפסורה פון דער וואך.

בקהילו חפיקון מביני עמקמא ד הנה ישכיל עבדו ירום ונשא ונבה מאד :
 זבערזקי לא מתו בליון ה פאשר שממו ערדו רבים פנרמשחת מאיש
 לארצבון ארי קבר הקמיון
 זי ועתיד לבנשא גלותבון
 אלקא דישראל : ד ונא יצלה עבדו קשיחא ירום ויסקי ויתקוף לתרא : ה קמא דסברו ליה בית
 ישראל וימין סניאין דבנה חשוף ביני עמקמא חינוהון וזויהון מבני אגשא :

מצורת דוד

רש"י

ללכת למריכס וכו' חסו בסומים ביוקר : (ד) סנס ישכיל
 עבדי. או ילגה עבדי ישכיל וקבלס כלס כל' יחיד כדרך סעקרב
 ענקומת רבות : ירום וגו'. יסיה רס ונסל וגו'. וכפל סדבר במ"ש לפי מרצות סנדולס וספממשלס : (ס) כלשכ ששמו. כסי
 סיסוק עכבים סמססון אשכ סמסו רבים על ספלוס סממס סן אמה נסחת סמלסו מכלסס טיש וסלרו מסינס סמוסר כן
 סרס ר"ל סין כו לא עמסלס וכל נכורס וכל סמלוס סלכ :

כתובים תהלים קט

לחמשק מיסוד ומלכות ד"א שיון דלת יוד נפש שיון שיון דלת יוד רוח יאהרונה נשמת דיסוד א אד
 ארנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמת דמלכות יו הו הו הו חיה יחידה דיסוד יתנה חיה יחידה דמלכות
 אל שם כ"ן שבעשיה :

א חלף די רמית ססנו לי * תחת אהבתי ישמנוני ואני תפלה : ב וישמנו עלי רעה
 ואנא אצלי : ב ושיון עלי תחת מוכה ושאנה תחת אהבתי : ג תפקד עליו רשע
 בישתא חלף סקא וסניחא ושמון יעמד על ימינו : ד בהשפטו יצא רשע ותפלתו
 חלף דרמית : ג אסער עליו בשיעא וסמנא ויקום על
 ימיניה : ד באידיניה יפוק תהיה לתפלה : ה יהי ימינו מעשים פקדתו יקח אחר :

חייב וצלוניהימה תמה לחובתא : ה יהוה יומי קלילו סגנו ירת אחרן :

מצורת דוד

רש"י

(א) תחת אהבתי . אותם : ואני תפלה . ואני מתפלל
 עליהם תמיד : (ב) רעה תחת טובה . אני חקריני
 ככל שנה פ' קרים כשכיל האומות והם מרעים לי :
 (ג) הפקד עליו רשע . כמותו : (ד) בהשפטו . לפניך :
 (ה) פקודתו . גדולתו :
 פליו כשמים סך מלכו לבו לשלול כרכו מס' וסין לבו שלס עמו : (ו) סקדמו . עשכו וקנינו ססול סקדו ומסוכס פליוס :

פירוש עברי מיימש

(א) תחת אהבתי . ישינוני פאר כיון ליבשאפט וואם
 זיין דארפין מיה ליב האבין . האבין זיי
 מיה פייגט ואני תפלה פון דעסקטונעגין בעם איה
 פון זיינען טונעגין : (ב) וישמי עלי רעה תחת טובה פאר
 דיא טובות וואם איה האב זיין נישאחון האבין
 זיין אויף מיר גימאהן רעות ושאנה תחת אהבתי פאר
 כיון ליבשאפט וואם איה האב צו זיין האבין זיי
 מיה פייגט : (ג) תפקד עליו רשע אויף יעקער שונא
 פון כיינע שונאים זאלקמו אויף געקען ארשע
 וואס זאל איהם שטראפן וספן ימסוד על ימינו אונ
 ששון נאשטערער . אקטיגורן זאל שמיין כיי זיין
 רעקטע האנט , ער זאל אים אוקנירעכט מאכין :
 (ד) בהשפטו יצא רשע ווען ער וועט געמשפט ווערין
 זאל ער ארויס גיין פאר שולדיגן ותפלתו תחת
 לתפלה אפילו ער וועט בעמין כייא רעם שופט ער
 זאל מיט איהם טאהן חסד , זאל דאס זיין צוא
 אפעלער . דער שופט זאל זיין געקעט גיט זן
 געקען : (ה) יהי ימינו מעשים זיינע טענע זיינע יאהרין
 זאלין זיין ווייניג סקידן יקח אחר זיין פארקעגין
 וואס ער האט בעהאלטין זאל דאס צו געקען
 זיין אנדערער , אונ זיינע קינדער זאלין עים
 רשען זייער פאטערס פארקעגין :

דר הבית היה ה' מאות אמה . מוקף חומה סביב : רובו מן הדרום שני לו מן המזרח . כלומר הרומק שיש ממומת הר הבית לחומת העזרה לדרום יותר מן הרומק שיש ביניהן מלד מזרח והרומק שיש ביניהן מלד מזרח יותר מן הרומק שיש ביניהן לדרום והלפני יותר מן המערב . נכנסין דרך ימין וכו' . כגון הנכנסים לרך שערי חולדה שכן מן הימין מקיפים דרך שערי המדי (ה) : שאני אבל . שאלתי אותו מה לך להקיף לשמאל אומר שאני כלל אומרים לו השוכן בבית הזה יחמך וכו' : עשוהו עשיתן באלו עברו עליו את הדין . אם הן אומרים לו כן נראה כללו הכיוריו עוותו הדין ונדוהו שלא כהלכה : יתן בלבך שתשמע לדברי חבריך . דהשתחא שמע שהוא עשה שלא כדין ולריך תשובה והל' כר"י : ג' לפנים . ממומת הר הבית : סורג . מחילה שלל למיטעא כפלתא נקטי : ג' סורג גבוה וכו' .

[6] רובו כו' . שכל רוחב סמוך סביב קל"ט מלפון לדרום כדמקן רפ"ט ומלאה סביב סביב כפי רוחה כללו סוף שס"ט אמה (וכל אורך סמוך מן סגורה למערב קפ"ו) סגורה ספתיים : מן קיימין וכן סוף שס"ט ככלל סמוך נשים ככלל סר סביב מלאה סגולה שתי סכומות סמוך סביב סוף שס"ט ב' סוף רובו לדרום ר"י שני לו לעומת ר"י לנפון קפ"ו למערב ק' : [3] רוב כו' . סוף של נשים סביב ונשים סוף שס"ט נשים כפלתא וימין נמשעי בבית נוסף של שלשכות שנלמדו בפנים כי אותן לא יספיקו והם י' (וסתמא מיתקולת י') ואלו כיו סוד פ"ו להצמנים שס"ט דשקלים ומעמא סביב רובו בדרום לפי שס"ט סביב כל דרם מספר סביב בנגד כחכות כיחזקאל כו' שני לו מן סמוכה שכן מקיף דרך ימין : (ה) וק"ל דסל כתיב ס"ק מן דלל סביב משמש כליל והכי משכו משכו יותר משמות שפתי סדרים סגורים סביב סביב דרך שני שפתיים וכן יחליל דרך שפתי סגורים משמש יחליל . וכן כפ"ט כשכנס משמר שכן סוף של שפתי מולדס שלל לדר שפתי ס"ט וכן סוף כו' . כפס דלתיים

הר הבית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה . שני לו מן המזרח . שלישי לו מן הצפון . סיעוטו מן המערב מקום שהיה [3] רוב קרתו שם היה רוב תשמישו : ב כל הנכנסין לדר הבית נכנסין דרך ימין ומקיפין ויוצאין דרך שמאל . חוץ ממי שארעו דבר שהוא מקיף לשמאל (גמ' מה לך מקיף לשמאל) שאני אבל . השוכן בבית הזה יחמך . שאני סגורה . השוכן בבית הזה יתן לבלב ויקרבוך דברי ר' מאיר . אמר לו רבי יוסף עשיתן באלו עברו עליו את הדין . אלא השוכן בבית הזה . יתן בלבך ותשמע לדברי חבריך ויקרבוך : ג' לפני' מסמנין] סורג גבוה וכו' .

ל' וס"ק דסל פון ססס דלף סגורים משמש יחליל . וכן כפ"ט כשכנס משמר שכן סוף של שפתי מולדס שלל לדר שפתי ס"ט וכן סוף כו' . כפס דלתיים

פירק ב ו' הר הבית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה דער בארץ וואס דער בית המקדש איז אויף איהם גיטאנען . איז ער גינען לאנג פינף הונדערט איילין , אונג ברייט אויך פינף הונדערט איילין , אונג ארום דעם פארטן איז גינען אקאדער ריבן פון תדרס פון די קאדער פון הר הבית כיו דיא קאדער פון די גונדה אין דרום זייט , איז גינען נויי' קער וויא עס איז גינען צווישען די ביינע קאדערין אין קונד זייט שני לו פון חסד'ה דאס אנדערקע טייט'ה קייט צווישען דיא ביינע קאדערין איז גינען אין קונד זייט , אין קונד זייט איז גינען צווישען די קאדערין טייטער נוי אין צפון זייט שלישי לו פון חסד'ה דאס דריטע טייטקייט צווישען די ביינע קאדערין איז גינען אין צפון זייט , אין צפון זייט איז גינען צווישען די קאדערין נויטער וויא אין מערב זייט פייטו פון חסד'ה דאס נוייניקטע איז גינען אין מערב זייט , אין מערב זייט איז גינען דער קאדער פון הר הבית גאהענט צו דעם קאדער פון די גונדה קייט שטייה רוב קרתו שם היה רוב תשמישו אויף דעם ארס וואס די קאס איז גינען פיל , וואו די קאדער פון הר הבית איז גינען נויט פון די קאדער פון די גונדה , דארט האט מען דאס מערקטע געניצט : ב כל הנכנסין לדר הבית אלע מענקשין וואס זענען אריין גינאנגען אויף דעם הר הבית נכנסין דרך ימין זענען ניי אריין גינאנגען דורך דיא דעקטע זייט ימין ויוצאין דרך שמאל אונג ניי זענען גינאנגען ארום אונג זענען אריין גינאנגען דורך דיא לינקע זייט דעם שפתי שארש דבר שהיא לשמאל מקיף נאר אויב איינעם האט גינאנגען צו אריין גינאנגען איז ער ארום גינאנגען

דרה די לינקע זייט , אונג מען האט אים גינאנגען פון דער מקיף גיטאל וואס איז דיר וואס די גייקט ארום דורך דיא לינקע זייט , האט ער גינאנגען שניי אגל טייל אויך פון א אב"ל , האבין ניי אים גינאנגען קערט השוכן בבית הזה יחמך וואס רוקם אין די שטוב ואין בית המקדש , ער זאל דיה פרייטקסין שאני סגורה אויב מען האט גינאנגען ביא איינעם פאר וואס גייקט ארום דורך די לינקע זייט , האט ער גינאנגען טייל די חקמים האבין מיה דער נויטקערט , האבין זייא איהם גינאנגען ערשטערין השוכן בבית הזה יחמך ונכנסין דאס וואס ער רוקם אין די שטוב ואין בית המקדש , ער זאל געבן דין דיא הערצער פון דיא חקמים זיי זאלין דיה צוריק גאהענט סאכין צו זיה דברי רבי מאיר אויב אונג רבי מאיר אפר ליה רבי יוסי האט רבי יוסי גינאנגען צו רבי מאיר אז רוא זאנקט דיא חקמים זאלין איהם דער נעקטערין צוריק זשיקן גיילי עברו עלי את הדין האקטו דאך גימאכט דיא חקמים גלייה וריא זייא (ואלמין גיטאהן גיט וויא דער דין איז וואס זייא האבין איהם דער נויטקערט , דריקער דאן פון זייא איהם צוריק דער נעקטערין שאני נאר אזויא זאל מען זאגן השוכן בבית הזה יחמך ותשמע לדברי חבריך ומקיפין דאס וואס ער רוקם אין די שטוב ואין בית המקדש , ער זאל געבן אין דין האדך דו זאלקט צו הערין די ביינע פון ביינע חברים די חקמים , נועלדן זייא דיה דער נעקטערין : ג לפנים מסמנין איננויניג פון דיא קאדער וואס ארום הר הבית , איז גינען אונאנט פון דעקטלאה גימאכט מיט לעבער אזויא וויא שטאקעטין נדיא טאנט האט

ל' וס"ק דסל פון ססס דלף סגורים משמש יחליל . וכן כפ"ט כשכנס משמר שכן סוף של שפתי מולדס שלל לדר שפתי ס"ט וכן סוף כו' . כפס דלתיים

וי"ל שסבורג מקיף מד' רוחות סד הכים וכן המיל כו' ולפי זה סבורג היה כל סביב הקוים ולא היה סמוך ופירוש אלה ללד נזכר עד שפרטום כו' ומזרז וגדרום כו' ע"כ וכו' כזו סבנין של סבורג שהיה כדי לתת מקום והכדל בין סבנין סבנין להחליט ביום ה' ובין יבאל לאותו ששנינו כס"ק דכלים מ"ח ההיל מקודש ממנו שפין נכרים וטמא מה נכרים לשם ולמטעם זה פרטום כו' ושמו"ט : (ב) ולרכס ככל רוחם סהר ללפון ולרכוס, רש"י. ולי' שלחה מלי' ושלח זה פרטום : [ד] מוטום. כי כל' ה'קוק הלי' ספסח משקוף העליון והלי' מוזהב עכ"ל והלי' מכלן וכלהד מקוק מפתן סתמון והלי' מוזהב מכלן והלי' מכלן כו"ל : [ס] נשתנו. לפי ששטלו ען סגולה לא היו עשירים לא יכלו לפשוט של זכס : (ג) ספר סלסוב אמרו בספרם כחכמיה

העשויה נקבים ונקבים כמטה מסורגת נחכלים והיא עשויה מדפי עץ ארכוס וקרוים שמרכיבים אותן זה על זה כאלכסון: וגזרו כנגדן וי"ג השתחויות. כשמגיע כנגד כל פרטה ופרטה משתחוה ומודה על אגדן מלכות עכו"ם: לפנים. לפניהם. סורג היה מקום פנו עשר אמות והוא נקרא חיל: וי"ב מעלות היו שם. כדי לעלות משם לעזרת נשים: רום מעלה. כל מעלה מהן גבוהה מן חכרתה חלי אמה וכן המעלה הראשונה גבוהה מן הקרקע חלי אמה: ושלחה. משך רוחב (ב) המעלה דהיינו מקום דריסת הרגל חלי אמה: חוץ משל אולם. חוץ מן המעלות שכן האולם ולמונה שלא

היה כולן כן כדתן בפרק ג': חוץ מפתח של אולם. דתן לקמן בלידך פירקין גבוהו ארכובים אמה ורמבו ר': היו להן שקופו'. חזן מונחת על שתי המזוזות שהלכת סוקף עליו שקופות לטון משקוף: מפני שנעשה בהן גם, כמו שמוסרש ביומא פרק ג': מצהיבות. כמו מזהיבות (ג) שמרחיזין דומה לזכס לפיכך לא הולרכו לעשותו של זה: ד' כל הכתלים שהיו שם. ככל בניי הר הכית: היו גבוהים. הרכה עד שהיו כל הפתחים שבהן גובהן כ' אמה לגד ממה שעל הפתחים: חוץ מכותל מזרחי. הוא התמון לרגלי

היה כולן כן כדתן בפרק ג': חוץ מפתח של אולם. דתן לקמן בלידך פירקין גבוהו ארכובים אמה ורמבו ר': היו להן שקופו'. חזן מונחת על שתי המזוזות שהלכת סוקף עליו שקופות לטון משקוף: מפני שנעשה בהן גם, כמו שמוסרש ביומא פרק ג': מצהיבות. כמו מזהיבות (ג) שמרחיזין דומה לזכס לפיכך לא הולרכו לעשותו של זה: ד' כל הכתלים שהיו שם. ככל בניי הר הכית: היו גבוהים. הרכה עד שהיו כל הפתחים שבהן גובהן כ' אמה לגד ממה שעל הפתחים: חוץ מכותל מזרחי. הוא התמון לרגלי

גיהיסיין סורגן גבוה עשרה ספחים ריא שמשאקעמין זענען גיווען הויך זעעהן קפחים ושלש עשרת פרצות הי שם אין רבייזעקן ערקער איז גיווען די וואנט צו קראכין שפריצום פלגי עובדי גזלים ריא קלבים וואס האבין געדיקט צו ריא געצין האבין דאס צו קראכין חרוי גדרים דער נאך האבין די יודין צוריק פאר קאהט די ווענט ונרוי כנגדם שלש עשרת השתחויות אונ דיא תקמים האבין גזר גיווען גערער מאהל וואס איזיד קעט קומען צו די רבייזעקן ערקער גרער צו איינע פון די רבייזעקן ערקער וואס איז גיווען צו קראכין, נאל ער זיך דארטין בוקין, אונ זאל לויבין נאט וואס די געצין דינער זענען פארקלארן גיווארין לגנים פמט החיל אינגווייניג פון דעם סוכה איז גיווען אליידינער ארט גשר אמה זעקן איילין די ברייט, אונ דאס האט גיהיסקען חיל וי"ב מעלות היי שם אונ דארט איז גיווען צוועלף סקרעפ רום המעלה חצי אמה די הייך (דיא גרעב) פון אסקרעפ איז גיווען אהאלב אייל ושלחה חצי אמה אונ דיא ברייט פון אסקרעפ איז אויך גיווען אהאלב אייל כל המעלות שהיי שם אלע סקרעפ וואס איז גיווען אויף דעם הר הכית רום מעלה חצי אמה די הייך פון אסקרעפ איז גיווען אהאלב אייל ושלחה חצי אמה אונ דיא ברייט פון אסקרעפ איז אויך גיווען אהאלב אייל חצי משל אולם נאר דיא סקרעפ וואס איז גיווען פון קובץ צום אולם, איז גיט אזוי גיווען (עין פיג ס"ז) כל הפתחים השערים שהיי שם אלע מרען אונ מויערין וואס זענען גיווען אויף דעם הר הכית נבדקו עשרים

אמה ורחבן עשר אמות זענען גיווען הויך צוואנציג איילין, אונ ברייט זעקן איילין חצי משל איקס נאר די מיר פון אולם איז גיווען הויך פערציג איילין אונ ברייט צוואנציג איילין כל הפתחים שהיי שם אלע אריין גאנגען וואס זענען גיווען אויף דעם הר הכית היי גזן בלית איז גיווען צו נויא מרען צום זעקענען אונ צו מאכין חצי משל אולם נאר בייא דעם אריין גאנג אין אולם, איז גיט גיווען אמיר, נאר אפרוקת כל השערים שהיי שם אלע מויערין וואס זענען גיווען אויף דעם הר הכית היי גזן שקופות איז גיווען אשמיין אויבין אויף דעם מויער חצי משער פרי שהיי שם שתי אבנים מוטום וי על בני וי נאר ביי דעם מויער קרי איז גיווען אויבין איבער דעם מויער צונויאי שמייער אים גיבויגין איינער צום אנדערין א כל השערים שהיי שם אלע מויערין וואס זענען דארט גיווען, ווען דיא יודין זענען בייך גיווארין גשטת לקיחת של יהי האט מען זייא גיעגדערט אונ קען האט זייא גימאכט פון גאלד חצי משער נקטר נאר דעם מויער פון נקטר האט מען גיט גיעגדערט פמני שגששה בהם גם ווייל מיט זיינע מויערין זענען גיטאן גיווארין נכים ויש אבנים אונ אנדערע זאגין דריבער האט מען דעם מויער פון נקטר גיט גימאכט פון גאלד פמני שגששת ספדיב ווייל דיא קופער פון דעם מויער האט גיגלאנגט אזוי וויא גאלד: ד' כל הפתלים שהיי שם היי גבוהים אלע ווענט וואס זענען גיווען אויף דעם הר הכית זענען גיווען הויך, דער מויער וואס אין וואנט איז גיווען הויך

ה" הכית : שהכהן השורף את הפרה עומד בהר המושחה . הוא הר הזיתים אשר על פני ירושלים מקדם ופני הכהן למערב : ובתבויין ורואה . מעל גובה רחש הכותל דרך השערים שלפנים ממנו את פתחו של היכל כשהוא מזה כדכתיב וזהו אל נכח פני אהל מועד ואם היה הכותל גבוה אע"פ שהשערים מכוונים כולם זה כנגד זה שער הר הזית כנגד שער עזרת נשים ושל עזרת נשים שער העזרה גדולה ושער העזרה גדולה כנגד פתח ההיכל לא היה יכול לראות את פתח ההיכל דרך הפתחים לפי שההר הולך ומגביה ועולה עד שקרקע פתח ההיכל גבוה כ"ב אמות (ד) יותר מן קרקע רגלי הר הכית וממלא שם קטופה

ההיכל גבוה ממקוץ פתח הר הכית כ' אמות שהרי לא היה פתח הר הכית גבוה מאלה שערים כדמקן לעיל ומלא שאין הכהן השוחט את הפרה יכול לראות חללו של פתח ההיכל דרך אותו פתח : הן המזבח למעלה : על רוחב . מן האפסן לדרום : קמורות אלא שאינן מקורות . מלשון והנה עלה קיטור החרץ כלומר מעלות עשן לפי שאין להם תקרה : ומשלחים תחת הדרור . לשרפן בלשון שמתחת היורה שמכשלים בה שלמים כדכתיב ונתן על האש אשר תחת זבח

ההיכל גבוה ממקוץ פתח הר הכית כ' אמות שהרי לא היה פתח הר הכית גבוה מאלה שערים כדמקן לעיל ומלא שאין הכהן השוחט את הפרה יכול לראות חללו של פתח ההיכל דרך אותו פתח : הן המזבח למעלה : על רוחב . מן האפסן לדרום : קמורות אלא שאינן מקורות . מלשון והנה עלה קיטור החרץ כלומר מעלות עשן לפי שאין להם תקרה : ומשלחים תחת הדרור . לשרפן בלשון שמתחת היורה שמכשלים בה שלמים כדכתיב ונתן על האש אשר תחת זבח

ה" הכית : שהכהן המזרחי . שהכהן השורף את הפרה עומד בראש הר המושחה . ומתכוין ורואה בפתחו של היכל בשעת הזאת הרים : הן עזרת הנשים היהיה ארך [ו] מאה ושלשים וחמש . על רחב מאה ושלשים וחמש . וארבע לשכות היו בארבע [ז] מקצועותיה של [ח] ארבעים ארבעים אמה . [ט] ולא היו מקורות . וכך הם עתידים להיות שנאמר ויוציאני אל החצר החיצונה . ויעבידני אל ארבעה מקצועי החצר . והנה חצר במקצוע החצר חצר במקצוע החצר . בר' מקצועות החצר . חצרות קמורי' . ואין קמורות אלא שאינן מקורות . ומה היו משמשות . דרומית מזרחית היא חיתה לשכת הנזירים . ששם הנזירים מבשלין את שלמיהן ומגלחין את שערן . ומשלחין תחת הדרור . מזרחית צפונית היא חיתה לשכת דיר העצים .

ה" הכית : שהכהן המזרחי . שהכהן השורף את הפרה עומד בראש הר המושחה . ומתכוין ורואה בפתחו של היכל בשעת הזאת הרים : הן עזרת הנשים היהיה ארך [ו] מאה ושלשים וחמש . על רחב מאה ושלשים וחמש . וארבע לשכות היו בארבע [ז] מקצועותיה של [ח] ארבעים ארבעים אמה . [ט] ולא היו מקורות . וכך הם עתידים להיות שנאמר ויוציאני אל החצר החיצונה . ויעבידני אל ארבעה מקצועי החצר . והנה חצר במקצוע החצר חצר במקצוע החצר . בר' מקצועות החצר . חצרות קמורי' . ואין קמורות אלא שאינן מקורות . ומה היו משמשות . דרומית מזרחית היא חיתה לשכת הנזירים . ששם הנזירים מבשלין את שלמיהן ומגלחין את שערן . ומשלחין תחת הדרור . מזרחית צפונית היא חיתה לשכת דיר העצים .

ה" הכית : שהכהן המזרחי . שהכהן השורף את הפרה עומד בראש הר המושחה . ומתכוין ורואה בפתחו של היכל בשעת הזאת הרים : הן עזרת הנשים היהיה ארך [ו] מאה ושלשים וחמש . על רחב מאה ושלשים וחמש . וארבע לשכות היו בארבע [ז] מקצועותיה של [ח] ארבעים ארבעים אמה . [ט] ולא היו מקורות . וכך הם עתידים להיות שנאמר ויוציאני אל החצר החיצונה . ויעבידני אל ארבעה מקצועי החצר . והנה חצר במקצוע החצר חצר במקצוע החצר . בר' מקצועות החצר . חצרות קמורי' . ואין קמורות אלא שאינן מקורות . ומה היו משמשות . דרומית מזרחית היא חיתה לשכת הנזירים . ששם הנזירים מבשלין את שלמיהן ומגלחין את שערן . ומשלחין תחת הדרור . מזרחית צפונית היא חיתה לשכת דיר העצים .

ה" הכית : שהכהן המזרחי . שהכהן השורף את הפרה עומד בראש הר המושחה . ומתכוין ורואה בפתחו של היכל בשעת הזאת הרים : הן עזרת הנשים היהיה ארך [ו] מאה ושלשים וחמש . על רחב מאה ושלשים וחמש . וארבע לשכות היו בארבע [ז] מקצועותיה של [ח] ארבעים ארבעים אמה . [ט] ולא היו מקורות . וכך הם עתידים להיות שנאמר ויוציאני אל החצר החיצונה . ויעבידני אל ארבעה מקצועי החצר . והנה חצר במקצוע החצר חצר במקצוע החצר . בר' מקצועות החצר . חצרות קמורי' . ואין קמורות אלא שאינן מקורות . ומה היו משמשות . דרומית מזרחית היא חיתה לשכת הנזירים . ששם הנזירים מבשלין את שלמיהן ומגלחין את שערן . ומשלחין תחת הדרור . מזרחית צפונית היא חיתה לשכת דיר העצים .

השלמים: מתליעין בעצים. מסידין העלים שנמלא בהן תולעת (ה) לסי שהן פסולין למטרה: לשבת מצורעים. שם המזרעים טובלים כמיני לטהרות כשכל להכניס ידו בפנים למתן הזנות ולמ"ס שטבל מצורע (ו): אמר ר"א בן יעקב שבחתי מה היתה משמשת. מכלל דרישא כלה ר"ל בן יעקב קאמר לה והכי מוכח צמרא דזמא דתסתם מתלי דמדות רבי אליעזר בן יעקב היא: וחלקה היתה בראשונה. פירש רמב"ם פרוזה שלא היתה מוקפת מהיזה: (ס) כמו שאמרו מסקלין על סרחה העניים שהיטלו כדרכן. ס"ע: (ז) י"ה חול יעבדכר סבל רשע לז: כעזרה נשים כדחתן כש"ק דכלים שאין פסול יום נכנס בשם חבל אוחס סכילה ששפון כל סוכס למרס כדחתן כש"ק פ"ג דיומא ספ"ה כמזכר ישראל, ופי"ן תוי"ט: (ז) וז"ל שפסק סיס לה סביב שפסי נכוס סיסם ששם סגות מסר כיהת ופי"רש"י כש"ס דסוכס טיהא ספי: [ו] עזרה כ"י. נקוד ספי"ן כסני"ל דסס דכ"י סוף לטון עזרה דכפרק ספלה כשאר כידועלמי מסר עזרה ששם עזרה כלה למלס שפאמר ישרל עזרן מקודם: [כ] ק"ל"ס. פי"י מלסין לדרוס וכל עזר ימירס קר"י אוקר כמ"ס דש"י כמלכיס ויזיחוקל ע"ה שקדוקת ס"י ימירס ע"ג וכן על כסניס ימירס מלס ישרל חנן כמ"ס פ"ק דכלים: [ג] ספספין. אפ"כ שלא היו אלא כשיפור ס"י לכן נקראת

ששם הבהנים בעלי מומין. מתליעין העצים. וכל עץ שנמצא בו תולעת פסול מעל גבי המזבח. צפונית מערכית היא היתה לשבת מצורעים. מערכית דרומי אמר רבי אליעזר בן יעקב שבחתי מה היתה משמשת. אבא שאול אומר שם היו נוהגין יין ושמן. והיא היתה נקרא' לשבת בית שמינים. וחלקה היתה בראשונה והקיפוח בצוצמרה שהנשים רואות מלמעלן והאנשים מלקמן. כדי שלא יהו מעורבין. והכוש עשרה מעלות עולות מהוכה לעזרת ישראל כנגד עשרה עזרה שיר המעלות שבתהלים. שעליהן הלויס אומרים בשיר. לא היו טרושות. אלא מוקפות בחצי גורן עגולה: ו ולשבות היו תחת עזרת ישראל ופתוחות לעזרת הנשים שם הלויס נוהגים כנורות ונבלים ומצלתים וכל כלי שיר. [ו] עזרת ישראל היתה אורך מאה ושלושים וחמש על רוחב אחת עשרה. וכן עזרת בהנים היתה אורך על רוחב אחת עשרה. וראשי [ג] ספספין מכדילין בין עזרת ישראל

ספספין כלום ששניו כמסכת נגעים פ"ט ט"ז: (ח) ט"ל

האבין פלעקס נענען דארט גיווען אונ האבין נעקליבין דיא וועקערדיגע האלץ וכל עץ שנמצא בו תולעת פסול מעל גבי המזבח אונ דער האלץ וואס אנוארעם האמ איהם גיגעסין, האט מען איהם גיט גיטארט ארויף לייגן אויף דעם מוקף צפונית מערכית דיא שמוב וואס איז גיווען אין ווינקל צפון אונ מערב היא היתה לשבת מצורעים דער מצורע וואס איז שוין גיווען יבקען טאג טהור. אונ דעם אכטין טאג אז דער מצורע בארף אריין שפעקין וייגע הענט אין דיא עזרה מען זאל געבין דיא ברוב פון קרבן אויף וייגע נראפע פינגער, מוז ער זיך פרייער טובל זיין אין דיא שמוב. מערכית דרומית דיא שמוב וואס איז גיווען אין ווינקל מערב אונ דרום אמר רבי אליעזר בן יעקב האט רבי אליעזר בן יעקב שכחתי פה היתה משמשת איך האב פאר געסין צו וואס דיא שמוב האט פערדיגט אבא שאול אומר אבא שאול זאגט שם היו נוהגין יין ושמן אין דיא שמוב איז גיווען ויין אונ אייל. ויין וואס מען הט גינאסין אויף דעם מוקף אונ אייל צו מנהרות אונ צו דיא מנהרה היא היתה נקראת לשבת בית שמינים דיא שמוב האט מען גירופין די שמוב פון אייר וחלקה היתה בראשונה אין אנהייב ווען מען האט גיבאחם דיא עזרת גשים זענען די ווענט גיווען גלאט והקיפוח בצוצמרה דער נאך האט מען גימאכט אנאנעק פון אויבין ארום אלע ווענט שהנשים רואות מלמעלן והאנשים מלקמן סופות ווען מען האט גימאכט שבת בית השואבה. זענען טייבער גישמאנען אויבין אויף דעם נאנעק

אונ האבין גינען אונ האבין אונקען כדי שלא יהו מעורבין עם זאל גיט ויין אויס געמישט נקבות מיט זכרים וחמש עשרה פעלות עולות מייבכה לעזרת ישראל פון עזרת נשים בין עזרת ישראל איז גיווען פופצעהן מערעפ כנגד ס"ו פעלות שתהלים גענין דיא פופצעהן שיר המעלות וואס דור המלך האט גינאנט אין תהלים שעליהן מלויס אומרים בשיר דיא לויס זענען גישמאנען אויף דיא מערעפ אונ האבין גיוונגען לא היו טרושות דיא מערעפ זענען גיט גיווען לאנגע אונ מיט ווינקלען אלא מוקפות בחצי גורן עגולה וואס איז גיווען רונד אונ קיילעכד דיג אזוי וויא אהאלבער שיינער: ו ולשבות היו תחת עזרת ישראל אונקער דער עזרה פון דיא ישראליס איז גיווען גיבאחם שמידין פתוחות לעזרת נשים אונ דיא מירען פון דיא שמובין זענען גיווען אפין אין דיא עזרה פון דיא וויבער ששם מלויס נתינים כעזרות ונקלים ומצלמים וכל כלי שיר דארט אין דיא שמובין האבין דיא לויס גילייגט זייערע פידלען אונ אלע פלים וואס זייא האבין געשפילט מיט זייא עזרת ישראל היתה אורך מאה ושלושים וחמש די עזרה פון די ישראליס איז גיווען לאנג הונדערט פינף אונ דרייסיג איילין על רוחב אחת עשרה אונ די כרייסין איז גיליגט אילין וואס איז גיווען אילין על רוחב אחת עשרה אונ דיא כרייסין איז גיווען עלף איילין וראשי ספספין מכדילין בין עזרת ישראל לעזרת בהנים אונ פלעקעס זענען ארום גינאנען פון זאגט אפ

[פ] הכניס. וס' מביד כלפי דרום וס' כלפי טון כדי שלא לעזרה נתון טעם ל"ג השתחויות כנגד י"ג פרעות יסיו כנגד קדשי קדשים כדי שלא יפנו פארוסין ביהמטם נקדש. רמב"ם :

[ג] ושנים במערב לא היו להם שם: וכולו מתני' מפורשת בס"ק:

מערב וייט לא היה להם שם וייא האבין קיין נאמין גיהאמ:

רשי'

גמרא בכדות ה' נח ע"ב

רשי'

סתם ס' כלס כלי הסילין דהור דמלכת דמילס במובן יתום. שמתה אמו קודם שנוול ולא היו שדי ירקא הוי נפיק נמי יתום דמיסטר וזע"ג דלויכא יתום דמחיב כגון שנוול ואחר כך מתה אמו וההוא לא נפק אללא אמר ר"ה גזירה משום לקוח ומשום יתום הר"ר כל אשר יעבור פרט למרפה שאינה עוברת תחת השבת מצוה למנותן בשבת או

בנו רבנן דיא רבנן האבין גילערינט באינה צד מעשר ווי אזוי גיט מען מעשר פון קהמות טונס לדי ועושה להם פתח קמן כדי שלא יהיו שנים יכולין לצאת באחד קמן דיא קהמות אין אשטאל אנן ער סאקט אין די שטאל אשטאלע מיר צוויי קהמות מיט איין סאהר זאלין גיט קענען דורך גיין אפטיקן פרידן דיא כוטרעס זייערע שטייען אויסקער דיא שטאל הם סבננים אנן די קעלבער זענען אינווייניג זעיעת ויצאת לקראת אמן אנן דיא כוטרעס שרייען זייען דיא קעלבער ארום צוא זייערע כוטרעס. פקענט די זקרא צו וואס דארף מען שפעלין דיא כוטרעס אויסקער די שטאל זענען אינווייניג בעל הבית זיי מרייבין אין שטאל וועלין זיי מוויין ארום גיין. עזשעט די נקרא גבורי ע"ג עם שטייט אין פסוק יעבור ער זאל אליין דורך גיין ולא שגיבוידי אבער גיט מען זאל זיי מרייבין זייא זאלין מוויין דורך גיין. פקענט די נקרא זלישדי להו ירקא זליפקו לוחיה זאל מען זייען אפטיקל נראו אויסקער דיא שטאל וועלין זיי זעהן די נראו וועלין זיי ארום גיין פון די שטאל צו די נראו. נועט מען דאך גיט דארפין שפעלין זייערע כוטרעס אויסקער דיא שטאל אפר רב הינא האם רב הונא גינאמט גרה משום לקוח ומשום יתום מיר האבין מורא סאקער האם דער בעל הבית אין שטאל זעקויפקע קעלבער אדער ער האט קעלבער וואס זענען יתומים. זיי האבין קיין כוטרעס. פון די קעלבער דארף מען גיט זעבין מעשר. מען דארף אפ ציילין זעהן קעלבער וואס זענען דעם יאהר גיבארין גינארין בייא דעם בעל הבית אנן דיא כוטרעס האבין גילעבט ווען זייא זענען גיבארין גינארין. דער זעקבער איז מעשר. אויב ער נועט זייען נראו אויסקער די שטאל וועלין אלע שעקסין אנן קעלבער ארום גיין פון שטאל. דיא זעקויפקע אנן דיא

הארונה ולמעלה ולא מלי
 למיזל: בשתי הרמות.
 וזה"ל דלח כתיב כהאי קהל
 תרומתכם אלף בתרומת
 מעשר נפקא לן דמיירי
 בתרומה גדולה מדכתיב
 כדגן מן הגורן כלומר
 כתרומ' גדולה שנטל ישראל
 מגרנו והשתא ליתקש תרומת
 מעשר לתרומה גדולה להאי
 מילתא דמה תרומה גדולה
 וכו': באומר. שמאלד
 כדעתו כך וכך יש בכרי הזה

שמונאר רבוצים או עומדים מניין ה"ל עשירי קורש
 מכל מקום ואין לי אלא שקרא שמו עשירי לא
 קרא שמו עשירי מניין ה"ל והיה קורש מכל מקום
 היו לו מאה ונמל עשרה עשרה ונמל אחד יכול
 יהיו מעושריו ה"ל עשירי ואין זה עשירי רבי יוסף
 ברבי יהודה אומר מעשר מאי מעמא רבי יוסף
 ברבי יהודה סבר ליה כאבא אלעזר בן גומל רתנ'
 אבא אלעזר בן גומל אומר ונחשב לכם תרומתכם
 בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה גדולה ואחת תרומת מעשר כשם
 שתרומה גדולה נמלת באומר ובמחשב' אף תרומת מעשר נמלת באומר
 ובמחשבה ומעשר קרייה רחמנא תרומה דכתיב כי את מעשר בני ישראל
 אשר ירימו לה' תרומה נתתי ללוים לנחלה ואתקש מעשר בהמה למעשר

איתקש מעשר בהמה למעשר
 דגן. פ"ס מדכתיב
 מעשר מעשר כדלעילוי כריש
 סיקרין וי"ל דליה גיה ס' ס'
 דלעיל רכס לשם סקשמי
 ולא לרכס אמר וטור כריש
 סיקרין דכריש סקש' אמרס
 והכנסת שם פטשורמיס
 לכרי סקש' ושם לא פוקש
 אלף לעין סכס' עיסו לכס'

ולפי אומדנותו נוחן תרומה: במחשבה. שמחשב שני לוגין שלמי עתיד להפריש הרי הן תרומה אי נמי נוחן
 עיניו כדל זה ואוכל מזל זה ותרוייהו לומד ומחשבה נפקא לן מונחשב: איתקש. כריש סיקרין ולת מעשרותיכ

האם גיט ניצייילט מיט ארום או שטנאן רבוצים אדער
 ער האט ניצייילט די קבמות ווען זיי זענען גילעגן
 או עיפרים אדער ער האט זיי ניצייילט ווען זיי זענען
 גישטאטען פון וואגען ווייסן מיר אז דער
 צעהנטער איז מעגער פלסיד לופר עשירי קורש מכל מקום
 שטייט אין פסוק דער צעהנטער זאל זיין הייליג.
 וויא קען האט ניצייילט זאל אלץ זיין דער צעהנר
 מער הייליג זאל זי אלא שקרא שמי עשירי ווייסן מיר
 נאר אויב ער האט גיזאגט אויף דעם צעהנטין
 שעפס "צעהן" ווערמ ער הייליג לא קרא שמו עשירי
 פון אז ער האט גיט גיזאגט אויף דעם צעהנטין
 "צעהן" פון וואגען ווייסן מיר אז דער צעהנטער
 איז הייליג פלסיד לופר יהי קורש מכל מקום שטייט אין
 פסוק דער צעהנטער זאל זיין הייליג. ווי עס איז.
 אויב קען האט יא גירופין אויף איהם דעם נאמען
 "צעהן" אדער קען האט גיט גירופין אויף אים דעם
 נאמען "צעהן" איז ער אלץ הייליג תהי לו פאה ונפל
 גשרה אויב ער האט גיהאט הונדערט שעפסין.
 האט ער פון די הונדערט שעפסין אראפ גינגען
 צעהן און האט גיזאגט זיי זאלין זיין מעשר ישרה
 ונבל אחר אדער עד האט גיהאט צעהן שעפסין האט
 ער פון זיי גינגען איינעם צו מעשר יכול יהי מעשרין
 וואלט איה מינגען די קבמות זאלין זיין גימעש'א
 פלסיד לופר עשירי שטייט אין פסוק דער צעהנטער
 זאל זיין הייליג ואין זה עשירי און דאס איז דאך גיט
 דער צעהנטער. נאר דער ערשטער. רבי יוסף ברבי
 יהודה זאגט מעשר עס איז יא מעשר פרענט די נקרא
 פא שקרא רבי יוסף ברבי יהודה פאר וואס האלט רבי
 יוסף ברבי יהודה עס איז יא מעשר. ענטפערט די
 נקרא סבר ליה פאבא אלעזר בן גומל רבי יוסף האלט אזוי
 ווי אבא אלעזר בן גומל דמניא ווארום מיר האבין
 גילעריגט אבא אלעזר בן גומל אויב אבא אלעזר בן
 גומל זאגט עס שטייט אין פסוק ונחשב לכם תרומתכם
 עס זאל גיטראכט ווערין אייער תרומה גשמי תרומות
 בכתב מדבר דער פסוק שמעקט פון צוויי תרומות

אחת תרומת גדולה ואחת תרומת מעשר איין תרומה וואס
 דער בעל הבית גיט צום כהן און איין תרומה
 וואס דער לוי גיט אצעהנטיל פון זיינע
 מעשר צום כהן. דאס הייסט תרומת מעשר כשם
 שתרוסה גדולה נמלת באומר דבפתשבה אזוי וויא תרומה
 גדולה וואס דער בעל הבית דארף געבין צווייא
 פון הונדערט צום כהן. איז גיט אשולרדיגקייט
 אויף איהם. ער זאל דיא תבואה מעקסין אדער ער
 זאל דיא תבואה וועגן נאר ער שאצט אפ מיט
 זיין שכל וויא פיל תבואה ער האט אז דאס
 ביסול תבואה וואס ער וויל געבין פאר תרומה
 איז אפופציג חלק פון זיינע תבואה גיט ער דאס
 צום כהן. אונ. עס קען זיין דאס איז אביסול מער
 אדער אביסול ווייניגער. און ער דארף גיט
 ביידן מיט דעם מויל און זאגן דאס איז תרומה
 אז ער טראכט און אויף אביסול תבואה דאס
 זאל זיין תרומה. איז דאס שוין תרומה אף תרומת
 מעשר נמלת באומר דבפתשבה אזוי תרומת מעשר וואס
 דער לוי דארף געבין דעם כהן דארף גיט דער
 לוי מעקסין אדער וועגן זיינע מעשר אז דאס
 ביסול וואס ער וויל געבין צום כהן זאל זיין
 אצעהנטיל. נאר ער שאצט מיט זיין שכל וויא
 פיל ער האט און דאס ביסול תבואה איז
 אצעהנטיל פון זיינע מעשר גיט ער דאס צום
 כהן. אונ. עס קען זיין דאס איז אביסול מער
 אדער אביסול ווייניגער. און ער דארף גיט ביידן
 מיט דעם מויל און זאגן דאס איז תרומת מעשר
 אז ער טראכט נאר אויף אביסול תבואה דאס
 זאל זיין תרומת מעשר. איז דאס שוין תרומת
 מעשר ימעשר קריה רחמנא תרומה און אויף מעשר
 רופט אן. דיא הורה תרומה דכתיב ווארום
 עס שטייט אין פסוק כי את מעשר בני ישראל דעם
 מעשר פון דיא יודין אשר ירימו לה' תרומה וואס זייא
 וועלן אפשיידן צו נאם אפשיידונג נתתי ללוים
 לנחלה דאס האב איך גיגעבין אהלק צו די לויים

קשם כי מפרש טעמא דר' יוסי כר' יהודה וכן בזכמים פרק בית שמאי (דף מה) דרשינן קדשי נכרים אין עושים תזרוז מדאיתקש
 פתחים למעשר בהמה ומעשר כספה למעשר דגן וכמעשר דגן כתיב בני ישראל ולא נכרים. וי"ל לענין למעשר מהם על זה כגון
 מצין על שאינו מינו דהוי כעין
 מדש על שן לגבי סכי דוקא
 פועל לשנס הקסמיו ולא לדבר
 פתח :

ואתקש מעשר בהמה למעשר דגן אונן דער מעשר פון
 בהמות אין גלייה צו ריא מעשר פון הבואה פתח
 מעשר דגן ניפל באומד ובמחשבה אזוי ווי מעשר פון
 הבואה בארץ קען גיט מעקמין אונן גיט וועגן
 נאר קען קען דאס געבין שאפעגריג אונן גען
 בארץ גיט ארויס ריידן אונן זאגן דאס איז מעשר
 אז ער טראכט נאר דאס זאל זיין מעשר, איז דאס
 שוין מעשר אף מעשר בהמה ניפל באומד ובמחשבה

זוהר נח דף עג ע"ב ת"ת דליליות יוד הא ואו הא

פתח ואמר (ההלים גא) כי פשעי אני אדע והטאתי נגדי תמיד. כמה אית לון לכני נשא לאסתמרא מחובייהו מקמי
 קב"ה דהא לכתר דהטא בר נש רשע הוא חוביה לעילא ולא לתתהק בר בתוספתא דתויכותא סניא כד"ל
 (ירמיה ב) כי אם תכסיו בנתר ותרבי לך בורית נכחם עונך לפני. ת"ח כיון דחב בר נש קמי קב"ה זמנא חדא
 עביד רשימו וכד חב ביה זמנא תניינא אתתקף ההוא רשימו יתיר. חב ביה זמנא תליחא אתתקף דבת שבע חשיב
 מסתרא דא למטרא דא כדון כתיב נכחם עונך לפני. ת"ח דוד מלכא כיון דחב קמי קב"ה על עסקא דבת שבע חשיב
 דההוא חובא חתרים עליה לעלמין מה כתיב (ש"ב יב) גס יי' העביר חטאתך לחימות. אעבר ההוא רשימו
 מקמיה. ח"ל רבי אבהוהא טינן דבת שבע דיליה דדוד מלכא הות מן יומא דאתברי עלמא. אמאי יבהה קב"ה לאוריה
 ההתי מן קדמת דנא. ח"ל הכי אורחוי דקב"ה ח"ג דאתת' אומינא ליה לב"כ למכוויליה חקדים אחר' ומכיון לה
 עד דמטא זמניה דהאי כיון דמטא זמניה חתהו' האי דנסיב לה מקמי האי אחרא דלתי לבתר ואסתלק מעלמא. וקשי
 קמי קב"ה לאעבר' ליה מעלמא עד לא מטי זמניה מקמי האי אחרא. וזו דבת שבע דאתהיבת לאוריה חתה
 בקדמתה. פוק ודוק ותשכח. אמאי אתהיבת ארעא קדישא לכענן עד לא ייתון ישראל ותשכח מלה דא וכלא רזא
 חדא איהו ומלה חדא. ת"ח דוד ח"ג דלודי על חוביה ותב בתויכותא לא חעדי לביה ורעותיה מאינון חובין דחב.
 ומההוא חובא דבת שבע. בגין דרחיל עליהו תדיר דילמא גרים חד מנייהו ויקטרע עליה בשעתא דסכנה. ובג"כ לא
 חנשי לון מיניה ומרעותיה. ד"ח כי פשעי אני אדע כלבו דרגין דתלין כהו חובא בני נשא אני אדע. והטאתי נגדי
 תמיד דא פנימו דסיבה לא נפקא מסאובתא עד דהוי שלמה ואתהיבת ארעא קדישא וכו' אתתקף עלמא ויתבו
 ישראל לרוחנן דכתיב (מ"א ה) וישב יהודה וישראל לכנע חיש תחת נפשו ותחת חלחלו ונס כל דא והטאתי נגדי
 תמיד ולא אתתקף מעלמא עד דייחי מלכא משיחא לזמנא דלתי כמה דאתמר (זכריה יג) ואת רוח הטומאה אעביר
 מן הארץ :

מוסר יוסף לחק הלכה פסוקה

מספר חסידים סימן רי ריא.
 אמר ר' יוסף פ"ח שטארין יעיש דע לך שטויף דקדוקים על
 חבירו דענין סניגס כסוניה בחולס. סכרי כתיב ש' אטכו
 נמסכה מנילם כנס סלרבת ימים כו' וכן שם דבר אחד ען
 פסוקים אלא דקדוקי' של סכרס שאינן של חורס :

אם ראי' תלמיד תבס המאריך ימים אויב דו האקט גיר
 זעהן אמתקמיר תבס וואס לעבט זאנג בע לך
 שוויסיף דקדוקים על חברו דברים שאינם קרוינים בתורה
 זאלקטו וויקען אז ער האט גענוים מקרקק גיווען
 אין די מצות וואס ער האט גיטאן קער וויא זייגע
 דברים האבין מקרקק גיווען. ער האט גיטאן זעקר
 מצוה מיט אנעלעכע פארשעקערונג וואס איז נאר
 גיט געשריבען אין דיא תורה שיהי בפירוש אמת
 דקסנש קניגל בפת האבדת ימים ווארום דיא נמרא
 זאגט אין דיא חקקת קגילה פולקירי חקמים
 האבין גיפערענט איינר בייא דעם אנדערין מיט
 זעלביין זכות האט ער זוכה גיווען צו זאנג לעבין

(א) כיצד הוא התפלה המעורבת ווי אזוי איז די קעהל
 צוא גיגעבין צוא אנדערע עסין אונן אוים
 געמישט מיט ריא אנדערע עסין גינון לפת או קריב
 שבשלו ועירב כו קמח של אחר מחמשת המינין
 כרי לרבקו אינו מברך עליו בורא מיני מזונות שהלפת
 הוא חעיקר וקמחו טפלה. שכל דבר שמערבין אותו
 (א) כיצד הוא התפלה המעורבת ווי אזוי איז די קעהל
 צוא גיגעבין צוא אנדערע עסין אונן אוים
 געמישט מיט ריא אנדערע עסין גינון לפת או קריב
 שבשלו ועירב כו קמח של אחר מחמשת המינין
 כרי לרבקו אינו מברך עליו בורא מיני מזונות שהלפת
 הוא חעיקר וקמחו טפלה. שכל דבר שמערבין אותו

אם לאית חסידים שלוקים דע לך כסיה לנס לבקש על חסידים
 שלא ילכו לו מחסידים לרשעים או דרים כעיר מתכס.
 אם לאית פרים שלוקה הר. ס מס מהההל לטי שטי לסקסל לנס
 על סעיים ליתן לנס כרס כרי שלא ילכו כמולם לזכין סלה
 ויחזקו פשטיסס ומרעס או מחלוקת כייסס או כיוסול ספלות
 וכסיה סחס מסר לא סכדו את ס' ללסין וכו' סכוב כל ועכדס
 סס סוכין :

לדבק או כדי ליתן דוח או כדי לצבוע את התבשיל
 תרו : טפלה . אבל אם עירב כדי ליתן טעם בתערובת
 הדיו זו עיקר . לפיכך מיני דבש שמכשילין אותן ונותנין
 בהן חלב חמה כדי לדבק ועושים בהן מיני מחיקה
 אינו סברך עליו כורא מיני מונות ספני שהרדש הוא
 העיקר : (ב) כיצד הוא הטפלה שאינה מעורבת הרי
 שצריך לאכול דג מליח ואכל פת עמו כדי שלא יויק
 החלה גרונו ולשגנו ה"ז סברך על המליח ופוסר את

החלה גרונו ולשגנו ה"ז סברך על המליח ופוסר את החלה כחזו כחזו

האם איהם דער הליכר חקם גיזאגט נשטע כרות
 זאין שום דבר איד מן התורה אונ דארט איז גיטא זיין
 מצינה פון דיא תורה וואס קען זאל זאגין וועגין
 דיא מצינה האט ער וזכה גינען צו דאס לאנגע
 לעבין אלא דקרוקים של סכרא שאנן של תורה נאר אויס
 ווייניגסטע נשטע כרות וואס דער שכל פון
 מענטש ווייט אז קען דארף אזוי טאהן אונ אין
 דיא תורה שטייט דאס גיט אם ראיית חסידים שלוקים
 אויב דוא האסט גינעהן פרוקע וידין חסידים אונ
 זיי ווערין גישמראפט רע לך נאלסטו וויסען שהיה
 לךס לבקש על אחרים שלא ילכו דיא חסידים האבין
 גישמראפט קעטין פאר אנדעקע זייא זאלין גיט
 דריבן זעגן זיי און גישמראפט גינוארין או מתבדלים
 לרשעים און ווייל זיי האבין זיך פאהעפט צו לרשעים
 דריבער זענען זייא גישמראפט גינוארין או דרים
 בעיר עקסס אדער ווייל זייא וואהנען מיט דיא
 לרשעים אין זיין שטאט דריבער זענען זייא
 גישמראפט גינוארין אם ראיית סכר ושלמו שלמח תרבה
 פס מתקלה אויב דוא זעהסט דער קלה אנדער דער
 שר פון שטאט אדער פון דיא קריגה זעקען פיל
 פארמאקעס פון דיא שטאט . דאס איז לשי שהיה
 לתקלה לרשע על הנשים ווייל די מענטשין פון שטאט
 האבין געדארפט בחסנות האבין אויף די אנדעקע
 לייט לימו לרשע אדעם זעבין וואס זיי דארפן זבי שלא
 ילכו בעולם לבקש זיי זאלין גיט דארפן זיין אין דער
 וועלט זעקען נרבות שלא יתקו סנשתיקס ומרעס זיי
 זאלין גיט דארפן דערנווייטערס ווערין פון גינעקע
 ווייבער אונ קינדער או פתילקת זייעס אנדער זייא
 ווערין גישמראפט ווייל בייא זייא איז דא קריג או
 בסול תפלות אנדער ווייל זייא זאונען גיט וויא קען
 דארף דריבער ווערין זייא גישמראפט יחתיכ אונ
 עם שטייט אין פסוק משה רבינו האט גיזאגט צו
 דיא יודין פתח אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשפתח
 ובסוב לבך מלב כל עמל ווייל דוא האסט גיט געדיגט
 אן געדאוויגט זוא הקב"ה מיט שמחה אונ מיט
 אנשטע הארץ ווען דוא האסט געהאט ארץ פיל
 זענדט את אייבך דריבער וועסט מוין דינען
 צו זייע פיינד :

צו גינעבין צו די קרויט שכל דבר שמעדין אותו לדבק
 ווארום אלע זאכין וואס קען מישט אריין אין
 אעסין דאס זאל צו זאמען קלעבין געדיקט מאכט
 דאס עסין או קרי לימורית אנדער דאס זאל געבין אכיות
 אין דעם עסין או קרי לבקש את התבשיל אדער דאס
 זאל פארבין דאס גיקעקע עם זאל האבין אשיי
 זעס קאלער דבי וו טפלה דאס הייסט צוא גינעבין
 צום עסין אכל אם עירב קרי לימו פסם בתערובת אנדער
 אז ער האט אפעס אריין געלייגט אין די געקעקע
 די געקעקע זאל האבין אזוי אטעם ווי די נאה וואס
 ער האט אין איר אריין געלייגט דבי ווא עיקר איז
 דאס דער עיקר עסין אונ אזוי אנדערה דארף קען
 זאגין לפיכך מיני דבש שגבשילין איהן אז קען קאכט
 האניק ויתנין פתח חסד אונ קען גיסט אריין אין
 דיא האניק קראכמאל פון ווייצין מעהל קרי לדבק
 עם זאל צוא זאמען גיקעקעט ווערין אונ עם זאל
 ווערין געדיקט וישילן פסני מיני מתקח אונ קען מאכט
 פון דעם אויזקע שפייען אינו קבדו גליי כורא מיני מונות
 זאל ער גיט זאגין דיא ברכה כורא מיני מונות
 ספני שהרדש הוא העיקר ווייל דער עיקר איז די האניק;
 (ב) כיצד הוא הטפלה שאינה מעורבת ווי אזוי איז אעסין
 וואס איז באהעפט צו זיין אנדער עסין אונ עם
 איז גיט צומישט צוזאמען דבי שצריך לאכול דג מליח
 דריינו ער וויל עסין אשמיקיל הערינג אונ דיא
 הערינג איז שטארק גיזאלצין וואכל פת עמו אונ ער
 עקט אשמיקיל כרויט צום הערינג דבי שלא יויק הטפלה
 גרונו ולשגנו דאס גיזאלציקייט פון הערינג זאל אים
 גיט שארין טאהן אין האלדן אונ גיט דעם צונג דבי
 דח כבדו על תפליח יופיך את הפת זאל ער נאר זאגין
 אברכה אויף דעם הערינג אונ דעם כרויט עקסט ער
 אן אברכה ספני שפתח ספלה לו ווייל דער כרויט איז
 באהעפט צום הערינג . ווען גיט דער הערינג
 וואלט ער דעם כרויט נאר גיט גינעסין וכו כל ביצא
 קח אונ נאה אלע זאכין אנדעקע וואס איין עסין
 איז באהעפט צום אנדערין אזוי וויא די כרויט צום
 הערינג זאגט קען די ברכה נאר אויף דעם עסין
 וואס איז דער עיקר אונ דיא אנדעקע עסין עקסט
 קען אן אברכה :

ליל ו כ"ו פסוקי שמירת נגד כליה בין רה' ח' ה' והעשה ממנו צירוף והיה בניקוד ששי

ב ואחמנא לא יהי ליה ב ונתחלה לא יהיה לך בקרב אחיו
בגו אחוהי סתנן די יתב ליה יי אינון יהוה הוא נתחלתו כאשר דברו:ם
אחמנמיה כמא די מליל : וזה יהיה משפט הכהנים מאת
לכהניא מן עמא מן העם מאת זבתי הנהב אמישור
גכסי גכסתא אם תוד

ת"א ווס יסיס. מולין קל: טמא ססט. טס קלב: טמא זכמי. טס קלת טס טור. טס קלב:

שפתי חכמים

רש"י

אכל (ב) נחלה. גמורה לא יהיה לו בקרב אחיו. וכספרי
דרבו ונחלה לא יהיה לו זו נחלת שאר בקרב אחיו
פ זו נחלת חמשה ואיני יודע מה היא ונ"ל שאר כנען
שמעבר הירדן וחילך נקראת ארץ ה' עממין ושל סיחון
ועוג ב' עממין אמורי וכנעני ונחלת שאר לרבות צ קני
וקניו וקדמוני וכן דורש בפרשת מחנות שנאמרו לאהרן
על כן לא היה ללוי וגו' להזכיר על קני וקניו וקדמוני. שוב נמלא בדברי רבי הלוימוס הכי גרסינן בספרי. ור"ל
לא יהיה לו. אלו נחלת חמשה. בקרב אחיו. אלו נחלת שבטה. נחלת חמשה שבטים ק ונחלת שבטה שבטים ימתוך
שמה ויהושע לא חלקו נחלה אלא לחמשה שבטים בלבד שכן משה הנחיל לראובן וגו' וחל' שבט מנשה ויהושע
הנחיל ליהודה ואפרים ולחל' שבט מנשה ושבטה האחרים נטלו מאלוהן אחרי מות יהושע מתוך כך הזכיר חמשה לבד
ישבטה לבד: כאשר דבר לו. (כמדבר יח) בארנס לא חנחל וגו' אי חלקך: (ג) מאת העם. ולא מאת

אכל (ב) נחלה. גמורה לא יהיה לו בקרב אחיו. וכספרי
דרבו ונחלה לא יהיה לו זו נחלת שאר בקרב אחיו
פ זו נחלת חמשה ואיני יודע מה היא ונ"ל שאר כנען
שמעבר הירדן וחילך נקראת ארץ ה' עממין ושל סיחון
ועוג ב' עממין אמורי וכנעני ונחלת שאר לרבות צ קני
וקניו וקדמוני וכן דורש בפרשת מחנות שנאמרו לאהרן
על כן לא היה ללוי וגו' להזכיר על קני וקניו וקדמוני. שוב נמלא בדברי רבי הלוימוס הכי גרסינן בספרי. ור"ל
לא יהיה לו. אלו נחלת חמשה. בקרב אחיו. אלו נחלת שבטה. נחלת חמשה שבטים ק ונחלת שבטה שבטים ימתוך
שמה ויהושע לא חלקו נחלה אלא לחמשה שבטים בלבד שכן משה הנחיל לראובן וגו' וחל' שבט מנשה ויהושע
הנחיל ליהודה ואפרים ולחל' שבט מנשה ושבטה האחרים נטלו מאלוהן אחרי מות יהושע מתוך כך הזכיר חמשה לבד
ישבטה לבד: כאשר דבר לו. (כמדבר יח) בארנס לא חנחל וגו' אי חלקך: (ג) מאת העם. ולא מאת

פי' על ספרי תמוה

דעת וקנים מבעלי התוספות

(ב) ונחלה לא יהיה לו. כסוב בספרי ונחלה לא יהיה לו זו נחלה
שבטה. פי' סוב בזכור שוב זו שאר סתמין דן ובספרי גו
זשאר וכניניו ואפרים וענאס. בקרב אחיו זו נחלה משבט
לרובין שפטין וסודס ישבט וכולן שטין אחיו של לוי וכן ספס
ופס"ס לא יקח נחלה שבטים:
(ג) טמא זכמי טכנס. פי' שחסי שחסיס ולא זכמי קרבן פשט
קאמר שסרי זכמי וקיסס וקיסס סגניו כמולין אכל לא
כשקדמין כדעסיק כמסכת מולין פיק סזוכס זכמי לככות
כסגוס שוספין:

(ב) ונחלה לא יהיה לו. כסוב בספרי ונחלה לא יהיה לו זו נחלה
שבטה. פי' סוב בזכור שוב זו שאר סתמין דן ובספרי גו
זשאר וכניניו ואפרים וענאס. בקרב אחיו זו נחלה משבט
לרובין שפטין וסודס ישבט וכולן שטין אחיו של לוי וכן ספס
ופס"ס לא יקח נחלה שבטים:
(ג) טמא זכמי טכנס. פי' שחסי שחסיס ולא זכמי קרבן פשט
קאמר שסרי זכמי וקיסס וקיסס סגניו כמולין אכל לא
כשקדמין כדעסיק כמסכת מולין פיק סזוכס זכמי לככות
כסגוס שוספין:

פירוש לתורת אלהים

וואם וועלין שיעקבין דאם שיעקבונג אם שור אם שח
סיי זיי וועלין שיעקבין א אקס אכער אשאף אכער
או ויאי וועלין שיעקבין אהיה בארארפין ויאי נאר
גים געבין די פהנים גימו וגו' אונ ער נאל געבין צום
פהן די פאדערשע פום אונ די באקין אונ דעם
קאנין. רש"י שנייב קם איקער דעם האם נאם
גישענקט די פהנים די גריי זאבן די פאדערשע
פום נוייל פתחם האם גישאמאכין דעם נשיא פון
שקם שפעון מיט זיין האגד אונ דיא באקין נוייל
ער האם דענסקאאל הפלה גישאמאכין מיט זיין מויל
אונ דעם קאנין נוייל ער האם גישאמאכין די אשה

(ג) ונתחלה אונ אירושא זאל צו איהם גיט זיין צווישען
זייגע ברירער גיט צווישען די סינה שבטים וואם
משה מיט יהושע האבין גיטאקט ירשען די ישראל
אונ גיט צווישען די זיקען שבטים וואם די ישראל
האבין אליין גרשט נאך דעם טויט פון יהושע יי
דא גיחה נאם ער איז זיין ירושה כאשר אזוי ויאי
נאם האם צו אים גירעם אונ האם צו אים גיזאגט
גארעם לא הגיח אין זייער לאגד זאלקמו גיט ירשען
זיי תלקר איד נאם בין ביין סלק עיין רש"י: (ג) וזה
יהיה השקם אונ דאם זאל זיין דער רין פון די פהנים
וואם זיי נאלין געקען פון דעם פאלק פאי פון די

מצות השם

(כ) [מקס] (לאו רגס) שלא יסול כל שבט לוי חלק בניהם. שנאמר ונחלה לא יהיה לו:
(ג) [מקין] (טכס רז) ליתן לכהן סזוכס וסלמיים וסוקיכס מכל כסעס סזוכס של ישראל שיטפסו. שנאמר ווס יסי' שפטס סכסניס
וגו' וכהן לכהן סזוכס וסלמיים וסוקיכס:

נתחלה לא יהיה לו וגו' דאם איז אמצות לא תעשהו די כהנים
אונ קוים נאלין גיט געקען אהלק פון דעם רויב וואס די
ידין וועלין רויבין אין די סלקמות:
וזה יהיה משפט הכהנים וגו' דאם איז אמצות עשהו אמצל
הבית שעקם אהבה פאר זיך צום עינין דארף ער געבין
צום כהן איין פאדערשע פום אונ די צניי באקין אונ דעם
באנין:

אִם-יֵשֶׁה וְנָתַן לְכֹהֵן הַזֶּרַע וְהִקְדָּוִים וְהִקְבָּה : י רֵאשִׁית דְּגָנְךָ הַיִּזְרָעָה וַיִּצְתָּרְךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ הַתֶּהֱן קָו : ה כִּי בֹו בָתֵּר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ

אם אמר ויתן לכהן דרעא ולועא נקבתא : ריש עבדך חמך ומשחך וריש גזת עגך תפריש פיה : ה ארי ביה אתרעי יי אלהך

ת"א ונתן שם קלו : הוכרע שם קלד : כלשית. ספחים לב מנחים כז חולין לה : וכלשית גז . שם קלו קלו קלטה : סתן לו . שם נכ ספחים לב חולין קלס קלו : כי כז בחל . ספחדין עד :

(ד) כלשית דגנך . גזית משחמך : גז . כ' כנס' . גז לטנך . כמער על גז . וסינו דלמדין שפירן ליטנו לו כשפס מלוקן . בשפתי חכמים

הלם לזכות שמתן יסודו ישכר זבולן סוף ומהם סתם סוף לזרין מיטעו ספי : ד' שסכהניס ספוכים מלחם המהניס מכהמס לכהן לחם וסלויס סן כסוק אס סס ככלל ססס אס לא וספוליס מהכיר עולו הכסיה לזיכר סס ספוכים מלחם וסס כסלו לא יחזירו : ש' דל"כ הל"ג : כסס ססס וסכל כמסמט זין סור זין סס . ומסרן לי כתיב כססיה ססס גס חיה סיה כמסמט דסס חיס סיה ככלל כססס לכך נלמך אס סור לו סס ספס לחיס : ח וכל"ס קורין שויטי"ל : א דל"כ למס לו סססס של לחי אלה ודאי סס הלשון וסוד כל כיון ססלחיס נותנים לו חסס ססססל כסו ספי כס"י מ"ס נותנים להס גס הלשון סססו עיקר כלי סדכיר : ב פי' ספוקים סססומים (כ"ק דף סס) : ג כ"ל סכססס וכו' לזכיר חסס סיר של סססס סלמלר יוקח וגו' : ד לי ססיה : ה סיינו כור : ו דלפיס סלש ססין וכתיב וססססס הכססס סחומר סססססס סססססו סיוולו ססיה סלפיס סרי חלי ססס לזכר נמאל שפירן לסוליס אסד מסססס : ו לא ססססס סרלסונס של ססס כלסניס ססן כולס לכסן וסלר סגיוס כככל

וסנה חן ממנה ראשית לכהן ולא פי' בה שיעור ורבותיו פי' על ספרי תמוה

חלק זס ממשכס לוי , אכל סכט לוי יכול לססון מדוס סככי לכדי מיכזה יסין לייספ כל חלקי יסנו סססססס אסיה סלי כני ללס כל אסד מוט מלחלו וייסס לייספ חלק סלס וגס לוי יכיה חלק כלרן לכד סמסס אסר אסן גס אככי מלחלי לייספ . וסו סלמל ססססלי וסלחלו לא יסיה לו [לשכס לוי] כלל וכלל לו , זו נלחל חמסס , כ"ל זלס יכול סכט לוי לססון סמססס או סססס יקח חלק קסן מכל סססססס אסיה סלי לוי כ"ל . קק אס כל נלחלו יסן לוי לייספ , מלחמס כי סכט לוי סין לו חלק כלרן כלל כ"י סול נלחלו :

ססססס ומלמך סססססס ססס סני כורין ססססס ססס ססין סרי ססס וסלי לב' כוכין וסו אסד מלכססס . כיוניס אסד מלחמסס דכתיב גבי סלל מדון אסד אסו מן סססססס וקא קרי ליה סרוסס וגס ל' סרוסס סרי מלחמס : וכלשית גז לטנך ססן לו . כסרסס כלשית סנו מלרס דכסין סיהל כז כדי כסיה ססן לו למל כדי לססוס אכנס :

פירוש לתורת אלהים

אין איהר בויך : (ו) ראשית דגנך תירושך ויצהרך דאם ערששע פון דיין קארין אונ פון דיין וויין אונ פון דיין אייל . אונגערע חקמים זל האבין כמתקן גינוען אנושער קענקש זאל געבין אייגס פון פערציג דעם פון און אמישעלער קענקמש זאל געבין אייגס פון פופציג אונ אשעלעכטער קענקמש זאל געבין אייגס פון זעקציג , ראשית אונ דאם ערששע ביסער וואל וואם דוא שערסט אפ פון מצות

(ד) [תן] [עסס כח] להפריש מן סדנן מידות וילכר מרומם גדולה וחסם לכהן . שנלמך כלשית דגנך תירושך ויצהרך וגו' ססן לו :

(ס) [תקח] [עסס רס] למס לכהן כלשית גז הללן . שנלמך וכלשית גז לטנך ססן לו :

ראשית דגנך וגו' תתן לו וגו' ודאם איז אמצות עשהו קען זאל געבין דעם פון תרוכה פון קארין וקבוואה אונ פון וויין אונ פון אייל , אין דער תורה שפייט גיש ווי פיל קען זאל דעם פון געבין תרוכה , נאר די חקמים האבין גיאנאט אנושעני

קענקש גיש אייגס פון פערציג אקאנדער גיש אייגס פון זעקציג ציג אמישעלער אייגס פון פופציג . די תרוכה דארף געבין ווערן פון דיא בעקסע קבוואה אונ פון דיא בעקסע וויין אונ פון דיא בעקסע אייל :

ראשית גז צאנך וגו' ודאם איז אמצות עשהו ווען דער בעל הבית שערט די וואל פון זיינע שפסין פון די ערששע וואל וואם ער שערט דארף ער געבין אביסל וואל צום פון :

מכל שבטך לטיקם לשמשא בשמא דיו הוא ובנותי כל יומיא : ונארי ייתי ליוואה מחדא מקורוך מכל ישראל די הוא דר תקן נייטי בקל רעות נפשיה לאתראדי יתרגי יי : ו נישמש ת"א למד . מוסס לה זכתי נה חילין קלו קלה : סוא וכיו . מוסס לה מולין קלה : מאחד . מוסס שס : וכל ככל קמל קט ממוס פד : ושרת כסס . מוסס לה ממוס שס עכרון יל :

ת"א למד . מוסס לה זכתי נה חילין קלו קלה : סוא וכיו . מוסס לה מולין קלה : מאחד . מוסס שס : וכל ככל קמל קט ממוס פד : ושרת כסס . מוסס לה ממוס שס עכרון יל :

בצל המורים רשב"ם וסו כמכר על גי טיהא על בן אר לאשית גז לאך : חסן לו : (ו) וכי יבא הלוי . בהן שאינו מאותה משמרה שעוברת (ו) וכי יבא הלוי . בנימי' וסו סכסן :

רש"י כראשית הגז חמש רחלות שנאמר (ש"א כה) וחמש אלף עשויות ח רבי עקיבא אומר ראשית גז שמים , לאכך ארבעה . חסן לו הרי חמשה : (ה) לעמוד לשרת . מכלן שאין שירות אלא מטוול : (ו) וכי יבא הלוי . (ספרי) יכול כבן לוי ודאי מ הכתוב מדבר חלמוד לומר ושרת יאלו לויים שאין ראוין לשירות : ובא בכל אור נפשו וגו' : (ז) ושרת . למד על הכהן שכל ומקריב קרבנות נדבותיו או חובתו ואפי' במשמר שאינו שלו . ד"א עוד למד על הכהנים הבאים לרגל שמקריבין במשמר כ ועובדין בקרבנו הבאות מחמת הרגל כגון מוספי הרגל מעם על גתיות (ד - ס) ראשית דגניך מיסךך ויפסךך וגו' . כי בו כהר וגו' . יש להנין מדוע נהפכו שניים שסס לקט שכחה וסלה כלם ביום בלתי כהרונס , ספסל סוא כסוף ששרה , ששכחה סוא סדכר שכחה וסולקן אחרי סקולריס , וסלקט סוא סנוטל מאחרי סקולריס , משל"כ מנתות סכסום סס ספוסכריס פון סראשית , ואלו רשות לבעלים לכיל קודם שיתנו לבעלים חלקם סמני' לסך , ויכול לומר ספסל כוס סוא פסוס , כי ספסי סוא כפלאו ספל לספסיר , ססקס' סססיר לוס ספסיר לספסיר , וכמלמר חז"ל רבי סיס מוכד ספיריס , כי סמוכר סוא ססס קודם וס ספסיר כפסס כלי מוכן לקבל סססס סוא , ס"כ רלוי

הראשית לכהן סוא לכבדו . ונמלא סהפסיר יס לו יסרון כמטלס יוסכר תון ספסר , ולכן כשיקח ספסי חלקו פון ספסיר וסס ספסות עניים יקחם ספסות כי סוא נמנו ספל לספסיר . משל"כ סססן ססס סוא ככר כמטלס וסולקן אחרי סקולריס , וסלקט סוא סנוטל מאחרי סקולריס , משל"כ מנתות סכסום סס ספוסכריס פון סראשית , ואלו רשות לבעלים לכיל קודם שיתנו לבעלים חלקם סמני' לסך , ויכול לומר ספסל כוס סוא פסוס , כי ספסי סוא כפלאו ספל לספסיר , ססקס' סססיר לוס ספסיר לספסיר , וכמלמר חז"ל רבי סיס מוכד ספיריס , כי סמוכר סוא ססס קודם וס ספסיר כפסס כלי מוכן לקבל סססס סוא , ס"כ רלוי

חלוקת המשמרות אכסי סממכר , לוס אמר שכל סכוס כשניל זס לא מוסי , רק כפיכ ככל אור נפשו נשרת ככס ס' ונפשו סשקס כמסודס ס' סל חלק כחלק יקם :

פירוש לתורת אלהים שמייענדין היא ער מיט זיינע קינדער אלע טאג : (ו) וכי יבא הלוי און אז עם וועט קומען דער פון וואס ער איז פון שקט לוי מאחד שערדי פון איינע פון דייען שפעט מכל פון אילע ישראל אשר וואס

מצות השם (ו - ז) [מקפ] (פסס כי) שסיי סכסיס וסוליס סוכסיס כמקדס למשמרות . וכרגליס סיסס יד סכל כסוס . סנלמכר וכי יכא סלוי (וגס כסן ככלל) ושרת ככס ס' אלסיו ככלל סמיו סלויס וגו' . וסס כרגל כי סלא כרגל כתיב לבד מעכריו סל סלכוס אשכ כל אחר יע יוד כממכרס : נכי יבא הלוי ושרת קשם ה' אליו וגו' נקאס איז אמצות עשרה די כתיבס נעקען גיויען גיטיילס אין פיר אונ צוואנציג סייל אונ יעדער סייל קאס געהאם ויין אויסקינעקעט נואך דר צוואנציג ער געקענט קומען בקריב ויין פשוילי גיט אין יין נואך :

יְהוָה אֲרֵהוּ כָּל-אֶחָיו הַלְלוּם
הַעֲמִידִים שָׁם לִפְנֵי יְהוָה: " חֲלֹק
כְּחֹלֶק יֹאכְלוּ לֶבֶד מִמֶּכְרִיו עַד-
הָאֲבוֹת: ׀ כִּי אֶתָּה בָּא אֲרֵ-
הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֲרֵהֶךָ נִתַּן לְךָ
לֹא-תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֵבֹת הַגּוֹיִם
הָהֵם: ׀ לֹא-יִמְצָא בְּךָ מַעֲבִיר בְּנֵי-

בשמה דיי אלהיה בכל
אחיהו ליואי דמשמשין
מין קדם יי: ח חולק
כחולק יי כלון בר
ממטרותא דיימי בשבתא
דכן אתקינו אבהתא:
ארי את עליל לארעא
די יי אלהיה יהיב לה לא
תיצה למעבד פתועבת
עממיא האינז: י לא
ישתבח קה מעבר בריה
ת"א חלק. סוכס יי: לא חלמד.
שכס עס: לא ימלא. ססדר, יי:

רשבים

היום בירושלים בעורה: (ח) לבר מסכריו על חבבות.
לפי חמשט כמו איש מאת סכרו אם יש לו שום קרוב
כאבותיו שיתן לו קרבנו לרשותו הוא יש לו רשות להקריבו

בעל הטורים

(ח) חלק. כ' כמס'. חלק חלק יאכלו. בחלק היושב על
הכלים. והיינו דמתינן כן כלל עיס חולק בקדשים אפי"ס
ספסיל כס' דודס והיינו לפי שיגשג על הכלים: (ס) כי חסס
כל. סגן כלן שואל. ל' נוצר שפגל שואל כלכלים ולא

שפתי חכמים

בכל אום נשפו אלה ככסרים סכסם לרנל איירי שיקריבו ככל
אחיסס בני השבט. דלטסס א' קסס ליל אל ספסיל אסר יבחר
ס' לא ס"ל אלה אל סמוכס אסר לני ס' וסרס וגו' ולמסס כ' לבר
קסס ליל ככל אום נשפו. לכן לר' נס למסס ראשון דככל אום
קלי על סכריו וסכריו סלו סכרי מלוח נשפו סול מנדר וסנדב
ל' וסמוך אסרס דדוקס מוספי סרגליס סכסין פהמס סרגל ולא
דכריו סלס פהמס סרגל: ׀ ס סל דקס סוכוס וככר סטירי
סססוס עסוס דלין לסס חלק אלה כמססי סרגליס וסוסססי
סטינו סולוס וכטי' סססוס כדכסיב כסרסס סססס וסססוס
מקריבין סכל לנסוס ולין לכסניס עסס אלה סוכוס וסטי' י
לא חססס כך וכך סזה סול חק סעכו"ס: (י) מעביר

רשי

לואע"ס שאין המשמר שלהם: (ח) חלק כחלק יאכלו.
מלמד שחולקין בעורות וכבשר שטירי הסאות מ יכול אף
כדכריו הכלים סלל מחמת סרגל כנון חמירין ומוססי
סכס ודכריו ודכו' ח"ל לבר ממכריו על האבות חון ממה
סמכרו האבות בימי דוד וסמואל סנקכוו סמסרות ומכרו
זה לזה סול אמה סכסך ולי אטול סכס: (ט) לא תלמד
לעשות. (מנדרין סה) אכל אמה למד להבין ולהורות
כלומר להבין מעשהס כמה סס מקולקלים ולהורות לכנון
בנו וכתו באש. היא עכוסת סמוך עוסה מדורות אס

ליקוטים על התורה

(ח) חלק חלק יאכלו. יי זאלין פילין גליקע חלקים, דאס
מיינס קען אייב צוטיי אעקשין מאכין שותפות
אייער זאל לערנען תורה און אייער זאל האנדלען, דער
וואס וועט האנדלען זאל געבין פרנסה צו דעם וואס וועט
לערנען תורה. און דער וואס וועט לערנען תורה זאל געבין
אחלק פון זיין תורה צו דעם וואס וועט האנדלען זאגט דיא
תורה דיא שותפות זאל זיין אגליקע זיין זאלין געקען
גליקע חלקים פון פרנסה און פון די תורה דאס הייסט די תורה
זאגט קען קען מאכין אזוי אשותפות, לבר מסכריו על האבות
אייער וואס די אלקיערין האבין פארקויפט און האבין גיפאכט
אזוי אשותפות ודאס איז זבולן און יששכר קעג יעדער מאכין
אזוי אשותפות:

פירוש לתורת אלהים

נאמס נאמען קל אזוי וויא אלע זיינע ברדער די
פריהים וואס זענען פון שקט לוי וואס שטייען
דארט פאר נאמט אין ביהמיק. רשיי שרייבט דער
פסוק וייוזט מיר אז דער פרעמער פהן זאל
אליון מקריב זיין זיינע קרבנות וואס ער האט גע-
בריינגט זיין ויך און אז ער וועט קוקען אום יום
טוב קעג דער פרעמער פהן מקריב זיין דיא
קרבנות פון יום טוב גלייך מיט די פריהים פון דעם
משקר פון דער וואך: (ח) חלק חלק יאכלו ער נעמט
אחלק גלייך מיט דיא פריהים פון דעם משקר פון

דיא קרבנות און פון דעם פרייז פון דעם קרבן
איז מקריב פון יום טוב וועגין אקער די קרבנות וואס ניט פון יום טוב וועגין דייניג פון דעם קרבן
קביר אדער פון דעם קרבן סוכס פון שבת נעמט ער מין חלק לבר חוץ וואס דיא עלטערין האבין
פארקויפט דאס מיינט קען וואס דוד הקלך און שמואל הנביא אין זיינע צייטען האבין די פריהים
צווישען זיך גיטאכט אז אלע וואך זאל איין אנדערער משקר מקריב זיין: (ט) כי אתה בא אל הארץ
אשר יי אלהיה נתן לך אז דוא וועמט קוקען צו דעם לאנד וואס דיין נאמט וועט דיר געבין לא נאקסו
ניט לערנען צווא קאן די אימווידדיגע זאכין פון די פריהים. רשיי שרייבט דו מארקט ניט לערנען צו
טאהן אקער דיא קעקסט לערנען צו פארשטיין וויא שלעכט עס זענען דיא מעשים פון עוברי
בוכים: (י) לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באת עם זאל ניט ווערין גיפונען צווישען דיר אזוי אייער וואס

דיא קרבנות און פון דעם פרייז פון דעם קרבן
איז מקריב פון יום טוב וועגין אקער די קרבנות וואס ניט פון יום טוב וועגין דייניג פון דעם קרבן
קביר אדער פון דעם קרבן סוכס פון שבת נעמט ער מין חלק לבר חוץ וואס דיא עלטערין האבין
פארקויפט דאס מיינט קען וואס דוד הקלך און שמואל הנביא אין זיינע צייטען האבין די פריהים
צווישען זיך גיטאכט אז אלע וואך זאל איין אנדערער משקר מקריב זיין: (ט) כי אתה בא אל הארץ
אשר יי אלהיה נתן לך אז דוא וועמט קוקען צו דעם לאנד וואס דיין נאמט וועט דיר געבין לא נאקסו
ניט לערנען צווא קאן די אימווידדיגע זאכין פון די פריהים. רשיי שרייבט דו מארקט ניט לערנען צו
טאהן אקער דיא קעקסט לערנען צו פארשטיין וויא שלעכט עס זענען דיא מעשים פון עוברי
בוכים: (י) לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באת עם זאל ניט ווערין גיפונען צווישען דיר אזוי אייער וואס

וּבְרִיתָהּ בְּנוּרָא קֹסֶם וּבִתּוֹ בְּאִשׁ קֹסֶם קְסָמִים מְעוֹנָן
 קְסָמִין מְעוֹנָן וּמְנַחֵשׁ וּמְנַחֵשׁ
 נַחֲרֵשׁ : יי וְרִפְּן רִפְּן וּמְנַחֵשׁ וּמְנַחֵשׁ : יי וְחֵבֶר חֵבֶר וְשֹׁאֵל
 וְשֹׁאֵל בְּבִידִין וּבְכֹדוֹרִין
 ה"א מְעוֹנָן . סס : מְנַחֵשׁ . סס :
 וְדַרְשׁ . סל . סְנֵהֲדִרִין סס :

רשב"ם

בעל המורים

כ"א: (י) קסם קסמים מעוין ומנחש. קסם כנימי' אוחז בעקלו.
 מעוין כנימי' שריא אוחז הסינים. מנחש נוטריקון מפי נפלה
 חסיס עלי. ד"א מקל נחש חולדה שופל :

שפתי חכמים

רש"י

מכאן ומכאן ומעבירו בין שתיים; קסם קסמים. אוחז
 קוסם האוחז את מקלו ואומר אם אלך אם לא אלך וכן הוא
 אומר (הקסע ד) עמי בעלי ישאל ומקלו יניד לו: מעוין.
 עונה פלונית ופה להתחיל וכן"א אלו אוחזי ג העינים: מנחש.
 כפל מידו: (יא) וחבר חבר. (סנהדרין סס) שמלרף נחשים או עקרבנים או שאר חיות למקום אחד: ושואל
 אוב. זה מכשפות ששמו פיתוס ומדבר מחזיו ומעלה את המת כנית הקחו שלו: וידעני. מכניס עלם
 חיה ששמה ידוע לתוך עיו ומדבר העלם על ידי מכשפות: ודרש אל המתים. כגון המעלהם בזכורו

ליקוטים על התורה

פירוש לתורת אלהים

עַר פִּירָם דִּרְהָּ נִין וְהֵן אָרְעֵר זִין מְאֻקְשֵׁר אִין
 פִּיעֵר, עֵם אִין פִּאר הַאֲרִין אִין עֵבֹדֵת פּוֹכְבִים
 מִלְּךָ דְעֵר נִואם דִּינָם זִיא מֵאֻקְשֵׁר עֵר צְנוּיִיא
 פְּלִאָקֵרִין פִּיעֵר אִויף צְנוּיִיא וְיִטִין אֹנֵן אִין
 מִיטְעֵן פִּירָם עֵר דִּרְהָּ זִינְעֵר גִּינְדֵר עֵר קִסֵּם קְסָמִים
 מִינְטָם מְעֵן אֹזִי אֻקְעֵנְשֵׁשׁ נִואם נְעֻמָּת אֻשְׁקָעֵקֵן
 אֹנֵן מְעֻמָּת מִיט זִינְעֵר הַעֵנָם אֹיב עֵר זָאל גִּיין
 אֹיב נִיט מְעֵן רִשִׁי לְשִׁירִיבֵם מְעוֹנָן מִינְטָם מְעֵן
 אֹזִיא אֻקְעֵנְשֵׁשׁ נִואם נְעֻמָּת אִויף דִּיא צִיִּים. דִּיא
 צִיִּים אִין גֹּוֹם אֵן צו הִיבִין קִאָה דִּיא נֵאָךְ, אֹנֵן דִּי
 צִיִּים אִין גֹּוֹם נִיט וּמְנַחֵשׁ מִינְטָם מְעֵן דְעֵר נִואם
 זָאנְט מִיין בְּרוּיִם אִין אָרָאם גִּיפֵאלִין פֹּון דְעֵם מִוִּיל
 אָרְעֵר עֵר זָאנְט אִיין הִירֵשׁ אִין מִיר אִיבְעֵר גִּילֵאָפֵן
 דְעֵם נִועֵן אִין דָּאם אִיין שְׁלֵעֵבְשֵׁר מִינְטָם אָרְעֵר
 עֵר מֵאֻקְשֵׁר זִיךְ אָנְדֵרְעֵךְ מִינְטָם: (יא) וְחֵבֶר חֵבֶר
 אֹנֵן אֻמְבִּשְׁשֵׁר נִואם פִּהֵעֵפֵשׁ שְׁלֵאָנְגֵן אֹנֵן עֵגְרִיִקֵן
 דְעֵם כְּכֻשָׁף נִואם הִיִּקֵּם אֹב וְיִדְעוּנִי וְדִרְשׁ אֹנֵן

אִויף אִיין אָרְט וְשֹׁאֵל אֹנֵן אֹזִי אִינְעֵר נִואם פִּרְעֵקֵם
 אֹזִי אִינְעֵר נִואם פִּרְעֵקֵם צו קְסָמִים נְעִין רִשִׁי :

מצות השם

- (י) [מקין] (לאו ט) שלא לקסום. שנאמר לא ימלא כף וגו' קסם קסמים וגו' :
- (סס) [מקיל] (לאו טא) שלא לנסוק כעצמם כישוף כלל. שלא לא ימלא וגו' ומכסף :
- (יא) [מקיל] (לאו טב) לנמנע מלעשות מעשה על שום ענין. שנאמר לא ימלא כף וגו' ומכר חכר :
- (סס) [מקין] (לאו טג) שלא נשאל בעל אוב. שנאמר לא ימלא כף וגו' ושאל אוב :
- (סס) [מקין] (לאו טד) שלא נשאל בידמוי. שנאמר לא ימלא וגו' וידמוי :
- (סס) [מקין] (לאו טה) שלא לדרוש אל סממים. שנאמר לא ימלא וגו' ודרש אל סממים :
- לא ימלא כף וגו' ונדאם אִין אֻמְצֹת לא תַעֲשֹׂהוּ מְעֵן קִאָר נִיט מֵאִבִין בְּשׁוּף :
- לא ימלא כף וגו' ונדאם אִין אֻמְצֹת לא תַעֲשֹׂהוּ מְעֵן זָאל נִיט סִאָר־לִי מְעֵן זָאל נִיט גֵּיט נְעֻמָּתֵן אִויף אֻמְצֹת תִּקְרָת עֵר זָאל קִאָר נִועֲרִין פֹּון דִּי פְתִים, נִועֵם עֵר קִעֲנֵן מִים שׁוּמָאָה מֵאִבִין בְּשׁוּף :

י כִּי־תֹעֲבַת יְהוָה כְּדַעֲשָׂה אֱלֹהֵי
 וּבְגַלְלֵהָ תֹעֲבַת הָאֱלֹהֵי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ
 מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ : י תָּמִים
 תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֵיךָ : חֲמִישִׁי יָד כִּי ו
 הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲתָה יוֹרֵשׁ
 אוֹתָם אֲרִי־מַעֲנִיִּים וְאֲרִי־קַסְמִים
 יִשְׁמְעוּ וְאֲתָה לֹא כֵן נָתַן קִדְּ יְהוָה
 אֱלֹהֵיךָ : טו נְבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאֲחֵיךָ

ותבעו מן מיתאי : יב ארי
 מרחקא דני כל בעביד
 אלון וקדיק תועבתא
 האלון יי אלקה מתריף
 יתהון מן קדמך : יג שלים
 ת ה י בדתלקא דני
 אלקה : יד ארי עממא
 האלון די את ירית יתהון
 מן מענניא ומן קסמא
 שמעו ואת לא כן יתיב
 קה יי אלקה : טו נביא
 מפינה סאקה פותי
 ת"א כי מועבתא מנכרין ט : סמים
 סמים . סממין קין :

בעל הבוים

יג) תמים . מ' גדולה . שש חלק כחמיוס גללו קייפת על
 ועל מ' : טו) נכיל מקרבך . ספסוק מתחיל ימסיס כתיב .
 נועד שיעד נ"ן שפתי בינס . ויש כו י' חיות , נועד שחשע על
 ספרר כרבי : יב) מוריש אותם . כי אינם חושבים
 תובכותיהם הכגורים להם ברות הטומאה : יג) תמים
 את ישראל נתן כח כרות הטומאה להגור
 רש"י

יאמר מן חבר חברים . ואלו דיה חבר טעמו בבית כמו
 חבר אנכי לכל אשר יראוך , ירך גרר כתף וגזל שמעמם
 למטה היה לו לומר וחבר חבר מן ירך ירכו גזלו .
 חברים מקשיבים קולך ובהית מצאתי אחרי כן בספרי
 לדרוש את חקב"ה ואת נביאי המצות . כי סומכין על
 תודיה וגו' . ומכנה תדרוש ולא מן הכתים . ולפי בי מנסה הקב"ה
 שפתי חכמים
 עממלס את ספת כחמסיס ומדכר טמו : ע פי' כנגלות מן
 ספת סמוטלת על סלך ועיס מס שטולטיס לו פי' עכסות .
 כך סוף נדכש כספרי . וכסרק ארכש מיתוס מניל ככתיבת סוף
 וס סממלס וכי' וכנסאל כנגלות ודכש אל הכמסיס זס סמכתיכ
 טמלו ולן בית סקכרות . וסל דכביא כש"י סספרי והניס חלמוד
 שלנו י"ל לטי סכוס יוסר קרוב לסמוטו : צ ר"ל סכס אל סמס
 כמו שפטיין ספ"ס אלל סמיס סמיס סמסלך עמו כמטימית
 וסלסס לו כו' : ס כן סכרש סקלל סמיס סמיס ר"ל סמלסס לו
 ולל סמקור כו' וסו סמיס סס ס' אלהיך ר"ל סמיס עמו לסלך :
 ק ר"ל סלל סקסל לך כי סמטו סל סקלל וסמס לל כן סמלך
 ס' אלטיך סמספ סמזיכ סקודס על זס סלל סמיס לו קוסס
 ועמין ומכש סוכין מלינו סהסיר ס"ו וס"ו סמיס וכס לוס לך
 סכילסיס כזי סמספ אל סכילסיס . וסל דכס רס"י סק"ס
 סהו עביני

התמימות

כז ומי לכתן ויקח מוסר לסכיל לכסיב , ויאמר אליו לכו
 מדוע לא ישוב דפתק מס לזוני , כי כשכר לני מייסר לזון לני
 כנחט מסיסנסק סכוכה וסמס סכך כעכר , וכשכר לני מעדן
 לזון סמס כנחט ולני כעכר וסכס סכסכ סכסס . כן סוף כשכר
 סוף יסכך ספסיס ללדס טוסר וסכס סכסס ס ס סמיס וסלס
 כנחט וסלס וסמטד סמיס ססכס וסכס ככילל כעכר , כעככר
 ויסען יסכין ויסען , וכשכר סכ"ס מייסכו יסכין ודלות אז
 סכ"סו סמיסס וסוף ככילל כעכר . ומל זס אכר סל סלל סוכ
 ללדס כי סמיס סכ"ס עס ס' אלטיך כידס וסו יסיס טע לך כי
 לל יסכר מעך סמוג וכל לרכיך , ינס סק"ס יסמג מעכודך
 סמיס :

יג) תמים תמים מס ס' אלטיך . פי' לטי טלס עלי כסמך
 לבל וסין ויכסך וכל יסלל כלוב ונו' סמכ סמיס ונו' כי
 טסס כל סככסיס סוף ללדס סספידות ולכסכס כלכר יורו
 ולסכן ססכרין כלכר יוכל לספוט וסל סמיס סס ס' סמיס
 נל יסכר לך דכר , וכל עס סממול יורס סליך לרעס לל
 סמקריס וס לך סלול אככסס אכינו סססלך ללטי ס' ססס
 סממול סללס עלי סלל יולד כססכך סככר סוליד . ולס"ו סככס
 סמיס נמסכט למעלס ולמסס עז"ס סמיס סמיס אל סמיס עס
 ס' לו עז"ס סמיס סמיס כסלכס עס ס' אלטיך :
 עוד יתכן כוס ע"ד אל כסן לכנו מעדינס ומלכוכי ככוד ולל אכס
 סמיס מייסכר ויסען עמנו סמטנוגיס סללס ויכלכלסו לסס
 אין מול

לישראל

יג) כי סמיס ונו' יסממו . פי' יס לסס ללכעו ולקבל סללל
 פירוש לתורת אלהים
 ויין נאר וסמס עס נועס אויף דיר קוקען נאלקטו
 קכבל ויין קכאככ : יד) כי תמים ווארום די פלעקער
 וסמס דוא וועקס וינא ירשען אל מענניס וינא הערין
 דיא מכשפים ואתה אונ דיר האמ קאמ דיין קאמ
 גימ אזוי גיגעביין : טו) נביא אנביא פון צווישען דיר
 פון

יג) תמים תמים עס ס' אלטיך . פי' לטי טלס עלי כסמך
 לבל וסין ויכסך וכל יסלל כלוב ונו' סמכ סמיס ונו' כי
 טסס כל סככסיס סוף ללדס סספידות ולכסכס כלכר יורו
 ולסכן ססכרין כלכר יוכל לספוט וסל סמיס סס ס' סמיס
 נל יסכר לך דכר , וכל עס סממול יורס סליך לרעס לל
 סמקריס וס לך סלול אככסס אכינו סססלך ללטי ס' ססס
 סממול סללס עלי סלל יולד כססכך סככר סוליד . ולס"ו סככס
 סמיס נמסכט למעלס ולמסס עז"ס סמיס סמיס אל סמיס עס
 ס' לו עז"ס סמיס סמיס כסלכס עס ס' אלטיך :
 עוד יתכן כוס ע"ד אל כסן לכנו מעדינס ומלכוכי ככוד ולל אכס
 סמיס מייסכר ויסען עמנו סמטנוגיס סללס ויכלכלסו לסס
 אין מול

על התורה

יאנין עס קען גימ ויין אנכערש נאר ווי רער פול וייניס , ונא

ליקומים
 יג) תמים תמים עס ס' אלטיך . פי' לטי טלס עלי כסמך
 לבל וסין ויכסך וכל יסלל כלוב ונו' סמכ סמיס ונו' כי
 טסס כל סככסיס סוף ללדס סספידות ולכסכס כלכר יורו
 ולסכן ססכרין כלכר יוכל לספוט וסל סמיס סס ס' סמיס
 נל יסכר לך דכר , וכל עס סממול יורס סליך לרעס לל
 סמקריס וס לך סלול אככסס אכינו סססלך ללטי ס' ססס
 סממול סללס עלי סלל יולד כססכך סככר סוליד . ולס"ו סככס
 סמיס נמסכט למעלס ולמסס עז"ס סמיס סמיס אל סמיס עס
 ס' לו עז"ס סמיס סמיס כסלכס עס ס' אלטיך :

כַּמְנֵי יָקִים קָהּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲדֹנָי
 תִּשְׁמָעוּן : כְּכֹל אֲשֶׁר-שָׁאֲלָתָּ
 מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּיוֹמָם
 הַקָּהָל לֵאמֹר לֹא אִסְףָּ לְשִׁמְעַתְּ אֶת-
 קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֶת-הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה
 הַזֹּאת לֹא-אֶרְאֶה עוֹד וְלֹא אֲמוֹת :
 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶלֵי הַיָּמִיבֹנִי אֲשֶׁר
 דִּבַּרְתָּ : יי נְבִיא אֲקִים קָהּ מִקֶּרֶב
 אֲחִיהֶם כְּמוֹךָ וְנָתַתִּי דְבָרִי בְּפִיו
 וְדַבַּר אֲדַבֵּר אֶת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶנּוּ :

יקים לה יי אלהיך מניה
 תקבלון : כו ככל די
 שאילתא מן קדם יי
 אלהיך בחורב ביומא
 דקהלא למימר לא
 אוסיף למשמע ית קל
 מימרא דיי אלהי ית
 אשתא רבתא דדא לא
 אתוי עוד ולא אמות :
 יי ואמר יי די אתקיננו די
 כליבו : יי נביא אקים
 קהון מנו אחיהון כותד
 ואתן פתגמי נבואתי
 בפומיה וימלל עמהון
 ית כל די אפקדיגיה :

ת"א טלוי . יכמות . 5 :

בעל המורים

כפו לי הדכות : כמנני . כנימי' ענו : תשמעון . כ' כמס' . טלוי
 תשמעון . קקטן כגדול תשמעון . לומך למד קטן וס' גדול שמע
 טלוי : (טו) ככל אשר שלח . ככל מולס פ' . לומר תשמעתי
 לשאלתכם ושמתי עליכם ע' זקנים . וגם כלשכר ישאלו יסאל
 כניסים יסן לסס כניסים : (יח) נביא אקים לסס . כנימי' זס
 מאתו ולא כנביא הנותן לישראל

על פי השערים : (טו) נביא מקרבך מאחריך כמנני .
 שיצוה לך מצות שבתורה ולא כנביא וחולס חלום זיאמר
 לך לעבור ע"ע ובה שבתוב ולא קם נביא עוד בישראל
 כמשה הרי פירשו כמו שמפרש אשר ירעו ה' פנים אל
 פנים . אבל להאמין להקב"ה יהא כמותך ולדבר אמת
 אות ומופת לעבד עבודת גלולים :

אין מול לישראל

לכשתנות זמנים נוסים , כי ישאל אינם למונים פתח סמול
 טכזול ימסול עליסס , אלל סס מושלס על סמול לנשל סס סורלסס :

פירוש לתורת אלהים

אמית וועל איה נים שמתארבין : (יח) ביאר יי האם
 גאם צו מיר גינאגם היטיב זייא האבין גום גינאגן
 וואס זייא האבין גינעם : (יח) גביא איה וועל צוא
 זייא אויף שפעלין אנביא פון צווישען זייערע
 פרידער אויב וויא רוא ניקס ונתמי אונ איה וועל
 געבין מיגע בייד אין זיין מויל דער אונ ער וועם
 צו זייא ביידין אלץ וואס איה וועל איהם גיבין :

ליקושים על התורה

בייסין אונ דער גיפס וועם זייא באלך פארברענען אונ זייא
 וועלין שפארבין , כבי גנאי אונ רבי יחנן האבין גינעקם וואס
 די אקסרולוגין האבין גינאגם , האבין זייא גינאגם מיר וועלין
 דא זיצען אנאנצין פאג אונ מיר וועלין נעהן אויב זייא צווייא
 פענקשין וועלין צוריק קופען אדער גיין , פארין נאקם זענען
 די צווייא פענקשין צוריק זעקומען , רבי גנאי אונ רבי יחנן
 האבין גינאגם צו די אקסרולוגין זעהם ווי פאלש זענען איינער
 בייד אידר האם גינאגם די צווייא פענקשין וועלין גים צוריק
 קופען פון פעלד , זעהם זיי זענען צוריק געקופען , האבין דא

פון בייגע פרידער אזוי וויא איה גים וועם נאם
 צו דיר אויף שפעלין אזוי צו איהם נאלם איהר
 צו הערין : (טז) ככל אזוי זייא רוא האקם בעערם
 פון גאם בחורב אין חורב גיים אין דעם קאג פון
 איין זאמלונג לאמר דא האקם גינאגם לא אסף איה
 ווייל גים קער הערין מיין נאקם קול ואת האש אונ
 דאם גרויסקע פייער וויל איה קער גים נעהן ויא

חקב"ה קען גים ענדערין דעם פול די פענקשין זייערען אין
 חקב"ה אז זיי זאלן מודה זיין אז חקב"ה האם באשאפן דיא
 מעלות , קען ער דאך זייא ענדערין ווי ער וויל , ווי עס האם
 געמאכט אין רבי גנאי אונ רבי יחנן זענען גינעסין בייא דעם
 מויער פון דיא שפאם פברית , אונ בייא דעם מויער זענען
 גינעסין צוויי שפעלין זעהר ואקסרולוגין די אקסרולוגין האבין
 גינעסין צוויי פענקשין זייען ארויס פון דיא שפאם אין פעלד
 צו זייער ארבעם , האבין דיא אקסרולוגין גינאגם דיא צווייא
 פענקשין וועלין שוין גים צוריק קופען אשלאנג וועם זייא

מצות השם

גביא מקרבך וגו' ודאם איז אמצות עשהו מען זאל הערין די
 בייד פון אמתן גביא אונ מען זאל אים קאלגין אלעם
 וואס ער זאגם :

(טו) [מקסו] [פסס ריט] לשמוע כדכתי נביא ס' . טלאמר נביא
 מקרבך וגו' טלוי תשמעון :

וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמַע אֶל־
 דְּבַר אֲשֶׁר יִדְבֵר בְּשֵׁמִי אֲנֹכִי
 אֲדַרְשׁ מֵעַמּוֹ : אֶךְ הַנְּבִיא אֲשֶׁר
 יִזְיַד דְּדַבֵּר דְּבַר בְּשֵׁמִי אֵת אֲשֶׁר
 לֹא־צִוִּיתִיו דְּדַבֵּר וְאֲשֶׁר יִדְבֵר בְּשֵׁם
 אֱלֹהִים אֲחֵרִים וּמֵת הַנְּבִיא הַהוּא :
 וְכִי תֹאמַר בְּדַבְּרְךָ אֵיכָה יִבְדַּע
 אֶת־הַדְּבַר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוּ יְהוָה :

יט ויהי הנביא די לא
 יקביל לפתני די למלא
 בשמי מי מרי יתבע
 מניה : כ כרם נביא די
 ירשע למלא פתנמא
 בשמי ית די לא
 פקידתיה למלא ודי
 ימלא בשום טעות
 עקמא ניתקמיל נביא
 ההוא : כא ארי חומר
 בלקה אגדין נידע ית
 ח"א חכמי : סס : אך סניא . סס :

בעל הטורים
 ירמיהו זה סוכות וזה הויכוח פי
 כדמי כספי קסא :

שפתי חכמים

כ"ט נתינת ספיקים שסוף חליהן וסוף בעל הכח והמשפט א"ר
 סניחן אל סניחן וזמנו חמים חסיה טס ס' אלסין שעלד שטמי
 פלסין רלוי לספתול לסיות עמי ולסדנך כי וסכל שסוף סיפור
 דכריס ח"ל נמלה פלסין חלל נסס ס' כמו רלו קרל ס' כסס
 ודכריס חלל וסל דלל נקס טס ס' כדי שלל נלסונו שקל
 כלסונו סרל"ס : ר כ"ל סל כתיב ולל קס נילל עוד יעסלל
 כמסס ל"ס כמו שטמי מקרבן מלסין : ש ס' כדי שלל יובן שמדכר
 על נילל סרטי ספתיד לקוס חלרוי כמו שסירטו ספוטיס סופיך
 וסמר וכן מנכיל לנילל וסוכחו ססרי סמכונו סול לסרתיקס מן
 סעסונסי וסרסמטי וסמר סל"ל אל סעסונסיס וסרסמטיס כי
 ספידו סיו מקרבן כסיליס ככל דור ודור שלל סלסרן למסונני :
 ת דכתיב אסר לל ליתיו לרבר סיינו מס שלל סמס וסדכתיב :
 אסר לל לייסו סעסע אלל לחכרו לייסו וסמחנכל כסס מ"ל
 דכתיב כסדיל וסמר ידכר וגו' : א סוכיב סל נכולחו סעסע
 ל"ס מדכתיב אסר לל יסעמ קרי כיס אסר לל יסעמי כלומר
 סוכיב כולסו וסוכיב על דכרי סכיל כיון סול כיון חלריס
 וכיון סול וכתיב חכיל ארדוס עמסו דכיינו מיסס כיון עמיס : ב ס'י
 מפי עמלה וכי כ"ט מוכס על ספסיד מיסיה כמו וכי

רש"י
 כמני . ר כמו שלני מקרבן מחסוך יקיס לך תחמי וכן
 ש מנכיל לנילל : (כ) אשר לא צויתיו לרבר .
 ת אלל ליתיו לחכרו : ואשר ידבר בשם אלהים
 אחרים . אס' כוון חל סלסל לחסור חל חלסור ולסחיר
 חל סוחור : ומת . כחנך ג' מיתחן כיוד חלס (ססרי
 סנלדרינעל) סמתנכל מה שלל סמע ומה שלל נלמר לו
 ונלמר לחכרו וסמתנכל כסס ע"ל אלל הכיבס חל נכולחו
 א וסעובר על דכרי הנכיל וסעובר על דכרי עמלו מיתחן
 כיוד סמיס שנלמר חכיל ארדוס עמו : (כא) וכי תאמר
 בלככך . עתידיס חלס ב לומ' ככילל חכיה כן עסור
 ומחנכל (ירמיה כז) סנה כלל כית ס' מושני' מכללה עמה

דכתיב אסר לל יסעמ על דכרי אסר ידכר כסמי כיון חלריס
 כ"י מפי עמלה וכי כ"ט מוכס על ספסיד מיסיה כמו וכי

פירוש לתורת אלהים
 צו ביירין נאר איה קאב ניקאטין צו איין אנדערין
 נביא ואשר ידבר אונ דער וואס וועט ביירין אין
 דעם נאמען פון אנדערע עבודת פוקכים אפילו
 ער וועט זאגן וויא דער דין איז וסל נאל דער
 נביא ווערין גישייט קוקט איהם דעק : (כא) וכי
 תאמר אונ אז דוא וועקסט וועליון קראכטין אין כיון

(יט) ויהי אונ עם וועט זיין דער מענטש וואס וועט
 גיט דערין סיינע רייד אשר וואס דער נביא וועט
 ביירין פון סייין נאמען וועגן אנכי וועל איה
 פארשטין פון איהם : (כ) אך נאר הנביא דער נביא
 וואס וועט מופתויליגען צו ביירין פון סיינעם
 וועגן איה אשר וואס איה קאב איהם גיט ניקאטין

ליקוטים על התורה
 אספרולוגין גיטרענס בייא די פענששין וואס קאם איר גיטאחן
 אין פעלד , קאבין די פענששין גיזאנס מיר דאבין געלייגענס
 קריאת שפע אונ מיר קאבין געדאנוענס אזוי ווי מיר סוהען
 אלע קאב אונ מיר קאבין גיטאחן אונזער ארבייס , קאבין דיא
 אספרולוגין גיזאנס צו די פענששין איהר וענס יודין אויף יודין
 ווייסיין מיר גיט צו זאגן דורך די שפערין , ווען איהר וענס
 געזאנגען פון שפאם אין פעלד דאבין סאקי דיא שפערין
 זאך סרךא קאבין :

אספרולוגין גיטרענס בייא די פענששין וואס קאם איר גיטאחן
 אין פעלד , קאבין די פענששין גיזאנס מיר דאבין געלייגענס
 קריאת שפע אונ מיר קאבין געדאנוענס אזוי ווי מיר סוהען
 אלע קאב אונ מיר קאבין גיטאחן אונזער ארבייס , קאבין דיא
 אספרולוגין גיזאנס צו די פענששין איהר וענס יודין אויף יודין
 ווייסיין מיר גיט צו זאגן דורך די שפערין , ווען איהר וענס
 געזאנגען פון שפאם אין פעלד דאבין סאקי דיא שפערין

השם
 (סס) [תק"ו] (לאו טו) שלל לספנכל כסק . שנלמר אך סכיל
 כסל יוד לרבר דכר כסמי אסר לל לייסו לרבר וגו' :
 אך הנביא אשר יזיד וגו' וואס איז אמצות לא תעשהו קען
 קאר גיט זאגן פאלשע נביאות אין דעם נאמען פון הקב"ה
 וואס הקב"ה קאם דאס נאר גיט גיזאנס :

השם
 (סס) [תק"ו] (לאו טו) שלל לספנכל כסק . שנלמר אך סכיל
 כסל יוד לרבר דכר כסמי אסר לל לייסו לרבר וגו' :
 אך הנביא אשר יזיד וגו' וואס איז אמצות לא תעשהו קען
 קאר גיט זאגן פאלשע נביאות אין דעם נאמען פון הקב"ה
 וואס הקב"ה קאם דאס נאר גיט גיזאנס :

כב אשר ידבר הנביא בשם יהוה
 ולא יהיה תדבר ולא יבא הוא
 תדבר אשר לא דברו יהוה בידון
 דברו הנביא לא תגור ממנו: ס
 יט כייכרית יהוה אלהיך את
 הגוים אשר יהוה אלהיך נתן קד
 את ארצם וירשתם וישבת
 בעריהם ובבתיהם: כ שגוש ערים
 תבדיל לך בתוך ארצך אשר יהוה

פתקא די לא מלליה
 כב די ימליל נביא
 בשקא די ולא יהי
 פתקא ולא יתקיים הוא
 פתקא די לא מלליה
 די ברשע מלליה נביא
 לא תדחל מנייה:
 א ארי ושיציי אלהיך את
 עממיא די יי אלהיך
 יטיב קד ית ארעהון
 ומתניגון ומיתב
 בקרניהון ובקמיהון:
 כ חלת קיריון תפריש
 לך בגו ארעה די יי
 רשב"ם

(כב) ולא יהיה הדבר ולא יבוא.
 ובגון שאין תשובה ומעשים טובים שינחם הקב"ה בשבילם חרי חוקי תפלה הועילה לו. ולגיגוה כי שבו מדרגם הרעה;
 רש"י

שפתי חכמים
 יכס איש שפירשו כשיבס וכן כי יגם שור וכן כל כיוצא בו:
 ג ר"ל אמר לתיסר: ד ר"ל יס שטעס שלמס: ה כגון מניס קן
 מורכ שפיר אמר"ג גם שפיר פכילה כגלו סוכלו מס גלוס לדקיה:
 ו ר"ל כמניה זו הסול לס מהכנס הסמדות כגון מניס כן עורכ
 סכל סרי שכל וסמך כן וכך עשו וספי סקכ"ס אני אושר ס"כ
 סיך קדע שלל דבר ומכרס סס ככר כ"י: ז וסלס לא כל סדיתך
 סין סקפסד סס טעמע לו: ח ר"ל סס מופסס סול לך וגיג
 גמור

מהרה וירמיהו עומד ג וטוח על העמודים ועל היסוד ועל
 יתר הכלים שלא גלו עם יכניה כגלה ויבא עם גלות
 לדקיהו: (כב) אשר ידבר הנביא. (ספרי) ויאמר דבר
 זה עתיד לבוא עליכם ותראו שלא יבא זה הוא הדבר אשר
 לא דברו ה' והרגו אותו ואל"ה זו כמתנבא על העתידות
 ו הרי שכל ואמר עשו כך וכך ומטי הקב"ה אני אומר ככר
 לטעו שחס כל להדיחך מאחת מכל המצות לא תשמע לו
 ז הא"כ מומחה הוא לך שהוא לדיק גמור כגון אליהו כהר
 הכרמל שהקריב בכמה כשעת איסור הכמות כדי לגדור
 את ישראל הכל לפי צורך שעה וסייג הפרזה לכך נאמר אליו ח תשמעון: לא תגור ממנו. (סס) לא תמנע עמך

עניני ערי מקלט
 כעמט מכל מעיקות סכחורס, וכל סמכרות סס משה סדס כסונג
 ממורכ לסכיס מליס קרנן ולכיר להספוטו על חסמ"י, על חספס
 טון חסלס, ועל סלס מון סלס. ועל סונג ספירכ דמיס לא
 מליני טוס קרנן, וסחורה סטרסו מסכל, ועוד לוסס סמורס
 לעסוס ספסלולס סירכ שלס גוסוס לסחט מערי סמלס לסכלל
 טמס מיד גולס סדס ולל יפול מן סמרות רלשו מלסס. וסכרלס כוס

פירוש לתורה אלהים
 הארץ אינה ויית וועליון מיר וויסען ריא ואך אשר
 נואם נאם האם דאם גיט גירעם: (כב) אשר ידבר
 נואם דער נביא נועם ביידין פון נאמס נוענין אז
 דיא נאה נועם ויין ולא יהיה אונ דיא ואך נועם גיט
 ויין אונ זיא נועם גיט קווען דיא הרב דאם איז
 דיא נאך וואס נאם האם גיט גירעם בודון
 מיט מופווייליגקייט האם דאם דער נביא גירעם
 לא תגור ואלקמו דיה גיט פארקשען פאר איהם
 דוא ואלקמו איהם פיישין: (א) כי יכרית אז נאם
 נועם פאר שניידען את הגוים די כנענים וואס נאם
 גיט דיר ויער לאנד וירשקם אונ דוא וועקס ויית
 ששקעם אונ אין ויערע בוייער: (ב) שלוש ערים

ליקושים על התורה
 (ב) שלוש ערים תבדיל לך וגו'. יעדער קענטש ווערס גיט
 רופין אקלייגע שפאם, אונ איז געפייילט אין דריי
 פיייל גלייך ווי ער וואלט גינען דריי ששקעם, דאס נעקען נפש
 רינח נשקחה, נפש דאס איז די לעבדאפט פון גוף וואס דער גוף
 לעבט פון עסן אונ טרינקען וויא אלע לעבדעדיגע זאכין, רינח
 איז דער ליגט וואס קוקט אין הארצין אונ צופרייבט די גלוס
 אין אלע גלידער אונ גיט אריין דאס פראקמונג אין הארצין,
 נשקחה איז אין מוח דער שכל פון ענקש, אז דער ענקש
 שפארבט ווערין דיא רבייא פיייל אפגליידיט איינס פון דאס
 אנדערע, דער גוף גלייבט ליגען אין קבר דער רינח גייט צו ויין
 ארס, די נשקחה גייט צו איר ארס, דאס איז אז דער ענקש

מצות השם
 (כב) [סקיט] (לאי טח) שלל יכלל מלמנוס לנביא שקר. שכל' לא סגור מעט:
 לא תגורו מקטו וגו' ודאם איז אמצית לא תעשהו אפאלשין נביא ואל פיען הרגנו אונ קען ואל פיר אים גיט מורא האבין:

אלהה יתב לך למיידתה:
 תתקין לך ארחא
 ותתלית ית פחום ארעה
 די יחסינה יי אלהה ויהי
 למעורוקממן בלקמוא:
 ודין פתגם קמולא די
 יערוק פתמן ויתקיים די
 יקמוול ית חברה בלא
 מדעיה והוא לא סני ליה
 מאתמלי ומדקדמויה:

אֲלֹהֶיךָ נִתְּנָן קִדְּךָ דְרִשְׁתָּהּ: י תִּבְנִין
 קִדְּךָ הִדְרָךְ וְשִׁלְשֶׁת אֶת־גְּבוּל
 אֶרְצְךָ אֲשֶׁר יִנְחִיקְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 וְהָיָה קְנוֹם שְׂמָה פְּרִירָצָה: י וְזָה
 דְּבַר הַרְצָח אֲשֶׁר־יָנוּם שְׂמָה וְהִי
 אֲשֶׁר יִכֶּה אֶת־רַעְיוֹהוּ בְּבָרִי־לַעֲת
 וְהוּא לֹא־שֵׁנָא לוֹ מִתְּמַל שְׁלִישָׁם:

ת"א תבין לך. כחלא ק מכוח ט י:
 לנום שמה. סכדרין יח:
 וחס דכר. שטעות מז מכוח ט י יב:
 ככלי דטח. נדריס פח קמא פו

בעל הטורים
 (ג) ושלשה. כי בעם'. ושלשה חס גבול ארץ, ושלשה חס
 מלה. כמו למס שטמלו שדך ויריס גולס דרך עליס איני גולס.

רשב"ם
 (ג) ושלשה. מן ירדוף;

שפתי חכמים

גמור: מ משום דפרשת אלס הדברים פרסי שני פירושים על
 לא תבנו ל' מורס ול' הכנסה לכך נקט שתי לשונות. כסס
 מסרי'. וסרס"ס סי' דע"ש חסר המור לא הענט מלמד עליו
 חוסס ממור ולא חירס סן חנטש עליו הוא נסיה טפס על לא
 סמנט טמך כו' כאלו חמר לא חנטש טמך כו' ולא חירס מוס
 סן חנטש עליו טכ"ל: י טלס יססס כפרשט דרכיס: כ וס"ח

עניני ערי מקלט

דסנה כרמב"ן ז"ל בס' לך נך כספ על מס שכתב סרמב"ם ז"ל
 כסלכות חסידס סלכך כחמיב סוכנג כמזיד מיחס ויכריגה אף
 סמ"כ זס כחמיב לסיות נכנג מוסס דוס ארט מוכרס להכנג
 ויכול להקייס כחסר. וכספ סרמב"ן ז"ל סעכ"ס כיון זוס
 נסחייב ססקב"ס לסיות נכנג לכיך לסיות כל סקודס להכנג
 זכס כמלס, כמו מי סכחמיב למלך כו"ד מוככס להכניס.
 וססוי"ס ס"כ מלכות ככפ סעכ"ס זס סרולק לא כסכוין לסס
 ס' רק כזדון גכו סכנג. וגס סרמב"ן ז"ל כמז סס לוס. וככס
 ססוין כיי"ס כ"ו ולס"ד נכלס ססוין עקוס כלל לקושיא זו די"ל
 דכלמז זס סכנג לא נסחייב כלל לסיות נכנג רק זוס סרולק
 סכנג ככחירחו סספסיס ססקב"ס נחן כחירס חספסית כלל אדס
 [לעשות עפססו אף זכר נודס מ"ס סוסכר מ"פ
 ויכמט כרלוינ ויילוס מידס טיען לכחיו להסליכו לכור ססיה
 זס נחסיס וטקריכס וליכס הללס טשס ליוספ, אכל ס' ססללס
 ססוילוס מידס ססס כעלי כחירס ויכול להכנג זכוס לא ויעיל זוס

ליקוטים על התורה

איו אצדק נוייל זיין פראכאונג פון מארץ אונ זיין שלכל איו
 זינען איו גאמליקייט קיבן זיי אין די אייביקייט צו הקב"ה
 אָבער זיי ארשע האבין גיט דער רוח מיט די גשמה. קיין ארם
 ווא זיי זאלן זיין גאר זיי זנועבן אויף דעם גוף ווייל די היארץ
 אונ דער שלכל האבין גאר געפראכט וועגן דעם גוף אז דער
 גוף שטארבט שטארבן זיין אויף, דריבער זאגט דער פוסק
 שלש ערים תבדיל לך, דו זאלסט געהן צו טיילט ווערן אויף
 דניי שפעס, אויף דניי תלקים, דער רוח מיט די גשמה זאלן
 קעגען אביין גיין אין היפעל:

אֲשֶׁר יִכֶּה וְהוּא עַר נֹעַם שְׁלֵאֲנִין וְיִין חֶבֶר גִּיט מִיט

מלמד עליו חובה ולא חירס מ ליענט עליו: (ג) תבין
 לך הדרך. מקלט מקלט היה כתוב על פרשת י דרכיס:
 ושלשה את גבול ארצך. שיהא מתחלת הגבול עד
 העיר הראשונה של עיר מקלט ב כעשור מהלך שיש ממנה
 עד השניה וכן משניה לשלישית וכן מן השלישית עד גבול
 דעת זקנים מבעלי התוספות

(ג) ושלשה חס גבול ארץ. אכן ישראל ארבע מוחס פרסס
 על ארבע מוחס פרסס ומסיק כפרק כסרל דעכות ושלשה
 שיש משולשות מלס פרסס מדריס להכנג וטלס מחכונן לשכס
 ומלס משכס לקדש ומלס מקדש לנפון. וסרין מ"ס מסלי
 גיסל דמקסיק ומ"ס מהלי גיסל דמקכ ס' סכרי אויחס סדריס
 כרוח דרעווי זכרוח לפוני סיו כחוקיס עערי מקלט מלס פרסס
 ולוחס סדריס זיין חכונן לשכס זיין סכס לקדש סיו קרוביס
 עערי מקלט. ועשני חמר ארזי מוסס דכפס נסיוו רלוחיס
 דכתיב סס ירלחו סכמס אמי חכר כסניס אמ"ר ססיוו ססחכרין
 לכנג נפשוס ככניס ספ ססחכרין לעול כחמוס ככס סכרסות.
 ועסוס דכסריי רלוחיס סיסס קרובס לסיירוס סביגס לנין חכונן
 וכינה לנין קדש כזיס סכמס סיסס סכרס ססיוו ססחכרין
 לסו לעקלס ויסרנו סוכני מיד סכרוביס. ולי קסיא ס"כ סככרן
 ישכרלל סכימי רלוחיס סדרלס קרוביס [דוכחלס אמלי כטכר היכרן
 סלח. זל"ל דנגלמד מיסל סכילס עסי מדקרי לס עקיס עדס:

פירוש לתורת אלהים

ביין לאנד וואס זאמט וועט איר געקען צו ירשען
 זיא: (ג) תבין דו זאלקסט פארברייטן דעם וועג פון
 דעם מקלט ושלשת אונ דו זאלקסט צו מעקטמן אין
 דרייא טייל ביין לאנד אשר יחיקך וואס זאמט וועט
 דיה מאכין ירשען (עיון רש"י) והיה אונ עם זאל ויין
 אהין צו אנטייליפין איטליקער רוצח: (ד) וזה דבר אונ
 דאס איו דער דין פון דעם רוצח אשר יניס וואס ער
 וועט אהין אנטייליפין אונ ער זאל בלייקען לעבין
 וויסענשאפט וואס אונ דער רוצח איו דעם מעקטשין

מצות השם

סמלמט סכין לך הדך ושלסס חס גבול ארץ וגי:
 ושפעס צום געפרינגונג, אז איינער וועט הרגנן אפעקש
 אונקערין זאל ער אנטייליפין אין איינע פון דיא דרייא שפעס
 וועט ער גירעפעס ווערין מען זאל איהם גיט פארין הרגנן:

מצות השם

(ג) [מקל] (טפס ריב) להכדיל שס טמי מקלט מערי סלויס.
 תבין לך הדרך ושלשת את גבול ארצך וגו' ודאס איו אמצות
 עשות ווען די יודין וועלן אביין קומען אין ארץ ישראל
 זאלן זיין אפשיידן דרייא שפעס זיין זאלן זיין עברי מקלט

ה ודי ייעול עם חכריה
 בהורשא למאן אעין
 ותתקרג ידיה בפרולא
 במקציה אעא וישתקף
 פרולא מן אעא וישכח
 ית חכריה וימות הוא
 יערוק לחדא מן קרויא
 הא דין ויתקיים:

ו ואשר יבא את רעהו ביער לחטב
 עצים ונדהה ירו בגרון קברת העץ
 ונשד הברזל מן העץ ומצא
 את רעהו ומת הוא ינום
 אל אחת הערים האלה וחי:

יום ו כדי לחלים כל חסדרה שנים מקרא ואחר תרגום חצנו תשלום כל חסדרה ותרגום והמפרט

י דקא ירדוף גאל דקא
 קתר קמולא ארי יחם
 לפיה וידבקניה ארי
 יסני ארמא ויקמליניה
 נפש וליה לית חובת דין
 דקמול ארי לא סני הוא
 ליה מאת מלי
 ומתקמוהי: י על פן

י פן ירדף גאל תדם אחרי הרצח
 כי יחם לבבו והשיגו כיי ירבה
 הדרך והכהו נפש ולו אין משפט
 מות כי לא שגא הוא לו מתמול
 שששום: י עד פן אנכי מצוה לאמר

ת"א ואשר יבא את רעהו ביער . מדרים סה קמול עם מכות ח ס : ספן . מכות ז : ונשל הכרזל . ש פד : ומלא סה . סס ס
 פרכין ל : סוף ינום . פכות כ : וולו סין משפט מופ . סס י : כי לא שגא הוא לו . סס :

רשב"ם (ח) ונשל חכרזל . הוא הגרון שקרוי ברזל . כדכתיב אם קחה הברזל שישליך הגרון
 שפתי חכמים

השני של ארץ ישראל : (ה) ונדרחה ירו . כשכח להפיל
 הגרון על העץ ותרגומו ויתמריג ידיה לי ונשמטה ירו
 להפיל מכת הגרון על העץ (שמול ב ו) כי שמשו הכקר
 תרגום וינתן ארי מרגוהי תוריא: ונשל הברזל מן העץ.
 (מכות ד) יש מרגוהי תוריא מרגוהי שמשו הברזל מקחו ויש
 מהם אומרים שישל הברזל לחתיכה מן העץ המתקת והיא

עניני ערי מקלט
 זכות , ויכולו לסרגו אף נגד רגון סכורא ימ' , אכל כשילא עידי
 אף שטיה כחון נחשים ומקריים סקב"ס יסכר סומסון שלל
 זיוקוסו בלשכ פסס נדיטאל בצור סררוים , ונדולס מזו מלינו
 ששמואל סניבס סיס ירל ללכס נמשח סח דוד כלזו ס' וסמר
 זשטע סאול וסרגני , סלמס ססכחירס ססטיס אף נגד רגון
 סכורס , רק סס סלדס זוכס סקב"ס טיפס ססכולוס סינלל
 מידו , וססו כרולס ססורג כעמיד , יכול סיוס שלל ס' סיס נזרס
 ססכ"ס על כססרס סיסכר רק ססכולס סרגו כעמיד כסמירסו
 סססטיס , כס"ס ססחוב ויס נפסס כלל משסט , אכל ססורג

פירוש לתורת אלהים
 בנין פינתם ממול שלשום גיט פון נעקמין אונ פון
 אייער נעקמין : (ח) ואשר יבא אונ דער נואם וועט
 קוקען מיט זיין סכר אין וואלד לחטוב צו האקין
 האקץ ונדחה אונ אז ער וועט וועלן אפ האקין
 האקץ וועט זיין האנד שאקלן מיט דער האק ונשל
 אונ עם וועט אראפ פאלן דאס איינען פון דער
 שטייל אדער דיא האק וועט ארויס נארפין איין
 שטייקל האלץ וצא אונ עם וועט מרעפין זיין סכר
 ישת אונ ער וועט שטארפין היא ער דער רוצח יגס
 זאל אנגלויבין צו איינע פון די שטעט וחי אונ ער

שָׁלַשׁ עָרִים תִּבְנֶה לְךָ : וְאִם־
 יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבוּלְךָ
 כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיִךְ וְנָתַן לְךָ
 אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבַּר לְתַת־
 לְאַבְתָּיִךְ : כִּי־תִשְׁמַר אֶת־כְּרִית
 הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר אָנֹכִי
 מְצַוֶּה הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ וְלִדְבָרְךָ בְּדַרְכֵינוּ כְּרִיתִימוֹם
 וַיִּסְפַּת לְךָ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַד
 הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה : וְלֹא יִשְׁפֹךְ בָּם
 נָקִין בְּקִרְבֵּי אֲרָצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲמָה וְהָיָה עֵדְךָ
 דָּמִים : פ"י וְכִי־יְהִיָה אִישׁ שָׂנֵא

אָנָּה מִפְּקֹד לְךָ לְמִימְרֵי
 תִּלְתַּת קִירוֹיִן מִפְּרִישׁ לְךָ :
 וְאִם יִפְתִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יִתֵּן
 תְּחֻמֶיךָ כְּמֵא דִּי קִיָּים
 לְאַבְתָּיִךָ וַיִּתֵּן לְךָ יִתֵּן
 כִּד אַרְעָא דִּי מְלִיל לְמִפְּנֵי
 לְאַבְתָּיִךָ : וְאִם תִּמְרֵי
 יִתֵּן כִּד מִפְּקֹדָתָא הִדָּא
 לְמַעְבְּרָה דִּי אָנָּה מִפְּקֹד
 לְךָ יוֹמָא דִּין קְמַרְחָם יִתֵּן
 וְיָאֱלֹהֶיךָ וְלִמְסַחָה בְּאַרְחֵן
 דְּתַקְנֵן קַדְמוּתֵי כָּל יוֹמָא
 וְתוֹסִיף לְךָ עוֹד תִּלְתַּת
 קִירוֹיִן עַל תִּלְתַּת אֲלֵינִי :
 וְלֹא יִשְׁתַּפֵּיךָ בָּם וְכֹאֵי
 כְּגוֹ אַרְעָךָ דִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ
 יִרְחִיב לְךָ אֲחֻסְנָא וְיִהְיֶה
 עֵדְךָ חוֹבֵת דִּין דְּקַטּוֹל :
 וְאִם יִהְיֶה גְבֵר כְּגֵי

לרעהו

וכי יהיה איש שנאה

רשב"ם

חתיבת בקעת מן העץ: (ח) ואם ירחיב. לתת לך כל

בעל המורים
 וסו מרד שסרנו לך יידיס או ושלשת שילך אל עמי מקלט:
 (ט) שלש ערים. לומר ששוקות סיו ועמי מלך שלא יבט עליהם
 רש"י

שפתי חבמים

אל אחת הערים סאלס ומי כסס מן ירוק גולל סוס וגו' וכי פס
 מוטי' זס שנס שמה פדיין ירוק גולל סוס אחיו עד ספיר של
 מקלט וסטינו כי יחס לבנו ל"ס שלל קלי ססווא ינוס וגו' דספיר
 סלל סלמפנס דכתיב סכין לך סדרך ושלשת דסיינו סיכסוב
 סקלט מקלט על סרשת דרכים וגם ל"ך ג' עמי מקלט ולמס
 ומסרס מן ירוק וגו' סכל עתס דסיכס עמי מקלט ל"כס וגם
 ססוב סכל סרשת דרכים מקלט סקל יוכל להנל סרול: סלל יוכל
 גולל סוס לסטינו: מ"ס סטי"ס סכטיח לסת עשר סומוס
 ולל נתן לישראל רק סכס סומוס וקני וקניו וקדמוני פדיין לל סתן

להכין לך דרך וערי מקלט רבים: (ח) ואם ירחיב.
 כאשר נשבע לתת לך ארץ מ קני וקניו וקדמוני: (ט) ויספת
 לך עוד שלש. הרי"ט ג' שבעבר הירדן וגו' שכלרן
 כנגדן וגו' לעת"ל: (יא) וכי יהיה איש שנאה לרעהו
 וע"י שנאתו הוא כח לידי וסרבו לו מכלן אמרו סכר חרס על
 מלוה קלה סוסו לעבור על מלוה המורה לפי סככר על לל
 חשלא סוסו לכל לידי ספיקות דמיס לכך נאמר וכי יהיס

פי' מי הוא השונא עיר הרמו

(יג) וכי יהיס ל"ש שנס לרעסו וגו'. כזכ סרכ לוס"ח ז"ל
 סרסס זו כופוס מס סלמרי חז"ל כמס' סכות (דף יב)
 שלש ספיוס ספיר סכו של חרוס לספוס לפסיר לכל, וסלד סכס
 סוס ספיר מקלט קולסוס ססירג כסונג וסוס מיר, וידוע כי
 סכו של חרוס סוס ס"מ, סוס סססן, סוס סיסס"ר, וסליו ספיר
 סכסוב כלן וסמר כי יהיס ל"ש שנס, כי ל"ן סונל לסלס כילר

סכס וסוס מקור ססנלס, לרססו כי סוס מלסס כפוס לכל
 כי לסוכסס מילסס וסוס סונל לו סכסס רססו כדכ"ל סססס
 ורעו"ס, וסרכ סלורכ לו לסכסילו, כי יס לך לרעס ספסירס
 ללסו"ס: ספוס סלרס ל"ק עוסס ללל כסנגס, יכוס עולל
 סיסס"ר סמר ילכנס לנסס, גס מקרסס לסלרס, כלומר לסת ססלס
 כוכן קודס כח ססנגדו כלרס [זס סילג עוב] גס ספסיר לו ספס

פירוש לתורת אלהים

לרעהו צו ל"ב האבין דיין נאם וללכת אונ צו גרין אין
 וייגע וועגין אלע טעג גספס ואלקטמו דיר קערין
 נאך דרייא שטעמט על חשלת תאלה אויף דיא דרייא
 שטעמט: (י) ולא יִשְׁפֹךְ אֹנֶן עִם זֶמֶל נִיט ווערין פאר
 נאסין בם נמי דיין קלום גסרוב ארצה אין דיין לאנר
 אֲשֶׁר נִוָּאם נאם דיין נאם נאם לך נחלה גיט דיר
 אירושא תתיא אונ עם וועמ אויף דיר ויין שולר

דיר אפ שיידין דרייא שטעמט: (ח) ואם ירחיב אונ אז
 נאם וועמ דיר דער גרייטין דיין לאנר פאשר אווי
 ווי ער האמט גישווארין צו דייןע עלטערין ונתן אונ
 ער וועמ דיר געבין גאר דאס לאנר אֲשֶׁר נִוָּאם ער
 האמט גירעמט צו געבין דייןע עלטערין: (ט) כי תשמור
 את כל מצוה תואת ווייל דו וועמט היטין אירע מצות
 לעשותה צוא קאהן יא וואם איד גיקאמט דיר היינט

לְרַעְהוּ וְאָרַב לּוֹ וְקָם עָלָיו וְהִכְהוּ
 נַפְשׁ וּמָת וְנָם אֶרְי־אֶחָת הַעֲרִים
 הָאֵר : י וְשָׁלְחוּ זְקֵנֵי עִירוֹ וַיִּקְחוּ
 אֹתוֹ מִשָּׁם וַנְתֵנוּ אֹתוֹ בְּיַד גָּאֵל
 הַדָּם וּמָת : י לא־תִחֹם עֵינֶךָ עָלָיו
 וּבַעֲרֶתָ דַם־הַנֶּבֶק מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב
 לָךְ : ס שְׂשִׁי־יָד לֹא תִסֹּג וְגִבּוֹר רַעְךָ
 אֲשֶׁר נִבְכְּוּ הָאֲשֵׁנִים בְּנַחֲתְךָ אֲשֶׁר
 תִּנְחַד בְּאַרְצָךָ אֲשֶׁר יְהוּה אֱלֹהֶיךָ
 נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ : ס לא־יִקּוּם עַד

לחבריה ויבמנ ליה ויקום
 עלוהי ויקטלניה נפש
 וימות ויערוק לחדא מן
 קיר נא האלן :
 י וישלחו סבי קרתא
 וידברון יתיה מת מן
 ויקטרון יתיה ביד גאל
 דמא וימות : י לא
 תחום עינך עלוהי ותפלי
 אשדי דם זכאי מישראל
 ויטב לך : י לא תשיגי
 תחומא דחברך די
 תחימו קד מאי
 באחסנתך די תחסן
 בארעא די י אלך
 יתיב קך למירתה :
 ס לא יקום סהיד חד

ת"א וארכ לו . כסיכוס סו ב"ק מס סו פנסדרין טט : ושלחו . זכוס י : לא ספי . טכס סס נדס נ : רשב"ם

העשרת עממים שניתנו לאברהם בין הבחרים : (יד) לא תסיג . כמו נסוגו אחר . ממשיך את המצר אחר להרחיב את שדהו סכמות שנבלו אותו ראשונים : וספין לוס (טו) לא יקום עד אמד זכוס . שאינו יכול לספיד עד שפתי חכמים

בעל הטורים
 נאל סוס . כחיל : (יג) מטרול וטוב לך לא ספי . דכסון זכוי נכול מרס ספיס דכסיכ סוי מניסי זיס כסיס : (יד) לא ספינ נכול . אססיס לנ"ד סלא יחליפו אסס זערי מקלט כסיכ אכסיס : סמ"ל ספינ נכול רכך לריח . סלא סמטר סויל ומוטר לכריג ס"ל ספינ נכול סלא יסל זעונו מטר מנוסו : לרססי . רש"י

אל סמטריס לסיס ירוסס לקייס ככוסס סלסוס : נל סל"כ מס לא סמיס דקלסר וכי סעסיס סל דעמך סמיס סוס אדס סל סרולס כעזיר וסמר סכרלס : ס וס"ס דמסס עכסן מלסס סל עד סכמוס ס"ס סוס דמס סכל כריב עד וככד אמד סלנו סף כ"מ סכסוב עד אמד סוס . ו"ל דל"כ לא סל"ל סלן אמד דסס עד ל"י סיד סוס וסויל וסכס דממס עד אמד סלן נוער דוקס

איש שונא לרעהו וגו' שהיה לו לכתוב וכי יקום איש וארכ לרעהו והכהו נפש : (יג) לא תחום עינך עליו . (ספרי) שלא תחמר הראשון כבר נהרג נ למה אלו הורגים את זה ונמלחו שני ישראלים הרוגים : (יד) לא תסיג גבול . לשון (ישעי' מב) נסוגו אחר שמחיר סימן חלוקת הקרקע לאחר לחוד שדה חבירו למען הרחיב את שלו והלא כבר נאמר לא תגזול מה ח"ל לא תסיג למד על העוקר חסום חבירו שטובר בכ' לאוין יכול אף בחולה לארץ ח"ל כנחלתך אשר תנחל וגו' בלרץ ישראל טובר כשני לאוין בחולה לארץ אינו טובר אלא מכוס לא תגזול : (טו) עד אחד . (סוטה כ) זה כנה אכ על כל עד כחורה שנים ס אח"כ פרע לך פירוש לתורת אלהים

בלוש : (יא) וכי יהיה אונ או אקענקש נועט ויין אשונא צוא ויין חקר וארב לו אונ ער נועט לויגריין אויף אים וקם עליו ער נועט אויף איהם אויף שמיין וזכהו נפש אונ ער נועט אים שלאגין יפת אונ ער נועט שטארבין ונס אל אחת הערים האל אונ ער נועט אנקלויפין צו איינע פון די ששעס : (יב) ושלחי זאלין שיקין דיא על צמיע פון ויין שקאמ וקקחי אוהו משם אונ זאלין אים געקען פון דארטין ונחני אוהו אונ ויי זאלין אים געבין אין די האגד פון דעם גואל הדם ויפת אונ ער זאל נוערין גימייט : (יג) לא תחום עינך סצח השם (יג) [מקבל] (לסו סט) שלא נחמול על דולח או קוסע יד סכרו וכדומס . סלמל לא סמיס טיך וגו' : (יד) [סרכב] (לסו סי) שלא לססינ נכול . סלמל לא ספינ נכול רכך וגו' : לא תחום עינך וגו' וקאס איז אקצח לא תששחו או איינער האם גערקת אקענקש וייל ער האם אים גיוואלט הרגן זאל סען גיט דקמנט האבין אויף דעם רוצח נאר סען זאל איהם הרגן :

עלוי דיין אויב זאל גיט דקמנות האבין אויף איהם יכערה בם אונ דו זאלקט אוים זאפען דעם נואם פאר גיקט אוקשולדיג בלוט וטוב לך נועט דיר נוס ויין : (יד) לא תסיג דו סארקט גיט אונעק ריקען דעם גרענעץ פון דיין חקר אין ויין פעלר זכיון דיין פעלר זאל גרייטער נוערין אשר נבלי נואם דיא ערשטע קענקשין האבין גימאכט אנקענץ גנחלתה אין דיין ורושה נואם דוא נעקט ירשגן בארז אין דעם לאגד נואם נועט דיר געבין צו ירשגן וי : (טו) לא יקום עד אחר עם זאל גיט אויף שמיין איין סלמל לא ספינ נכול רכך וגו' : לא תסיג גבול רעה וגו' וקאס איז אקצח לא תששחו נוען צוויי קענקשין ורואבן סיס שפעון האבין פעלר איינער עבין דעם אנדערין אונ צווישען ביידע פעלר איז דא אפאר קאן . פאר גיט איינער אונעקדקען דעם אארקאן אין דעם אנדערעם פעלר צו פארקעסערין ויין פעלר :

בגברא לבל עונו ולכל
 חובין בכל חט די יחטי
 על מימר תרין סהדין
 או על מימר תלתא
 סהדין יתקיים פתגמא :
 או ארי יקום סהיד שקר
 בגברא לאסחרא בית
 סמיא : יו ויקומון תרין

אחד באיש לבל עון וכלל חטאת
 בכל חטא אשר יחטא עדי פי שני
 עדים או עדי פי שלשה עדים יקום
 דבר : או כייקום עד חמס באיש
 לענות בו סרה : ועמדו שני

ת"א על פי . ספחים קני ר"ם כל יבמות קא סופס ג נל גיטין ח קידושין סו כהכל קט סנהדרין ס : יקום דכל . כ"ק
 כהכל סו : לענות סו . מכות ס : ועמדו שני . כהכל קני סנהדרין י"ט שביעות ל :

בעל הטורים

כל גבול תמוך וסינו ממון : לכל עון . סינו נפשות : לכל חטאת . סינו קרבן . לעולה כחבי על פי שנים עדים דהכל
 שפתי חכמים

כאן אחד הוא כל במקום שכחב עד סחס שנים סוס . וא"ת
 למס לא סו : ס למיל גבי לא יומע על פי עד אחד . ככר סירלו
 סחוס' כפרק קמא דסופס דלמד דסחס לעדות מיתוסם לאסוקו
 ס : כוסה מחלון : ס ועד שני כוסה מחלון אחד . וע"ל דלס יבולין
 למילק סוסל דכ"מ סנלמס עד סחס סוס אחד דל"כ מס דכתיב
 למרזס כי יקום עד וגו' וסכס עד שקר וגו' מיירי כמי כלמס
 וזה לינו דהל כתיב לח"כ וטעיתוס לו כלמסר זמס וסל למיל כפי
 לא יקום עד אחד וגו' אס"כ ל"כ ככ"מ סנלמס עד סוס שנים סו .
 וכוס יתוכר נט' למס לא סו' כס"י : ס למיל גבי לא יומע על פי
 עד אחד ד"ל דלעיל ס"ל סוסל סל
 כדפתיסית וד"ק סוסב : ע סו' כאלו אמר לא יקום עד אחד
 בליס לתיבוי סוס מון זמסו סחלס וס' מון עונס כמיו כי לא
 דכתיב ספמרי וגו' וסחס כולל פונס של גוף וממון ולכל ספחל
 דכתיב בקרל י רוסו קרבנות וסל דלס פס"י זס מסני סוסל
 סהעד לינו קס על ספוסל חלל על בעל ספוסל פס"ס פדוות נפנס מי
 ומוטיל ס"ל כמסמס בין עונס גוף ובין עונס ממון ומסקן סי כתיב
 סחס חף שביעות סיס כמסמס לכך נלמס לכל עון ולכל
 ספחל סוס דלינו קס לכל קס סוס לשבועס : ק יא"ת ולמס לא פס"י
 חרזח דקרל סוס נקט פ"ס אבל סל קסל נקט סרו ימני פ"ס ולמס לא
 כתיב על פי שנים סל סו' עדים דפי' פ"ס שנים מדיס פ"ס שנים
 סמטיר' ככ"ד שס"ד מקבלים סעדות מפסיס : ש ספ"כ כשני עדים סכחסיס זס
 חל זס דלס מדיס זס לוס דסו כעמסל חלל ללו אמריס כן סי
 פי' מי הוא השונא ע"ד הרמב"ם

כאן אחד : לכל עון ולכל חטאת . להיות חבירו עונש
 על עדותו פ לא עונש גוף ולא עונש ממון חכל קס חלל
 צ לשבוע' (ספרי) חמר לחבירו תן לי מנה שלוחית חמר
 לו חין לך כידי כלוס ועד אחד מעידו שיש לו חייב להשבע
 לו : על פי שני עדים . (גיטין ע"א) ולא שיכתבו עדותם
 ק כגרת וישלחו לכ"ד ולא שיעמוד חורגמן ר בין הפדי'
 ובין הדייטס : (טו) לענות בו סרה . דכר שלימו סוסר
 העד הוק מכל העדות ש הוחת כילד סלמרו להס והלל
 עמנו הייתס כלותו היוס כמקום פלוני (ספרי) :
 (יו) ועמדו שני האנשים , (שבעות ל) כעדים הכתוב

ז"ל משיס אלכנס נסס וסוס סוסס , וסוס לומרו כיד גולל כדס
 וסס פי' ככניסס יד ס' כו כוס סוס מס מעלמי , ולמי סלמרו
 ז"ל כי סוסס ס"ס סוסס גס כן פי' ישלל סידס חסיס כו
 לסמיקו עס ס' כ"ס לולל לא סחוס עליו , וסס סהליקיס
 סכויסו כלמלעותו , למס"כ יש לסס לסיס חל דס סקרי ,
 כמס דמיס כריס ספך כדורכו ולו וסוב לך . חסיס כמלסס
 כמיס סטוב לך , כי סכסל כוס סמומס ססיס נלמס כמיסס
 סטוב כמקומס ססס כני ישלל :

עדות באיש איף אקענמש לכל דער חבר זאל דורך
 זיין עדות גישקראפט ווערין מיט געלד אדער אין
 עונש הגוף אדער אשבועה קאן ער אים יוא מחיב
 זיין בכל אין אלע זינד וואס ער וועט זינדענען על פי
 שני עדים דורך דעם מויל פון צווייא עדות אדער
 דרייא עדות בלובר די עדות טוען זאגן פאר בית
 דין מיט זייער מויל גיט זייא זאלין שרייבען דאס
 עדות אויף אבריה אונ שיקיין צום בית דין מיט דבר

מצות השם
 (סו) [תקננ] [לכו ט"א] טלס נמיס סוס אדס עונס גוף או ממון פ"ס עד חלל ספי' סוס חכס וככיל וככ . סנלמס לא יקום
 עד אסר בליס לכל עון ולכל ספחל :
 לא יקום עד אחד באיש וגו' נדאס איז אמצות לא תעשהו
 אייב איין עדות זאגט אויף אקענמש ער איז שולדיג זיין
 סקרי נעלמ , אדער ער זאגט אויף אקענמש ער האט גיטאהן

הַאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לְפָנָי
 יְהוָה לְפָנָי הַבְּהֵנִים וְהַשְּׁפָטִים
 אֲשֶׁר יְהוּ בַיָּמִים הָהֵם: ִי וְדַרְשׁוּ
 הַשְּׁפָטִים הַיָּטֵב וְהִנֵּה עַד־שֹׁקֶר
 הָעַד שֹׁקֶר עָנָה בְּאָחִיו: ִי וַעֲשִׂיתֶם
 לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו

גברין די להון דינא
 קדם יי קדם פהניא
 ודינא די יהון ביומא
 האינן: יי ויתבעון
 דינא יאות והא קהיד
 שקר סהדא שקרא
 אסהיד באחוהיי:
 יש ותעבדון ליה כמא די
 חשיב למעבד לאחוהיי

ת"א ודעו. סנהדרין פ: וסנה
 עד. ב"ק ספ מצות ס:
 ופשיטם לה כתובות לב לג ב"ק ס כד עד פה סנהדרין יא נא 5 מצות ב ד ה חולין יא:

בצל הטורים

איירי כמעין וטין מאיימין פליטה כ"כ כמו כנפשות: (יח) הריב
 פ. אשר לסם סריב, לפני סתגלע הריב כוש. זש"ס משכא

מדבר ת ולמד שאין עדות כנשים ולמד שזריכין להעיד
 עדותן מעומד: אשר להם הריב. אלו בעלי א הדין:
 לפני ה'. יהיה דומה להם כאלו עומדים לפני המקום
 שנאמר (תהלים פב) בקרב אלהים יספוט: אשר יהיו
 בימים ההם. (ר"ה כה) יפתח בדורו כשמואל בדורו
 לריך אחה לנהוג בו כבוד: (יח) והנה עד שקר. כל
 מקום שנאמר עד כשנים ב הכתוב מדבר: ודרשו
 השופטים היטב. ע"פ המזימת אותם ג שדוקים
 ומוקרים את הבאים להזימם כדרישה ובחוקרה:
 (יט) כאשר זמם. ולא כאשר עשה מלאן אחיו הרגור אין
 נהרגין (מצות ה): לעשות לאחיו. מה ת"ל לאחיו
 לזד על זוממי בת כהן נשואה שאינן כשרה אלא כמיתת
 הבעל שהוא כהן שנאמר (ויקרא כא) באש תשרף היא
 ולא יועלה לכך גאמר כאן לאחיו כאשר זמם לעשות לאחיו
 ולא כאשר זמם לפשות לאחיות אבל בכל שאר מיתות השוה
 הכתוב אשה לאיש וזוממי אשה נהרגין כזוממי איש כגון
 שהעידה שהרנה את הנפש שהללה את השבת נהרגין
 פי' על דין הזמה

ויש ככר נכרנ לא יכרנו סדדים כלפי ייש. וכלאס לפי מה
 שכתבנו לעיל שהכחיס חספי בלדס לפשות מה שלבו חפן אף
 שסא נגד לזון הקב"ס, כי הקב"ה כרס לאת האדם שיסיס
 חספי על עלמו כל ימי חייו כאלו לא סיה אדון בעולם, אבל זס
 רק שהוא נעלמו יעשה כחפסית לנו. אבל שיוכל האדם בכחירתו
 להעשות חכרו שפסח כסונג כפי חכירתו. דייכו לו אס לרובין
 כולס לחרוב אס שמעין יוכל לחרוב אף שלס נגזר פל שמעון אן
 הצמים שיהרג, אבל אס לרובין כולס לפשות אס לוי בדכרו

פירוש לתורת אלהים
 צנווי מענקשין (עין רש"י) אשר להם הריב ונאם צו זיי
 איז ריא קריג לפני יי פאר נאמ לפני הכהנים פאר ריא
 פהנים אונ פאר ריא דינינים ונאם ויאי וועלין ויין
 אין ריא קעג: (יח) ודרשו אונ ריא דינינים ואלין גוטה
 גאה פארשטין ריא עדות ונאם ויאי ווילין ויאי אפ
 לייקענען והנה עד שקר לייגין האם עד עדות גינאמט
 אויף ויין ברנדער: (יט) ופשיטם ואלתם איר צוא אים

מצות השם
 (יט) [מקד] (משה ריג) לטעות למדים אשר סעידו שקר כמו
 זצא לטעות למסיו:
 נעשייתם לו כאשר זמם וגו' ודאם איז אמצות עשהו מען ואל
 קאהן צו פאלשע עדות דאס זעלביקע ונאם ויי קאבין

שפטים יום ו תורה

וּבַעֲדַת הַרְעָה מִקֶּרְבְּךָ: וְהַנְּשֹׂאִים יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ וְלֹא יִסְפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כַּדָּבָר הַרְעָה הַזֶּה בְּקֶרְבְּךָ: כ"א וְלֹא תַחֹם עֵינֶיךָ נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ עַיִן בְּעַיִן עַיִן בְּעַיִן יָד בְּיָד רֶגֶל בְּרֶגֶל: ס כ"א כִּי־תֵצֵא לְמִלְחָמָה עֲלֵי־אֹיְבֶיךָ

ותפלי עבד דביש
מבינה: כ ודישתארון
ישמעון וידחלון ולא
יוספון למעבד עוד
כפתנמא בישא תדין
בינה: כ"א ולא תחום
עינה נפשא חלה נפשא
עינה חלה עינה שגא
חלה שגא ידא חלה ידא
רגלא חלה רגלא: כ"א ארי
תפוק לאנחא קרבא על

ת"א ובעדת. כ"ק סח סנדרין טח: וסנאריס. סנדרין סח מכות ד: נפש נפש. סח
ס יד: יד ביד. כסבות לד: רגל כרגל. כ"ק סד:

בעל המורים

כניסס לכל לפני סחנלט סריכ נפוש: (כ"א) יד ביד רגל כרגל. וסנין לים (ס) כי חלה נפשא. לומר מהיסיי לנד סין
שפתי חכמים

שכסנ מייכ מיעס ממקוס אמרי ולכך נסכנ. דלנ"כ למס רלס
סקכ"ס טיזיס זס שוס נסכנ מיעס כ"ד כמס: ולמס לז סקכס
כסס שיכלו טדי מועין קודס נסכנ זס אלז ודאי מייכ מיעס
כ"ד ממקוס למכ סיס ולכן נחנגל סדכ נסכנ קודס נפלו
טדיס זומיין ואין נכנין. וסוד יס טטטיס אמריס מ' כמסכס"י:
ה סכל אי לז חלון לסכנז אלז חומס כלכד כנין נסכנז אמ
סכסס לז סחלכז אמ סכסכז נכנין כמיעס: ו דק"ל למס טיט
כלן וכחז והכספריס ולז כמיכ ולז יסרלל וגו' כמו כפ' רלס גבי
ססוליס סנזוליס והנכני' ועלוי כריסית ושאר ססוליס ערות כסניי'
לירל מזכ כנין דכלל'ס הוס ססול מ"ס כמיכ והכספריס וגו'
סד סכנל כמו כחלמז סכססס מחוכן ג"כ כוס: א פי' כמו שסמרו כסכז סחכיל מכדי כמיכ וסטיסס לז כלסכר זמס ולי ס"ד

פ"י על דין הומה
לוליס שסמטון יכנז, פ"כ הלכו לכ"ד לסמטוס כדכריסס ככ"ד
יחלסס נסכנ לז אמ שסמטון וזס קרס ככ"ד סכנז אמ שסמטון,
כימין: הוס סמטון השמיס נגזר על שסמטון שיכנז, שלס לז סיס
נגזר מן שסמטון מל שסמטון שיכנז, סיס סקכ"ס מוזיין אמ
סטיס סממטוניס: לסוסי אמ כמסמטוניס קודס נסכנז שסמטון.

פירוש לתורה אליהם

מאיהן אזוי וויא ער האמ גיטראקט צו טאהן צו זיין
ברודער ובערף הרע מקרבה אונ דו זאלקט אויסראקען
דאס ביזו פון דיר: (כ) ותנשארים אונ דיא אייבערדיגע
ישראל זאלין הערין אז קען נועם ברנגן די פאלקשע
עדות וועלען זיין זיך פארקומין ולא זייטו אונ זיין
נועלין גיט מעררין צו טאהן נאך אזוי וויא די זאך
צווישען דיר: (כא) ולא תחום עינה אונ ביין אויג זאל
גיט כחבנות האבין נפש בנפש אז דיא עדות האבין
קמייב גיווען זענעם מיתה קומט זיי מיתה צו גען
אונ אז זיין האבין גיזאנט אייגער האמ דעם אנד
דערין אויס גישלאנין אז אויג מוזיין זיי אים צאהלין
פאר אזויג זען דעם אצאהן פאר אצאהן די דיר אהאנד
פאר אהאנד רגל רגל אפוס פאר אפוס: (א) כי תצא
למלחמה אז דו וועקט ארויס גיין צוא דער מלחמה

מין האמ גיט געוואקס וועלכע משה איז מייס דעם צדיק, דער פלמיר האמ געווייזן אויף די משה ליגט דער צדיק, אונ
אלע מענטשן האבין גיזאנט פארקערט אויף דיא משה ליגט דער רשע, אונ מין האמ פארי גענוקען די משה מייס דעם
רשע וואס מין האמ געמיינט דאס איז דער צדיק אונ מין האב פארקערט מייס גרויס פבור, אונ דיא קרובים פון דעם רשע
האבין גענוקען די משה מייס דעם צדיק אונ האבין אים מייס שאנדע פארקערט, דער פלמיר האמ געהאט גרויס צער פאר
וואס מין האמ זיין רבי אזוי שערליך פארקערט אונ דעם רשע האמ מין פארקערט מייס אזוי אנרויס פבור, בייא נאכט איז

ליקוטים על התורה
אמר האם אברכהן נאר גיט גיערין דארף מען דיא ערשטע
צוויי עדות ברנגן. אונ אויב מען האמ די עדות גיט גיטאכט
פאר. ליקוער, דרקת מען דעם מענטש וואס האמ געווייזן,
ווייל דא דער מענטש איז גוט אז ער זעקס אפ זיין שפראך
אויף די וועלט, ווי עס האמ אבאחל גיטראמין אנרויסער רשע
אונ אנרויסער צדיק זענען גישפארבין אין איין מאג, אלע
געקעמט מענטשין פון שפאמ האבין גיטראמין דיא משה מייס
דעם צדיק צו דיקבורה, אונ די קרובים פון דעם רשע האבין
גיטראמין דעם רשע צום פארקערט, דיא ביידע מסות זענען
געזאגען איינע נאך די אנדערע, דערנוייל זענען אונגעקומען
אפחה גיט האבין די יודין מוכא געהאט האמ מען גישפעלט
ביידע מסות איינע געבין די אנדערע אונ דיא יודין זענען
אנשלאפן, איין פלמיר פון דעם צדיק האמ איינגעשפעלט זיין
לעבן אונ איז געבליבען זענען געבין די משה פון זיין רבי ער
זאל זי היפן. אויף פארקערט זענען געקומען די גרעסע מענטשן
פון שפאמ געמען די משה מייס דעם צדיק צו די קבורה, אונ
דיא קרובים פון דעם רשע זענען אויך געקומען צו קבר זיין
דעם רשע, דערנוייל זענען די מסות פארקאהיטם גיזארוין,
מען האמ גיט געוואקס וועלכע משה איז מייס דעם צדיק,
אלע מענטשן האבין גיזאנט פארקערט אויף דיא משה ליגט דער רשע, אונ מין האמ פארי גענוקען די משה מייס דעם
רשע וואס מין האמ געמיינט דאס איז דער צדיק אונ מין האב פארקערט מייס גרויס פבור, אונ דיא קרובים פון דעם רשע
האבין גענוקען די משה מייס דעם צדיק אונ האבין אים מייס שאנדע פארקערט, דער פלמיר האמ געהאט גרויס צער פאר
וואס מין האמ זיין רבי אזוי שערליך פארקערט אונ דעם רשע האמ מין פארקערט מייס אזוי אנרויס פבור, בייא נאכט איז

בגלי דבך ותחוי סוקון
 ורתובין עם סני מנה לא
 תד חל מנהון ארי יי
 אלהי סוקריה פסעדה
 דא סקנה סארגא
 דמצרים : כ וי הי
 פסקרבון לא גחא
 קרבא ויתקרב פנהא
 ויסלי עם עקא : ג ויימר

ה"א וסיס קקרבנס . סוטס מכ כ : ודכר אל . סס כ : וסמר . סס :
 שפתי חכמים

יד יד ממט יד יד ליל פכטי . דא סמיר כליס פלונג סקספ
 יד סמירי סמלס ממין סניסן מיד ליד דלי כמספוס סל ככר כמכ
 וסטיסס לו כלשכר זמס : ח דק"ל דסיס לו לסממין לכסן
 ספספטיס דפכספ כי סלס ובי יסיס כליס חספ ספספ סוס כו
 נסכר דיני פיסוס סלמכרו סס פיסכין נומר לך כו : ס דלטי' א'
 קסס וסל סין כמין ונו' דלמכר סכל מיירי כממין ולס כמחוכר
 לכר ל"ס ד"ס כו' ולטי ד"ס למוז קסס סיס לו לסממין למחלס
 ססדכר דכתיב וספסו סל ססס ספספס דרז כו' ל"ס ספספ סל'
 דלטיכ ל"ל למככר פל אויכר ודל' סל סל למחמס לל יללו
 סל פוססיס : ב וס' וסל זכ כדסיס כתיב כממין וסכיס סל פל
 זכורס לטי סוכר וס' וס' לנס כתיב סמכיו רק סניסס וסכפ ונו'
 זכסן ספספ סלס ירחמו כלל פליסס . י"מ דלקמן סיידי סלס
 כמספ סלממס פליס סל פליס סלס כמלמס סליך קמיידי סוס
 דכתיב וספס ס' סלטיך יודך לכך כתיב נטי רק ספסיס סוס
 זכסן סיידי כמספ סלממס פליס סל פליס סלס חרמס עליסס
 כלל : ל וסל דלס סביד' רש' ספסוק כל סוס ספספ סנידיס לו .
 י"ל מ"ס לל סביד סקלס דלמיל מוסס דכתיב כל סוס וכל כמי סול
 סול דלל יכול לסכרי כן . (כ"י) ל"ל סהי' ס"ס יכספרי
 סלס כמטי כמטי סכ"ס כסוס סלח וסחריו כתיב מס רכ , ומסרן
 כמטי כו' וס' ל ענין דמ' סמון לסכר סול דלמל קקרבנס למלמס
 ל"ס סמון כו' וס' ל ענין דמ' סמון לסכר סכסן סמון סלסס (דף מ)
 כן סממס סככר סמל' וסיס לקרבנס ונו' סלס סמון לסכר סכסן
 ס מרכיב סלרי' ודכרי סממריס פקיס כסן לסומיסי מס סממריס
 לו מ' סמממס פליו דסיינו כ"ג דכ"ג סממס ממט : ע מרכיב סכל
 ודכר אל ססס ולכסן כס' יסכרו כתיב מסיס ידכר וסלסטיס

מלחמה לכסן לומר לך זה שאין מחוסר חבר יואל למלחמה
 ד"ל לומר לך מ' חס עשית משפט זקק אחת מוכתם שאלס
 תאל למלחמה אחת נולח וכן דוד הוא חומר (תהלים קיט)
 עשיתו משפט וזקק כל תניחתי לפושקי : על אויבך י יהיו
 בעיניך כחויבים אל חרמס עליסס כ כי לא ירחמו עליך :
 סוס ורכב . כעניי כולס כסוס א' וכן הוא חומר (סופטי)
 ו) והכית את מדיו כליס א' וכן הוא חומר (סמות סו) כי
 כל ל סוס פריעה : עם רב סמך . בעיניך הוא רב כ סלכל
 כעניי אינו רב : (ג) כקרבכם אל המלחמה . סמון
 ללחמכס מן הספר מנכול חרמכס : ונגש חכרן . (סופטי)
 (מ) המשוה לכך הוא סנקרס ח משוח מלחמה : ודכר
 אל העם . (סס) כלשון ע הקודש : (ג) שמוע ישראל .

פ' על דין הוטה

סכסונו לוס . וסל כלמס לל סכסן כממין . כדלס כמיל כי כממין
 לל כמחייב סניסו לנקיס , וסמריס ללו להריג י"ס לוק . ס"כ
 חמכ סכסוכ וסטיסס לו כלשכר זמס לפסיס ללטי' :

עניני הערכת מלחמה

קקרבנס אל סמלמטי ונו' . וכמכ כללטיך ז"ל כל כוית סוכמט
 סקדומס כוס סלס כוס כי כל סוקף נלחון סמלממס סלי כלסכדוס

(ס) כי סלס למלממס פל אויכר ונו' . סנס סכסוכ סממיל לוכר
 כ"י יסיד , כי סלס למלממס , וכספוק כ' עוכר כל רכיס ,

ליקוטים על התורה
 נעקסקען דער צדיק אין חילוס צו ויין מלמיר אונ האם גינאנס
 צו איהם דו נאלקט דייך גיט פצטר ויין סון מיינעפשויענין קום
 איך נועל דיר ווייזן מין ארם אין גן עדן מיט גרויס כבוד ,
 אונ איך נועל דיר ווייזן דעם רשע אין גיתנס מיט גרויסקע
 יסורים , גאר איך האב אקאהל גיהעמס וויא קען האם פאר'
 שפעסס אמלמיר נקמס אונ איך האב געשווינען , דריבער האם
 קען סייך פארשעקט אויף דיא נועלס , אונ דער רשע האם
 אקאהל אונגעבנייט אסטודיה פאר דעם שר פון שפאס אונ דער
 שר אין גיט נעקסקען האם ער צוטיילט די סעודה צו ארעכע
 לייט , דריבער האם מען אים בצאהלס ויין שקר מיט דעם
 כבוד אויף דיא נועלס :

פירוש לתורת אלהים
 על איך אויף ריינע פיינד וראית סיס וקב אונ
 דו נועקט זעהן פערד אונ רייטנענין עם רב סקה
 סעקרה סאלק פון דיר לא תירא פנס נאלקסו דיה גיט
 סארקמין פאר וייא כי נוארום נאם איז כיס דיר
 ספעלק סאנן סצריס נואס ער האם דיה אויף גיבראקמ
 פון לאנד סצריס : (ב) ותיח אונ עם נועט ויין אז
 איהר נועט נגעהנין צוא דער סלחקה וויא איהר
 נועט ויין נאהינט ארויס צו גיין פון אייער גרעניץ
 נגש הכון נאל נגעהנין דער פהן נואם איז גינאלקט
 גינווארין דער צו ודבר אל חמס אונ ער נאל ריינדען
 צום סאלק אויף לשון סקודש : (ג) ופטר אליהם אונ
 דרום שמיים שמוע ישראל פרוקר דער פהן האם

עך נאל צו וייא נאנן שמוע ישראל . רש"י שרייבט
 צו וייא אזוי גינאנס אין דעם זכות אז איהר נאנמ

מצות השם
 ותיח כקרבכם אל סמלממס ונו' נדאס איז אקדוט עשהו מען
 נאל נאלקין אכסן ער נאל גיין מיט די ידיו אין סלקתה :

סממריס סל סממריס כ"ג דכ"ג סממס ממט : ע מרכיב סכל
 ודכר אל ססס ולכסן כס' יסכרו כתיב מסיס ידכר וסלסטיס

(כ) סממריס (סמס ריד) לממס כסן משוח מלחמס כדי להוכיח
 סל ססס כמספ סמלממס כ"י סלממריס סוכר . סלמכר וסיס
 כקרבנס סל סמלממס ונגש סכסן ונו' :

להון שמע ישראל אתון
 מתקרבין יומא דין
 לאנחא קרבא על בעלי
 דקביבון לא יונע לבבון
 לא תדחילון ולא
 תתבהתון ולא תתברון
 מן קדמיהון : די ארי
 יי אלהבון דמדבר
 קדמיבון לאנחא לבון
 קרב עם בעלי דקביבון
 למפרק יתבון : ה וימללון
 סרביא קדם עמא למיקר
 מן גברא די בנא ביתא
 תרתא ולא סקביה יתה

ישראל אתם קרבים היום למלחמה
 ער איביכם אלייך לבבכם אל
 תיראו ואל תחפזו ואל תערצו
 מפניהם : כי יהיה אלהיכם ההלך
 עמכם להקדם לכם עם איביכם
 להושיע אתכם : ודברו השטרים
 אליהעם לאמר מידה איש אשר
 בנה בית חדש ולא תנכו ירך וישב

ת"א אל ירך לבבכם . עס : כי ס' . עס : ודכרו . עס ענ : לאמר יי . עס ענ מד : ולא
 חנכו . עס ענ :

שפתי חכמים

ימנו בקול עם להלן בנה"ק דסינו עשרה סדכוס חף ודכר אל
 סטס בלה"ק . פוטס פק עטוח עלתסה . א"י כתיב גני יוסף
 כי סי סאדכל חליכס מס לסלן בלס"ק חף כון בלס"ק : פ דל"כ
 שטע ישראל ליג סל כתיב ונגש סכסן ודכר אל סטס וגו' :
 ז דל"כ סל ככב כטיב כי חלל למלחמס על אויבי : ק פי'
 מדטיקוס סריסיהס זס לזה כדי שינהשו סריסיהס זס לזה וישמיעו
 קול : ד פי' נעקס סריסיהס קידין לסלמ : ש דל"ן סייך על סק"ס
 בחמוריס לכל כושל ויביאוס ירימו עיר התמרים אלל
 לסייך התחוקו למלחמה : אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו . (סוטס מכ) חרבע אזרחות
 כנגד חרבעה דכריס שמלכי הלומות עושים מגיסיס בחריסיהס ק כדי להקיש זס לזה כדי להשמיע קול שיחפזו
 אל סכנגדס ויטוס ורומסיס בסוסיס ומלהילין אחס להשמיע קול שעתת פרוסות סוסיס' ולוחין בקולס ותוקעין
 בשופרות ומיני משמיע קול : א' ירך לבבכם . מלהלו ר סוסיס : אל תיראו . מהנפת התריסין : אל תחפזו .
 מקול הקרות : ואל תערצו . מקול האוחה : (ד) כי ה' אליכם וגו' . הס בל"ס בלחמו של כשר ודס וחלס
 בל"ס בלחמו של מקוס . פלשתיס בלו בלחמו של גלית ומה היה סוטו נפל ונפלו עמו : ההלך עמכם . זס
 ש מחסה הארון : (ה) ולא חנכו . לא דר כי . חטון

עניני הערכת מלחמה

כלס שייס לפייך כמו שלין חסס עתירל מססוס וסרככ כן לס
 סירל מסטס סרכ , כי ס' אלסין עמך , סקב"ס ככטורו ונעלמו
 יסיס עמך , לס פ"י סליח יוסיטן , רכ סוז נעלמו , כמו שסטלך
 מללן עתירל כעלמו לא פ"י מללך וסליח , כן יוסיטן כעלמו
 מכל אויביך :

ליקוטים על התורה

נתן כי קאיש אשר בנה בית חדש וגו' . דער גלקוס זאגט דער
 קוטב סייגט דער פענפיש וואס האט געזאגט אנניע
 קטוב אונ האט אין איר גיט געטאכט אקווינה , ווייל עין
 וואהנט נאך גיט אין דיא שטוב , נאל ער גיין אהיים פון דיא
 סלקסה , ווארום דער קשן קען אויף איהם פקשרג זיין ער
 נאל פאלין אין דיא סלקסה , אונ דער פענפיש וואס האט
 אז איהר וועט פאלין אין ווייערע העגד וועלין זיי
 אל זכר לבבכם עם זאל גיט זיין ווייף אייער הארין
 איהר זאלט גיט איילען ואל מערצו ספניהם אונ איהר
 זאלט זיך גיט צו גרעבין פאר זיאי : (ה) כי ווארום
 נאט גייט מיט אייך להלם צו מלקחה האלמין פון
 העלפין איה : (ה) ודברו אונ דיא שמשים זאלין בייך ען דעם
 פאלק לאמר צו זאגין מי קאיש ווער

מצות השם
 (ג) [תקנו] (לאו טיב) שלל לעכוין ולספסח מן סאויבי' כשפת המלחמה ולא לכרות מפניהם . שנאמר ואל תעלזו מפניהם :
 מיט זיי פלקחה האלמין פארין זיי גיט שרעקין אונ פארין גיט
 צו ברבין ווערין פאר די פלקחה :

רשי

(סס) אפי' אין ככס זכות אלל קריחא שמע פ בלכד כדאי
 אחס שישעית אחס : על אויביכם . אין אלו אחיכס סלס
 חסלו בידס אינס מרחמיס עליכס צ אין זו כמלחמת
 יהודה עם ישראל ש' (ד"ה ב כח) ויקומו האכסיס אשר
 נקבו בשמות ויחזיקו בשביה וכל מערומיהס הלכישו מד
 השלל וילכישוס ויגעילו' ויאכילוס ויסקוס ויסיכוס וינהלוס
 אחיכס וישבו קומרון אלל על אויביכס אחס הולכיס
 (סוטס מכ) חרבע אזרחות
 ויחזיקו בלחמו של גלית ומה היה סוטו נפל ונפלו עמו : ההלך עמכם . זס
 ש מחסה הארון : (ה) ולא חנכו . לא דר כי . חטון

עניני הערכת מלחמה

כלס שייס לפייך כמו שלין חסס עתירל מססוס וסרככ כן לס
 סירל מסטס סרכ , כי ס' אלסין עמך , סקב"ס ככטורו ונעלמו
 יסיס עמך , לס פ"י סליח יוסיטן , רכ סוז נעלמו , כמו שסטלך
 מללן עתירל כעלמו לא פ"י מללך וסליח , כן יוסיטן כעלמו
 מכל אויביך :

פירוש לתורת אלהים

ערינצט שמע ישראל וועט אייך נאט העלפין אים
 קרבים איהר טרהם גינעהען היינט צו דער מלקחה
 על איביכם אויף אייערע פייגד . רש"י שרייבט ער
 האט צו זיאי אזוי גינאנט איהר זאלט וויסען אז
 זיי זענען גיט אייערע ברודער נאר אייערע פייגד
 אויף אייך קיין רבסנות האבין ררום זאג אייך אייך
 אל תיראו איהר זאלט זיך גיט פארקטיין ואל תחפזו אונ
 זאלט זיך גיט צו גרעבין פאר זיאי : (ה) כי ווארום
 נאט גייט מיט אייך להלם צו מלקחה האלמין פון
 העלפין איה : (ה) ודברו אונ דיא שמשים זאלין בייך ען דעם
 פאלק לאמר צו זאגין מי קאיש ווער

מצות השם
 (ג) [תקנו] (לאו טיב) שלל לעכוין ולספסח מן סאויבי' כשפת המלחמה ולא לכרות מפניהם . שנאמר ואל תעלזו מפניהם :
 מיט זיי פלקחה האלמין פארין זיי גיט שרעקין אונ פארין גיט
 צו ברבין ווערין פאר די פלקחה :

ויתוב לביתיה דקמא
 יתקטיל בקרבא וגבר
 אוהרן יתקבניה: ו ומן
 גברא די נציב פרקא
 ולא אחליה יתך ויתוב
 לביתיה דקמא יתקטיל
 בקרבא וגבר אוהרן
 יתקבניה: ו ומן גברא
 די ארש אמתא ולא
 נסכה יתך ויתוב לביתיה
 דקמא יתקטיל בקרבא
 וגבר אוהרן יתקבניה:
 ח ויספון מרכיאי למללא
 עם עמא וייטרון מן
 גברא דדחל ותביר לבא
 ת"א ותי סליט. טס מג מד: ומי
 סליט. טס: פן ימות. קיושין י: ויספו. סוטס מג מד: מי סליט. טס מג מד: וכן סלכב. טס מג:

לְבֵיתוֹ פְּנֵי־יְמוֹת בְּמַלְחָמָה וְאִישׁ
 אַחֵר יַחַנְכֵנוּ: וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע
 כָּרְם וְלֹא חָלְלוּ יָגֵד וְיֵשֵׁב לְבֵיתוֹ פְּנֵי־
 יְמוֹת בְּמַלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יַחַדְלָנוּ:
 וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא
 לָקָהָה יָגֵד וְיֵשֵׁב לְבֵיתוֹ פְּנֵי־יְמוֹת
 בְּמַלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִקְחָנָה:
 וְיִסְפוּ הַשְּׂטָרִים דְּדָבָר אֶרְהֶעֱם
 וְאָמְרוּ מִי־הָאִישׁ הַזֶּה וְכָךְ תִּלְכַּב

בעל המורים
 יונאן למחמט: (ח) סירט. ז' נבמ'. סירט סט וכן הלכב. סירט סט דבר ס'. זכו שאתבו סירט מטכרות עפידו כדכתיב
 שפתי חכמים
 למימר כסוף עמטס דטא מלא כל סטולס כדודו לכר ס' זכ
 עמטס כו': ת דל"כ מ"א נס"ק מיניס ס"י סמכנו סוף לו סמכ
 א"ל דודלו חוזר כדי לכסות כו' וכו' סמכ: ו' כסן שיחזור וסוף
 ס"נו חוזר נמלא סטוכר על דברי כסן וכדלי ס' ס' שישות במחמטס
 כשציל עניכס זו ולפילס א"מל לך ס'ן מיחס כלל סמט. יכוס
 מסוכן נמס פרש"י סן ימות במחמטס יסוף לא כסדר סכ' בקרס
 עמיס דלניכס דר"י סגלילי פסרס. ככס פסר"ן וסוף כפין מס

לשון המחלה: ואיש אחר יחנכנו. ודבר של עגמת נפש
 ת הוא זה: (ו) ולא חללו. לא פדלו כשנה הרבועית
 שהפירות טעוין לאכלן בירושלים או למללן כדמים ולאכול
 הדמים בירושלים: פן ימות במלחמה. ישוב פן ימות
 שאם לא ישמע לדברי הכהן א כדלי הוא שימות:
 (ח) ויספו השוטרם. (סוסה מג) למה נאמר כאן
 ויספו מוסיפין זה על דברי הכהן שהכהן מדבר ומשמיע
 כהן מדבר ושוטר משמיע זה שוטר מדבר ושוטר משמיע:
 הירא ררך הלבב. רכי עקיבא אומר כמשמעו שטי
 פי' על ילקוט תמוה

(ח) מי סליט סירט וכן סלכב וכו'. סיטס דילקוט זס כן סרכטיס
 עכס, וכוס כמס. וככס סגטון מוסיפ"ס ל"ז ז"ל כ"י מלס

פירוש לתורת אלהים

איו דער קעניש וואס ער האט פאר זיך גיבנעט
 אנניע שמוב ולא תנכו את ער האט נאך גיט אין
 איהר גיוואנדנט: ג' השוב לביתו נאל ער גיין אונג זאל
 זיך אום קערין צו זיין הויז פן ימות במלחמה סאקער
 נועם ער שטארבין אין דער מלחמה ואיש אונג איין
 אנדערער קענש נועם עם בנייען אונג דאם איין
 אקרויס ענטה נפש: (ו) ופי' האיש אונג נוער איין דער
 קענש אונג האט אים גיט אויס גיליינט. רש"י שרייבט דער דין איין אז איינער פלאנצט אנוינגארטין דאם
 פערקע יאהר סונער פירען די פירות אין ירושלים: אן ער ער כוז אויס לייזן די פירות מיט קעלד אונג
 פירען דאם קעלד אין ירושלים: ג' השוב לביתו: נאל ער גיין אונג זיך אונקערין צו זיין הויז פן ימות במלחמה
 סאקער נועם ער שטארבין אין דער מלחמה ואיש אונג איין אנדערער קענש נועם די פירות
 אויס לייזן: (ו) ופי' האיש אונג נוער איין דער קענש נואם ער האט בקרש גיווען אאשה ולא לקחה אונג
 ער האט נאך גיט חתונה גיהאט מיט איר: ג' השוב לביתו: נאל ער גיין אונג זיך אונקערין צו זיין הויז
 פן ימות במלחמה סאקער נועם ער שטארבין אין דער מלחמה ואיש אונג איין אנדערער סאן נועם זיא
 נעקען פאר אנויב: (ח) וקסו אונג די שקלים: נאלין נאך ביידין צום פאלק וקסו אונג זיי נאלין נאגין פי
 נאש תבא נוער איין דער קענש נואם פארקט זיך אונג ער האט אנויך הארץ ער קען גיט זעהן

יֵלֶךְ וַיָּשׁוּב לְבֵיתוֹ וְלֹא יָמַס אֶת־
 לֵבָב אֶחָיו כְּלִבְבוֹ: ׀ וְהָיָה כְּכֹלֹת
 הַשְּׂמֵרִים דְּדַבַּר אֲרֻחָהֶם וּפְקֻדוֹ
 שָׂרֵי צְבָאוֹת פְּרָאֵשׁ הָעַם: ׀ שְׁבִיעִי
 כִּי־תִקְרַב אֶרְעִיר לְהִתְחַם עֲלֵיהָ
 וְקָרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁרוֹם: ׀ וְהָיָה אִם־
 שָׁרוֹם תַּעֲנֶנָּה וּפְתַחְתָּהּ לָךְ וְהָיָה כָּל־
 הָעַם הַנִּמְצָא־בָּהּ יִהְיוּ לָךְ קָמָס
 רש"ב ׀

(ח) ילך וישוב לביתו. אם ירך לבבו וירע מולו סן ימוי במלחמה וגו' שיש נוחן אל לבו כשהולך למלחמה שפתי חבמים

ספי' סרס"ס: ב ר"ל ר"י סגילי סכר אין עינס בלא ספס ולכן אלס אין עבירות כידו מס לו לירח מפני סמלחמס אלס וזל סירכ מפעירות סכידו. ועכסיו קמס לרש"י כיון דלון מירכ בלא ספס פ"כ למס אמר וגור קרל לחזור על בית וכרס וספס זל אין כידס פעירות נכ על בית וכרס וספס סנין סוורין לדכרי ר"י סגילי. ופחרן דורחי סין כידס טעירות ומס סנזרס רחמנל סחזרן כרי לכסות על סחזרין כסכיל מעירות סכידס כו'. וסו קכס לרש"י לר"י סגילי דאמר דלגך חוזר על בית וכרס וספס כרי לכסות על סחזרין פ"כ למס כתיב בכל אחד סן ימות במלחמס משמע כסכיל מירס חוזר ש"פ דיש מירס בלא ספס. ועחרן דכ"ק סן יע"ז כעלחמס כו': ב דפס רש"י כל פי שינים כל לידו נסירס סנאמר יוטוס ונאני ישראל מפני סלסחיס וספלו סללס ככרי סללכוס. וכן סול כסוסס: ד יוס"פ ל"ל קרל סיסוק ליה מעיכוי וספית סכיו לרבות כעניס סכחוס כדפסר"י לרפ"ן. וי"ל דלי מפסס ס"ל דוקל כענללו סכיר סול סגילי מפס סחי"כיס לסכות אל כל סוכריס סכחיס סקל סכ' ככעניס סכחוס סיסוי עילולס מכ כעניס וספס מלחל סכסכיס ספס עיקר סודי מ"ל סכנו אלל כענללו כסיר סהסלימס ככלס ילוליס סכסכיס פ"י על ילקוט תמוה

פירוש על ילקוט תמוה
 מוציל תשובה דללו כחוקסיה ס' כנו מקודס כשחמל ולינו בלוחו סרק, ולפ"ן מס סחמר מי סליס סירכ וסיינו סירכ מפעירות סכידו וקסס סולל אמרו סו"ל סעקדס את סלסס על מנח ססול לדיק גבור אפי"ס ססול רכט גבור סרי סול מקודסת ספס מפס תשובה בלוחי רכט כסרסור סלכ ונעסס מירכ לדיק גבור, ולס"ז (יפ"י) סולגנס כחן יכול לסרסר תשובה כלכי כחוק וט"ו מפסן סילקוס ססול כן ארכמיס

פירוש לתורת אלהים
 זאגין קערט נידער צו דער מלחמה אונ אנקלויפט גיט ווארום דאס אנקלויפן איז אנגעהייב פון מפלדה: (י) כי תקרב אז דו נועטט גינגעדיגען צו אשקמט וואס איז גיט פון ארץ ישראל צו מלחמה האלטיין אויף איר זקניא ואלקט רופין צו איר צו שלום: (יא) ויהי אונ עם נועט ויין אויב זיא נועט דיר ענטפערין שלום ופתחה לך אונ זיא נועט דיר עפענען די טויערין ויהי אונ עם זאל ויין זאר דאס פאלק וואס נועט נוערין גיפונען אין דער שטאט זיי לך לבס זארין זיי דיר זיין צו ציגען (פאדאמקעס) גינגדיק אונ זיי זאלין

ודואג שמא אין לי מול לחנך את ביתי או את אשתי או את כרטי ולכך גרם מולי ללכת עתה למלחמה רש"י
 וכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה רבי יוסי הגלילי אומר הירא מעבירות שכידו ב ולכך תלחה לו חורה לחזור על בית וכרס ואסע לכסות על החוזרים כשכיל עבירות שכידס שלל יבינו שהס בעלי עביר' וסרווחו חוזר חומר שמל כנה בית לזו נעט כרס אז ארס אסע: (ט) שרי צבאות. שמעמדין זקפין מלפניהם ומלחמיה' וכסילין על כרוז כידיהם וכל מי שרוצה לחזור הרשות כידו לקפס את שוקיו. זקפין בני אדם עומדים כקפס המערכה לזקוף את הנופלים ולחזקם בדברים שזנו אל המלחמה ולא תנוסו שחלגת ג כילה ניסס: (י) כי תקרב אל עיר. במלחמת קרשות הכתוב מדבר כמו שפורש בענין כן חעסה לכל הערים הרחוקות וגו': (יא) כל העם הנמצא בה. (ספרי) אפילו אתה מואל בה משכנה אומות ד סלעוית להכרימס אתה רשאי דעת זקנים מבעלי התוספות
 (י) וקרחת אלס לסלס. כי דוגל סלסוס סכק"ס סינס כשלאמר סרס וסודי זקן. וכן כתיב סכור מלכיס אפסרי סנח לו. כדפסר"י לפיכ. ועוד כפס קולמוסין משכדיין כמס דיו משחקן כסחי יוספ סלעויר אכיר לוס לפני מוחי אלמכ נס סלעוירן מערבי סלחמס וסי' לדיק גבור, ולמס יך לכיסו מסלחמס. סנכ, וספוכחו אינס סלכוס גמורס:

ויפלו חוקי יי ואם לא
 תשלים עמך ותעביד
 עמך קרב ותצור עקה
 יי וימסרניו יי אלהה
 בידך ותמתי ית כל
 דכורה קפתגם דחרב
 יי לחוד נשיא ומפלא
 ובעירא וכל די יהי
 בקרתא כל עדאה תבו
 קה ותיכול ית עדאה
 דשנאך די יהב יי אלהה
 לה יי כן תעביד לכל
 קרנא די רחיקין סנה
 זחדא די לא מקירני
 עממיא האלין אינון :

ועבדוך : יי ואם לא תשלים עמך
 ועשתה עמך מקחמה וצרת
 עליה : יי ונתנה יהוה אלהיך בידך
 והבית את כל זכורה לפי חרב :
 רק הנשים והטף והבהמה וכל
 אשר יהיה בעיר כרשלה תבו
 קה ואכלת את שלל איביך אשר
 נתן יהוה אלהיך קה : יי כן תעשה
 לכל הערים הרחוקת ממך מאד
 אשר לא מערי הנזים האלה

רשב"ם

ועלום עומרת כמו כששת ימי בראשית וכן השמש וחוד
 וכולל כל הדברים יגיעים כל מעשה העולם כך הם
 כולם כשששת ימי בראשית אבל טורח וגיעה היא
 להזכיר כולם. ולא יוכל איש לרדד ולא תמלא און
 משמוע אם יספרו לו אלא זה הכלל אין כל חדש ולכולם
 יש זכרון אבל אין זכרון לראשונים שאין הילוד דומה
 שפתי חכמים

ופתוך כך ירא למית. ושלשה מעשים הזכיר ביה אשה
 זכרה. ולבסוף כולל כל הדברים מי האיש הירא ורך
 הלכב בין כאלו שאמרנו בין בדברים אחרים. וכן
 בקהלת מונה ג' דברים וחודר וכולל מה יחרון לאדם
 הלא גרוע הוא מכל דבר שהיה דור העלך ודור אחר בא
 שאין הבנים ברמות אבות ואין זה זכרון אבל והארץ
 רש"י

וקיימם : למם ועברוך. (ס) עד שיקבלו עליהם מסיס
 ושטנדו : (יב) ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך
 מלחמה. הכתוב מנשרך שם לא תשלים עמך כושה
 להלחם כך ה' אם תניחה ותלך : וצרת עליה. אף
 להרעיבה ולהנמיה ולהמיתה מיתת החלואים :
 (יג) ונתנה ה' אלהיך בידך. אם עשית כל האמור

ענין סוף שה' נתנה בידך : (יד) והטף. אף טף של זכרים ומה אני מקיים והכית את כל זכורה בגדולים :

רעת זקנים מבעלי התוספות

מוכה. ומעך לנשן זה מדכחיב כי תדענו נכבות טוב לנו
 כי תדענו בשלום לריך לסחיר לו נכחת טוב. פי' ככס טובה.
 ולכן פער כ' יומן מימי לא הדיעמי ארס לשלום ואפי' פכ"ס
 כשוק שלין דוד לעסר כ"כ וקדם לו שלום הקדעמי לו לפי שסם

ליוסף וגו' ולא עלינו שיפדך לוס כן ללא מפני שלום כחב.
 וגם נכחת כסנים מסייס בשלום. וכן שמוס טכרה. ופוד כנו
 רכוחמי שזולין בשלום למי"ם מפני דרכי שלום. וגם המקדים
 שטום למשחו לריך מכנו לכפול לו בשלום ולפער לו שלום' עלך וכרס

פירוש לתורת אלהים

גאר די נוייבדער און די קליינע קינדער און אלצרינג
 וואס נועם זיין אין שקאמ אפילו די קליינע זכרים
 גל שללח תבו קה נאר דעם פארקענין פקענסמו ריר
 רויקען ואכלת אונ דוא ואלקט עסין דעם רויב פון
 דייע פיינד אשר וואס נאמ האם דיר גינעבין :
 (פו) כן תעשה לכל הערים הרחוקות סנה מאד אזויא

ריך דינען : (יב) ואם לא תשלים עמך און איב זיא נועם
 גיט שלום מאכין מיט דיר ועשתה און זיא נועם
 מאכין מיט דיר אמלקמה וצרת עליה און דו נועם
 כאלקענין אויף איר : (יג) ונתנה אונ נאמ נועם געבין
 זיא אין ריין האנד והכית אונ דו ואלקט שלאנין אלע
 אירע זכרים מיט דעם שנוערך : (יד) רק הנשים והטף

מצות השם

(ט) [תקנו] (עשה כו) לקרא לשלום יובסי ספיר אשכ כללם
 ספס סמלס כס יסו לך געם ועבדיך :
 איר מלחמה האלמין. האבין ויי פריקר געמיס פריענין סאמער
 ויילען די פקענסין פון שקאמ מיס זייא שלום מאכין :

אירע זכרים מיט דעם שנוערך : (יד) רק הנשים והטף

הנה: **לך מערי העמים האלה אשר יהוה אלהיך נתן קה נחלה לא תחיה כרנשמה: כי התרם תחרימם החתי והאמרי הכנעני והפרזי החוי והיבוסים כאשר צוה יהוה אלהיך: למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבתם אשר עשו לאלהיהם וחתאתם ליהוה אלהיכם: כי תצור אר**

לחוד מקרני עממיא האלין די יי אלהיך יהיב לך אחסא לא הקיים כל נשמתא: יי ארי נמרא תנמריון חתאי נאמוראי כנענאי ופרזי אי חנאי ויבוסאי כמא די פ ק ד ה יי אלהיך: יי בדיק דלא ילפון יהבון למעבד קבל תועבתהון די עבדו למענותהון ותחובון קדם יי אלהבון: יי ארי תצור לקריתא

תא לא תחיה כרנשמה. סופס נ סוסדין פו: למען אשר לא תלמדו אתכם לעשות ככל תועבתם אשר עשו לאלהיהם וחתאתם ליהוה אלהיכם: כי תצור אר

רשב"ם

קידם שחלך עליהם כמו הנבעונים יכול אתה להתוותם עליהם לא תקרא להם לשלום כמו שפירשתי לך בזמאר אומות, אבל אם יבאי אליך מרעתם לחיות עבדיך שפתי חכמים

למולד: (טו) לא תחיה כל נשמה. כשחבא להלחם עליהם לא תקרא להם לשלום כמו שפירשתי לך בזמאר אומות, אבל אם יבאי אליך מרעתם לחיות עבדיך שפתי חכמים

(יו) כאשר צוה. לרבות אתו והגרנשי: (יא) למען אשר לא ילמדו. הך חם עשו תשובה והתניירו אהה רשאי לקבלם: (יב) ימים. שנים: רבים. (יג) שנת יום שלשה מכאן אמרו אין לרין על עיירות של נכרים פחות מג' ימים קודם לשנת ח ולמד שפוחה בשלוש שנים או ג' ימים וכן הוא אומר (שמואל ב א) וישב דוד בנגלג ימים

פשיטא טעם סופס שפסעס טעם מלחמס לך ולת עלים: ו דו' אומות סוכרו בקרא סבל נרנשי לא סוכר וכלשך לין מרכס גרנשי (מסרין) ומס סל סוכרו צפוי מפני של נחקיים כי סחרס חתרימס וגר כי סנגנשי סמד וס: מס כמ ספירש"י סכרס כי סלס ומ"ע סילך לרבות אוחו סמ"ע סל סכלל לא פהיס כל נשעס וסכ נמלל מס כחך סשסס אומות שנס סס כצתים: ו וס"ס כיון סטסו סתוסס וסנניירו ספ"סל סמוסכ לקבלס ומס קמ"ל. וי"ל דסל קמ"ל דלס"ס סלל קבלו עליסס כק סכנ מלות בני נח אסס רשאי לקבלס: רל"ס. ס"ג י"ל דלס"י

בפניו ולא פשו פשיכס נמורס קמ"ל: ה וס"ס וסל לא סוכר סלך לרין לספוח לסס כשלוס ג' ימים וסס סיו לרין על סכ מוכדי סכט בקרל וכמו סהקסס סרל"ס. וי"ל דכסולל ולמדו מכלן סליליס פחות מג' ימים קודם לשנת א"כ סייס לרין לספוח כשלוס נס כשכח וקרא כסיכ מלילל ספלך ספלי סמיס מותריס וספלין סכוריס כשעס וסתיחם סליס ספלך סול לך לין לרין ספוח מג' ימים קודם סכט כדי ספתיחם סליס לא יסל כככס ולספסר שנס סרל"ס כוון לוס ככס סכ' וסמל י"ל מסיס דכסי למספחם לכו כשלוס ולרין ג' ימים לקסח ספ"ל עלס כנייס כדי

ספ"סל סמוסכ לקבלס ומס קמ"ל. וי"ל דסל קמ"ל דלס"ס סלל קבלו עליסס כק סכנ מלות בני נח אסס רשאי לקבלס: רל"ס. ס"ג י"ל דלס"י

דעה וקניב מכעלי התוספות

יקדים לי סיפוי לרין לכסול לו שלום ולין כופלין שלום לכס"ס. וסוד למרו ככומינו מליחם סכס סופס וקסן יס כסן גזל מפני דרכי שלום. וכן מפרכסין פניו פכ"ס סס פניו יסכלל מפני דרכי שלום. ולכך כירך סכ"ס אה עמו כשלוס סלמכ ס' יכך סס טמו כשלוס:

עניני הערבת מלחמה

(יג) כי תצור אל סוכ דרכס וגו'. ססני ספוקיס אלו קסס לסולמס פ"ס סשס ספססיו, פיינ כנענרסיס. וכסכ סככ א"ע ו"ל כי יס פני עיני סככולות לככוס ססיר, א) לככוס פליס מלור כדי למלות כנכוס סמלור ולירות אל סוך ססיר כחליס וכל סכרלות לסכניסס ולכדוסס, ב) לסשמיס כל פני מסיס

פירוש להורה אלהים

נא אקמו טאהן צו דיא שקעמ וואס זייא זענען זייער ווייט פון דיר אשר וואס זענען גיט פון דיא קנענים פון ארץ ישראל: (טו) רק ספרי העמים האלה נאר פון דיא שקעמ פון דיא קנענים אשר וואס נאם וועט דיר געבין אירושא לא זאלקמו גיט לאמען לעבין אפילו איין זשוקה: (יז) זי תבית נאר

מצות השם

(טו) [ספקס] [לאו טיג] סלל לסחיות כמלחמת סוכס שוס סכד פז' פנעמיס ויסיו כיריטו פני סככס כפסיו. סלמכ כק ספלי סטמיס סללס וגו' לא פהיס כל נשעס:

רק ספרי תסקים האלה וגו' ודאם איז אפצות לא תעשות ווען די ירדן האבין גימאלטין בלחקה סיס די זיען פעלמער פון גנען סאגין זיי איין פנענשין גיט גימארט לאינן לעביו:

יזמן סגיאין לאגהא עלה לטב קשה לא תחביל ית איהנה לארמא עלוהי פרולא ארי מניה תיכול ניהיה לא תקיץ ארי לא באנשא אילן תקלא קמיעל מן קדקד בציורא : כ להוד אילן

יזמן סגיאין לאגהא עלה לטב קשה לא תחביל ית איהנה לארמא עלוהי פרולא ארי מניה תיכול ניהיה לא תקיץ ארי לא באנשא אילן תקלא קמיעל מן קדקד בציורא : כ להוד אילן

ת"א לא שפטים . מוסדרין ק : ט מנו . שפטים ו מנוס כג : כי סודס . שפטים כס : רק פן . כ"כ נל :

רשבים

שהרי צריכים לך למאכל לאחר שתתפיש העיר ותחיה שלך : ואותו לא תכרות . אותו עץ מאכל שאינו חוזק ומכצר לאנשי העיר כגון הרחוקים אותם לא תכרות : כי האדם עץ השדה לכא מספיק במצור . כל כי שאחרי לא מתפרש אלא אותו לא תכרות אלא עץ השדה לכא חזרם מספיק במצור אותו תכרות . הם הקרובים לעיר

שפתי חכמים

לסעיך לסס : ט ממכתיכ למפסס עטמט טלל כלסס טלל לחפס טללמט כמחמת כשום מדכר דלי כמחמת מ"י סכ' מדכר סל כמ' לל מחיס כל כמטט : י ר"ל טמט ט סטדס כלסס די דכך כני לוס טלכין טל טר כמחמתין ל מלשטי סטיכ טיפסיס לוסו כיסוכי סמלכ ולכתיפיר כסיכיר רכט ולמט וטמט לוס סמכ טמט טן

עניני הערכת מלחמה

אשר סביבות סביב : דסיינו לשחית כל מויו מן פרי וכל מויו מיכ . למטן ירפכו וילמטו , ופ"כ יסוי פ"ככחיס לפסוח לסס לס סטר ספיר ולסמכר לסלריס . וסוס כל סלוי סמורס לכלי נכשס כלסון סשני לסמחיס כל מן סמכל , למטס די סלדס מן סכרוס לומר כי חיי סלדס סמס סכסיס טל סמכל , ס"כ סכסל סכרוס לומר למטס סמס כל סמכל וע"י זס סמל ספיר לספיר כמליר מנימל , זס ל' זכל כלומכ מעילל וכל חסן לכך טלל לערוכ ככתיסס ופן לעסוס סמכונס סמככס לפעין מלסיס , זמס לל סמסס ולל סמחיס מן סמכל די לל טיכ כטיני ס' דכך כוס , רק סלסון סכלסין סול סלכ יסכ כטיני ס' , דכיינו מן סלכ מדס כי לל מן סמכל סול לוסו סמחיס וככס זכניס : מלוד דייקל לככס סס ספיר ולכרוסס וכ"ל :

ליקוטום על התורה

אל עיר ימים רבים אז דוא נועקטם באלענערין צוא אשקאמ סיר מענ להחם עליה צו סלחמה האלמין אויף איהר להפשה צו בצוינגען ויא לא זאלקמו גיט פאר דארבין איךע בייקער קרויט צו פארשטוימין אויף איהם איין האק צי נוארום פון אים נועקטו , עסין וואו פרארקטמו איהם גיט פאר שניירין צי נוארום דער בוים אזי אזוי ווי אקענטש לכא צו קוקען פאר דיר אין באלענערונג . צום באלענערונג דארף קען דעם בוים אזוי וויא קען דארף דעם קענטש נוארום פון איהם נועט דאך דער קענטש עסין . (כ) רק נאר אזוי אבוים נואם דוא נועקט וויקען אויף איהם נואקטמ קיין עסין

פירוש לתורה אלהים

מצות השם (יט) [מקכס] (לאו שד) טלל לסכריס ולסמחיס לילני סממכל נכין : לאו שד) טלל לסכריס ולסמחיס לילני סממכל נכין : לאו שד) טלל לסכריס ולסמחיס לילני סממכל נכין :

לא תחית את עצה וגו' וקאם אין אקציה לא תעשהו די בייקר נואם נואקטמ אויף ויי פרוכטין פאר דען ויי גיט אקטיוון :

תדע כי לא יעץ מאכל הוא אתו
 תשחית וברת ובנית מצור ער
 העיר אשר הוא עשה עמו
 מלחמה עד רדתה: פ כא כיי
 ימצא חלל באדמה אשר יהנה
 אלהיו נתן לה רשותה נפל בשדה
 לא נודע מי הבהו: ב ויצאו וקנו
 ושפטיה ומדרו אר הערים אשר

כי אם הקרוב לעיר שמעבב את החיל לחתקרב לחומ' :
 (ב) אשר תדע. אשר תביר: עד רדתה, עד רדת
 חומותיה. כדכתיב עד רדת חומותיה הגבוהות והבצורות

שפתי חכמים
 טעם כך שאלם נכחו שכלל חילוקים ויחיס ענין להכנס בתוך
 המצור כלשני העיר וממחר שמינו כן למס תשמיטנו: ב מגורת
 דם בקרב אויער כי לא יסול על מיר טענה על אשתי ל'
 יכידם ללא חומותיה: ל סי' מהלל זקני העיר דומיה דולקמו
 זקני העיר וכח זקני טענה טעומים שבוקנין וכינו סכל'
 פ"ש נגמ' סכסכין (דף יד): ב ואת"ס שסל' לא יגלה רק סוף
 סעדיס ולא רשם סעדיס טענה דרשם סעדיס אינם ללא
 פן סהלל: ג לא ססוף מוכס לצדור מן סהלל עד כל מיר ומיר

סמיכת פרשה זו לשלפניה
 (ב) כי ימלא חלל כדעס וגו'. סקסס ספ"ל על סעידוס
 סרשס וז ספשיס סכלמריס למעלה סעדיכריס טעמי
 מלחמס. וסככ כ"י סירן סכס סמרו כ"ל סהלל סמכ כ"י כן
 שולל טמי מה סמרה מוכס סכל מכלל טרוס סמכ סכ"ס
 סכל סמלה שלל סמסס סירוס וסמכ סמקוס סליו טיש
 סירוס וסמכר על אז שלל סיחוסו למשוס סירוס. ומקסס
 כנפרס מלי סירוס סלימל ספריס ורכיס סכי נמי דלסלריס
 וסוקן לא מריסכס, סלל סמלוס. וכסכרס סלמי אז סלמכר כי
 טעמי סככל וסומו לא סכרוס רק ען סלכר סדע כי לא ען סלכל
 סול. וסמרי כ"ל סמס' סמיטי סל ס"ה סנין סול טעמי סלכל
 וסומו לא סכר ס רק ען ל ר סדע כי לא ען סלכל סול ס ס"ס
 סליו סנון. וס"כ כל מבייל ירלס בעין סכלו סמסיכוס סמי
 סרשיס סל מוטלר טעמו, פ"ג סל ססס סמלה סרשיס על
 סכפדס סל ען טיש סרי שלל לכרוס סומו טע לי סרי סלדס

פירוש לתורת אלהים
 נוארן אוי אים קענקטו אפשינירין אונ בויען צום
 פאלענערונג דיא שטאט נואס זיא האלמ מיט דיר
 מלחמה עד רדתה כיו וואגען זיא נועט זיין אונקער
 טעניג צו דיר: (א) כי ימצא חלל באדמה אז עס נועט
 נוערין גיפונען אנהרקהר אין דעם לאנד אשר
 נואס נאמ נועט דיר געבין צו ירשון זיא גיפל בשדה
 צר איז גיפאלין אין קעלד לא עס איז נימ דער
 הצות
 (ב - ד) [תקל] (פסח רטו) לערוף מנגס כחל חיתן כשימלא
 סכונ כשדס לו כוכך ולא נודע מי סכהו. סלמכ
 גי ימצא חלל וגו' ודאס איז אמציה עשה אויב מען געפינט
 אנהרקהרן קענקש מען ווייס גיט ווער עס דאס אים געהרגת

בצל המורים
 סירל סל דכר ס': (כ) מלחמס עד דרסס. כיימטריס וסו סל
 כסכס: (ב) כי ימלא חלל. סמך למכס מלחמס. סכסמס
 מלחמס דרך למלל חלליס: כלדמס. כיימ' מליו: (כ) ומדרו.
 כ' דין. וסירן ומדרו סל סכמס. סמורדין מלשסו סכוס סיקר
 דש"י

דעת וקנים מבעלי התוספות
 (כ) ומדרו סל סכריס. סכר סככר סוכ דכל זס לוס סכ"ס
 למשוס כרי סילל קול למכס ומסוך כן יכלו פדיס וסירי
 ססוף פח ולא סכס סלשו פונס. ומלי דלמרי רכיוניו חין
 טעדין סלל על סכלוק פניס טס סכוסס כנון סכל וסכר סעיד
 סני על חוטמו וסלוקו פסוף כך וכך וסין ספדיס מכריין סומו
 סלל סחך דכריסס וכינו סכריסס סומו ססוף זס סכל סל סלס
 פדיס סלמוכריס מכריין סנו כודלי סוסו וכטיוט פין גמכ
 סללו סלמיס מי ודלי סכסל סמסו כפדוס זי ספי' לסכר כמס
 סכוסוס ולפיכך ספי' ממקוס סכוס יכול לכל ולסכנון כו וססוף
 דככס כדנלל ולסקוסו סלמכר כו' וסכסכ ככל לדיססו ספי'
 לסכר סמסס יוירי פדוס סמס סיס ודעיין ולא סמכר מוחקני כו:

השם
 כי ימלא חלל וגו' וסורידו זקני העיר סיסל אז סמלה סו
 כחל חיתן:
 נואל מען סמרו וויא עס שפייס אין דיא פרשהו אונ מען נאי
 אנהרקהרן קענקש מען דעם קאמ פון די קאלב:

בְּדָרִיב וּבְדַגְנָע: יוֹכַל זְקַנֵי הָעִיר
 הַהוּא הַקְרָבִים אֶרְהַחֲלֶל יִרְחֲצוּ
 אֶת יְדֵיהֶם עַל־הַעֲגֹלָה הָעֲרוּפָה
 בַּנַּחַל: מַפְטִיר וְעֵנּוּ וְאָמְרוּ יְדֵינוּ לֹא
 שָׁפְכָה אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא
 רָאוּ: כִּפֹּר לְעַמְךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־
 פָּדִיתָ יְהוָה וְאַל־תִּתֵּן דָּם נָקִין בְּקָרֶב

ת"א ספרות. ספחים ט זכחים עו חולין יא כד קין כתיבות ו: ועט. סוסקלנת עס מז: ועינינו לא. עס מז: כסר לעמך.
 עס מז סוליות ו כתיבות כו: לשפכו קרי

בעל המורים

ד' רוחם סמולס. וכן ד' פטמים חלל וד' פטמים עגלה כפרתם:
 (ז) לא טפסס. כתיב כה"ס. שלל נגטנו כו כחמשה חלבוטיו
 ופיר כי סנפס יש לס ה' שמה וכן נתן דוד ליוסף ס' קנלות
 שפתי חכמים
 מניחין עגלה ערוסס וזה חינו דכס קרס לה מחק. ו"ל סירוח
 סיניו פניו שלל הניחוחו לקיים מלוס שנס הס נקלסס סירוח:
 צ דל"כ כסניס סכל עמי ענידתיסו כסנלס סוקניס דכתיב וכל
 זקני ספיר ירחנו וגו' חלל סכתיס עמי עמו סכל חלל סס
 סומריס כסר לעמך ישראל:

סמיכת פרשה זו לשלפניה

על פרי הכריק השלם. וי"כ סמך מיר ספרסס של פנלס ערוסס
 סכר עמיס נלסס ג"כ סקסדה גדולס על פרי לזיק ען סייס:
 לא ספסס וכי סנלס מל דמקך סביס דין סופכי דמיס סן חלל
 בלל לייס דשעסע סכל סס רלטיסו סיינו עושין לו לייס וכל סייס ניווק דלמכ רכ סיסוס סלמכ רכ כל סמלוס סח סכירו ספי' ד"ס
 סמיכ חינו נוק. רכינל סלוייס לככ נחפס כר ילחכ עמיס לירי סילקל וספול. וס"כ סככ לחמיכ ער ספירוס של עיר. סכר
 לחכר ער סחוס סכס. סלמיד לרכ חין לו ספירוס. וכסס סלמכ רכ שסס סריס. וככו סוכס סלס סרסלס. וסניל כרי סלמיכ סומכ
 כוסין ללויס ולייס חין לס ספירוס סלמכ וירלו ס"ס וילל ען ספיר ויסמרו חינו סרסנו סח סכוס ספיר וסנינו עמך ססד וכתיב
 וירלס סח עכוס ספיר וסס ססרנו כל ספיר לסי סכר סלמיכ סלמיכ וספססחו חינו וכתיב וילך סלמיכ סלמיכ סלמיכ סכסס
 ויכן ספיר וירלס ססס לו. וכסכל סכריכ לו ככלס וככיכדנלל לא סכריכס וספ מללך סמות חין לו סמות ללמוד כס חלל זקניס
 סכסוס סדפסן חלל כחיילין מוליחין סוחס חון לחוסס וסחיס וסלל דכריס ק"ו וסס כננינו וס סלל דכר כסיו וכל סלך כרנלו
 חלל סרלס ככלככו נכס חלל לו ולכרסו ער סוף כל סדוכוס מי סעסס לייס כפיו וכרנלו עמ"כ. וסמכ ר' יסוסע כספיל ד"ס
 סלוחו מלכיס ללכסס סיינו כספסכו ככיוו סלכע סלוס סכס. וי"ל דלויס סיו ספירוס עיל. וספך דלכר כי מלכיו ילוס לך

ליקוטים על התורה

(ז) ירינו לא שפכה את הדם הזה וגו'. בית דין האבין גיאקט
 סיר זעקען אוינו גיט מצער אויף רעם בלוט וואס
 איז פארגאסן גינארין נוארוס געוויס האמ דער קענעמלש גע-
 קאוון אזוי אעבירק וואס ער האט פארשולדיגט קען זאל איהם
 ברנען, נוארוס הקב"ה וועט גיט שפראסין אפענשאין מיט
 אזוי אשפראך אויפניקס. מיר האבין נאר צער פאר וואס האבין
 אויגעקע הענד גיט פארגאסן דיא בלוט, פאר וואס איז דער
 מענעלש גישם גיהרקת גינארין דורך אויב דורך בית דין וואלס
 ער דאך גיהרקת גינארין מיט ורוי אונ מיט די הייליגקייט פון
 די תורה אונ אויגעקע אויגין וואלשין גינעהן חין די תורה רעם
 דין זיינעס, אונ איצט האבין מיר צער פאר וואס אויגעקע
 אויגין האבין גיט גינעהן אונ פאר וואס אויגעקע הענט האבין
 גיט פארגאסן דיא בלוט:
 (ח) כפר לעמך ישראל אשר פדית וגו'. דער ילקוט ראוני
 שרייבט דער מענעלש וואס איז גיהרקת גינארין זיין
 גשפחה שניעבט אויף דער וועלס אונ זיא נאמ קיין רוהענג,
 אונ עס איז איר נאךן שלעכט ביו קען געמס אנקפה חין רעם

פירוש לתורת אלהים
 זאגין אזוי מוז קען זיין פאלגין: (א) וכל זקני העיר
 תחאו אונ אלע על צעקע פון דער שקאט חקרוכיס
 נואס זעקען נאהנט צום געהרקהין יחזיו זאלין
 וואשין זיעקע הענד על העגלה אויף רעם קאלב
 נואס קען האט איהר אפ גיהאקט רעם קאפ פון
 הינקען חין רעם קאל: (ב) ועט אונ זיין זאלין
 שרייען וסמרו אונ זאלין זאגין גיט אויגעקע הענד
 לא שפכו האבין גיט פאר נאסין ראס גלוט זעניש
 אונ אויגעקע אויגין האבין גיט גינעהן. רשיי
 שרייבט ויין שיקט ירך נאס אז דיא על צעקע פון
 ב"ד זאלן פאר גיטן גלוט נאס אזו איז דער פירוש
 בית דין זאגין מיר האבין גיט גינעהן אים אונ הא-
 בין אים אנועק גילאמט אן שפייז אונ אן געגריי-
 טונג: (ג) זאגין די כהנים בפר פארגיב צו דיין סאלק
 ישראל אשר פדית נואס דו נאמ האקט זיי אויס גי-

וְכָאִי בְּגוֹ עֲקִיבֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּתְכַפֵּר לְהוֹן עַל דְּמָא :
וְאַתָּה תְּפַלֵּי חוֹבְתֵי דָם
וְכָאִי מְבִינְךָ אֲרִי תַעֲבִיד
דְּקִישׁוֹר קָדָם יי : ס ס ס
ת"א וחסה חסער . כחוטות לו
מסורתינ נג :

וְכָאִי בְּגוֹ עֲקִיבֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּתְכַפֵּר לְהוֹן עַל דְּמָא :
וְאַתָּה תְּפַלֵּי חוֹבְתֵי דָם
וְכָאִי מְבִינְךָ אֲרִי תַעֲבִיד
דְּקִישׁוֹר קָדָם יי : ס ס ס
ת"א וחסה חסער . כחוטות לו
מסורתינ נג :

ס ס ס

ל"ו . ס"ל"א ס"ט"ג : ומסורתינ אנכי אנכי דימסיה סימן נא :

רשבים (ט) תבער דרם, אם נמצא תרוצח אחרי כן יהרג, כי תעשה מה שישר בעיני ה' ;

רש"י

(ח) ונכפר להם דרם . הכתוב מכסרם שמעשו כן
יכופר להם העון : (ט) ואתה תבער . (כחוטות לו)

רצח וקנים

לשמך בכל דרכי וגו' מ"ס דמלאכי י"ד של יזוב למ"ד ט' לך
פ"י מ"ל וכו' כסוף יהיה נשמר בכל דרכיו . וכספולוכה יזוב
לדך פ"ט שנות לו ככל הכית מעות לר"ך ליתן לו לחם ש"א'
ועל פת לחם ישמע נכר כי שמה יאחזנו כולמנו בדרך ימיית
ומלא ככל הכית מושג על שתינו מלאה ככל לחם . י"א' יוחנן
כל מי שמינו מלא כאלו שוכך דמים שאלו לווהו אנשי יריחו
לנליטע לא גינס דויכי כתיבותי שאלמר ויטל מעס כיה אל
וסוף פולה בדרך ונערים קטנים יולדים ויחלקו בו ויאמרו
עלי קחת פלס קחת אמרו בקחתם עלינו את הפקוס מלי נערים
קטנים א"כ אלמנז בני אדב שמנופרינ מן הפלות קטנים שהיו
מקשני אמנם וכתיב ויפן אחריו ויחלם ויהללם כסס פ' מס רלח
שמנילם נחשכרם אמם גיה"כ ור' יוחנן אמר רלח שלם סיס
כסס שום להלומית של מלוח לא כס ולא בורכס . ועוד נרולס
לוי עמתה דללו עתנס כעמוני וליים כגוסו . ועוד שאלח העלוס
ואחר הנלוס מינו כיווק שגל' שלום שלום לרמוק גייוו כמתחמק
מן פטיר דסיינו סמתלוס ולקריב סמתקרב מן העיר דסיינו
שמלוס שמוכר לניכ . ועוד ליחל כירושלמי אפריוו נאטייה למלן
דמלוס . ס' מן יעס לוחן המלוני את סולוכים בדרך דלריכ"ל
סמסקי בדרך וילן לו לוי יסוק כסורס ש"י לויס מן הס לרשק

רצח וקנים
לשמך בכל דרכי וגו' מ"ס דמלאכי י"ד של יזוב למ"ד ט' לך
פ"י מ"ל וכו' כסוף יהיה נשמר בכל דרכיו . וכספולוכה יזוב
לדך פ"ט שנות לו ככל הכית מעות לר"ך ליתן לו לחם ש"א'
ועל פת לחם ישמע נכר כי שמה יאחזנו כולמנו בדרך ימיית
ומלא ככל הכית מושג על שתינו מלאה ככל לחם . י"א' יוחנן
כל מי שמינו מלא כאלו שוכך דמים שאלו לווהו אנשי יריחו
לנליטע לא גינס דויכי כתיבותי שאלמר ויטל מעס כיה אל
וסוף פולה בדרך ונערים קטנים יולדים ויחלקו בו ויאמרו
עלי קחת פלס קחת אמרו בקחתם עלינו את הפקוס מלי נערים
קטנים א"כ אלמנז בני אדב שמנופרינ מן הפלות קטנים שהיו
מקשני אמנם וכתיב ויפן אחריו ויחלם ויהללם כסס פ' מס רלח
שמנילם נחשכרם אמם גיה"כ ור' יוחנן אמר רלח שלם סיס
כסס שום להלומית של מלוח לא כס ולא בורכס . ועוד נרולס
לוי עמתה דללו עתנס כעמוני וליים כגוסו . ועוד שאלח העלוס
ואחר הנלוס מינו כיווק שגל' שלום שלום לרמוק גייוו כמתחמק
מן פטיר דסיינו סמתלוס ולקריב סמתקרב מן העיר דסיינו
שמלוס שמוכר לניכ . ועוד ליחל כירושלמי אפריוו נאטייה למלן
דמלוס . ס' מן יעס לוחן המלוני את סולוכים בדרך דלריכ"ל
סמסקי בדרך וילן לו לוי יסוק כסורס ש"י לויס מן הס לרשק

פירוש לתורת אלהים

לויים ואל תמו אונ : זאלקט גיט געבין ריא ויגר פון
אויכשולדיגע בלוט געבד צווישין ריין פאלק ישראל
ונכפר נועם ויי פאר געבין נוערין דאס בלוט וואס
עס איז פארנאסין גינווארין : (ט) ואתה אונ דו זאלקט
אויס ראקען ריא אויכשולדיגע בלוט פון צווישען
דיר דאס הייסקט אויב דו האקסט גיפגען דעם רוצח
זאלקטו איהם הרנגן זי תעשה ווארום מיט דעם
נועקטו סאהן ריא רעכט פארטיגקייט אין
נאקטס אויגין :

ונכפר להם הקם איצם נועם שוין די בלוט פון גיהנותין מחיל זיין אלע יודין . ווארום דער רוצח נועם שוין געפונען נוערין
דורך דעם נוארעם ורבח' :

ליקוטים על התורה

רוצח אונ פון הרגת אים רייבער האם די תורה זיבאפון פון
זאל גיט רחמנות האבין אויף דעם רוצח נאר פון זאל איהם
הרגנו . ווארום אויף לאנג וויא דער רוצח נוערס גיט גיהנות
אין דעם גיהנותן גאנץ שלעכט . ווייל ער שריים פאר הקב"ח
דו ביים דאך זאל נקמות פאר וואס געמסטו גיט זאקקת פון
סייגעשטוענין אין דעם רוצח . אונ אויף לאנג ווי דער רוצח
אין גיט געפונען גינווארין אויף דער געטרעטער זיין אויף אלע
יודין פאר וואס זיי געפינען גיט דעם רוצח . אונ באלד ווי די
קאלב נוערס גיהנות זייס ארויס פון די קאלב אוןארעם אונ דר
נוארעם קריקט זיין צו דעם ארץ ווא דער רוצח אין . אונ אויף
נועקען דער נוארם וויקילט זיך ארויס דער מענקש אין דער
רוצח . דריבער זאגט די תורה אז פון האם גיהנות די קאלב
ונכפר להם הקם איצם נועם שוין די בלוט פון גיהנותין מחיל זיין אלע יודין . ווארום דער רוצח נועם שוין געפונען נוערין
דורך דעם נוארעם ורבח' :

נחמת ישעיה

אנכי אנכי הוא מנחמכם מי אתה
וגו' . דער ענין איז קשיל
אפלק האם געבאם אווהו וואס ער
האם געזינדקט גענין איהם . האם
דער פלך געשווארין זיין דביי יאהר זאל דער ווהן גיט אריין קומען צו איהם אין שטוב . דער ווהן האם געפארבט ווייל
ער נאר גיט אריין קומען צום פלך אין שטוב . נועם ער אנוועק זיין פון דא רעוידענען שטאם , ער האם אויף זיבאהן אונ
פירוש עברי מיימש
(א) אנכי איה אנכי איה בין אייער טרייקסער מי את
נוער קיטמו דוא קוקסט דאך ארויס פון

הפמרת שפטים בישיעה ס"ג נא

אנכי אנכי הוא מנחמכם מי אתה
וגו' . דער ענין איז קשיל
אפלק האם געבאם אווהו וואס ער
האם געזינדקט גענין איהם . האם
דער פלך געשווארין זיין דביי יאהר זאל דער ווהן גיט אריין קומען צו איהם אין שטוב . דער ווהן האם געפארבט ווייל
ער נאר גיט אריין קומען צום פלך אין שטוב . נועם ער אנוועק זיין פון דא רעוידענען שטאם , ער האם אויף זיבאהן אונ
פירוש עברי מיימש
(א) אנכי איה אנכי איה בין אייער טרייקסער מי את
נוער קיטמו דוא קוקסט דאך ארויס פון

עשה נזמה שמים ויסד ארץ ותפחד המיד כל--
 היום מפני חמת המציק באשר בונן להשחית ואיה
 חמת המציק: י מהר צעה להפתח ולא ימות
 לשחת ולא יחסר לחמו: י ואנכי יהוה אלהיך רגע
 הים ויהמו גליו יהוה צבאות שמו: י ואשם דברי
 בפיה ובצל ידי כפיתיה לנמע שמים וליסד ארץ
 ולאמר לציון עמי אתה: י התעוררי התעוררי
 קומי ירושלם אשר שתית מיד יהוה את--פום
 חמתו את--קבעת פום התרעלה שתית מצית:
 י אין מנהל לה מכל--בנים ידה ואין מחזיק בידה
 מכל--בנים גדלה: י שתים הנה קראתיה מי
 יגוד לך השד והשכר והרעב והחרב מי
 אנהמך: י בניה עקפו והשכר בראש כר--הונות
 פתוא מכמר המלאים חמת--יהוה גערת אלהיך:
 י לבן שמע--נא זאת עניה ושכרת ולא מיון:
 י כה--אמר אדניך יהוה ואלהיך יריב עמו הנה
 לקחתי מידך את--פום התרעלה את--קבעת פום

אין אורק פון די רענירענס שפאם,
 אין נועם האם ער פאר בלאנדעם אין
 אנואלד, גולגים האבין אים געהאפט
 אונ וייל זיי זענען ביי זענען אויף
 זיין פאטער דער קלך, האבין זייא
 געוואלט פארן אקספא אין זיין ווען
 הרגן האבין זייא אים גיט געוואלט
 נאר זיי האבין אים געוואלט פאר--
 שיקען אין זייסע לענדער, ווי דער
 קלך האט געהערט אז זיין ווען איז
 געפאנגען געווארען ביי גולגים און
 זייא ווילען איהם אנועק שיקען אין
 זייסע לענדער, האט דער קלך
 חסד געהאט אויף זיין שבויה און
 האט געהאט גרויס צער און האט
 געשרייען דרום אין אלע לענדער
 און שטעט ווער עס וועט סך--פון
 זיין ווען ביי די גולגים נאל איהם
 אים לייען פון זייסע הענד און ער
 וועט גיט פעלויגט ווערען פון אים,
 וויא די גולגים זענען געקומען מיט
 דעם קלך'ס ווען אין אשפאט האט
 קען אים געוואלט אייסקלייען פון די
 גולגים, האבין די גולגים גיט גע--
 וואלט איהם ארויס געבן פון זייער
 האנד פון האט געשטרעפט מיט די
 גולגים און פון האט אים געוואלט
 אנועק געקען פון זייסע הענד און

פירוש עברי מיומש

וואס ער נועט ווערין געגעבן אזויא וויא אגראו:
 (ב) ותשפח און דוא האקט פארקעסין גאט וואס ער
 האט דיה באשאפן וואס ער האט גינייגט די הימעל
 און ער האט גיגרונד פעסט די ערד און די האקט
 דיה אויף אים גיט אנגילעהנט און די האקט דיה
 חסיד גיפארקטין אנהאנדן פאר דעם צארין פון
 דעם פאליידיגער באשר אזוי וויא ער האט זיה אג--
 גיברייט צו פאר בארביין. פאר וואס זאלקטו גיט
 גידייגקען וואו אינדער צארין פון דעם באליידיגער:
 (ג) מהר זעה אז ער מוז איילין פרי ער זאל גיט
 שטארבין אין גרוב צרין און ער מוז זעהן עס זאל
 גיט ווערין געמיגעט זיין פרויט פרי ער זאל אויך
 גיט שטארבין: (ד) אזכי אפער איך גאט דיין גאט
 האב גימאכט איין שרויפן דעם ים ווען זיינע
 אינדין טוהען פרוקען גאט היינט זיין גאמען
 צבאות: (ה) ואשם און איך האב גיקאן מייער בייך
 דאס מיניגט מען די תורה אין דיין מויל און האב
 דיה צו גידעקט מיט דעם שאטין פון מייער הענד
 און פון דייער טווענין האב איך גינאנט צו פלאנצין
 נגעשאפן די הימעל און די ערד און צו זאגן צו
 דיא מענטשן פון זיין דוא ביקט מיין פאלק:
 (ו) חסדו די דערנועק דיה קימי שמיא אויף ירושלים
 וואס דוא האקט גיגרונדקען פון גאטס האנד דעם
 פעקער פון זיין צארין מיט די הייבין וואס זענען

אין גינעצט אונקען אין דעם פעקער פון די ערלים
 דו האקט אים גיפארקען און אים גיזויגן פלוקר
 דו האקט שוין באקומען נאך דאס פוהעניות: (א) אין
 קנהל פון אלע קיגער וואס ויא האט גיקארין האט
 זיא קיין פערער פון אלע קיגער וואס ויא האט
 דער צויגין האט קיגער גיט זיא צו גיהאלטין ביי
 אירע הענד זיא זאל גיט פאלין ווארום זיי האבין
 אלזיין קיין פח גיט: (ה) שמים צונוי ערליי צרות האט
 דיה גיפארקטין ווער נועט שאקלען מיט דעם קאפ
 ער זאל דיה טרייסטין ווארום אלע האבין דיה פינד
 חשוד עס איז אויף דיר גיקומען זיין רויבונג און
 איין הונגער און איין שווערד דער הונגער האט
 אייך צו פראכין אונד די שווערד האט אייך בארויבט
 מיט וועמען קאן איך דיה טרייסטען און זאגן אז
 די אוקה האט זיך אויף אזויא גיפראפטין: (ס) בגוד
 ביינע קיגער זענען גינארין מיד אין די עקין פון
 אלע גאסן אזוי ווי איין וויקדער אקס וואס ליגט
 אין דער געץ און ער קען זיך גיט רירען חסלאס
 וואס זיי זענען פול מיט דעם צארין פון גאט דאס
 גישריי פון דיין גאט: (ז) לכו דרום אזוי שפייער דו
 אריבע פאלק דו ביקט שפוד אפער גיט פון טיין:
 (ח) כה אפר אזויא האט דיין האר גאט גינאנט און
 דיין גאט וועט קריגען פון זיין פאלק וועגן די
 לקחתי איך האב גינאנטען פון דיין האנד דעם פעקער

חמתי לא-תוסיפי לשנותה עוד : יי ושמתיה ביד מונך אשר-אמרו לנפשך שחי ונעברה ותשמי כארץ גוף וכחיון לעברים : יי עורי עורי רבשי עוד ציון רבשי | בגדי תפארתך ירושלם עיר הקדש פי לא יוסף יבא-בך עוד ערר וממא : יי התערי מעפר קומי שבי ירושלם התפתחו מוסרי צוארך שביה בת-ציון : יי פי-יכה

פן האם גים נעקענס, די גולגים ופענן אונעק מיט אים פון די שטאט און ווייל ויית האבין מורא געהאט סאמער אין יעדער שטאט וואו ויית וועלען קומען וועט ויין אפלקה מיט די שטאט מענטשלין וועגן אים האבין ויית איהם אויסגעטאון וייע קעניגליכע קליידער און האבין אים אגני-האהן פראקסע אלסע קליידער פון נאל איהם גים דערקענען אז ער איז דער וזהן פון מלך, און די גולגים האבען איהם אונעק געפירט אין

אנווייט לאנד און האבען איהם דארטען פארקויפט פאר אקגעבט, ער האט דארטן געמוזט ארבעטן אין פלד, און ער איז שווארץ געווארען פון דא היסן וואס האט אויף איהם געברענגט און מיט דער צייט האט ער פארלארן ויין פרינצן געשטאלט און האט אויסגעזעהן ווי אפראקסער ארבייטער, דער מלך האט געזעהן עס איז אונעק געגנגען אזוי צאלאנע צייט און ער ווייס גאר גוט וויין וזהן ציון, ער הערט גאר גוט פון אים, האט ער פארשטאנען אז ויין וזהן איז געוויס אין אנווייטע מדינה, איז דער מלך געפאהרען אין די ווייטע מדינות אין וועלכע שטאט ער איז גקומען האט ער געהייסען אים רופען ווער, עס דארף עפעס אסובה נאל קומען צו דעם מלך, דער פרינץ איז אויף געקומען מיט אנגעבעס צום מלך, אבער ווי דער שטראקען איז דער פרינץ געווארען אז ער האט געזעהן דער מלך איז ויין פאסטער, דער פרינץ איז געפאלען דעם פאסטער אויף ויין האלדז און הייבט אים אן קושין, און דער פאסטער שמויסט אים אונעק פון זיך און פרעגט אים ווער בינטו, ווייל דער פאסטער האט אים גוט דערקענט גר האט געמיינט דער פאסטער האט אים נאך פיינט ווייל ער האט געזעהן אז דער פאסטער שמויסט אים אונעק פון זיך האט ער געמיינט דער פאסטער האט אים נאך פיינט ווייל ער האט געזעהן דעם פאסטער פאר אים האט ער אונגערויבען וויינען און איבער בעטן דעם פאסטער, דער ווייל האט אים דער פאסטער דערקענט אז דאס איז ויין וזהן, האט דער פאסטער אויף אים בחסנות געהאט און האט אים אויסגעליינט פון ויין הערר און האט אים צו זיך אהיים גענומען, דאס וועלכע איז ביי די יודן מיט הקב"ה ווען די יודן האבין געזעהן דעם האט הקב"ה געשווארען וויא זאלען גוט מעהר זיין אין ארץ ישראל, און וויא די יודן זענען פון ארץ ישראל אונעק געמאנגען זענען זיי געפאנגען געווארען צווישען די כשדים און פרסיס און זענען פארשפרייט געווארען אויף די גאנצע וועלט, אין ווער חבל שפייסט הקב"ה האט צושווארן אלע מיר ווייטען וועלט מורח מערב צפון דרום אין וועלכע וויס דא יודן וועלען פארשריבען ווערען זאלען וויא אכטונג געבען אויף די יודן דא מעלקער זאלען וויא גוט פארלענדען, און וויא זאלען דערנעבען אברס יצחק יעקב פאסטער וועלען זיי מיט ויער בחסנות העספען די יודן, גאר אזוי לאנג ווי די יודן האבען אויף זיך געהאט דעם צלם אלהים מען האט וויא דערקענט אז זיי זענען די קינדער פון הקב"ה האבען די מעלקער נאך געעבען קבור די יודן און מען האט זיי נאך גוט געעקענט אזוי פיל שלעכטס טאהן, די פעלקער האבען אבער געזעהן אראם צו זענען פון די יודן דעם צלם אלהים זיי זאלען קענען טאהן מיט וויא וואס וויא וועלען, און דער פנים פון די יודן זענען פארקלייבט געווארען צו די פעלקער וויא עס איז געווען אין די לעצטע צייט פון גלות ככל וואס די יודן האבען זיך בהעפעס מיט די נויבער פון כשדים, און האבען גיגעסען פון די סעודה וואס אשורוש האט געמאכט, דאקאלס האט הקב"ה מורא געהאט סאמער ח"ו וועלען די יודן אין גאנצען פארלענד ווערען האט הקב"ה אויסגערופען אונזי אנכי הוא מנתקכם, ווער עס דארף אנהאט נאל קומען צו מיר און איד וועל איך טרייטשען, זענען די יודן געקומען צו הקב"ה און האבען געזאגט זיי וועלען געטרייסען ווערען, האט הקב"ה כביכול זיי גוט דערקענט און ער האט געזאגט צו זיי מי אה ווער בינטו, איך דערקען זיך גאר גוט ווארום נחראי מאגוש נמות, דו האסט מורא פאר אקענטש וואס ער איז אשפערליכער, אז איר וואלט געווען פרום וואלט איר גוט געדארפט מורא האבען פאר אפענשין, ווארום דער וואס האט מורא פאר הקב"ה דארף גוט מורא האבען פאר אכענש וואס ער איז נראו, פאר אפגענשין, ווארום דער וואס האט מורא פאר הקב"ה דארף גוט מורא האבען פאר אכענש וואס ער איז נראו, און אנהייב וואסער שפראצט ער ווער שיינ און אין אקורצע צייט פון אפאר זעלישע ווערט, ער פארלענדט, יעדער מענטש איז אויך אזוי אין זיין יוגענד שפראצט ער ווער שיינ און אין אקורצע צייט ווערט ער אלס און ווערט פארלענדט. דריבער איז ניסא פאר אים וואס מורא צו האבען גאר פאר הקב"ה דארף ויין די מורא :

פירוש ע"מ
פון די ערלים און די הייבין פון דעם געקער פון מין צארין וועקטו ניש קער פרינקען רוא וועקט שוין ניש האבין ביון פורעניות : יי ושפתייה און איה וועל טאהן דעם געקער פון פורעניות אין האנד פון די וואס זיי האבין זיך גימאכט צו גיין אדער זיי האבין זיך גימאכט טרווערין וואס זיי האבין גיזאגט צו דיין לייב בייך זיך און מיר וועלין אויף דיר איבער פארין און דו האסט גימאט דיין לייב אזוי וויא ערד און אזוי וויא אגאס צו די מענטשין וואס גייען אין איהר בלוזער וויא האבין אויף דיר גיפערען און דו האסט גיליטען : יי עירי דערנעק זיך פון דיין צער קלייד אן דיין שטארקייט רוא

שטאט ציון רש שטאט ירושלים קלייד אין די קלייד דער פון דיין שייניקייט דו הייליגע שטאט ווארום עס וועט שוין גוט מערין צו קומען אין דיר אשטא : יי התערי שאקיל זיך אפ פון דער ערד שמי אויף פון דער ערד וואס דו ביקט גינעסין און האסט גיקלאגט זען זיך ירושלים אויף אשטול ההפתי ואלקט עפענען די בידר רימען פון דיין האלדז דו גיפאנגענע שטאט ציון : יי כי כח אפר ווארום אזוי האט גאט גיזאגט הים אובויקט בלוזער ווייל איר האט גיפאלגט דעם יצד דער דריבער זייט איהר גיזאגט פאר קויפט און גוט מיט געלט וועט איר

פירוש ע"מ
פון די ערלים און די הייבין פון דעם געקער פון מין צארין וועקטו ניש קער פרינקען רוא וועקט שוין ניש האבין ביון פורעניות : יי ושפתייה און איה וועל טאהן דעם געקער פון פורעניות אין האנד פון די וואס זיי האבין זיך גימאכט צו גיין אדער זיי האבין זיך גימאכט טרווערין וואס זיי האבין גיזאגט צו דיין לייב בייך זיך און מיר וועלין אויף דיר איבער פארין און דו האסט גימאט דיין לייב אזוי וויא ערד און אזוי וויא אגאס צו די מענטשין וואס גייען אין איהר בלוזער וויא האבין אויף דיר גיפערען און דו האסט גיליטען : יי עירי דערנעק זיך פון דיין צער קלייד אן דיין שטארקייט רוא

אמר יהוה חנם נמפרתם ולא בכסף תגאלו :
 כי כה אמר יהוה מצרים ירדעמי בראשונה
 לגור שם ואשור באפס עשקו : ועתה מהלילי
 פה נאסיהתו פירללקח עמי חנם משלוי יהילילו
 נאסיהתו ותמיד פלחיום שמי מנאין : יי רכן ידע
 עמי שמי רכן ביזם ההוא פיאנייהוא המדבר
 הגני : יי מהרנאו עלההרים רגלי מבשר משמיע
 שלום מבשר טוב משמיע ישועה אמר לציון מלך
 אלהיה : י קול צפיד נשאו קול יחדו ורגנו פי עין
 בעין יראו בשוב יהוה ציון : יי פצחו רגנו יחדו
 הרבות ירושלם פיינתם יהוה עמו גאל ירושלם :
 יי חשף יהוה אתזרוע מדשו לעיני פלהגנים וראו
 כלאפסיארץ את ישועת אלהינו : יי סורו סורו צאו
 משם טמא אלהתגעו צאו מתוכה הברו נשאי פלי
 יהוה : יי פי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תרכזו
 פיהלך לפניכם יהוה ומאספכם אלהי ישראל :

כי זה אמר ה' חנם נמפרתם וגו'.
 לפי שאל צוויא פנענשין וענשו
 אמר להל נענאנגנו אויסער די שפמאס
 שפאצירען האבען זיין געווען
 אנאקטען חיס שיינע פרוקטען,
 זאגט איינער צום אנדערען מיר
 וועלען זעהן סאפער איז אפען די
 מיר פון גארטען אונ רעד היפער
 איז ניטא וועלען מיר אריין גיין אין
 גארטען אונ מיר וועלען גסען
 אריינס פרוקטן, איינער איז אבן
 געזאנגען אין גארטען אונ האט
 קיינעם געזעהן ער האט געזעסען
 פרוקטען צו ואס, אבער אהייסער
 פון גארטען איז געווען געהאלטען
 אונ האט געזעהן וויא ער בייסט די
 פרוקטען פון די בויקער אונ עסט,
 דער היסער האט געטאהן אגעשריי
 איז דער מענטש אנקלאפען פון
 גארטען, דער היסער איז ארויס
 געקוקטען פון גארטען אונ האט
 געטראפען צוויי פענקשין שטייען
 ווייל ער האט גיט געוואקס וועלכר
 פון זיין איז געווען אין גארטען,
 האט ער מיט פון ביינע פענקשין
 אריין געשלעפט אין גארטען אונ
 האט אגעשרייא געטאהן צווא נאך

היסער אונ סען האט זיין ביינע אריין געפירט אין געפיינקעניס, דר אנדערער האט געזאגט צום ערשטן דוא ביזם געמאד
 גען האפסטו פריער הנאה געהאט פון גארטען האסט געזעסען די פרוקטען, אבער פאר וואס פון איך געפאנגען געווארען,
 נאר אויסקום, דאס זעלביגע האט הקב"ה געזאגט דוא יודין זענען געווען אין מצרים, האבן זיי פריער זיך געהאט פון
 מצרים, מצרים יעד מי בראשונה לגור שם, דוא יודין האבען פריער געוואקסט אין מצרים אונ האבען געזעסען דוא
 פרוקטען פון לאנד נאכדעם זענען זיין פארבאלטען געווארען פאר קענעם, האבען מצרים געהאט אפענה צו די יודין,
 וצוהר גאסט עשקי, אבער אשור האט גערויבט דוא יודין פאר גאר גילשם, דריבער זאגט בקדוש ביה ווייל איהר זענט
 אויפניקט פרוקטען געווארען דריבער וועט איהר אויפניקט אויסגעלייזט ווערען :

פירוש ע"ש
 ווערין אויס גילייזט : (ט) פי כה אמר נוארוס אזויא
 האט דריין שטארקער נאט גיואנט מצרים די מצרים
 האבין גיארבעט מיט דוא ישראל נוארוס יעד מיין
 פאלק האט גענידערט צום ערשטן זיין זאלין
 דארטן וואהנען ווייל עס איז גווען אהונדער וואר
 אבער דער סלק פון אשור באפט האט אויפניקט פאר
 צוקט די ישראל : (י) געהא אונ היינט וואס איז מיר
 דא וואס איה נאט מיר אליין אונ מאך זאקען טייגע
 קינדער אין דעם גלות אזוי איז די רייד פון נאט פי
 זיך נוארוס מיין פאלק איז גיווארין גינוקען אונ
 זיפט זיינע גיוועלטיגער סוהען זיך לויבין אונ
 באריקען אזויא איז דוא רייד פון נאט אונ תמיד
 גאנצע טעג ווערט טיין נאמען דער צערינט :
 (יח) גלו דרום אז איך וועל אויס לייזן טיין פאלק
 זעעמי נועט מיין פאלק וויסען אונ דער קענען מיין
 נאמען גלו דרום דעם טאג וועלן זיי וויסען אז איך
 בין דער וואס האט גירעט דא בין איך אונ בין
 קעניס טייגע רייד : (יט) פה גאו וויא שייין זענען
 אויף די בערג די פיס פון דעם וואס נועט זאגין די
 בשורה ער נועט מבשר זיין גוטס ער מאכט הערין

אמר קריאת פרשת השבוע שניס מקרא ואחד תרגום והפטרות ומומור ה' מלך גאות לבשו או מומור שיר ממדר שהרות שהוא נגד היסוד כמיתת היום:

יש בשער. ששער לבן מטמא בתחלה. כשהוא חל הכהן ויש כנגד שער לבן טמא. מש"כ בפשיון. שאינו מטמא חלל כסוף שטע: ומטמא בכל מראה לובן. אפי' למטה מלרבע מראות דכתיב ומראה הנגע עמוק מראה הנגע עמוק ולא מראה שער לבן עמוק מה שאין כן בפשיון שאין מטמא למטה מד' מראות שאלותן מראות שהוא מטמא הפשיון מטמא (ה): אין בו סי' שהרה. וזונו בפשיון יש בו סי' שהרה שאם פרה בכלו

סרי ל"ד מלטה אחד סרי סמליות מלמדות אלף לטוקי טס ספסיון טוה למסס פד' מלכות. וטיון פוי"ס: [ג] ככל כו'. וספר לכן כנגדי פור (כשר) וכשמין ועיסו כלכד טוה סי' טועמס, טכ"ט: [כ] ככל סטוה. וסממיו סימן טועמס כ' מילוס לכד כנגדי פור כשר וכקדמס ונגמס.

אז עם איך דא צוויי ווייסקע האר ווייסקע גבלי תגעים אלע גגעים אז וויי ווערין גרעסקער ווערין וויי אקא, אקער טיישקע האר אזי נאר קטמא בייא פיר, ערליי גגעים חיי גגע אזי דא גגע איך גרעסקער גינוארין בייא דער וייט. אביכול אפ גירקט פון דיא גגע, איך ער אויך קטמא פה שאין גז גשער לבן וואס איך ניט אזויא בייא ווייסקע האר, אויב דיא ווייסקע האר זענען אין דיא גגע איך ער קטמא, אונ אויב וויי זענען ביי דער וייט פון דיא גגע איך ער קטמא: ב'ש גתתת, עם איך דיא טוקמא בייא ווילד פלייש וואס איך דיא אין אנגע פה שאין גשיון וואס אז דיא גגע ווערט גרעסקער איך דיא טוקמא גיקא, רש גשיון אונ, עם איך דיא טוקמא אז דיא גגע ווערט גרעסקער פה שאין גתתת וואס ביי ווילד פלייש איך דיא טוקמא גיקא גתתת וואס גתתת ווארום אז עם איך דיא ווילד פלייש אין דיא גגע פאלד אין אגהייב ווען ער קוקט צום פהן, איך שוין דער קענטש קטמא, אקער אז דיא גגע איך גרעסקער גינוארין וויא זיא איך גינוען, ווען ער איך גיקוקען צום פהן, איך ער נאך ניט קטמא, נאר קען פאר שליקט איהם אויך ויגען טאג, נאך דיא זיגען טאג אז זיא ווערט גרעסקער איך ער קטמא ויפסמא גבלי פדאח לבן דיא ווייסקע האר זענען קטמא מיט אלע ערלייא ווייסקייט, אפילו וויא זענען ניט אזוי ווייט וויא דיא גגע, אקער אז דיא גגע איך גרעסקער גינוארין טו דיא קעקעקע האבין דיא זעלבדיגע ווייסקייט וואס דיא גגע האט, אונ אז דיא קעקעקע איך טיגקעלער וויא דיא גגע איך ער קטמא וזין בו סי' פתח אונ בייא ווייסקע האר קען ערלייט זיין שהור, אקער אז דיא גגע איך גרעסקער גינוארין קען ער ווערין שהור, אויב דיא גגע האט זיך פאר שקרייט איבער דעם גאנצן נוף יש גשיון אז די גגע איך גרעסקער גינוארין איך דיא אטוקמא וואס בייא ווייסקע האר איך גיקא שחשיון קטמא גבלי שויה אז עם איך גרעסקער גינוארין נאר אקלייגע שטקעלע, איך ער שוין קטמא, אקער ווייסקע האר איך אנדערש ניט קטמא נאר

פירוש ע"מ
כלים דעם ארון קודש פון נאט וואס מאכט אייך קלאר אונ ריין. רש"י שרייבט פון דאנען איך נידר דוגען אז עם וועט זיין תהנית המתים: (כד) זי לא דחפיון נאר איר זאלט ניט ארום גיין אויליגדיג אונ איר זאלט ניט ארום גיין מיט אנטלויפונג פון נאט וואס אלע איין זאלען:

דאמר קרא ושער נגנע הסך לכן העיקר הסמוך לנגע הסך לכן: כדי לקרוץ בוגו. כדי שינטל כפי הווג של מספרים והלכה דשיעור שער לכן ארכו אין פחות מכדי שינטל כפי הווג אבל הלזנויות שבו ככל שהוא: גראית בשחים מהור. שיש שערות המהולקות בראשן לשמים ובעקן כיפי אלא אחד: הכי גרמינו, בהרת ובה שער לבן ושער שחור טמא. בהרת שהיא כגרים מלמלם ובה שתי שערות לבנות והשאר מלאה שערות

שמורות טמא ולא אמרינו שמקום השערות שמורות ממעט הבהרת מכגרים: ה' וזקקת לשער לבן ולפשיין. דלי איכא בלוחו החוט שער לבן מחליטו או אם פשה אלא החוט בסוף שבע טמא אלא אם אין ברוחב החוט כ' שער' וליה כיה שער לבן לא מטמא דלא חשיב מן הנגע וכן אם פשה אלא החוט שאין ברוחבו שתי שערות כפסיון רחוק מן הנגע הוא חשיב ובעי כגרים: (ד) אבל לא למחיה. דלפי' יש ברוחב החוט כ' שערות אין מחיה שבו מטמא שמהי' לרין שפחה מבוהרת בלמלע הנגע כמבאר שהוא בלמלע העיר: מצרפן. ונדונים כנגע אחד ואם פשה אחת מהן משהו או נולד שער לבן בלחת מהן מחליט על שתייהן (ה): ואם לאו אינו מצרפן. ונדונים כשני נגעים ואם פשה האחת והאחרת לא פשה מחליט בזה ומסגיר בזה וכלי מטהר כפי לחותיו שתי קרננות: בהרת כגרים. כלא מקום מחיה דהיינו פ' עדשות בהרת ועדשות אחת מחיה י' עדשות בין הכל גרים הן פ' עדשות ומחיה חין פחות מעדשה וכל היכא דחניט בהרת ה"ה לשאר מראות חלקות ופחותות: והלכה המחיה. שכל הנגע על מקומה:

עיקרו פלגין אויב ביא דעם ווארציל יעגען ויאי נויים וראשון פשהיר אונ אין שפיץ יעגען ויי שווארצן פשא איז דער קענקש סמא בשה יא בלגניית נויא דויה נאל ויין דיא נוייקקייט אויף דיא האר. כפי סמאיר זאגט גל שחיה נויא פיל עם איז. איז גענוג סממא צוא ויין, כפי שקעון זאגט כפי קרוץ זוג אז קען נועם נועלין אפ שערין דיא האר מיט אשעריל, זאל דיא שעריל פאר נעקען די נויים קייט פון דיא האר תיקח אתה פלמסח אויב אונקען איז דער האר איינס ונהלתי מלמלה אויבין איז ער צו טיילט צו שפאלטין ויחיה גראית בשמים אונ זיא נעם אום ווי צוויי האר פהיר איז דער קענקש שחור בהרת יבו שער לבן ושער שחור סמא אבהרת נום יא איז גרוים פונקט ויחיה אגרים, אונ אין דיא בהרת איז דא נוייקע האר אונ שווארצע האר, איז דער קענקש סמא איז היששין אונ מיר האמבין גיט סמא שפי פיעם פקום שער שחור את תבנית סמאקער האמ דער ארמ וואו דיא שווארצע האר נואקסט ווייניגער גיטאקט דעם בהרת נויא אגרים ספני שאין גה פקש נוייל דאם לעכיל נואם דער האר נואקסט ארום פון איהר איז אוי קליין אז דאם פאר נעקש קיין ארמ קלענער צוא מאכין דיא נגע: ה' בהרת כגרים אבהרת נאנויקער פלעקן גרוים נויא אגרים ויחיה יצא פקעה אונ פון דעם בהרת ציהם זיה נוייקקייט נויא אפארים אס יש בו רחב שתי שערות אויב דיא גרייט פון דעם פארים נוייקקייט איז נויא צווייא האר וקפה לשער לבן וקפיו אונ אין דעם פארים

עיקרו פלגין אויב ביא דעם ווארציל יעגען ויאי נויים וראשון פשהיר אונ אין שפיץ יעגען ויי שווארצן פשא איז דער קענקש סמא בשה יא בלגניית נויא דויה נאל ויין דיא נוייקקייט אויף דיא האר. כפי סמאיר זאגט גל שחיה נויא פיל עם איז. איז גענוג סממא צוא ויין, כפי שקעון זאגט כפי קרוץ זוג אז קען נועם נועלין אפ שערין דיא האר מיט אשעריל, זאל דיא שעריל פאר נעקען די נויים קייט פון דיא האר תיקח אתה פלמסח אויב אונקען איז דער האר איינס ונהלתי מלמלה אויבין איז ער צו טיילט צו שפאלטין ויחיה גראית בשמים אונ זיא נעם אום ווי צוויי האר פהיר איז דער קענקש שחור בהרת יבו שער לבן ושער שחור סמא אבהרת נום יא איז גרוים פונקט ויחיה אגרים, אונ אין דיא בהרת איז דא נוייקע האר אונ שווארצע האר, איז דער קענקש סמא איז היששין אונ מיר האמבין גיט סמא שפי פיעם פקום שער שחור את תבנית סמאקער האמ דער ארמ וואו דיא שווארצע האר נואקסט ווייניגער גיטאקט דעם בהרת נויא אגרים ספני שאין גה פקש נוייל דאם לעכיל נואם דער האר נואקסט ארום פון איהר איז אוי קליין אז דאם פאר נעקש קיין ארמ קלענער צוא מאכין דיא נגע: ה' בהרת כגרים אבהרת נאנויקער פלעקן גרוים נויא אגרים ויחיה יצא פקעה אונ פון דעם בהרת ציהם זיה נוייקקייט נויא אפארים אס יש בו רחב שתי שערות אויב דיא גרייט פון דעם פארים נוייקקייט איז נויא צווייא האר וקפה לשער לבן וקפיו אונ אין דעם פארים

הלך שער לבן. שער או הפך לשמור: רבי שמעון מטהר. אהלכה מחיה קאי: שלא הפכתו בהרת. שער לבן קודם לבהרת של מקום המחיה: שלא הפכתו בהרת כגרים דמקום המחיה היה חסר מכגרים וכלן נמי לא פליג ר"ש אלא אהלכה מחיה ואין הלכה כר"ש: ז בהרת ובה מחיה ופשוין. בהרת כגרים והסגירה (י) ולסוף שבע מלא כה מחיה ופשוין והמליטו: הלכה המחיה. כגון שכל עליה הנגע עמף הכהרת מפני הפשוין: לכן הפשוין. כגון שנספה הכהרת וחורה לכגרים: וכן שער לבן ופשוין. אם הלך הראשון עמף מפני השני: הלכה וחורה כסוף השבוע. כגון שהסגירו על בהרת כגרים והלכה הבהרת בלמט השבוע (י) וכסוף השבוע מורה: הרי היא כמות שהיתה. למחר הפטור. לראה אותה הכהן כסוף שבע כשהלכה לה (ה) ופטרו אם אחרי כן מורה:

הוא דיא נויקע האר איז אנוקע גינאנגען. זיי זענען ארויס גיפאלין אדער שנוארץ גינארין אינ דיא ווילד פלייש איז דא פפא פפני תפחה איז ער קמא וועגין דיא ווילד פלייש בני שקען שפטר רבי שקען זאנט אויב די נויקע האר איז גינען אין די ווילד פלייש אונ די ווילד פלייש איז פערנאנגען ווייל די גנע האט זיך פארצויגען אויף איהר ארם, איז ער קדור פפני שלא תפחה תפחה ווייל גיט דער בהרת האט גימאקט די האר נויים, אונ אין דיא תורה שפייט היא תפחה שער לבן דער בהרת זאל נויים מאכין דיא האר, אונ ווען דער בהרת איז גיקוקען אויף דעם ארם פון דיא ווילד פלייש, איז שוין דיא האר גינען נויים פון פריער בהרת היא ותפחה כגרים אויב דער בהרת מיט דיא ווילד פלייש צו זאמען איז נאר גרויס וויא אגרים ושער לבן בתוך תפחה אונ אין דעם בהרת איז דא נויקע האר תפחה אונ דיא ווילד פלייש איז פארנאנגען, אונ דער בהרת האט זיך פארצויגען אויף איהר ארם פפמא איז דיא גנע קמא פפני שער לבן דורך די נויקע האר תלך שער לבן אויב די נויקע האר איז אנוקע גינאנגען, אונ די ווילד פלייש איז דא פפא פפני תפחה איז ער קמא דורך די ווילד פלייש בני שמעון שפטר רבי שמעון זאנט אויב די ווילד פלייש איז אנוקע גינאנגען איז ער גיט קמא דורך דיא נויקע האר פפני שלא תפחה בהרת כגרים ווייל דער בהרת איז גיט גינען גרוים ווי אגרים ווען די האר זענען גינארין נויים, אונ דער נאך אז די ווילד פלייש איז אנוקע גינאנגען, אונ דער בהרת האט זיך פארצויגען דעם ארם פון דיא ווילד פלייש, אונ דער בהרת אליון איז גינארין גרוים וויא אגרים, זענען דאך דיא נויקע האר גינארין פאר דעם בהרת וויא אגרים ומורה שאם יש במקום שער לבן כגרים שפא אונ רבי שמעון איז מורה צוא דיא תפחים אויב דער ארם

הוא דיא נויקע האר וואו דיא נויקע האר וואקסט איז גרויס וויא אגרים, און דעם ארם פון דיא ווילד פלייש, נאר קען נויים גיט וועלדעם איז גינען פריער, אויב די נויקע האר איז גינארין איינער דער בהרת איז גרוים גינארין וויא אגרים, אדער פריער איז דער בהרת גרוים גינארין וויא אגרים דער נאך איז גינארין די נויקע האר, פון קסוף וועגין איז ער קמא עינין תפחה (ישראל): ז בהרת ובה מחיה ופשוין איינער האט גיהאט אבהרת האט קען איהם פאר שלאסין אויף זינען קאנ, אונ נאך די זינען קאנ האט קען גינען, עס איז דא ווילד פלייש, אונ דער בהרת איז גרעסער גינארין, איז ער גינארין קמא תלך תפחה אונ די ווילד פלייש איז אנוקע גינאנגען אונ דער בהרת האט זיך פארצויגען אויף איהר ארם פפמא איז די גנע קמא ווייל ניא איז גרעסער גינארין נאך די זינען קאנ תלך תפשוין אויב דיא גרעסערקייט איז אנוקע גינאנגען, די גנע איז צוריק גינארין וויא זיא איז גינען אונ דיא ווילד פלייש איז געבליבען פפמא פפני תפחה איז זיא קמא דורך די ווילד פלייש זבו דשער לבן זינען אונ אזוי איז דער דין אז אין דיא גנע איז גינארין נויקע האר אונ זיא איז גרעסער גינארין נאך זינען קאנ, אז די נויקע האר איז אנוקע גינאנגען איז זיא קמא ווייל זיא איז גרעסער גינארין, אונ אויב דיא גרעסערקייט איז אנוקע גינאנגען אונ די נויקע האר איז געבליבען, איז זיא קמא דורך דיא נויקע האר תלך תפחה וזוהי קסוף שבת איינער האט גיהאט אבהרת האט קען איהם פאר שלאסין אויף זינען קאנ, אונ אין די זינען קאנ איז די בהרת אנוקע גינאנגען, אונ אין סוף זינען קאנ איז די בהרת צוריק גיקוקען בני היא כמות שהיתה איז זיא גלייה וויא זיא וואלט גינען די גאנצע זינען קאנ אונ וואלט גאר גיט אנוקע גינאנגען, אונ קען פאר שלאסן איהם נאך אויף

ואזכור היום. הכ"ט: [ו] מארבע כו'. ושמע דכלן משפחות וכדעת הר"מ וז"ל לדעת הר"ם והר"ב דהתם דמכי קאמרי דאי מתעטע מד' כו' סבור אלל אי לא מתעטע יש נהן דשטור ויש מהן דשטע ויה סתוי בלתי. ופ"ט כשנג ומטה קקרוס ז"ל דלתיבה דכ"ט דר"ט סבור ה"ק נקטי: (ט) מוכח מלשונו דר"ל דר"ט משטע ויהלית וכן מדכ' להקמט יסגרי מוכח דזכ"ט יחלית וקשה מתניתין דלקמן וז"ט. והר"ם ז"ל נסתחיתין דלקמן כלל וסר"ט כ' דכנתיים עירי כ"ט דסרי הוא כמו כהית' וסכא פלגי בכנתיים ועוד והסגרי וסוף שטע כנסה אוחי ועוד וסגרייניו זניה וחסר כ"ט פשה אוחי ועוד (ופתני' ה' פירוש דפשה וכן כנסה דר"טא סוף ולשון משטע כולל החלט וסגרי) וכל סג' פלוגתייהו בסוף (שטע ב') לאחר הפסוק: (י) ולא דק בנישתי דסכ כן נכ"ט עשיב פסיון וכו' לא אמר כ"ט מלא חסרם בחתום: (יא) כלומר ולי קאי בסוף שטע כשטע מסגרי כו' דפי' סכ"ט בחתום משטעין דמתני' דלמיל וסר"ט פי' לעיל וסכ"ט דמסכ"ט לנערי ומזין לכו

הפסוק הראה בתחלה. היתה עוה ונעשית כהה. כהה ונעשית עוה. הרי היא כמות שהיתה ובלבד שלא תתמעט [ו] מארבע מראות. כנסה ופשתה. פשתה וכןסה. ר"ע מטמא וחכמים משהרין: ח בהרת כגרים ופשתה כחצי גרים. והלך מן האום כחצי גרים. ר"ע אומר תראה בתחלה: וחכמים משהרין: ח בהרת כגרים ופשתה כחצי גרים ועוד והלך מן האום כחצי גרים. ר"ע מטמא

הסגר שני ולי קאי בסוף שטע שני פטרו וטורו: ח ופשתה כחצי גרים. ללד המורה: והלך מן האום כחצי גרים. ללד מערב: תראה בתחלה. דחסיב כנגע אחר ונגע חדש הוא זה ויסגרי: וחכמים משהרין. ללד חסיב פסיון (י) אח"כ מוסיף על טיעור כנגע שהיה בחלל: וזה שאינו עכשיו אלא כגרים נחשב כראשון שעמד בעיניו וטורו (יא): ח ופשתה כחצי גרים ועוד כו'. ר' עקיבא מטמא. משום ועוד דלשמירי ביה מן הפסיון

הפסוק הראה בתחלה. היתה עוה ונעשית כהה. כהה ונעשית עוה. הרי היא כמות שהיתה ובלבד שלא תתמעט [ו] מארבע מראות. כנסה ופשתה. פשתה וכןסה. ר"ע מטמא וחכמים משהרין: ח בהרת כגרים ופשתה כחצי גרים. והלך מן האום כחצי גרים. ר"ע אומר תראה בתחלה: וחכמים משהרין: ח בהרת כגרים ופשתה כחצי גרים ועוד והלך מן האום כחצי גרים. ר"ע מטמא

זיבוען קאנג לאחר תפסיר אויב דיא נגע איז אנדעק גינאנקען אין די זיבוען קאנג. אונ סוף זיבוען קאנג האט דער פהן גיזעקן די נגע איז ניקא. האט ער איהם קטעהר גיזעקן. דער נאך איז דיא נגע צוריק גיקוקען אויף דעם זעלבדיגען ארט מראח בתחלה נוערש זיא גיזעקן אין אנהייב, גלייך וויא זיא נואלט גיזעקן אנניע נגע היתה עיה אין אנהייב נוען מען האט איהם פאר שלאקען איז די נגע גיזעקן שטארק נויים אזוי וויא שגוי תעשית פהא אונ אין סוף נואך איז דיא ווייסקייט פון דיא נגע גיזעקן גיזעקן טינקעלער, זיא איז נאר נויים וויא וואפעק פהא אדער נוען מען האט איהם פאר שלאקען איז דיא ווייסקייט פון די נגע גיזעקן טונקעל, נאר נויים וויא וואפעק תעשית עיה אונ אין סוף נואך איז זיא שטארק נויים גיזעקן אזוי וויא שגויא תרי היא קמות שהיתה איז גלייך וויא זיא נואלט גיזעקן די נאנקע זיבוען קאנג אין אייגענלייא ווייסקייט, וויא זיא נואלט נאר גיט גיעקדערט גיזעקן אונ מען דארף איהר פארשליסען נאך אויף זיבוען קאנג זיבד שלא תתפעט פארבע פראות נאר זיא זאל גיט נין ווייניגער (ושינקעלער) פון די פיר ווייסקע קאנעדין נואם אנגע דארף זיין נוסח ופשתה אבהרת נואם איז גיזעקן גרים וויא אנגרים, אונ מען האט איהם פארשלאקען אויף זיבוען קאנג, אונ אין סוף נואך איז זיא קלענער גיזעקן, דער נאך איז זיא גרעסער גיזעקן, אונ איז גיזעקן וויא זיא איז גיזעקן פריער, וויא אנגרים, גיט מעהר, אדער פשתה נוסח אין סוף נואך איז זיא גרעסער גיזעקן

דער נאך איז זיא קלענער גיזעקן אונ איז צוריק גיזעקן וויא זיא איז גיזעקן, גיט קלענער וויא אנגרים רבי עקיבא ספסא רבי עקיבא זאגט ער איז קטא ותקמים מספרין אונ די תקמים זאגין ער איז קהור ואויב דאם איז אין סוף אנדעקע נואך, אונ אויב דאם איז אין סוף ערשטע נואך פארשליסען מען איהם אויף נאך אנוואך: ח בהרת כגרים אייגער האט גיהאט אבהרת גרים ווי אנגרים, האט מען איהם פארשלאקען אויף זיבוען קאנג ופשתה תחצי גרים אונ די נגע איז גרעסער גיזעקן וויא זיא איז גיזעקן אהאלקער גרים תלד מן האום תחצי גרים אונ אין די אנדעקע זייט איז קלענער גיזעקן גיזעקן דיא נגע אהאלקער גרים, רבי עקיבא זאגט מראח בתחלה זיא זאל גיזעקן נוערין פון דאם גייע, גלייך וויא דאם נואלט גיזעקן אנניע נגע, אונ מען זאל אים פארשליסען אויף זיבוען קאנג ותקמים מספרין אונ די תקמים זאגין ער איז קהור ואויב דאם איז אין סוף אנדעקע נואך, אונ אויב דאם איז אין סוף ערשטע נואך פארשליסען מען איהם אויף נאך אנוואך וועיין תרי"ט: ח בהרת כגרים אייגער האט גיהאט אבהרת גרים ווי אנגרים, האט מען אים פארשלאקען אויף זיבוען קאנג ופשתה תחצי גרים ועוד אונ דיא נגע איז גרעסער גיזעקן וויא זיא איז גיזעקן אהאלקער גרים תלד מן האום תחצי גרים אונ אין די אנדעקע זייט איז קלענער גיזעקן וויא זיא איז גיזעקן פריער, וויא אנגרים, גיט מעהר, אדער פשתה נוסח אין סוף נואך איז זיא גרעסער גיזעקן

מכא

וכפשתה לאחר הפטור (יב) חיירי : וחכמים מטהרין.
 דכיון דלאויל ליה חלי גרים מן האוס ליכא מנגע חדש אלא
 חלי גרים ועוד : ופשתה בגרים ועוד . לאחר הפטור
 ולאחר כך הלכה לה כל האוס ולא נשתיר אלא הגרים ועוד
 החדש : ר"ע מטמא . דהא
 פשה ליה מטיעור קמא
 ורבנן סברי כיון דלאויל ליה
 קמא כוליה והאי נגע דקמי
 חדש : תראה בתחלה .
 יוסיני : י בהרת בגרים
 ופשתה בגרים . כשפשתה
 לאחר הפטור (יב) חיירי :
 ר"ע מטמא . ליש כן נגע
 וסימן טומאה עמו : תראה
 בתחלה . ואף על גב
 דכשתראה בתחלה נמי
 יטמאה הכהן מיד למחיה
 ושער לכן מטמאים בתחלה
 אחיו קרבן אכל חד וחד (יד) ולר"ע כנגע ראשון
 חשיב וכי מחמי מהאי מיתיה חד קרבן וכלל הך דפליגי
 ר"ע וחכמים כמתניתין ה' כחכמים : ואין בה כלום .
 לון נה שער לכן : ובה שיערה אחת . וגולה כהרת
 כו' : הרי זה להסגיר . ואף על פי שקדם כהרת כהרת
 שחקים בגרים כהרת לשתי השערות (טז) : בהרת כחצי גרים ובה ב' שערות כו' הרי זה להסגיר . ואף על גב
 דחלי גרים הראשון קדם לב' שערות לא מהני עד שיקדים הגרים ששל לב' שערות (טז) : יא וגולדה בהרת כחצי

כסוף ככזו ב' ולתה הפסול : (יב) הכ"ס ולבשמים דהכעיס
 עשהירי לנגמרי ולא משקהו אלא כסוף שבוט שני ולאחר
 הפסול אבל לבכ"ב הי' ל"ד לאחר הפסול דה"ל כסוף
 שבוט א' או ב' וכדלמי' וספסוף כמ"ט הכ"ס דה"ל דספסוף
 סוף שיוסיף על סנע עשר סיה סהלה (דוקא) כו' וכן ס"ס
 ססס ולא עי' לאחר ספסוף :
 (יג) והמליטו וחק"כ נולד לו
 מחיס כו' ר"ע מטמא דה"ל
 דקמא כדכ נספר פ"ט כשפס
 חז' לטיעולטו וכשפס סכל נגע
 חז' וכשהלכס הלום לאחר
 שנוקק לטיעולטו ויטארו פו
 סימני טומאה כשר . החלט על
 שני קודם שיראה ססס . וליד
 לאין מחליטין חל הטומאה
 דס"ט ב' נגמין כשני מקומות
 עש"כ נגעו חז' וכתריא
 כ"כ כו' וחק"כ דלף על גב
 דמטמאין ליש טמא ספסוף
 נגע ס"ט פ"ט כשהלכס סאוס
 נפטר מחלט ספסוף וחק"כ
 סתמא ויחליטו על סמ"כ כו' .
 סכ"ס : (יז) וקסס כי לא נפטר נמי כחשוב ספסוף פז
 נגע סתמא ולקחליטו וסדק נחליטו שנים עלד גרים המוס
 פס סימני טומאה וסכ"ט לשפס סכ"ט לא סתמא שיהא לאחר
 ספסוף . וסת"ט : (טז) כדלפי ליש כמ"כ ולכין דע"ו סהכס
 ל"ד דס"ט כשפטים כחכס . ופ"ט : (טז) ולא ולי' קמי
 וסכי ס"ל נפסק ולין כה כלום סלל סהכס נקט דלפי' יס כה
 נפטר נמי כחשוב ספסוף פז
 נגע סתמא ולקחליטו וסדק נחליטו שנים עלד גרים המוס
 פס סימני טומאה וסכ"ט לשפס סכ"ט לא סתמא שיהא לאחר
 ספסוף . וסת"ט : (טז) כדלפי ליש כמ"כ ולכין דע"ו סהכס
 ל"ד דס"ט כשפטים כחכס . ופ"ט : (טז) ולא ולי' קמי
 וסכי ס"ל נפסק ולין כה כלום סלל סהכס נקט דלפי' יס כה

קמא חכמים מטהרין אונ דיא חכמים ואגין ער איו
 סהור . ונייל פון די ערשטע נגע איו אנועק גינאנ-
 קען אהאלקער גרים , איו זיא שוין קיין נגע . אונ
 די גייע נגע איו דאך אויך נאר עפעס עקהר וויא
 אהאלקער גרים ביהת גרים דער בהרת איו גינען
 גרים וויא אגרים ופשתה גרים ועד אונ דיא נגע איו
 נקעסער גינארין עקהר וויא מיט אגרים . איו צוא
 זאקען עקהר ווי צוויי גריסין וחק"כ לה האוס אונ די
 ערשטע נגע איו אנועק גינאנגען אין נאנצין . איו
 גיבליבין די גייע נגע וואס זיא איו עקהר ווי אגרים
 ביי עקיבא פספא רבי עקיבא זאגט ער איו סמא . די
 ערשטע נגע איו דאך נקעסער גינארין וחק"כס אופרים
 אונ די חכמים זאגין ונייל די ערשטע נגע איו אין
 נאנצין אנועק גינאנגען איו דאך די נגע אניע מדא
 בתחלה זאל ויא גינען ווערין פון אנהייב אונ קען
 זאל אים פארשליסען : י בהת גרים אבהרת גרים
 וויא אגרים , אונ זיא איו אין די צוויי וואכין פון
 פארשליסען גים נקעסער גינארין איו ער גינארין
 סהור ופשתה גרים דער נאך איו דיא נגע נקעסער
 גינארין מיט אגרים . איו ער סמא גינארין ונולדה
 לפשוין סתמא אונ אין דעם אנקערין גרים איו גינארין
 ויולד פלייש או שער לון אדער ווייסע האר וחק"כ לה
 האוס דער נאך איו די ערשטע נגע אנועק גינאנגען
 ביי עקיבא פספא רבי עקיבא זאגט ער איו סמא . ונייל
 די ערשטע נגע איו נקעסער גינארין אונ זיא איו
 מיט ויולד פלייש אדער מיט ווייסע האר חכמים

אומרים תראה בתחלה אונ דיא חכמים זאגין דאס איו
 אנועק נגע ונייל די ערשטע נגע איו אנועק גינאנ-
 קען דאך ויא געווינען ווערין צום ביהת כחצי
 גרים אבהרת גרים וויא אהאלקער גרים זאגין גים קלום
 אונ אין איר איו נישא ויולד פלייש אונ גים ווייסע
 האר נולדה בהרת כחצי גרים אונ . עם איו גינארין ביי
 דעם האלבין גרים נאך אהאלקער גרים ובה שיערה
 אחת אונ אין דעם אנקערין האלבין גרים איו דא
 איין האר אנויסקער חז' וי לחסיד דאך קען איהם
 פארשליסען אויף זיבן טאג בהרת כחצי גרים אבהרת
 גרים וויא אהאלקער גרים ובה שיערה אחת אונ אין
 איר איו דא איין ווייסער האר נולדה בהרת כחצי גרים
 אונ עם איו גינארין ביי דעם האלבין גרים נאך
 אהאלקער גרים ובה שיערה אחת אונ אין איר איו אויך
 דא איין ווייסער האר חז' וי לחסיד דאך קען אים
 פארשליסען אויף זיבן טאג בהרת כחצי גרים אבהרת
 גרים וויא אהאלקער גרים ובה שיערה אחת אונ אין
 איר איו דא איין ווייסער האר נולדה בהרת כחצי גרים
 אונ עם איו גינארין ביי דעם האלבין גרים נאך
 אהאלקער גרים ובה שיערה אחת אונ אין איר איו אויך
 דא איין ווייסער האר חז' וי לחסיד דאך קען אים
 פארשליסען אויף זיבן טאג : יא בהרת כחצי גרים
 זאגין גים קלום אבהרת גרים וויא אהאלקער גרים אונ
 אין איר איו נאר נישא נולדה בהרת כחצי גרים אונ עם
 איו גינארין ביי דעם האלבין גרים נאך אהאלקער
 גרים

שער א' הו' נסמך, ס"ט: [ו] טעם. ולא מוליך נקד חוקק הניסח דסכל ריעס סמוקה גדך השער לפתלן פתחה סנוע לסיך נלילן סדכיס דכסרס קודס (חוס') ולדכיס דגכמול וקן שטערן לכיס ס"ג דלוקמס חסוקס דיופס. ק"ט ופסוי"ט:

ספכה שער לכן הכהרת היא שגרמה לשער שיהפך ללכן: ספק טמא. ספק חס שער לכן קודם לכהרת או נהרת קדמה לשער לכן עמא: ורבי יהושע קיהה. גרסי' מל' תקניה עניו כלומר הין עניו קהות מדכרי האומר ספק עמא דליהו סכר ספק טהור ולין הלכה כרבי יהושע:

גרים וכה שתי שערות הרי זו להחליט. ורבי יהושע קיהה: שפני שאמרן אם בהרת קרמה לשער לכן טמא. ואם שער לכן קודם לכהרת טמא [ו] ספק טמא ורבי יהושע קיהה: ספק חס שער לכן קודם לכהרת או נהרת קדמה לשער לכן עמא: ורבי יהושע קיהה. גרסי' מל' תקניה עניו כלומר הין עניו קהות מדכרי האומר ספק עמא דליהו סכר ספק טהור ולין הלכה כרבי יהושע:

תוספות גמרא נדה דף כה ע"א רש"י

תחלת כתיבתו מלאשו. מינס דכסרס כחלס דסוקס (דף טס) קסכר חלס סמול סחלה כתיבתו מסוכרו ומסלס סרסיו מליך ולילך. נללס לר"ס דגכס נכסין וכן ס"י כ"ח. וכתוססת ס"י כתיב סגב דסלס סחכמנין רבינ וכן מססת דמיוני כסכרו סככרס: עור וכסר סלכיסני ופלוזום וגידיס ססוכני. כרישט סור וכסר סוכר סלמס וגידיס וכסמייס סמסיס דיתקל (ס"ג) לז' סיסלס גידין וסוכר כסר ופסכס כמדרס (ריש סכסס סוריס) למס סוכר דומס סככת זרע טהור נותר וקלוש מחלה בשעת ילידתו כחלב ואחר כך נעשה קפוי: ומורדיו אותו. ממחין:

ואם היה מרוקם וכו' ת"ר איהו שפיר מרוקם אבא שאול אומר תחלת כרייתו מראשו ושני עיניו בשתי מיפין של זכוכ תנא ר' חייא מרוחקין זה מזה שני חוטמין בשתי מיפין של זכוכ תני רבי חייא ומקורבין זה לזה ופיו מתוח כחוט השערה וגויתו כערשה ואם היתה נקבה נדונה כשעורה לארכה וחיתוך ידים ורגלים אין לו ועליו מפארה כקבלה הלא כחלב תתיכני ובגבינה תקפיאני עור וכשר הלבישו ועצמות וגידיס סמוכני חיים וחסר עשית עמדי ופקודתך שמרה רוחי ואין בורקין אותו במים שהמים עזין ומורדיו אותו אלא בורקין אותו בשמן שהשמן רך ומצחצחו ואין שכת זרע טהור וקלוש מחלה בשעת ילידתו כחלב ואחר כך נעשה קפוי: ומורדיו אותו. ממחין: ואם היה מרוקם אבא שאול אומר תחלת כרייתו מראשו ושני עיניו בשתי מיפין של זכוכ תנא ר' חייא מרוחקין זה מזה שני חוטמין בשתי מיפין של זכוכ תני רבי חייא ומקורבין זה לזה ופיו מתוח כחוט השערה וגויתו כערשה ואם היתה נקבה נדונה כשעורה לארכה וחיתוך ידים ורגלים אין לו ועליו מפארה כקבלה הלא כחלב תתיכני ובגבינה תקפיאני עור וכשר הלבישו ועצמות וגידיס סמוכני חיים וחסר עשית עמדי ופקודתך שמרה רוחי ואין בורקין אותו במים שהמים עזין ומורדיו אותו אלא בורקין אותו בשמן שהשמן רך ומצחצחו ואין שכת זרע טהור וקלוש מחלה בשעת ילידתו כחלב ואחר כך נעשה קפוי: ומורדיו אותו. ממחין:

ואם היה מרוקם אבא שאול אומר תחלת כרייתו מראשו ושני עיניו בשתי מיפין של זכוכ תנא ר' חייא מרוחקין זה מזה שני חוטמין בשתי מיפין של זכוכ תני רבי חייא ומקורבין זה לזה ופיו מתוח כחוט השערה וגויתו כערשה ואם היתה נקבה נדונה כשעורה לארכה וחיתוך ידים ורגלים אין לו ועליו מפארה כקבלה הלא כחלב תתיכני ובגבינה תקפיאני עור וכשר הלבישו ועצמות וגידיס סמוכני חיים וחסר עשית עמדי ופקודתך שמרה רוחי ואין בורקין אותו במים שהמים עזין ומורדיו אותו אלא בורקין אותו בשמן שהשמן רך ומצחצחו ואין שכת זרע טהור וקלוש מחלה בשעת ילידתו כחלב ואחר כך נעשה קפוי: ומורדיו אותו. ממחין:

ומנענע . באתו מקום רואין אלא בחמה כיצד בודקין אותו כיצד בודקין מלמטה למעלה כדאמרינן אותו כדאמרינן אלא כמה בודקין אותו לידע אם מסמוך : אם מסבסך . ובר הוא אם נקבה הוא אבא שאול בר נש ואמרי הקיסס שיש דבר המעכב ליה אבא שאול בר רמש אומר . מביא קיסס בינו גיד וחי נקבה ליכא שראשו חלק ומנענע באותו מקום אם מסבסך בידוע שזכר הוא ואם לאו בידוע שנקבה היא : עיכובא :

קען קענען זעהן וואס אין דעם שפיר איז דא וזין רואין אלא בחמה און דאס מוז קען נאר זעהן אויף דעם ארס וואו די זונן שייקט זיך בודקן איה וויא אזוי פרוקט קען צוא וויקען אויב אין דעם שפיר איז דא אקניד אדער גיין . פרעגט דיא גמרא רוא פרעגט זיך בודקן איה וויא אזוי פרוקט קען צו וויקען אויב אין דעם שפיר איז דא אקניד אדער גיין דאמרינן אזוי וויא קען האם גיזאנט . קען זאל אביין גיסקען בויקאמיל וועט קען זעהן גענין דיא זונן . וואס דען פרעגט קען נאך אקאמיל וויא אזוי קען זאל פרויבין אלא נאר אזויא פרעגט קען זיך בודקן איה זיך און נאר וואו נקבה מיט וואס

זוהר ויקהל דף רה ע"א

ת"ח הכי הוא ודאי . ליליא רביעאה דשכתא בעינן לאסתמרא מנייהו . מ"ט בנין דכתיב יהי מארת מארת כתיב חסר וזה חוקמה . דכנין דהיא חסרה . כמה חזילי טהירין אהכלילן בהאי מארת . לוטוין ומארת אינון כנירעותא דסיהרא וכלהו שליטין בההוא ליליא . בליליא דשכתא כיון דכלהו מתכדרן לאעלא דקובא דעסרא דלא יכלין לשלטה כתי בר נש ויחילי לאסתמרא . ותו חף על גב דלא יכלין לשלטה אהחזיון לומנין ובר נש ויחילי כתי לאסתמרא . מלה דלא הכי תנין וחי הכי גריעותא דטורא איהו . אבל בשכתא . נטירו אשתכח לעמא קדישא וקודשא כריך הוא בד עאל שכתא מעטר לכל הד וחד מישראל וכתי דינטרון ליה לההוא עטרא קדישא דאשתטרו כיה ואף על גב דחיטין לא אשתכחו כישוכא לומנין לכר נש ויחילי אהחזיון ואחרע מוליה . ואטריך ליה לכר נש לאשתטרו נעטרא קדישא זונטרא ליה . סוף סוף נטירו אשתכח בההוא ליליא לעמא קדישא הואיל וסכת שלום פריסא על עמא דהא תנין ככל אחר דסכת שלום אשתכח עטרא אחרא לא אשתכח תמן . וע"ד נטירא איהו וכטורא שכיח :

הלכה פסוקה   יוסף לחק   מוסר

הרמב"ם הלכות שבת פרק י .
 (א) הוחל חבלים מן הרוצין וכן החלף או מחוטי צמר או מחוטי פשתן או חוטי שער וכיוצא בהן הרי זה תולת קושר וחייב . ושיעורו בדי שיעמור החבל כפחיתלו בלא קשירה שנמצאת מלאכתו

(א) הפוסק הל'ים מן הרוצין ימן החלף או אייגער פלעקט שפיריק אום שבת פון הוצין אדער פון חלף . הוצין און חלף זענען אנעלכע גרא או מחשי זפר או מחשי פשטן או חמי שער אדער ער פלעקט שפיריק פון וואלענע פערדים אדער פון פלאקענע פערדים אדער פון האר זביצא דתו אדער פון אנדערע זאכין אנעלכע הרי זה תולת קושר וחייב איז דאס אזוי אעבירה נויא קען מאקט קניפ אום שבת און קען איז חייב ושיטרו נויא גרויס זאל זיין דאס פלעקטונג קען זאל חייב זיין גוי שיעמור החבל כפחיתלו בלא קשירה אויב דאס פלעקטונג קען זיך האלמין און עס פלעקט זיך גיט אויף ציריק אפילו אן קניפליך אין דיא זאקין שנמצאת מלאכתו מתקיימת

מספר חזירים סימן ריב ריג .
 בעיר ססת סיפה קבלה גדולה וסיו עשירים ועממט עיטס עמנלס וכל סיו עוסקים בחוכה כדכתי לטון למעבר . וסוס עס זקן סמד וחסס אמר לסס דעו לנס אס לא חתעסקו כסרס וסחזכו כנס סעף סני אס לא סחכ ססיר . כל זמן

בעיר אחת חיתה קתלה גדולה חיו עשירים אין אשקאמ איז גינען אגרויסע פארזאמלונג יודין און זענען גינען רייך ימחמט עשירים מתנאים ולא חיו עסקן ביורה כרבעי לוי :סעבר און נוייל וייא זענען גינען רייך זענען וייא בייא זיך גרויס גינען און האבין גיט גילעריגט אזוי פיל הורה נויא וייא האבין נעברארפט לערנען חיה שם וסו אחר וחסס און דארט איז גינען איין אלקסער סאן אקלונער אפר לחם האט ער גיזאנט צו די גבירים פון שקאמ רש ל'ס אס לא חתעסקו ביורה ומחזו כנס איהר זאלט וויקען אויב איהר נועט גיט חרטה האבין פון אייער פירונג און איהר נועט גיט לערנען הורה חסדי אי אס לא חרכ העיר איז כיר אוןאדער אז די שקאמ

מתקיימת. וכן המסריר את הפתיל הרי זה תולדת
 מתיר והייב, והוא שלא יתבון לקלל כלבד ושיעורו
 כשיור המותל: (ב) החופר ב' תפירות הייב, והוא
 שקשר ראש החוט מבאן ומכאן כדי שתעמוד התפירה
 ולא תשטט, אבל אם תפר יתר על כ' תפירות אף
 ע"פ שלא קשר הייב שחרי מתקיימת התפירה, והמותל
 חוט של תפירה בשבת הייב מפני שהוא מצרכי
 התפירה:

מאותו וכן סיס חי בזכותו לא נעשה דבר. כשנספר וסלך לפולמו
 כל אלה אחד ודסק את סעיר ונתנו את ספליש על פי ספוטוס
 וסער להם ספוטו לי כחורכס סנתסס לי מכל ממנוכס סליש.
 דלו רוכליס וסמרו למך סספטינו סחס קרקס כספס. סמר
 להס סכרסס על סורכסס וכסנפסס לסקר וסוליס כסביה
 וסכריס סעיר לקיסס את דכרי סקן כדכתיב פקיס דכר סכריס:
 יש סריגס דכר לו סרכ סלס נגול סלס לכלוס סעמזריס וכדי
 סלס לכייסס ססס לא ימותו רק ססמזריס ס' נודע וסירסס
 סספססס ספנייטס ספני סכרסס. וסוד יש סריגס לפי סלסוס
 סכסריס לא עשו סיינ לדכר וכתיב: מקום סכר ספסס ספולס

וועם גיש חרב ווערין כל ופן שאותו וכן חי בזכותו לא
 נעשה דבר אזוי לאנג וויא דער אלטער מאן האט
 גילעקט וועגן זיין זכות איז קיין שלעקטס גינען
 אין שטאט גשפער וזלף לעלט ווי דער אלטער
 איז גישטארבן בא סלף אור וזקק את חעדי ונחט
 את השליש ע"פ השבועה איז געקוקען אטלה אין דיא
 שטאט אונ ער האט צו געדריקט דיא קענטשין
 פון שטאט אונ ויאי האבין איהם געמוזט געבין
 אדריטיל פון וייער פארקעגין מיט אשכנעה
 וספר להם דער סלף האט גיזאגט צו דיא קענטשין
 פון שטאט השכני לי בחורכס סנתסס לי סל ספונכס
 שלישי איהר נאלם שווערין ביאי אייער תורה או
 איהר האט מיר גיגעבין אדריטיל פון אייער
 געלט, האבין ויאי גישווארין בא ריכליס וספרי סלף
 שפטינו סחס חקרק נספס נענען געקוקען מוסריס
 אונ האבין גיזאגט צום סלף דיא יודין האבין
 געהאלטן געלט אונטער דיא ערד אסר להם האט
 דער סלף גיזאגט צו ויאי עברתם על תורהם וישבעתם
 לשקר איהר האט גישווארין פאלש ביאי אייער
 תורה, וואס דיא תורה האט אייך געפאטן איהר
 נאלם גישווערין פאלש ויזליכס בשבתי האט דער
 סלף אנוועק געפירט דיא קענטשין געפאנגען
 ודרייב חעיר אונ ער האט חרב גימאכט די שטאט
 גתים את דברי תמו צו קנזיס ויין וואס דער אלטער
 האט גיזאגט גידתיב ויאי עם שטייט אין פסוק
 גתים דבר עבד הקב"ה איז קנזיס דיא בייד פון
 זיין קנעכט:

יש תרגת דבר אי תרב שלא נגור אלא לכלות הספורים
 אמאל קומט אסגפה ואפעקטו אנער אמלקחה
 אויף אשטאט אנער אויף אכרינה, אונ עם
 שטארבין פיל קענטשין אנער ויאי ווערין גענדרגת דורך דיא שווערד פון דיא מלכה. אונ
 דיא גורה איז נאר ווייל הקב"ה וויל פארלעגדין דיא ספורים ויב' שלא לביישם אונ ווייל הקב"ה וויל
 גיש פארשעקען דיא ספורים וישם לא יסונו רק הספורים היה טבע אז אנדערע קענטשין וועלן גיש
 שטארבין נאר ספורים וועם קען דאך וויקען ווער עם ווענען גינען ספורים ויהיה הספורים
 ספריש ספני תבדח וועם דאך דיא מלכה ויה שיעקען פאר דיא אנדערע משפחות. דריבער
 שטארבין נאך פיל קענטשין אנדערע, קען זאל גיש וויקען ווער עם איז אמכור ועד יש תביע לפי
 שפחות הנשים לא גיש סני לדבר נאך איז דיא אסיבה וועגן ווערין קענטשין ווערין גענדרגת. ווייל
 זייערע אלטערין ווענען אפילו גינען פרוקע נאר ויאי האבין גיש געמאכט אפארצאהמונג פאר
 זייערע קינדער ויאי זאלין גיש קוקען צו עבירות ויחיב אונ עם שטייט אין פסוק בקמים אשר תשחט
 השלה תשחט תשחט אויף דעם ארט וואס קען שעקט אקרבן עולה זאל קען שעקטין אקרבן

זאל קען שעקטין אקרבן עולה זאל קען שעקטין אקרבן

זאל קען שעקטין אקרבן עולה זאל קען שעקטין אקרבן

זאל קען שעקטין אקרבן עולה זאל קען שעקטין אקרבן

פשתם כחטאת ונחית כחטאת סלקת שמה סלמט וסוד טעון
לכפרים לרוב נעיר עם הרשעים וכן כמה ממנו נלכד כשישנו

פס ממנו שנפשו כחטאת כחטאת כחטאת כחטאת כחטאת כחטאת
מטעין וזכו ים נספה כלל משפט :

או איינער האט פארנאמילט אפארקעניגן מיט
פאלשקייט מיט נגכה גולה פאלשע מאס פאלשע
וואג. אויב ער האט ערליכע געלט אויך. ווערין
ביידע ערלייא געלט פארלארן. דיא ערליכע
וועגן דיא אונקערליכע פדחתיב אזויא וויא עם
שטייט אין פסוק דער נביא האט גיאנט צוא
ירושלם דער מלך פון יהודה בהתחברו לאחיהו פון
ה' את פשעה ווייל דוא האקט דיה בהעפם צו
אחיהו דריבער האט הקב"ה צו בקאכין ביינע
אלע זאכין וואס דוא האקט גיטאהן וחי ויש נספה
כלא משפט דאס איז וואס דער פסוק זאגט איינער
ווערט פאלענדרט גיט וועגן ויין משפט. גאר
וועגן איין אנדערקע געלט צו זאקען

סחאת. אעוולה איז אנדקה איז אחסאת איז פאר
אויגד. ווערין ביינע גישאקמין אויף איין ארט.
מען זאל גיט וויקען וואס דער גרדן איז מען זאל
מייגן ער הט געבריינגט אקרדן עוולה ער זאל גיט
פארשעמט ווערין יחתיב אונ עם שטייט אין
פסוק במקום הצדק שם תרשע אויף דעם ארט ווא
דיא גערעקטיגקייט איז דאס שלעקטס דאס
גענעקטיגקייט מיט דיא שלעקטס גענען צוא
זאקען ועד שאין לגשרים לרוב בעיר עם הרשעים נאה
דארף ויין פרוקע זאלין גיט וואהנען צו זאקען
מיט רשעים אין איין שטאט וכו פסוק פסון נאבד
כששנו עם פסון שנישע בעולה וויא פיל כשרה געלט
גענען בייא מענטשין פארלארן גיטארין ווייל וי
גענען גיטען מיט אונקערקע געלט צו זאקען

דברי מוסר לפרישה תצא

אמת. ויי האבין מקנים גיטען ווינען זיינעך שבועות. פון
דעספונעניגן איז הקב"ה ביי גיטען אויף וייא ווייל
זייא האבין גיקענט אלץ טאן אן אשבועה. אבך
שנוערין גענין דעם גצר הרע. דהיינו דער גצר
הרע רעט אים אן צו טאן אשבועה. אדער ער רעט
אים אן ער זאל גיט מקנים זיין אמצונה. מען ער
שנוערין ער זאל גיט פאלגין דעם גצר הרע. וויא
דוד המלך האט גיאנט נשבעתי ואמתה לשמור משפטי
צדקה אויף האב גישנוארין אויף זאל מקנים זיין דיא
מצות וואס הקב"ה האט גיטאטן. גאר פון דעקט
וועגן אזוי אשבועה האט גאר דוד המלך גיקענט
שנוערין אבך איין אנדער מענטש זאל זיך הישען
אפילו פון אזוי אשבועה. ווארום עם מען זיין נאה
די שבועה וועט דער גצר הרע זיך נאה מעהר
שטארקן אויף אים. ער זאל אים פריינגען צו צוויי
עבירות. ער זאל טאן די עבירה אונ זאל עובר זיין
די שבועה. אונ ווייל דער גצר הרע היט גאר דעם
מענטש ער זאל אים פריינגען צו אשבועה. דריבער
זאגט דער פסוק וני תחיל לנהוי לא יחיה בך חסא אז דו
וועסט דיה הישען דוא זאלקט גיין גרד טאן וועט
זיך דער גצר הרע גיט אזויא שטארקן אויף דיר.
וועסטו גיין עבירה האבין. אבער דער מענטש
וואס סוהט גרדים אונ שנוערט שבועות פריינגט
ער זיך אליין אריין אין גינע עבירות. דריבער
דארף יעדער מענטש זיך הישען ער זאל גיין גרד
טאן גאר וואס ער וויל געבין צדקה אדער טאן
אמצוה ווען ער האט געלט זאל ער געבין צדקה.
ווען ער גען טאהן אמצוה זאל ער טאהן. אונ
כפרט דיא גרדים וואס מען זאגט אין שוהל בייא
דיא ספר תורה. איז בעסער ער זאל זאגין דעם

מוסר וועגן גרדים. דיא גמרא זאגט אין כהנה
שבת (לב ע"ב) וועגן די זינד וואס מען איז
גיט מקנים וואס מען האט גיטאן אנדער. שטארקט
דאס ווייב זיינע. איז זיינע קליינע קינדער שטאר-
בין. סיר זעהן דאס ערשטע פארברייטונג וואס
סיר טאכין צוראש השנה. איז ספרת גרדים. עכב
ראש השנה איז מען מהיר די גרדים. דאס ערשטע
פון יום כפור הייבט מען אן מיט קל גרדי. מהיר
צו זיין דיא גרדים וואס מען האט גיטאן אונ מען
האט ויי נאה גיט מקנים גיטען איז ככמל
די גרדים וואס מען וועט טאן ביו דעם אנדערין
יום כפור. דריבער האט שלמה המלך גיאנט סוב
אשר לא תהיו עם איז בעסער דוא זאלקט גיין גרד
טאן משמדי וויא דו וועסט יא טאן אנדער ולא תשלם
קאמער וועסטו דיין גרד גיט געגען באצאהליו.
וועסטו גישמראפט ווערין. דער סדרש זאגט
הקב"ה האט גיאנט צו דיא יודין אויך זאלט גיט
מיינען אז אויך מענטש שנוערין בייא טיין זאקען.
אפילו אויף אמת טארט איר גיט שנוערין ביי טיין
זאקען. גאר דער מענטש וואס האט די רכיי מרות
ער זאל טורא האבין פאר הקב"ה וויא אברהם אונ
יוסף אונ איוב. אונ אויב ער איז גיט געשעפטקייט
מיט איין אנדער נאה גאר מיט תורה לערנען אונ
מיט מצות טאן. אונ ער מאכט חתונה זיינע טעכ-
טער מיט פלמדי חכמים אונ ער גיט פרנסה צו
פלמדי חכמים. דער מענטש מען שנוערין בייא
דעם זאקען פון הקב"ה מיט אמת. די גמרא זאגט
גנאי המלך האט גיטאן צוויי טויזנט שפעט אונ
אלע שפעט גענען וויקט גיטארין גאר וועגן
זיינעך שבועות. אפילו די שבועות גענען גיטען